

**Ad Space
Available
Call:847-359-0746**

ਸੁਪਰ ਸਟਾਰ ਧਰਮ ਭਾ ਜੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ ਅਮਨਟੈਲ
AMANTEL.COM
\$100 'ਚ 126 ਘੰਟੇ
(7560 ਮਿੰਟ)
ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰੋਗੇ ਉਨੇ ਹੀ ਮਿੰਟ ਕੱਟੇ ਜਾਣਗੇ
Customer Service 24/7 ਟੌਲ ਫਰੀ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ
1-888-652-6268, 732-983-4332/4333

**Ad Space
Available
Call:847-359-0746**

Twelfth Year in Publication

ਮਿਡਵੈਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ

Price 50¢

Email:punjabtimes1@sbcglobal.net

www.punjabtimesusa.com

ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 12, Issue 39, September 24, 2011

20451 N Plum Grove Rd. Palatine, IL 60074

Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨਾਲ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ

ਮੋਦੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਥਾਪੜ ਕੇ ਬਾਦਲ ਕਸੂਤੇ ਫਸੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਵੱਲੋਂ ਰੱਖੇ ਵਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਕੇ ਕਸੂਤੇ ਫਸ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਧੜਿਆਂ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਸਾਵਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਸਟੇਜ ਸਾਲ 2002 ਦੇ ਦੌਰਿਆਂ ਦੇ ਦਾਗ ਧੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤਹਿਤ 'ਅਮਨ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ' ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ਾ ਵਰਤ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ. ਬਾਦਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਪੁੱਜਾ ਪ੍ਰਚਾਰ

ਵਿਚਲੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਲਈ ਗੁਜਰਾਤ ਜਾ ਪੁੱਜੇ। ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਇਸ 'ਸਦਭਾਵਨਾ ਵਰਤ' ਮੌਕੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਗੋਧਰਾ ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਏ ਦੌਰਿਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਫਸੋਸ ਜ਼ਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਅਹਿਸਾਨ ਜ਼ਾਫਰੀ ਕਤਲ ਕੇਸ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਤਾਰੀਫ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਏਅਰਕੰਡੀਸ਼ਨਡ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਆਪਣਾ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 7 'ਤੇ)

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਬਾਦਲਾਂ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਬਰਕਰਾਰ 157 ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼, ਜਿੱਤ ਲਈ ਤਾਕਤ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਤੋਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮ ਸੰਸਥਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬਾਦਲ) ਦਾ ਕਿਲਾ ਇਸ ਵਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਮਿਲ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੋੜ ਸਕਿਆ। 18 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬ) ਅਤੇ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਹੁੰਝਾ ਫੇਰੂ ਜਿੱਤ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਜਿੱਤ ਲਈ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਸੰਤ ਸਮਾਜ ਗਠਜੋੜ ਨੇ ਕੁੱਲ 170 ਸੀਟਾਂ ਵਿਚੋਂ 157 ਜਿੱਤ ਲਈਆਂ ਹਨ ਜਦਕਿ 13 ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਪੰਥਕ ਮੋਰਚੇ ਜਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਬਾਗ਼ੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜੇਤੂ ਰਹੇ ਹਨ।

ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਤਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਧੜਾਧੜ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਸ ਦਾ ਮੀਡੀਆ 'ਚ ਖੁਲਾਸਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣਾਂ ਜਸਟਿਸ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਹਰਫੂਲ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਪੰਜਾਬ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਗੈਰ-ਕੋਸ਼ਾਧਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪਤਿਤ ਸਿੱਖਾਂ

ਨੇ ਸ਼ਰੂਆਤ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਇਨਾਤ ਚੋਣ ਅਮਲਾ ਵੀ ਨਾ ਰੋਕ ਸਕਿਆ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਹੱਥਕੰਡਿਆਂ

ਲੱਗੇ ਹਨ। ਮੀਡੀਆ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਦਲ ਨੇ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਤਾਕਤ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਬੂਥਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਰੂਆਤ

ਵੋਟਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆ ਵਿਅਕਤੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਜ਼ੇਰੇ-ਇਲਾਜ

ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬਾਦਲ) ਉੱਤੇ ਬੂਥਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ-ਧਮਕਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੀ

ਕਬਜ਼ੇ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਦੋਸ਼ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਦਲ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਲਾਏ ਗਏ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

*Auto *Home
*Business
*Workers
Compensation

ਆਟੋ, ਘਰ ਤੇ ਬਿਜਨਸ ਦੀ
ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਚੰਗੇ ਭਾਅ ਉੱਤੇ
ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੇਵਾ ਦਾ
ਮੌਕਾ ਦਿਓ

Gurjinder Dimple
Insurance Agent
License # 537993

ਫਰੀ ਕੋਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ

Ph:517-499-4883

Fax:517-993-5755, gurjindersingh@att.net.

www.farmersagent.com/gsingh3

2681 Loon Ln, Okemos, MI 48864

Estb. 1975

World Wide Travel

www.fly2world.com

AIR TRAVEL • CRUISES • VACATIONS

DETROIT 734 525 7304

TOLL FREE 866 66 INDIA

CHICAGO 312 224 8800

DELTA KLM AIRFRANCE ETIHAD QATAR Continental Airlines

ਸ਼ਿਕਾਗੋ 'ਚ ਸਰਤਾਜ ਦਾ ਸਫਲ ਸ਼ੋਅ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚ ਗਾਇਕ ਸਤਿੰਦਰ ਸਰਤਾਜ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ੋਅ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਪੱਖੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਲਗਾਤਾਰ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਸਰਤਾਜ ਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕੀਤਾ। ਪੂਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੋ।

ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਖੂਬ ਦਿਲਚਸਪ ਰਿਹਾ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਦਾ ਖੇਡ ਮੇਲਾ

ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ, ਓਹਾਇਓ (ਬਿਊਰੋ): ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ, ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਵਲੋਂ ਇਥੇ ਵਾਇਸ ਆਫ ਅਮੈਰਿਕਾ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਤੀਜੇ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਬੱਡੀ ਅਤੇ ਵਾਲੀਬਾਲ ਦੇ ਇਨਾਮੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੀਬੀਆਂ, ਲੜਕੀਆਂ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਖੇਡਾਂ ਵੀ

ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਦੀ ਓਪਨ ਕਬੱਡੀ ਧਾਰਨੀ ਤੇ ਜਗਰੂਪ ਤੂਰ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਜਿੱਤੀ

ਕਬੱਡੀ ਓਪਨ ਦਾ 5100 ਡਾਲਰ ਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਕਲੱਬ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੀ ਟੀਮ ਤਾਊ, ਭਿੰਦਰ, ਸੰਦੀਪ, ਗੋਪੀ, ਜੱਸਾ

ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ

ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਸੰਦ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਈਡਾਂ ਦਾ ਵੀ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ

ਸਿੰਘ ਤੂਰ ਦੀ ਸਪਾਂਸਰ ਕੀਤੀ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ ਜਦੋਂ ਕਿ 3100 ਡਾਲਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ,

ਕਾਲਾਸੰਘਿਆਂ ਜਿਹੇ ਸਟਾਪਰਾਂ ਅਤੇ ਕੀਪਾ ਬਧਨੀਵਾਲਾ, ਕਾਲੇ, ਸਾਬੀ, ਇੰਦਰ ਲਾਸ ਵੇਗਸ ਅਤੇ ਹਨੀ ਖੰਗੂੜਾ ਜਿਹੇ ਰੇਡਰਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਕਬੱਡੀ ਓਪਨ ਵਿਚ ਚਾਰ ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ, ਡੈਲਸ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਟੀਮਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਸਪਾਂਸਰ ਅਮਨ ਧਾਰਨੀ ਅਤੇ ਜਗਰੂਪ ਤੂਰ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਲਾਇਨਜ਼ ਕਲੱਬ, ਡੈਲਸ ਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਸਪਾਂਸਰ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਬਿੱਲਾ ਰੰਧਾਵਾ, ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਟੈਰੀ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ

ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਖਾਸ ਖਿੱਚ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਬਣੀ ਰਹੀ। ਦੋ ਸਾਲ ਦੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਉਮਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਦੀ ਰੌਣਕ ਵਧਾਈ। ਮੇਲੇ ਦਾ ਆਰੰਭ ਸਵੇਰੇ 8 ਵਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਹੋਇਆ।

ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ। ਧਾਰਨੀ ਅਤੇ ਤੂਰ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਦੀ ਟੀਮ ਵਿਚ ਸੰਦੀਪ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀਆ, ਗੋਰਾ, ਬਲਜੀਤ ਸੈਦੋਵਾਲੀਆ, ਭਾਂਟੇ ਜਿਹੇ ਜਾਫੀਆਂ ਅਤੇ ਜੱਸਾ ਸਿੱਧਵਾਂ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਤੇ ਤਾਰੀ ਜਿਹੇ ਵੱਡੇ ਧਾਵੀ

ਚੱਕ ਲੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ...

ਰੈਫਰੀ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਿੱਝਰ

ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਤੇ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ ਸਨ। ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੀ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਸਪਾਂਸਰ ਪਰਮਿੰਦਰ ਵਾਲੀਆ, ਦੀਪਾ ਬਦੇਸ਼ਾ, ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਦੇਸ਼ਾ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਡੀ ਸੀ, ਹੈਪੀ ਹੀਰ, ਹਰਦੀਪ ਗਿੱਲ, ਲਵਦੀਪ, ਬਿੱਲਾ, ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ ਲੱਖਣ, ਜਿੰਦੀ ਖੰਗੂੜਾ, ਜਿੰਦਰ ਬੈਣੀਪਾਲ, ਜੱਸੀ, ਪੀਟਾ ਸਹੋਤਾ,

ਹੱਠ ਯੋਗ ਹੈ ਬਈ ਇਹ...

ਜਸਕਰਨ ਧਾਲੀਵਾਲ ਅਤੇ ਕਲੱਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ ਸਨ। ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ ਤੋਂ ਆਈ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੇ ਸਪਾਂਸਰ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਿੱਝਰ, ਤੀਰਥ ਅਤੇ ਛਿੰਦਾ ਸਨ। ਕਬੱਡੀ ਦੀ ਕੁਮੈਂਟਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰੋ. ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਹਕੀਮਪੁਰ ਨੇ ਮੈਚਾਂ ਦਾ ਸਵਾਦ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ।

ਕਬੱਡੀ ਅੰਡਰ 21 ਵਿਚ ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੀ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੰਜ ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ। 18 ਸਾਲ

ਭਰਾ ਸਨ। ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁਲ 11 ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ, ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ, ਡੇਅਟਨ, ਡਿਟਰਾਇਟ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ, ਸੇਂਟ ਲੂਈਸ ਅਤੇ ਕਲੀਵਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਵਾਲੀਬਾਲ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁਲ ਚਾਰ ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ 'ਡੇਅਟਨ ਦੀਆਂ ਜੱਟੀਆਂ' ਨਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ ਜਦੋਂਕਿ ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਦੀ 'ਮੋਸਟ ਵਾਇਟ ਟੀਮ ਨੰਬਰ ਦੋ' ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ 500 ਡਾਲਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ 300 ਡਾਲਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ

ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਬੱਡੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ, ਓਹਾਇਓ ਦੀ ਟੀਮ ਜੇਤੂ ਰਹੀ ਜਦੋਂਕਿ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਡੇਅਟਨ, ਓਹਾਇਓ ਦੀ ਟੀਮ ਆਈ। 12 ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ

ਨਿੱਮਾ ਗਰੇਵਾਲ ਨੇ ਸਪਾਂਸਰ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਦੀ ਖਾਸੀਅਤ ਇਹ ਰਹੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਭਾਰੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਸੀ। ਚਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਸੀਰਤ ਕੌਰ, ਦੂਜਾ ਉੱਕਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜਪਨੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ

ਸਤਵਿੰਦਰ ਬਿੱਟੀ

ਉਮਰ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਬੱਡੀ ਮੈਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਚਾਂ ਵਿਚ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਤੇ ਡੇਅਟਨ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇਤੂ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਵਾਲੀਬਾਲ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ 1500 ਡਾਲਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਡਿਟਰਾਇਟ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਟੀਮ ਨੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਫਸਵੇਂ

**ਤਸਵੀਰਾਂ: ਸਿਆਨ ਵੀਡੀਓ
ਫੋਨ: 734-261-0936**

ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਟੋਨੀ ਸੰਘੇੜਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਆਈ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਜਿੱਤਿਆ। ਇੰਜ 1100 ਡਾਲਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ। ਵਾਲੀਬਾਲ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਇਨਾਮ ਦੇ ਸਪਾਂਸਰ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੈਪੀ ਸਨ ਜਦੋਂਕਿ ਦੂਜੇ ਇਨਾਮ ਦੇ ਸਪਾਂਸਰ ਇੰਡੀਆਨਾ ਦੇ ਗਿੱਲ

ਬਾਬੇ ਭੰਗੜਾ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ...

ਗਿੱਲ ਹਰਦੀਪ

'ਤੇ ਜਿੱਤਿਆ। ਚਾਰ ਤੋਂ ਛੇ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੌੜਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਪਰਨੀਤ ਕੌਰ

ਨਿੱਮਾ ਡੱਲੇਵਾਲਾ

ਸੇਖੋਂ, ਦੂਜਾ ਅਭਿਨੂਰ ਕੌਰ ਤੇ ਤੀਜਾ ਕਿਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਚਾਰ ਤੋਂ ਛੇ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਹਰਕੰਵਲ ਸਿੰਘ ਵੜੈਚ ਪਹਿਲੇ, ਬਰੈਡਲੀ ਸਿੰਘ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਸਿਮਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਰਹੇ। ਛੇ ਤੋਂ ਅੱਠ ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਜਗਦੀਪ ਪਹਿਲੇ, ਬਬਲੂ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਰਵਨੀਤ ਤੇ ਅਮਨ ਸਿੰਘ ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਰਹੇ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ 8-10 ਸਾਲ ਉਮਰ ਵਰਗ ਵਿਚ ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲੇ, ਅਨਿਤਵੀਰ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 15 'ਤੇ)

ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਸਕੱਤਰ ਵਲੋਂ ਬੋਰਡ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਅਸਤੀਫੇ ਬਾਰੇ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਖੰਡਨ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਮਿਡਵੈਸਟ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਬੀਬੀ ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਘੁਮਾਣ ਨੇ ਇਥੇ ਜਾਰੀ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਮੇਜਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਝੱਜ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਰੁਧ ਚੱਲ ਰਹੇ ਅਦਾਲਤੀ ਕੇਸ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਬੋਰਡ ਦੇ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇਣਾ ਮੰਨ ਗਏ ਸਨ। ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ 'ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਮੋੜ-ਝੱਜ ਅਤੇ ਹੁੰਦਲ ਧੜਾ ਹੋਏ ਇਕੱਠੇ' ਸਿਰਲੇਖ ਨਾਲ ਛਪੀ ਇਕ ਖ਼ਬਰ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਂਝੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਕੋਰਟ ਕੇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਬੜੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਝੱਜ ਦਾ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਵਾਹ-ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਮੀਦ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਕਮੇਟੀ ਜਲਦ ਹੀ ਕੋਈ ਉਸਾਰੂ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢੇਗੀ।

ਬੀਬੀ ਘੁਮਾਣ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ 2010 ਦੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਉਹ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਬਾਕੀ ਜੇਤੂ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਸਾਂਝੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚੋਣ ਲੜੀ ਸੀ ਇਸ

ਲਈ ਪਾਰਟੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੂੰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵੇ

ਹਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਤੇ ਬੀਬੀ ਘੁਮਾਣ

ਮੁਤਾਬਕ ਝੱਜ ਅਤੇ ਹੁੰਦਲ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਲੜਾਈ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂਘਰ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਲਾ ਝਾੜ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸ. ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਘੁਮਾਣ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਗਰਮ ਖਿਆਲੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਖਿਆਲੀ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੰਥਕ ਸਲੇਟ ਨਾਲ ਇੱਕਮੁੱਠ ਹਨ ਅਤੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਉਹ ਗੁਰੂਘਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹਨ।

ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਦੋ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤ ਆਪਸ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪਸੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਕਾਰਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਨਾ ਕਿੱਧਰ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਬੀਬੀ ਘੁਮਾਣ ਅਤੇ ਸ. ਸੰਧੂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਟੱਲ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਫੈਸਲੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣ ਨਾ ਕਿ ਮਨਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਬੋਰਡ ਮੈਂਬਰਾਂ-ਜੋਗਿੰਦਰ

ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਝੱਟੂ ਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਆਪਣੇ ਸਟੈਂਡ ਉੱਤੇ ਕਾਇਮ ਹੈ ਕਿ ਹੁੰਦਲ ਅਤੇ ਝੱਜ ਧੜੇ ਦਾ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸਿੱਖ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਮੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਤਾਂ ਮੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾਇਤਫਾਕੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉੱਤੇ

ਕਾਬਜ਼ ਮੌਜੂਦਾ ਧੜਾ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤੀ ਕੇਸ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਅੱਸੀ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਅਜਾਈ ਹੀ ਖਰਚ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਪੈਸਾ ਖਰਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਦੇ ਗਰਮ ਖਿਆਲੀ ਹੋਣ ਦੀ, ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸਗੋਂ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬਣਿਆ ਆਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨੇ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਧਿਰ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਨ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।

Philips-66 Truck Stop Convenience Store For Lease to Own

11 Pumps, 30 Truck Parkings
Diesel & Gas
With Restaurant, Liquor, Lottery
Prime Location (4 States Traffic Area on
State Hwy 71/I-44 in Missouri)

Serious Parties Only, Please.
Contact: 417-825-7602

Email: shawnmann5@gmail.com

Quick Stop 40, Oklahoma Help Wanted

ਟਰੱਕ ਸਟਾਪ ਲਈ ਲੋੜ ਹੈ

ਕੁਕ, ਕੈਸ਼ੀਅਰ, ਮਕੈਨਿਕ ਅਤੇ ਮੈਨੇਜਰ

ਇੰਡੀਅਨ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਤੇ ਫੁਲਕੇ ਪਕਾਉਣ
ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਕ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਖਾਣ-ਪੀਣ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਮੁਫਤ, ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ

ਕਾਲ ਕਰੋ: 832-512-7172

Sistar Mortgage

Minimizing Cost, Maximizing Investment

www.SistarMortgage.com

Balbir (Bill) Grewal, Loan Officer

Residential & Commercial Loans

(734) 330-8859 Mobile

(586) 262-0156 Fax

Balbir.Grewal@SistarMortgage.com

Loans
Available
In
Most States!

> 100% FHA Financing > Residential (Purchase & Refinance) > Self Employed > Cash
Out Refinance > Investment Property Loans > Jumbo Loans > Commercial Property
With Business or Business Only

SYAN VIDEO PRODUCTION, INC.

Professional HD Video & Digital Photo Production

Multiple Camera Shooting / Digital Still Photography
(with flush mount Album)

Live Video Display with Large Screens

DJ Service with Laser Lights

Call Toll Free : 1-888-RAJ- SYAN

(725-7926)

(With 14 years Experienced)

734-261-0936 / 734-890-1767

E-mail: raj@syanvideo.com

or visit at: www.syanvideo.com

Law Office of Navdeep S. Jhaj

Immigration Law Attorney

General Legal Practice

Navdeep S. Jhaj

Member, American Immigration
Lawyers Association

Estate Planning
Personal Injury
Bankruptcy

ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ
ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

■ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ

■ ਜਨਰਲ ਲਾਅ

■ ਪਰਸਨਲ ਇੰਜਰੀ

■ ਬੈਂਕਰਪਸੀ

■ ਐਸਟੇਟ ਪਲਾਨਿੰਗ

1930 W Hubbard, 2nd Floor, Chicago, IL 60622

Voice: 312.404.8893, Fax: 312.243.2277

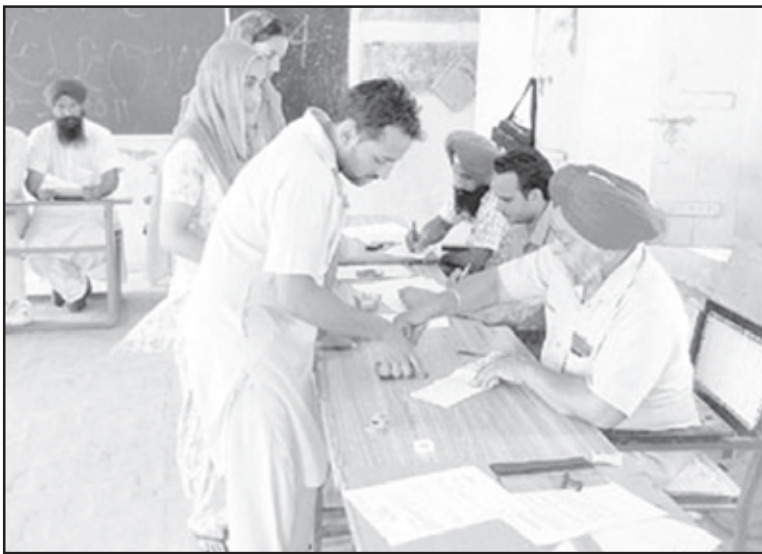
email: navjhaj@me.com

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪਤਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰੇਆਮ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰਫ ਕੇਸਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਪਰ 18 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਸ਼ਰੇਆਮ ਪਤਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੋਟਾਂ ਪਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪੋਲ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬ) ਨੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕ ਦਾ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਵੀ ਤਿੱਖੀ ਅਲਚਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਖੁਦ ਪਤਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਭੁਗਤਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ 'ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਦਾਗ ਲਵਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਤਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਹੀ ਹਦਾਇਤਾਂ 'ਤੇ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾ ਸਕਿਆ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵਿਚ ਬੜਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੇਸਧਾਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇਗਾ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪਤਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਧੜੇ ਨਾਲ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਵੋਟਾਂ ਬਾਰੇ

ਮੋਨਾ ਸਿੱਖ ਵੋਟ ਪਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ।

ਗੈਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਚੋਣ ਅਮਲੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ: ਸੁਖਬੀਰ

ਲੰਬੀ: ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸਿੱਖ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬੂਥਾਂ 'ਚ ਤਾਇਨਾਤ ਅਮਲੇ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਮਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ 1920 ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਵੀਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ

ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ

ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਪਤਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਤਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਫੋਟੋ ਵਾਲੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੇ ਸ਼ਨਾਖਤੀ ਕਾਰਡ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੋਟ ਨਾ ਪਾਉਣ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ।

ਸ. ਰਵੀਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪਤਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਾਦਲਾਂ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਧੜੇ ਨਾਲ ਪਾਈਆਂ ਵੋਟਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ 'ਤੇ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਥਕ ਮੋਰਚੇ ਤੇ ਹੋਰ ਬਾਦਲ ਵਿਰੋਧੀ ਧੜਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਅਣਗੋਲਿਆਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਬਾਦਲਾਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਕੰਵਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸ਼ਰਮ ਵਾਲੀ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੋਨੇ ਤੇ ਪਤਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੋਟਾਂ ਪਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਬੂਤ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਬਾਦਲਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ 'ਤੇ ਦਾਗ ਲਾਇਆ: ਕੈਪਟਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤਾਕਤ ਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹੀ ਰਣਨੀਤੀ ਅਪਣਾ ਕੇ ਅਸਲ 'ਚ ਆਪਣੀ ਹਾਰ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ 'ਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਰਗੀ ਪਵਿੱਤਰ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਕਸ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ 'ਤੇ ਦਾਗ ਲਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਤ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣ ਲਈ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਵਰਕਰਾਂ ਤੇ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵੋਟੋਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਚਾਈ ਗਈ ਹਿੰਸਾ, ਬੂਥਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਧਮਕਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਖਬਰਾਂ 'ਤੇ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਤਿੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਫੈਲਾਈ ਦਹਿਸ਼ਤ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਚਾਇਤੀ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਲਈ ਭੱਜਦੌੜ ਸ਼ੁਰੂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹੁਕਮਰਾਨ ਧਿਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬ) ਵੱਲੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਬਹੁਮਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਦੌੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਕਈ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੈ ਪਰ ਆਖਰੀ ਫੈਸਲਾ ਬਾਦਲ ਦਾ ਚਿੰਨੀ ਨੇ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ 1925 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਹੁਣ ਤਕ 13 ਵਾਰ ਚੋਣਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ 13ਵਾਂ ਨਵਾਂ ਸਦਨ ਕਾਇਮ ਹੋਵੇਗਾ। 191 ਮੈਂਬਰੀ ਸਦਨ ਵਿਚ 170 ਮੈਂਬਰ ਵੋਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚੁਣੇ ਕੇ ਆਉਣਗੇ ਤੇ 15 ਮੈਂਬਰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ 10 ਮੈਂਬਰ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ 170 ਵਿਚੋਂ 157 ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਬਹੁਮਤ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ 134 ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਬਹੁਮਤ ਹਾਸਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਦੌੜ

ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੌੜ ਵਿਚ ਕਈ ਅਹਿਮ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਮੁਢਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਛੇ ਵਾਰ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਾਣ ਸਵ. ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਦੇ ਨਾਂ ਹੈ।

ਮੁੜ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦਾ ਤਾਜ ਮਿਲਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਦਾਅਵੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਤਕ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਸਾਥੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਅਗਾਂਹ ਆ ਰਹੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਮੁੜ

ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਾਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਿੱਖ ਵਾਲਾ ਚਿਹਰਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਜਥੇਦਾਰ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਸੇਖਵਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਜਥੇ. ਸੇਖਵਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਪੰਥਕ ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਦਲਿਤ ਹਮਾਇਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਪੱਤਾ ਖੋਲ੍ਹ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਥੇਦਾਰ ਸੇਖਵਾਂ ਭਾਰਤੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਦਲਿਤ ਫਰੰਟ ਦੇ ਆਗੂ ਵੀ ਹਨ ਤੇ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਨੇੜਲੇ

ਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਸਾਥੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹਲਕੇ ਵਿਚਲੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਗੂੰਝਲ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਲੰਗਾਹ ਤੇ ਜਥੇਦਾਰ ਤੱਤਾ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਵੀ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਵਕਾਰੀ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਮੁੜ ਔਰਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਣਾ ਬੀਬੀ ਜਗੀਰ ਕੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਚਲ ਰਿਹਾ ਅਦਾਲਤੀ ਕੇਸ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅੜਿੱਕਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਬੀ ਕਿਰਨਜੋਤ ਕੌਰ ਦਾ ਵੀ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਉਹ ਦੋ

ਵਾਰ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਹਿ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਸਦਨ ਦੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਸਾਬਕਾ ਸਕੱਤਰ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ 170 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਬਾਰੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ 15 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਲਈ ਮੀਟਿੰਗ ਸੱਦੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਮੀਟਿੰਗ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਤੋਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੱਦੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਹਾਊਸ ਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਚੁਣੇਗਾ ਜੋ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅੱਜਮਾ ਦਿੰਦਿਆਂ 15 ਮੈਂਬਰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਬਾਰੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਇਕੱਤਰਤਾ ਸੱਦ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਹੋਵੇਗੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੱਲੋਂ ਬਾਕੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ATM's & Credit Card Terminals at Lowest Prices! No Hidden Fees.

Merchant Accounts-Grocery, Motels, Limos/Taxis, Gas stations.

Credit card terminals - Verifone, Hypercom...

Transfer existing CC processing to us for lower rates.

99% approved same day. We specialize in high risk businesses.

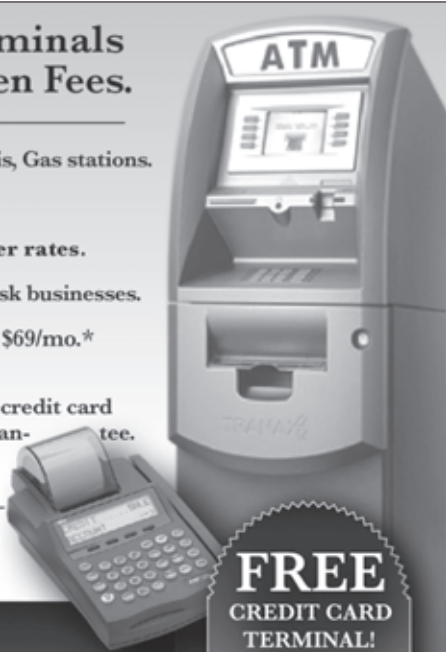
ATMs - TRANAX/TRITON/WRG, starting at \$69/mo.*
(Perfect for retail stores, hotels, gas stations, etc.)

Need Money? We provide cash advance against credit card processing with NO collateral or personal guarantee.

Online Data Corp. is a registered ISO/MSP of Wells Fargo Bank N.A.
*Credit restrictions apply.

Call SAGAR HANDA at: 773-416-8526
or 773-935-VISA, SagarATM@yahoo.com

www.GoldCoastATM.com

Call: Madan Khatri
1-847-530-1550
www.PropertyZoo.com

Prudential at
25 Turner Ave.,
Elk Grove Village, IL

Market is Tuff! Right? But, 14,000 homes are sold daily nationwide!

Buy Home NOW !!

INTEREST RATES BELOW 4.75%
and PRICES ARE DOWN 30% !

Don't miss an Opportunity in Your Life time

***Motel available in Central Iowa 34
Rooms & 3-BR apt.
Positive Cash flow, For \$399K.

If you want a Broker who can work with
you from beginning to the end, Call Now!

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਿਜਲੀ ਨਿਗਮ ਮਾਲੀ ਸੰਕਟ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਿਜਲੀ ਨਿਗਮ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਮਾਲੀ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾ ਦਿਖਾਉਣ ਕਾਰਨ ਚਲੰਤ ਮਹੀਨੇ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਵੀ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਗਮ ਨੂੰ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦੌਰਾਨ ਨਿੱਤ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ 1300 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ ਪਰ ਨਿਗਮ ਤੋਂ ਇਸ ਪੈਸੇ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ।

ਕੋਇਲੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਜਾਂ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਬਿਜਲੀ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ ਵੀ ਅਟਕ ਕੇ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਕੇ ਨਿਗਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਵੀ ਵਿਗੜ ਗਏ ਹਨ। ਨਿਗਮਾਂ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਰਕਿੰਗ ਕੈਪੀਟਲ ਕਰਜ਼ਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਿਗਮਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਕਰੀਬਨ 18 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਰਕਿੰਗ ਕੈਪੀਟਲ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਵਾਧਾ 11 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ (ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ.) ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕਾਰਨ ਬਿਜਲੀ ਨਿਗਮਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਮੱਦਦ ਦੇਣ ਬਾਰੇ ਸੰਕੋਚ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਹਦਾਇਤਾਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਨਿਗਮਾਂ ਦੇ ਡਿਫਾਲਟਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਨਿਗਮ ਵੱਲੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਤਕਰੀਬਨ 15 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਟੈਂਡਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਟੈਂਡਰ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੈਂਕ ਨੇ ਕੋਈ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਹੀਂ ਭਰਿਆ।

ਸਤੰਬਰ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਵੀ ਅੱਧਾ ਲੰਘ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਨਿਗਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਬਿਜਲੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ 500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਨਿਗਮਾਂ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਭਰ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਲਈ 1000 ਕਰੋੜ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਵਿਆਜ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ 300 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵੱਖਰੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ 1300 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ।

ਨਿਗਮ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਫਿਲਹਾਲ ਕੋਇਲੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਬੰਦ ਤਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਅਦਾਇਗੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਜਾਂ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਖਰੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੈਸੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਇਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਜੋ ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਦੇਣੀਆਂ ਹਨ, ਦਾ ਜੁਗਤ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਉਧਰ ਨਿਗਮ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ

(ਫਾਇਨਾਂਸ) ਐਸ.ਸੀ. ਅਰੋੜਾ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬੈਂਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿੱਤੀ ਮੱਦਦ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬੇਰੁਖੀ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਅਪਨਾਉਣ ਕਾਰਨ ਨਿਗਮਾਂ

ਲਈ ਮਾਲੀ ਸੰਕਟ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰੋੜਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਕਰਜ਼ਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਕਟ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਇੰਡੀਅਨ ਸਟੋਰ ਵਿਕਾਊ ਹੈ

ਟਰੇਸੀ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਚਲਦਾ 15 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਦੇਸੀ ਗਰੋਸਰੀ ਅਤੇ ਮਿਠਾਈਆਂ ਦਾ ਸਟੋਰ ਵਿਕਾਊ ਹੈ। ਸਟੋਰ ਦੇ ਨਾਲ ਕੈਰੀਆਊਟ ਫੂਡ ਲਈ ਕਿਚਨ ਵੀ ਹੈ।

Indian Grocery Store For Sale

Good running Indian Grocery Store and Sweet House in Tracy, CA is on sale. The store has a kitchen also for carry-out food. The store is running since 15 years.

Contact: Ph. 209-481-5576

Asian International Foods Indian Grocery Store

ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਾਜਬ ਕੀਮਤ 'ਤੇ

- ਗਰੋਸਰੀ
- ਸਬਜ਼ੀਆਂ
- ਮਿਠਾਈਆਂ

1950 West Columbia Ave., Battle Creek (MI)
Ph#269-288-0574, 269-420-8135

ਕਾਰਪੈਟ ਅਤੇ ਕਾਲੀਨਾਂ ਦਾ ਨਵਾਂ ਨਕੋਰ ਸ਼ੋਅ ਰੂਮ

ਘਰਾਂ/ਦਫਤਰਾਂ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਕੁਆਲਟੀ ਦਾ ਕਾਰਪੈਟ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਪੁਆਉ

ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਦੇ ਰੱਗ ਹਰ ਇਕ ਕਵਾਲਿਟੀ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਕੀਮਤਾਂ ਇਨੀਆਂ ਘੱਟ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ! ਆਓ! ਦੇਖੋ ਖਾਲਸਾ ਕਾਰਪੈਟਸ ਦਾ ਬੇਹਤਰੀਨ ਚੋਣ ਭਰਪੂਰ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਸ਼ੋਅਰੂਮ ਫਰੀ ਐਸਟੀਮੇਟ, ਆਰਡਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਕਾਰਪੈਟ ਪਾਵਾਂਗੇ

ਪਰਮਵੀਰ ਸਿੰਘ

Khalsa Carpet House Inc.

2507 W. Devon Ave., Chicago, IL 60659,
Ph:773-465-5511, Cell:773-727-5530

PANNUN THE LAW FIRM
ATTORNEYS & COUNSELLORS

ਗੁਰਪਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ
ਅਟਾਰਨੀ ਐਂਡ ਲਾਅ

ਤੁਹਾਡਾ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕੇਸ ਬੰਦ ਹੈ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਡੀਪੋਰਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ?
ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ

ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਾਅ

- ☐ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਅਪੀਲਜ਼
- ☐ ਰੀਲੀਜ਼ਿਅਸ ਵਰਕਰਜ਼
- ☐ ਬੇਨਾਫਾਇਡ ਅਸਾਇਲਮ ਪਟੀਸ਼ਨਜ਼

ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ ਕੇਸਿਜ਼

- ☐ ਬੋਰਡ ਆਫ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਪੀਲਜ਼
- ☐ 9th & 2nd ਸਰਕਿਟ ਅਪੀਲਜ਼
- ☐ ਕੈਨਸੇਲੇਸ਼ਨ ਆਫ ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ

NEW YORK
T 718.672.8000
JACKSON HEIGHTS, NY 11370
* ADMITTED IN THE STATE OF NEW YORK ONLY

CALIFORNIA
T 510.796.9000
3930D CIVIC CENTER DR.
SUITE 170 FREMONT, CA 94538
FREMONT, CA 94538

Punjab Times

Established in 2000
12th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018

Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388

Editor:

Amolak Singh Jammu
Astt. Editor:
Jaspreet Kaur
Kuljeet Singh

Graphics:

Mandeep Singh

Photographer

Kamaljit Singh Virdi
Ph. 847-502-2703

Our Columnists

Ashok Bhaura
Tarlochan Singh Dupalpur
Baljit Basi
Prof. Kulwant S. Romana

Corrpondents

Detroit, MI

Rajinder Syan
734-261-0936
New York
Iqbal S. Jabowalia
917-375-6395

Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Michigan, Wisconsin, Ohio, Iowa, Mississippi, Arkansas, Texas, Nevada, Virginia, Oregon, Arizona, Georgia, Florida, Massachusettes, Washington, New York, Missouri

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 85 ਡਾਲਰ,
ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 400 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.

Sameway Punjab Times does not necessarily endorses the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

All disputes subject to Chicago jurisdiction.

ਪਤਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪਤਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਣ-ਅਧਿਕਾਰਤ ਵੋਟਾਂ ਅਤੇ ਬੋਗਸ ਵੋਟਿੰਗ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਭਖ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਮੰਗ ਲਈ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੀਫ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਸਟਿਸ ਹਰਫੂਲ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਕੇਸਾਧਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵੋਟਿੰਗ ਬਾਰੇ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਗੈਰ-ਕੇਸਾਧਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਪਵਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਬਣਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ

ਅਮਰੀਕੀ ਫ਼ੌਜ 'ਚ ਸਮਲਿੰਗੀਆਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਤੋਂ ਪਾਬੰਦੀ ਹਟਾਈ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਸਮਲਿੰਗੀਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਦਰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ 18 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਮਲਿੰਗੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ 'ਚ ਭਰਤੀ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਰੋਕ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਪਾਬੰਦੀ ਕਾਰਨ 14000 ਜਵਾਨ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਗੁਆਉਣੀ ਪਈ ਸੀ।

ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਜਾਰਜ ਲਿਟਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਬਹਿਸ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਪਰ ਹੁਣ ਫ਼ੌਜ ਇਸ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। 1993 ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਸਮਲਿੰਗੀਆਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਉਪਰ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਬਾਦਲਾਂ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਬਰਕਰਾਰ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਹਨ। ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਬਾਈਂ ਗੋਲੀ ਚੱਲਣ ਅਤੇ ਕੁੱਟਮਾਰ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸੰਸਥਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਜਿੱਤ ਪਿੱਛੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਸੱਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੰਥਕ ਮੋਰਚਾ ਵੀ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾ ਸਕਿਆ। ਉਂਜ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਨੂੰ ਪੰਥਕ ਮੋਰਚੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੁੱਲ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਜੇਕਰ ਪੰਥਕ ਮੋਰਚੇ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਮਿਲਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਵਾਰ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਵੱਖਰੀ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਮੁੱਖ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਝੀਂਡਾ ਅਤੇ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਨਲਵੀ ਵੀ ਚੋਣ ਹਾਰ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਹਮਾਇਤ ਹਾਸਲ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧੜਿਆਂ ਦੀ ਹਾਰ ਨਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਵੱਖਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਂਜ, ਹਰਿਆਣਾ 'ਚ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬ) ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਥੇਦਾਰ ਝੀਂਡਾ ਅਤੇ ਜਥੇਦਾਰ

ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਗੈਰ-ਕੇਸਾਧਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਅਤੇ ਬੋਗਸ ਵੋਟਾਂ ਬਾਰੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਹਾਸਲ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪੀਰਮੁਹੰਮਦ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਵੀਡੀਓਗ੍ਰਾਫੀ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਫੋਟੋਆਂ ਵੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਸਟਿਸ ਬਰਾੜ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਬਿਊਰੋ): ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਲਗਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਹੋਈ ਧਾਂਦਲੀ, ਸੀਨਾਜ਼ੋਰੀ ਅਤੇ ਬੁਰਫ਼ਾਗਰਦੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਉਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਤਾਕਤਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੱਗ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਕੌਮੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਧਨੌਲਾ ਨੇ ਇਥੇ ਜਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਕ ਨੀਤੀ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੇਸ਼ੱਕ ਬਾਦਲ ਦਲੀਏ ਜਿੱਤ ਦੇ ਦਮਗਜੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਇਖਲਾਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਾਰ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮ, ਦਾਮ, ਦੰਡ, ਭੇਦ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਪਨਾ ਕੇ ਗ਼ੈਰ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ ਸਿੱਖ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਲਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰਸਤਾ

ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਕੱਤਰ ਪੱਧਰ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਉਸ ਵਿਰੁਧ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗਿੱਦੜਬਾਹਾ ਹਲਕੇ ਦੇ ਅਬਜ਼ਰਵਰ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪੋਲਿੰਗ ਬੂਥਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਬੋਗਸ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਉਕਤ ਪੋਲਿੰਗ ਬੂਥ ਦੀਆਂ ਕੁਲ ਵੋਟਾਂ ਕੋਈ 12 ਤੋਂ 13 ਸੌ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਉਥੇ ਮੁੜ ਚੋਣ ਨਾ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਾ ਫਰਕ ਕੋਈ 37

ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹੇ ਵੱਡੇ ਫਰਕ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਮੁੜ ਚੋਣ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ।

ਜਸਟਿਸ ਬਰਾੜ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 3 ਵਾਰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਮੌਕੇ ਸਿਰਫ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵੋਟ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਤਿਤ ਸਿੱਖ ਜਾਂ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਇਸ ਚੋਣ ਵਿਚ ਨਾ ਵੋਟਰ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵੋਟ ਪਾ ਸਕਣਗੇ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਲੋਂ ਚੋਣ ਨਤੀਜੇ ਰੱਦ, ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਦਰ ਖੜਕਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਸੌਖਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜਥੇਦਾਰ ਧਨੌਲਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਮਰਿਆਦਾ ਕੌਝਾ ਮਝਾਕ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਵੋਟ ਪਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਮੌਜੂ ਉਡਾਉਂਦਿਆਂ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰਾਂ, ਪ੍ਰੋਜਾਈਡਿੰਗ ਅਫਸਰਾਂ ਅਤੇ ਬਾਦਲ ਦਲੀਆਂ ਨੇ ਬੂਥਾਂ ਅੰਦਰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਚੋਣ ਮਰਿਆਦਾ ਛਿੱਕੇ ਟੰਗ ਕੇ ਘੋਨ ਮੋਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਸਰ੍ਹੋਆਮ ਭੁਗਤਾਈਆਂ। ਇਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਮੀਡੀਏ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਅਤੇ ਫੋਟੋਆਂ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬੂਥਾਂ ਉਪਰ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਰਹੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਇਆ-ਧਮਕਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਬਾਦਲ ਦਲ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਨੌਕਰੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿਚ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਭੁੱਕੀ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹੇਆਮ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦੋ-ਫ਼ਰੋਖ਼ਤ ਵੀ ਜੰਮ ਕੇ ਹੋਈ, ਸਾਰੀ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਬਾਦਲ ਦਲ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰ ਬਣ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਰਹੀ।

ਜਥੇਦਾਰ ਧਨੌਲਾ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲ ਮੰਗਵਾਉਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਪੰਜਾਬ

ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਨਤੀਜੇ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਾ ਕੇ ਬੇਨਿਯਮੀਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਰਬ-ਉਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਵੀ ਖੜਕਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਚੋਣ ਵਿਚ ਆਖ਼ਰੀ ਪਲਾਂ 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵੀ ਬਾਦਲ ਦੇ ਟਰੈਕਟਰ ਉਤੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਡੇਢ ਸਾਲ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਘੋੜੀ ਬਣਿਆ ਫਿਰਦਾ ਸਰਨਾ ਪੰਜ ਦਸ ਸੀਟਾਂ ਜਰੂਰ ਜਿੱਤ ਲੈਂਦਾ।

ਜਥੇਦਾਰ ਧਨੌਲਾ ਨੇ ਪੰਥਕ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਵੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਦਲ ਦਲ ਨੂੰ ਜਿਤਾਉਣ ਵਿਚ ਹੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਉਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹਾਰੇ ਹਨ। ਜੇ ਪੰਥਕ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਜਿੱਤਦੇ।

ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਮੁੜ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਹੁਕਮ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਜਸਟਿਸ ਐਮ. ਐਮ. ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਹਾਈਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਅਗਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਨਵੇਂ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਅਸ਼ਵਨੀ ਚੋਪੜਾ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਅਨਮੋਲ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ. ਉੱਕਾਰ ਸਿੰਘ ਬਟਾਲਵੀ ਸਮੇਤ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਵਕੀਲਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦੇਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨੈਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਵੋਟਰਾਂ ਸਬੰਧੀ

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਵਾਪਸ ਲਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਬਾਰੇ ਕੇਸ 'ਚ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਏ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਕਈ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲੇ ਹਨ।

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲੇ ਢਾਈ ਕੁ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਹਰਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਕਾਲਤਨਾਮਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਐਮ.ਐਮ. ਕੁਮਾਰ, ਜਸਟਿਸ ਆਲੋਕ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਕਈ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਵਕੀਲ ਅਸ਼ਵਨੀ ਚੋਪੜਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

ਸ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਸ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ

ਸ਼੍ਰੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ

ਸ. ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ

ਸ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ

ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ (ਮਿਲਵਾਕੀ)

ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ

ਸ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ

ਸ. ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੁਰਾ

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਸ਼੍ਰੀ ਹੋਪੀ ਹੀਰ

ਬੀਬੀ ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ (ਡਾ.)

ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਨੀ ਧੂਤ (ਮਿਸ਼ੀਗਨ)

ਪ੍ਰੋ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ

ਸ. ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ

ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ

ਸ. ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ

ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ

Matrimonials

ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਦੀ ਲੋੜ

Suitable match for 29/5'-9" cleanshaven, slim, Ramgarhia Sikh boy, Software Engineer well settled in US. Caste no bar. Call: 425-307-1050: Email: biodata/photo: psingh03850@gmail.com

Jatt Gursikh, 28 years old 5'11" US Citizen, doing Networking Eng. seeks educated Jatt Sikh girl atleast 5'5". Preference to Medical profession. Contact: 209-835-8767 or email laadi@sbcglobal.net

Looking for a widow/divorcee independent professional lady in 60s to share walk & talk, views & cruises with retired US citizen physician, 78, wife died five years ago. No responsibilities. Call: 315-383-2008

US/Canadian girl sought for Canadian citizen Kamboj Sikh cleanshave boy 27, 5' 7", Chem. engg., working with SNC Lavalin. No bars. Pl. contact: e-mail at: ravhanda@hotmail.com

ਮੋਦੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਥਾਪੜ ਕੇ ਬਾਦਲ ਕਸੂਤੇ ਫਸੇ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਵਰਤ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਉਦੋਂ (2002 ਵਿਚ) ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਸੱਭਿਅਕ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਹ ਦੰਗੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਵੀ ਦਰਦ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੰਗਿਆਂ 'ਤੇ ਅਫਸੋਸ ਜਾਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹੀ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਦੀ ਸਦਭਾਵਨਾ ਦੀ ਪੋਲ ਉਸ ਵੇਲੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਨੇੜੇ ਪਿਰਾਨਾ ਪਿੰਡ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਮੁਸਲਿਮ ਆਗੂ ਇਮਾਮ ਸ਼ਾਹੀ ਸਈਦ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਟੋਪੀ ਦੇਣ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਟੋਪੀ ਲੈਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ਾਲ ਭੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇਸ 'ਤੇ ਇਮਾਮ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੋਦੀ ਨੇ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਉਧਰ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ (1920) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਸਪੀਕਰ ਰਵੀਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ. ਬਾਦਲ ਦੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਲਈ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਜਰਾਤ ਜਾ ਪੁੱਜਣ ਨਾਲ ਇਹ ਗੱਲ ਹੁਣ ਜੱਗ ਜਾਹਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਨਾ ਤਾਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਪਿਆਰੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ ਮਗਰਮੱਛ ਦੇ ਹੰਝੂ ਵਹਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸ. ਬਾਦਲ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਨ ਮਗਰੋਂ ਕਿਹੜੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਮੁੜ 1984 ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨਗੇ?

ਸ. ਰਵੀਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਸ. ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼-ਵਿਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਥਾਪੜਨ ਵਾਲੀ ਸ. ਬਾਦਲ ਦੀ

ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੇ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਚੱਲ ਰਹੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਜਿਹੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਆਗੂ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਤੋਂ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਵੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸ. ਬਾਦਲ ਜਿਹੇ ਮਤਲਬਪ੍ਰਸਤ ਆਗੂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਜਾ ਕੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨਾਲ ਖਲੋ ਕੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਵਿਤਕਰੇ ਵਿਰੁਧ ਲੜਾਈ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਰਵੀਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਵਾਜਪਾਈ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਭਾਈਵਾਲ ਹੋਣ ਤੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਦਬਦਬਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਸਿੱਖ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮੱਕੜ ਉਤੇ ਵਰ੍ਹਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਬੰਨੇ ਪੀਲੀਭੀਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਮੌਕੇ ਤਾਂ ਜਥੇਦਾਰ ਮੱਕੜ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਗਏ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਸ. ਬਾਦਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਜਰਾਤ ਚਲੇ ਗਏ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ. ਬਾਦਲ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਵਰਤ ਮੌਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਨੂੰ 'ਬੇਗਾਨੀ ਸ਼ਾਦੀ' ਮੈਂ ਅਬਦੁੱਲਾ ਦੀਵਾਨਾ' ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ. ਬਾਦਲ ਦੇ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚਲੇ ਦੋਹਰੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੰਦਰ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜਾ

ਸਾਊਥਬੈਂਡ, ਇੰਡੀਆਨਾ (ਬਿਊਰੋ): ਇੰਡੀਆਨਾ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਥਾਨਕ ਬਿਜਨਸਮੈਨ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਬਿੰਦਰ) ਲੰਘੀ 14 ਸਤੰਬਰ, ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ।

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਬਿੰਦਰ)

ਉਹ ਸਿਰਫ 45 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛੇ ਬਿਰਧ ਮਾਤਾ ਪ੍ਰਸਿੰਨ ਕੌਰ, ਪਤਨੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਦੋ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ-ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਮਰ 15 ਸਾਲ ਅਤੇ ਤਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਮਰ 14 ਸਾਲ ਨੂੰ ਵਿਲੁਕਦਾ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਰਾ ਬੱਬੂ ਸਿੰਘ (ਅਮਰੀਕਾ), ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਇੰਡੀਆ) ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ ਹਨ।

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਿਛੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ ਟਾਂਡਾ ਉਤਮੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪਿੰਡ ਬੈਂਸ ਅਵਾਣ ਤੋਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸਸਕਾਰ ਲੰਘੇ ਐਤਵਾਰ 17 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨੇਹੀ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨਮਿਤ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਸਨਿਚਰਵਾਰ 24 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕ ਦਰਬਾਰ, ਮਿਸ਼ਵਾਕਾ, ਇੰਡੀਆਨਾ (ਫੋਨ 574-255-7400) ਵਿਖੇ ਹੋਣਗੇ। ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਬੱਬੂ ਸਿੰਘ 574-904-4093 ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

Freeway Travel Inc

ਸਸਤੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ, ਖਰਾ ਸੌਦਾ, ਬਿਹਤਰ ਸਰਵਿਸ

Call Raju

Tel: 773-973-0200

Fax: 773-973-0557

2542 W Devon Ave. Chicago IL 60659

Best Way Travels & Tour Inc.

Since 1975

6353 N Claremont
(Corner of Devon & Claremont)
Chicago, IL 60659

Best Fares For India/
Pakistan.
Europe 50% Discount
Business Class.

Ph: 773-465-4949, Fax: 773-465-8599

RK Carpet & Flooring, Inc.

6346 N. Claremont Ave. Chicago, IL 60659

ਵਾਜ਼ਬ ਭਾਅ, ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਰਵਿਸ

*Commercial *Installation
*Residential *Cleaning
*Industrial *Repair
*Sales

Ravinder Singh Ravi

Ph: 773-761-6888

Fax: 773-761-6865

GP Singh

Buy a Home With Zero Cash! No Money Down!

For FREE list of properties and pre-recorded information on how "NO MONEY DOWN" Program Work. Govt. Loans, USDA, VA, Down Assistance Program and many more. Call Toll Free: 1-888-760-3069 ID#1052

\$190,000

Desplaines \$816 Payment
3 Bed Room, 1.5 Bath

Quite street. Bright living & family room. Perfect home. Private Shaded backyard.

\$230,000

Naperville \$988 Payment
3 Bed Room, 2 Bath

Great School. Ready to move. Open floor plan. Safe Neighborhood.

\$140,000

Glendale Hts. \$520 Pmt.
3 Bed Room, 1.5 Bath

Great deal for home buyer. Walking distance to school, park, shopping plazas. Desirable location. Family Home.

\$55,000

Wheeling \$240 Payment
2 Bed Room, 1.5 Bath

Less than rent. Easy access to highway. Desirable location.

Call GP Singh

Realtor/Mortgage Broker

630-942-8004

Statewide
Home Realty

ਸੁਖਬੀਰ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਜਾਲ 'ਚ ਉਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਤਿੱਖੀ ਚਰਚਾ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੇ ਜਾਲ 'ਚ ਉਲਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ 'ਚ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ ਗਈ ਹੈ। ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪੀ.ਪੀ.ਪੀ. ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਕਿਸੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੂਝ ਰਿਹਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਵਿੱਤੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿੱਤੀ ਨੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਿਹਤਰ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵਿੱਤੀ ਮਾਡਲ ਅਪਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਕੈਪਟਨ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬੇ ਸਿਰ ਡੇਢ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੋਣ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਸਿਰ ਕਰਜ਼ਾ ਸਿਰਫ 70 ਹਜ਼ਾਰ

ਕਰੋੜ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਉਕਤ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਦੱਸਣ ਲੱਗਿਆਂ 50 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ ਉਹ ਰਕਮ ਵੀ ਜੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਝੋਨਾ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਸਿਰ ਕਰਜ਼ਾ ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਵੀ 20-22 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਧਿਆ ਸੀ ਜਦਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਸੂਬੇ ਸਿਰ ਕਰਜ਼ਾ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਮਦਨ ਸਿਰਫ 36,806 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਸੀ ਜਦਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਧ ਕੇ 70,890 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਰਜ਼ੇ ਤੇ ਜੀ.ਐਸ.ਡੀ.ਪੀ. ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ 46 ਫੀਸਦੀ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਘਟ ਕੇ 30 ਫੀਸਦੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਅਨੁਪਾਤ 51 ਫੀਸਦੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮਾਲੀ ਘਾਟਾ ਕਾਂਗਰਸ ਵੇਲੇ 4.56 ਫੀਸਦੀ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਘਟ ਕੇ 1.33 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਾਲੀ ਘਾਟਾ ਵੀ 2.3

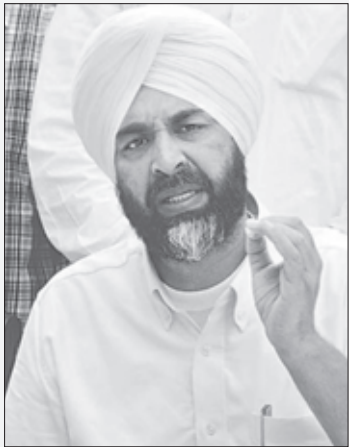
ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਰਾਜ ਦਾ ਵਿੱਤੀ ਘਾਟਾ 5.35 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਘਟ ਕੇ 3.14 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਘਾਟਾ ਵੀ 5.1 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੌਰਾਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ

ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਖਰਚਿਆਂ ਤਹਿਤ ਕਾਂਗਰਸ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਸਿਰਫ 14840 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਗਏ ਸਨ ਜਦਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 36852 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸ. ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਕੋਈ ਰਕਮ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪਾਇਆ ਰੌਲਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵੇਚ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵੇਚਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਵਿਆਪੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵੇਚਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸੂਬੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹੇ ਕਰਜ਼ੇ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਰਬਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਜੋੜਦਿਆਂ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਾਰਥਕ ਕਰਜ਼ਾ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਕੈਪਟਨ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗਰਾਂਟਾਂ ਤੇ ਬੈਂਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਇਹ ਰਕਮਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਹੀ ਖਰਚ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ।

ਸੁਖਬੀਰ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਝੂਠ ਬੋਲ ਰਿਹਾ: ਮਨਪ੍ਰੀਤ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਆਫ਼ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਗੂ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਲਤ ਤੱਥ ਦੱਸ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਇੰਝ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਸਮਝ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਗਲਤ ਅੰਕੜਿਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਸ. ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪ-ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ. ਵਿਚ 75 ਫੀਸਦੀ ਵਾਧਾ ਸਾਲ 2007-12 ਦੌਰਾਨ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਕਦੇ ਇਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਛੂਹਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਸਲ ਆਰਥਿਕ ਤਸਵੀਰ ਤੇ ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ. ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਕਫ਼ ਹਨ ਤੇ ਜੇ ਅੰਕੜੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੱਸੇ ਹਨ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹੇ 70 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਬਾਰੇ ਸਫ਼ਾਈ ਦੇਣਾ ਵੀ ਅਣਜਾਣ ਵਿਅਕਤੀ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ

ਪਹਾੜ ਵਰਗੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਲੁਕੋਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਜੋ ਵੀ ਬੱਚਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਿਰ 25 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਾ ਨਾ ਮੋੜਨ ਕਰਕੇ ਵਿਆਜ਼ ਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ. ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਗਲਤ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅੱਗੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ 'ਚ ਤਰੱਕੀ ਰੁਕ ਗਈ ਹੈ।

ਆਰਥਿਕ ਅੰਕੜੇ ਬਜਟ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਹੀ ਉਲਟ: ਕੈਪਟਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਰਥਿਕ ਅੰਕੜਿਆਂ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਅੰਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ।

ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਜਟ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਪੰਜਾਬ ਬਜਟ 2011-2012' 'ਤੇ ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੇ ਪੇਜ ਨੰ. 11 'ਚ ਸਾਫ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਜਟ ਬਾਰੇ ਅਨੁਮਾਨ ਮੁਤਾਬਕ 2011-2012 'ਚ 'ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜਨਤਕ ਕਰਜ਼ਾ' 77585 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦਾ ਸਫ਼ਾ ਨੰ. 9 ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਪੀ.ਐਸ. ਯੂਜ਼ ਦਾ ਕੁਝ ਕਰਜ਼ਾ ਤੇ ਗਰੰਟਿਡ ਕਰਜ਼ਾ 31 ਮਾਰਚ (2011) ਨੂੰ 55262.19 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਬਣਾਈ ਕੰਪਨੀ ਪਾਵਰਕੋਮ ਦਾ ਕੁੱਲ ਕਰਜ਼ਾ 20000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ 6000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਫੰਡ ਬਾਕੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲਟਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਨੇ ਲੋਕਲ ਬਾਡੀਜ਼ ਤੇ ਮਾਰਕੀਟ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਉਧਾਰੀ ਲੈਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਜ਼ੇ ਬਾਰੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 31 ਮਾਰਚ 2011 ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਇਹ ਕੁਲ ਜੋੜ ਕਰੀਬ 1.58 ਲੱਖ ਕਰੋੜ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪੋਲ ਖੋਲ੍ਹੋਗੀ ਕਾਂਗਰਸ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਠੋਕਰਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਨਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਹਿਤ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਦੇ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਦੋ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈਕਮਾਂਡ ਨਾਲ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਹਵਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਗੁਲਾਮ ਨਬੀ ਆਜ਼ਾਦ, ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰੀ ਜੈ ਰਾਮ ਰਮੇਸ਼, ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਗਰੀਬੀ ਹਟਾਓ ਮੰਤਰੀ ਕੁਮਾਰੀ ਸ਼ੈਲਜਾ ਸਮੇਤ ਅੱਠ ਤੋਂ ਵੱਧ

ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਕੀਮਾਂ ਤਹਿਤ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਪੈਸੇ ਤੇ ਗਰਾਂਟਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਕੀਮਾਂ ਤੋਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ 'ਤੇ ਦੇ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਤਹਿਤ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਰੈਲੀਆਂ ਤੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨਾਕਾਮੀਆਂ ਤੇ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਨੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਦਾ ਮੁਲਕਣ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਚੋਣ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਨੂੰ ਵੀ ਜਲਦੀ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕੁਝ ਕਾਂਗਰਸ ਆਗੂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੋਂ ਫਿਕਰਮੰਦ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ

ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹੇਠਲੀ ਕਤਾਰ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਨਰਾਜ਼ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਕੇ ਨਾਲ ਤੋਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਰਗਰਮੀ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲਾਹਾ ਮਿਲਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਕਈ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਚੋਣ 'ਚ ਸਿਰਫ 50 ਕੁ ਲੱਖ ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ।

ਇਸ ਉਚ ਪੱਧਰੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਰੁਝੇਵੇਂ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਵਜੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਡੇਰੇ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੀਟਿੰਗ ਤੈਅ ਸੀ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈਕਮਾਂਡ ਵੱਲੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਐਸ.ਪਚੋਰੀ, ਪੰਜਾਬ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਗੁਲਚੈਨ ਸਿੰਘ ਚਰਕ, ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭੱਠਲ ਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਜ਼ੀ ਟੀ ਵੀ 'ਤੇ ਨਵਾਂ ਸੀਰੀਅਲ ਝਾਂਸੀ ਕੀ ਰਾਣੀ 3 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ (ਬਿਊਰੋ): ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਦੱਖਣ ਏਸ਼ੀਆਈ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦਾ ਮੋਹਰੀ ਜ਼ੀ ਟੀ ਵੀ ਆਉਂਦੀ 3 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ 'ਝਾਂਸੀ ਕੀ ਰਾਣੀ' ਨਾਂ ਦਾ ਇਕ ਨਵਾਂ ਸੀਰੀਅਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੀਰੀਅਲ ਐਤਵਾਰ ਤੋਂ ਵੀਰਵਾਰ ਤੱਕ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪੂਰਬੀ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਤੀ 11 ਵਜੇ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਤੀ 8 ਵਜੇ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਸੀਰੀਅਲ ਵਿਚ ਝਾਂਸੀ ਦੀ ਰਾਣੀ ਕਰਕੇ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਲਕਸ਼ਮੀ ਬਾਈ ਦੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਰਾਜ ਵਿਰੁਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜ਼ੀ ਟੀ ਵੀ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੀ ਟੀ ਵੀ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆਈ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਦੇ ਅਮੀਰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਝਾਂਸੀ ਕੀ ਰਾਣੀ ਸੀਰੀਅਲ ਵੀ ਇਸੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਕ ਕਦਮ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜ਼ੀ ਟੀ ਵੀ ਦੇ ਸੀ ਈ ਓ ਸੁਰੇਸ਼ ਬਾਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸੀਰੀਅਲ ਵਿਚ ਬੱਚੀ ਮਨੁੱਕਰਮਣਿਕਾ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਲਕਾ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ

ਵੱਡੀ ਹੋ ਕੇ ਝਾਂਸੀ ਕੀ ਰਾਣੀ ਬਣੀ ਲਕਸ਼ਮੀ ਬਾਈ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕ੍ਰਿਤੀਕਾ ਸਿੰਗਲ ਵਲੋਂ ਨਿਭਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੋਅ ਇੰਡੀਅਨ

ਮਨੁੱਕਰਮਣਿਕਾ ਦੇ ਰੋਲ 'ਚ ਅਲਕਾ

ਟੈਲੀ ਐਵਾਰਡ, ਫਿਕੀ ਐਵਾਰਡ ਅਤੇ ਇੰਡੀਅਨ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਅਕਾਡਮੀ ਐਵਾਰਡ ਜਿਹੇ ਕਈ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੀ ਟੀ ਵੀ ਪਿਛਲੇ 17 ਸਾਲ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦੇ ਨੈਟਵਰਕ ਵਿਚ ਜ਼ੀ ਸਿਨੇਮਾ, ਜ਼ੀ ਸਪੋਰਟਸ ਅਤੇ ਅਲਫਾ ਈ ਟੀ ਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜਿਹੇ ਕਈ ਚੈਨਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

12 Oct., 2011 new flight to Amritsar by London
Wed-Fri. Sun from US-Canada

Punjab Super Travels

Cheap Fares to Delhi-Amritsar

Check cheap ticket to
London-Nairobi or Worldwide

Delhi-Mumbai-Hyderabad-Bengaluru-Kolkotta-
Pune-Goa-Chennai-Cochin-Trivandrum-Coimbatore-
Amritsar-Ahmedabad-Agra-Jaipur-Chandigarh

Texas
832-213-6303

Atlanta
770-687-2228

Washington
703-349-1717

Toll Free
855-855-1445

Coming soon - www.punjabsupertravels.com
E-mail us ipunjabtravel@gmail.com

Moon Star Express LLC

ਕੰਪਨੀ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਅਤੇ
ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਕੋਲੰਬਸ, ਇੰਡੀਆਨਾ
ਤੋਂ ਫੋਰਟ ਵੇਨ
ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ
ਪੱਕਾ ਰੂਟ

**Company Drivers/
Owner Operators Wanted**

Dedicated Lane Columbus, Indiana to Fort Wayne,
Indiana.(Round Trip)

Monday to Friday dedicated run.

Lane Starting 1st Oct., 2011

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਫੋਨ:734-485-1100

Sukhi Narwal 734-564-1469

or apply online www.moonstarexpress.com

ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ

National Truck Driving School

ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ
ਜੋਰਦਾਰ ਮੰਗ 'ਤੇ ਹੁਣ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਲੋਕੇਸ਼ਨ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ
ਕੰਪਨੀ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ 35 ਸੈਂਟ ਪ੍ਰਤੀ ਮੀਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ

- *ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ
- ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ
- *ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਕੰਮ/ਜੋਬ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ
- *ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਵੀ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ
- *2-3 ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਬਣੋ

Call For Special Price

Kashmir S. Thandi
Office: (866) 933-3038
Balhar S. Ranu Cell:916-502-7733
Yuba City Ph:530-383-2785

4585 Pell Dr. Sacramento CA, 95838

ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਹੱਲ ਆਯੁਰਵੈਦ ਦੇ ਸੰਗ

ਮਰਦਾਨਾ ਤਾਕਤ ਲਈ ਸਿਹਤ ਰੀਯੋਗ ਕੋਰਸ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਤਿੱਲਾ (ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ)

ਇਕ ਹਫ਼ਤਾ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਜੀਵਨ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਅਨੰਦ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇ-ਗਲਤ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਸ਼ੁਗਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕਾਰਨ।

ਹਿਰੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ

ਮੋਟਾਪਾ ਘਟਾਓ

ਸਿਹਤ ਬਣਾਓ

ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਬੜ੍ਹਨਾ

ਸ਼ੁਗਰ ਕੰਟਰੋਲ

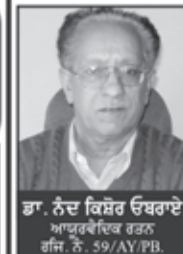
ਇਸਤਰੀ ਰੋਗ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫਾਰਮੇਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਸਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ (ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ) ਤੇਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਜਵਾਨੀ ਵਰਗੀ ਤਾਕਤ ਦੁਬਾਰਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰੋ।

ਪੂਰਾ ਕੋਰਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਬਾਰਾ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਡਾ. ਨੰਦ ਕਿਸ਼ੋਰ ਚੱਬਰਾ
ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਰਤਨ
ਰਜਿ. ਨੰ. 59/AY/PB.

ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਭੈੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਔਰਤ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਨਾ ਰਹਿਣਾ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਮਸਾਨੇ ਦੀ ਗਰਮੀ, ਪਿਸ਼ਾਬ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਉਣਾ, ਖੂਨ ਨਾ ਬਣਨਾ, ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ ਸੁੱਕਦੇ ਜਾਣਾ ਆਦਿ ਤਮਾਮ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸਾਡੀ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਜਮਾਈ ਹੋਈ ਦਵਾਈ ਅਤੇ ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ ਤੇਲ ਦੇ ਕੋਰਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਸੁਪਨਦੋਸ਼ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਗਏ ਗੁਜ਼ਰੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਝਲਕ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

Surajvanshi Pharmacy (R)

MANUFACTURE & EXPORTER OF HERBAL PRODUCTS

25, New Model Town, Jalandhar (Punjab) INDIA.

Contact : Dr. Shweta Oberoi E-mail : shweta077@yahoo.com

Mobile : 98155-33933 Fax : 0091-181-5062627

ਭਾਰਤੀ ਆਗੂ ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਕੂਟਨੀਤੀ ਦਾ ਮੱਕੜਜਾਲ

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕਦੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਵੱਖਰਾ ਦੇਸ਼ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਿਆ, ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ੀ ਸੋਚ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਬਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੁਣੌਤੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ, ਜਿੰਦਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਦੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਭੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣ ਤੋਂ ਲੈ ਵਾਦਤੀਆਂ-ਸਜਾਦਤੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਤੀਕਰ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਅੱਜ ਵੀ ਪੂਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਲੀਡਰ ਵੀ ਖਾਣ ਦੇ ਦੰਦ ਹੋਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਹੋਰ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੀਡਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਜ਼ ਵੀ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਵੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਇਸ ਹਫਤੇ ਉਦੋਂ ਸੱਚੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਈ, ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਚੌਧਰੀ ਨਿਸਾਰ ਅਲੀ

ਖਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ ਪੈ ਗਈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਜੀਅ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹਨ। ਚੌਧਰੀ ਨਿਸਾਰ ਖਾਨ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਲਾਬੀ ਦਾ ਆਗੂ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਇੰਦਾਂ ਦੇ ਬਬੇਰੇ ਹਨ, ਸਣੇ ਇੱਕ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਮੀਆਂ-ਬੀਵੀ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕਣ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਰ ਸਾਲ ਛੁੱਟੀਆਂ ਕੱਟਣ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਿਸ ਦੀ ਕਿਸ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀ ਜਾਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਪਿਛਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਦਹਾਕਿਆਂ ਬੱਧੀ ਭੇਤ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਇੰਦਾਂ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਦੋਂ ਜਾਹਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਹੁਣ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਥ ਸਕਦਾ। ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਨਿੱਜਤਾ ਵੀ ਬਾਹਲੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਈ। ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੋਨ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਈਮੇਲ ਦਾ ਪਾਸਵਰਡ ਹੈਕ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿੱਠੀ-ਪੱਤਰ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਪਤ ਸਰਕਾਰੀ ਫਾਈਲਾਂ ਤੱਕ ਫੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਕੀਲੀਕਸ ਦੇ ਇਕੋ ਹੱਲੇ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵਰਗੀ ਮਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ-ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਇਹ ਹਾਲਤ ਬਣਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਕੀਕਤਾਂ ਪਛਾਣ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਅਕਲ ਦਾ ਪੱਲਾ ਫੜ ਕੇ ਤੁਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੇ। ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਬੂਤ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਆਗੂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਖੁਲਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਕੀਲੀਕਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਜੂਲੀਅਨ ਅਸਾਂਜ ਦੇ ਮਗਰ ਡਾਂਗ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੌੜ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਿਰਫ ਹੱਥ ਲੱਗਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਗਜ਼ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਸੂਚਨਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਫਲਾਣੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾ ਉਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਦਾ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਹੀ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੇਜੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਆਗੂ ਵੀ ਅਸਾਂਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭੜਕਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ, ਪਰ ਇੰਦਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਉਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਸੂਚਨਾ ਵਿਕੀਲੀਕਸ ਨੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬੀਬੀ ਮਾਇਆਵਤੀ ਨੇ ਸੈਂਡਲ ਮੰਗਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ

ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਹਿੰਦੂ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਭਾਜਪਾ ਆਪਣੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਜੋਗੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਮੋਦੀ ਦੇ ਵਰਤ-ਤਮਾਸ਼ੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨ ਤੁਰ ਪੈਣ। ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਵਰਗੇ ਵੀ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਖੜੋਣ ਲੱਗੇ, ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੀ ਕੋਈ ਧਿਰ ਵੀ ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੱਗਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਰਾਜ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਲਖਨਊ ਤੋਂ ਮੁੰਬਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਮਾਇਆਵਤੀ ਨੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੂਲੀਅਨ ਅਸਾਂਜ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਗਲਖਾਨੇ ਭੇਜ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਉਥੇ ਚੰਗਾ ਪਾਗਲਖਾਨਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇੱਧਰ ਭੇਜ ਦੇਣ, ਆਗਰੇ ਦੇ ਪਾਗਲਖਾਨੇ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਾਂਜ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਣ ਦਾ ਹੋਰ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਬੀ ਮਾਇਆਵਤੀ ਜਹਾਜ਼ ਭੇਜ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਆਗਰੇ ਆਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਸੋਹਣਾ ਜਿਹਾ ਸੈਂਡਲਾਂ ਦਾ ਜੋੜਾ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇਗਾ। ਇਹ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਕਦੇ ਨਾ ਮਿਲਦਾ, ਜੇ ਬੀਬੀ ਸਿਰ ਨਾਲ ਸੋਚਦੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਦੇ ਕਿ ਸੈਂਡਲਾਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਅਸਾਂਜ ਨੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਕਹੀ, ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਅਮਰੀਕੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ 'ਸੂਚਨਾ' ਭੇਜੀ ਹੈ ਕਿ ਯੂ.ਪੀ. ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਰਾਜ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਮਰੀਕੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਝਾਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਗਲਤ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ।

ਇਉਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਈ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਵਿਕੀਲੀਕਸ ਦੇ ਖੁਲਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਹੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਉਹ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਡਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਲੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਪਰਦੇ ਚਾਕ ਕਰ ਦੇਣਗੇ ਜਾਂ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਗੁੱਝੀ ਨਿੱਬੀ ਲਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਤੁਹਿਕਦੇ ਹਨ। ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਬੋਲਦੇ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਿਰਫ ਇੰਨਾ ਕੁ ਹੈ ਕਿ ਵਿਕੀਲੀਕਸ ਵੱਲੋਂ ਬੇਪਰਦ ਹੋਈਆਂ ਚਿੰਠੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਕਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵਿਕੀਲੀਕਸ ਦੇ ਖੁਲਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਭਾਰਤ-ਅਮਰੀਕਾ ਐਟਮੀ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਸਵਾਲ ਉੱਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੀਡਰ ਵੇਲੇ-ਕੁਵੇਲੇ ਜਾ ਕੇ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਜਦੂਤ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੌਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਹਮਾਇਤ ਵਿਚ ਕੌਣ ਖੜੋਵੇਗਾ? ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਿਰੇ ਦਾ ਗਲਤ ਕੰਮ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਸਵਾਲ ਉੱਤੇ ਜਦੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੇ ਹੰਗਾਮਾ ਕੀਤਾ, ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸੀ। ਦਿਨ ਥੋੜ੍ਹੇ ਬੀਤੇ ਸਨ ਕਿ ਵਿਕੀਲੀਕਸ ਨੇ ਨਵੀਂ ਸੂਚਨਾ ਲੀਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਭੇਤ ਇਸ ਨਵੀਂ ਸੂਚਨਾ ਨੇ ਇਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਲੀਡਰ ਵੀ ਜਾ ਕੇ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਜਦੂਤ ਨੂੰ ਆਖ ਆਏ ਸਨ ਕਿ ਵਿਰੋਧ ਸਾਡਾ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਹੈ, ਜੇ ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣ ਗਈ, ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਉੱਤੇ ਅਮਲ ਅਸੀਂ ਵੀ ਇੰਦਾਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਧਿਰ ਵੀ ਦੂਸਰੀ ਨੂੰ ਮਿਹਣਾ ਮਾਰਨ ਜੋਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਈ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨੀ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਰਾਜ਼ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਸਗੋਂ ਵਿਕੀਲੀਕਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ 'ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ' ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇੰਨਾ ਵੀ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਜਦੂਤ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੂਟਨੀਤੀ ਵਾਸਤੇ ਕਿਉਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ? ਅਸਲ ਵਿਚ

ਉਹ ਕਹਿਣ ਜੋਗੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਦੀ ਮੁਥਾਜ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਅਗਲਿਆਂ ਵੀਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਬਦਨਾਮੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਜਿਹਾ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਲੋਕ ਇਹ ਕਹਿਣ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਭਾਜਪਾ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਬਣਾਉਣ ਤੁਰ ਪਈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਲੋਕ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਦੇਖ ਕੇ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਭਾਰਤ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਧੁਰੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਇਹ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੀਆਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਚੋਣਾਂ ਮੌਕੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਫੁੱਟਬਾਲ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੋਦੀ ਦੇ ਕੁਝ ਚਮਚੇ ਚਾਂਡਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਕਾਕੇ ਦੇ ਕੁਝ ਬਜ਼ੁਰਗ ਚਾਪਲੂਸ ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ, ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਢੰਡੋਰਚੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਤਾਂ

ਦੀ ਕੋਈ ਧਿਰ ਵੀ ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲੱਗਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਿਹੜੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਬਾਰੇ ਇਸ ਅਮਰੀਕੀ ਟਿੱਪਣੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਨੱਚੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਜੇ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਲੀਡਰ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸੂਝ ਤੋਂ ਐਵੇਂ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲੇ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਦੂਜੀ ਰਾਏ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਜਾਂ ਪੀ.ਏ. ਸੰਗਮਾ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋਣ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਲੇ ਆਪ ਹੀ ਇਹ ਹਾਲਾਤ ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ ਕਿ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਨਕਸ਼ਾ ਬਣ ਜਾਵੇ।

ਅਮਰੀਕੀ ਨੀਤੀ ਸਿਰਫ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਫਲਾਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸੋਕਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਫਲਾਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਭੁਚਾਲ ਆਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੋਕਾ ਪਵੇ ਜਾਂ ਹੜ੍ਹ ਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਇੰਨਾ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਫਿਕਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਦੋ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਅਮਰੀਕੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੱਜ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਜਦੋਂ ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ

ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਸੂਚਨਾ ਵਿਕੀਲੀਕਸ ਨੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬੀਬੀ ਮਾਇਆਵਤੀ ਨੇ ਸੈਂਡਲ ਮੰਗਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦਾ ਸਰਕਾਰੀ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਲਖਨਊ ਤੋਂ ਮੁੰਬਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਮਾਇਆਵਤੀ ਨੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੂਲੀਅਨ ਅਸਾਂਜ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਗਲਖਾਨੇ ਭੇਜ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੇ ਉਥੇ ਚੰਗਾ ਪਾਗਲਖਾਨਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇੱਧਰ ਭੇਜ ਦੇਣ, ਆਗਰੇ ਦੇ ਪਾਗਲਖਾਨੇ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਾਂਜ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਣ ਦਾ ਹੋਰ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਬਾਰੇ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਹਿੰਦੂ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਭਾਜਪਾ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਜੋਗੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਦੀ ਮੱਦਦ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਮੋਦੀ ਦੇ ਵਰਤ-ਤਮਾਸ਼ੇ ਮੌਕੇ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਨ ਤੁਰ ਪੈਣ। ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਵਰਗੇ ਵੀ ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਖੜੋਣ ਲੱਗੇ, ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਤਾਮਿਲ ਨਾਡੂ

ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪੱਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਬਾਰੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਲੀਕ ਹੋ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਦੇ ਭਾਜਪਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਗੋਵਿੰਦਾਚਾਰੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਸਾਡੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੁੱਖਤਾ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ ਮੁਖੋਟਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਘਮਸਾਨ ਮੱਚਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਜਪਾਈ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਮੁਖੋਟਾ ਦੱਸ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦਾ ਅਸਲ

ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪਿੜ

ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂੰ

ਮੁੱਖਤਾ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਡਵਾਨੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਾਜਪਾਈ ਨੇ ਉਦੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਜਦੂਤ ਨੂੰ ਇਸ ਟਿੱਪਣੀ ਲਈ ਮੰਦਾ ਬੋਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੀਡਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਮੁਖੋਟਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇਹ ਲੀਡਰ ਘਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਜਦੂਤਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਦੂਸਰੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਬਾਰੇ ਆਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਜ਼ੁਕਾਮ ਤੱਕ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਇਕ ਬਿੰਕ-ਟੈਂਕ ਨੇ ਇਹ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਉੱਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਵੇਗਾ? ਰਿਪੋਰਟ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਮੌਤ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕੀ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ, ਤੇ ਜੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕੀ ਅਸਰ ਪਾ ਸਕੇਗੀ? ਇਹ ਵੀ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਮੌਤ ਕੁਦਰਤੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕੀ ਅਸਰ ਪਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜੇ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਣਿਆਈ ਮੌਤ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਉੱਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਪੈ ਗਈ ਸੀ? ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਲੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਨਜ਼ਰ ਗੰਢੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਸਗੋਂ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿ ਕੀ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਅਮਰੀਕਾ ਭਾਰਤ ਬਾਰੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਫਿਕਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ ਹਰ ਛੇਵਾਂ ਬੰਦਾ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੰਦੇ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ ਵਿਚ ਅੱਠ ਸੌ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਮਰੀਕੀ ਬੈਂਕ ਬੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਪਰ ਨਾ ਪਿਛਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਰਜ ਬੁੱਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਭੇਤ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੁਣ ਵਾਲਾ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਆਪਣੇ ਛੱਤੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਿੰਕ-ਟੈਂਕ ਵਰਤ ਕੇ ਕੋਈ ਹੱਲ ਕੱਢ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਵਿਕੀਲੀਕਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਠਿੱਠ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਸੂਹਾਂ ਕੱਢਣ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰੋਤ ਦੀ ਬੇਰੀ ਸਿੱਧ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਕੀਲੀਕਸ ਦੀ ਇਕੋ ਕਿੱਲੀ ਵੱਜਣ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਕਿਰ ਗਈ। ਆਪਣਾ ਘਰ ਉਹ ਸਾਂਭਣ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਨਸੇਆਂ ਲੈਣ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵਿਕੀਲੀਕਸ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੀਡਰ ਆਪੋ ਵਿਚ ਸਿੰਗ ਫਸਾਈ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਲੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੂਲੀਅਨ ਅਸਾਂਜ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਟੰਬੇ ਚੁੱਕ ਤੁਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਣ ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਦੂਤਾਂ ਸਮੇਤ ਜਣੇ-ਖਣੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਢਿੱਡ ਤੋਂ ਝੰਗਾ ਨਾ ਚੁੱਕਦੇ ਫਿਰਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਸੂਖੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਨਾ ਪਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕੀ ਦੂਤ ਹੋਣ ਜਾਂ ਜੂਲੀਅਨ ਅਸਾਂਜ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪਾਸਿਓਂ ਤਾਂ ਗੱਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣੀ ਹੀ ਹੈ, ਕਿਸ-ਕਿਸ ਨਾਲ ਭਿੜਦੇ ਫਿਰਨਗੇ? ਆਪਣੀ ਪੱਛ ਆਪੋ ਸੰਭਾਲੀ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਲੇ ਨਾ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਰੈਫਰੀ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਇਸ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ, ਪਰ ਜੇ ਭਾਰਤੀ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਇਹੋ ਚਾਲੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਨੂੰ ਇਹ ਅਮਰੀਕੀ ਕੂਟਨੀਤੀ ਦੇ ਕਾਰਟੂਨ ਪਾਤਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਣਗੇ।

ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਚੀਨ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਾਲੇ ਮੁੜ ਤਲਖੀ

ਲੇਹ: ਚੀਨ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਾਲੇ ਮੁੜ ਤਲਖੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਇਥੋਂ 300 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਨਿਯੋਮਾ ਸੈਕਟਰ ਦੀ ਚੁੰਮਰ ਡਵੀਜ਼ਨ ਵਿਚ ਚੀਨੀ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਜਵਾਨ ਭਾਰਤੀ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਉਥੇ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਈ ਬੰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਟੈਂਟਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨੀ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਜਵਾਨ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਤਰੇ ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਡੇਢ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਆ ਗਏ।

ਮੀਡੀਆ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੀਨੀ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਚੀਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਤਰਿਆ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਚੀਨੀ ਜਵਾਨ ਮਾਰਚ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਵੱਲ ਆਏ। ਭਾਵੇਂ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋ ਚੀਨੀ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਚਿੰਗਬਾਗ ਤਹਿਸੀਲ ਨਿਯੋਮਾ ਵਿਚ ਉਤਰੇ। ਚੀਨੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਇਥੇ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਬੰਕਰ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸੂਤਰ ਨੇ ਕੁਝ ਚਸ਼ਮਦੀਦਾਂ ਜੋ ਉਥੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚੀਨੀ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਨਿਯੰਤਰਣ ਰੇਖਾ ਨੇੜੇ ਉਤਰੇ ਤੇ ਫਿਰ ਚੀਨੀ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ

ਚੀਨ ਨੇ ਕਈ ਭਾਰਤੀ ਬੰਕਰ ਢਾਹੇ

ਨੇ ਇੰਡੋ-ਤਿੱਬਤਨ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਬੰਕਰਾਂ ਤੇ ਟੈਂਟਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈੱਡਕੁਆਰਟਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਧਮਪੁਰ ਅਧਾਰਤ ਉੱਤਰ-ਪੂਰਬੀ ਕਮਾਂਡ ਦੇ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬੰਕਰ ਢਾਹ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਪਰ ਸੀਨੀਅਰ ਫ਼ੌਜੀ

ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚੁੰਮਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਿਯੰਤਰਣ ਰੇਖਾ ਦੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਜੁਲਾਈ 2009 ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਚੀਨੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾਖਲ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ 21 ਜੂਨ, 2009 ਵਿਚ ਇਕ ਚੀਨੀ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਚੀਨ ਦੀ ਫੌਜੀ ਸਫ਼ਬੰਦੀ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਚੀਨ ਦੀ ਫੌਜੀ ਸਫ਼ਬੰਦੀ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵੀ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ ਹੈ। ਇਕ ਅਮਰੀਕੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਨੇਟਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ ਦੀ ਫੌਜੀ ਸਫ਼ਬੰਦੀ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਰਾਤਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਪਤ ਮਿਸ਼ਨਾਂ ਵਾਲੇ ਲੜਾਕੇ ਜਹਾਜ਼, ਪਣਡੁੱਬੀਆਂ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਰਹੀ ਜਲ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਚੀਨ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ

ਕੇਂਦਰੀ ਜਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਜਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਹੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ 'ਉਕਸਾਉ ਰਾਜਨੀਤੀ' 'ਤੇ ਲਗਾਮ ਲਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 26 ਅਗਸਤ 2011 ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਜਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਬਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਤੋਂ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਰਾਹੀਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਲਈ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਵਿਧੀ ਤੇ ਕੱਢੇ ਗਏ ਸਿੱਟੇ ਦਾ ਕੋਈ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਐਮ. ਪੰਚਾਲ ਤੇ ਐਚ.ਐਲ. ਗੋਖਲੇ ਦੇ ਬੈਂਚ ਸਾਹਮਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਰਾਜੀਵ ਧਵਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਆਪਹੁਦੇਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹਿਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਘਵਾਦ ਦੀ ਘੋਰ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਹਰਿਆਣਾ ਨੂੰ ਜੁਲਾਈ 2010 ਦੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨੀ ਨਹਿਰ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਨਾ ਕਿ 3.5 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਮੀ ਟੋਅ- ਵਾਲ ਉਸਾਰੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਝੱਲਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਪਰ 260 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ 109 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਮੀ ਨਹਿਰ ਬਣਾਉਣ ਕਰਕੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੁਣ ਇਕੱਲੇ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਪਵੇਗੀ। ਨਹਿਰ 'ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਬਣਾਈ ਕੰਧ ਦਾ ਮੰਤਵ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਨਹਿਰ ਦੀ 10 ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਕੰਧ ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਵਹਾਅ ਰੋਕ ਕੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣੇਗੀ।

ਭਾਖਤਾ ਮੇਨ ਲਾਈਨ 'ਚ ਆਪਣੀ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਉਸਾਰੀ ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਹਾਲੇ ਚਾਲੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਨੂੰ ਮੇਨ-ਲਾਈਨ ਨਾਲ ਨਵਾਂ ਲਿੰਕ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਕੇ ਟੱਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੈਨੇਟਰ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਸੁੰਗਤ ਰਹੀਆਂ ਰੱਖਿਆ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਫ਼ਿਕਰ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ।

ਫੌਜ ਸਬੰਧੀ ਬੜੀ ਉੱਚ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਵਾਕ ਮੈਕਕਿਓਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਨੇ ਚੀਨ ਨੂੰ ਇਹ ਹੋਰ ਵੀ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਉੱਤੋਂ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀ ਇਸ ਉੱਭਰ ਰਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਅਮਨ-ਅਮਾਨ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਅਮਰੀਕੀਨ ਐਂਟਰਪ੍ਰਾਈਜ਼ਿਜ਼ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ (ਏ.ਈ.ਆਈ.) ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੰਦਿਆਂ ਇਸ ਕਾਂਗਰਸ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੀਨ ਸਾਡੇ ਐਡਮਿਰਲਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਵੀ ਹੈ। ਚੀਨ ਦੀ ਫੌਜੀ ਸਫ਼ਬੰਦੀ ਬਾਰੇ ਪੈਂਟਾਗਨ ਦੀ ਸੱਜਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰੇਕ ਸਿਆਣਾ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੌਜੀ ਸਫ਼ਬੰਦੀ ਤੇ

ਹਿੱਕ ਥਾਪਤ-ਥਾਪਤ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਬੜਾ ਖਤਰਨਾਕ ਜੋੜ ਹਨ।

ਪੈਂਟਾਗਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਨਵੀਂ-ਨਵੀਂ ਫੌਜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਾਰਨ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਰੱਜ ਕਾਰਨ ਚੀਨ ਬਹੁਤਾ ਦਲੇਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਕਿ ਪੇਈਚਿੰਗ ਨੂੰ ਇਹ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਫੌਜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪੱਖੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੀਨ ਸੂਹੀਏ ਜਹਾਜ਼ ਤੇ ਪਣਡੁੱਬੀਆਂ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਲ ਸੈਨਾ ਅਮਰੀਕਾ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧੇਰੇ ਫੈਲ ਗਈ ਹੈ।

ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਲ ਖੇਤਰ 'ਚ ਜੰਗੀ ਬੋਤੀ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਪਿਊਟਰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੈਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਖਿੱਤੇ 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਮਰੀਕਾ ਅਮਨ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਦੁਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਇਸ ਅਮਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਵਰਤਣੀ

Desi Entertainment Indiana

ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਹਰ ਮੌਕੇ ਲਈ ਡੀ ਜੇ

Full DJ service for all occasions

Have a blast with Professional sound, lighting, & dholis. Serving IN, MI, IL, OH.
Booking Available:

Call: DJ K-MP, Ph: 574-850-2941

email: mankamal_22@yahoo.com

SUPER TRAVEL

847-676-9090, 773-465-5566

E-mail: supertravel2003@yahoo.com

Lowest Fares With Excellent Service

AMERICAN AIR,
CONTINENTAL AIR

JET AIRWAYS
DELTA, AIR INDIA,
KLM, LUFTHANSA.

For Emergency
Call anytime at

847-673-3825

EARLY BIRD SALE!!!!

India \$545
London \$250

Desi Bazar

916 E. Main Street #118, Greenwood, IN, 46143
Tel: 317-888-2040, Fax: 317-887-6116

We specialize in all kind of Indian Groceries and Sweets

- FRESH VEGETABLES EVERY THURSDAY
- FRESH GOAT MEAT

**10% off on all Gurudwara supplies
and Religious programs!!**

We Are Open 7 Days a Week

ਖੁਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ ਸਟੋਰ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਦੇਸੀ ਬਾਜ਼ਾਰ

ਅੱਜ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰੋ!

1.888.888.9914

oora

ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡ ਪੇਮੈਂਟਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ?

ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਪੇਮੈਂਟ 70% ਤੱਕ ਘਟਾ ਸਕਦੇ ਹੋ

ਲੇਟ ਫੀਸ ਅਤੇ ਓਵਰ ਲਿਮਿਟ ਫੀਸ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ

ਆਪਣਾ ਕਰੈਡਿਟ ਬਹਾਲ ਕਰਾਓ,

ਬੈਂਕਰਪਸੀ ਤੋਂ ਬਚੋ!

WE WORK IN
ALL 50 STATES
& CANADA

CREDIT CARD

CARDHOLDER

WE CAN HELP YOU TO RESOLVE YOUR IRS TAX DEBT TODAY

» #1 Ranked By Numerous Organizations

» Achieve Financial Peace of Mind

» Get The Fastest Possible Solution

» 100% Confidential

» Help Stop Wage Garnishments And Bank Levies

» Help You Have Peace Of Mind

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 24 ਸਤੰਬਰ 2011

ਬਾਦਲ ਜ਼ਿੰਤਿਆ ਪਰ ਹਾਰਿਆ ਕੌਣ?

ਚੋਣ ਪਿੜ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਬੋਝੇ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਜਿੱਤ ਪੈ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਤਕੀਂ ਵੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਇਕਪਾਸੜ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ। ਕਈ ਧਿਰਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਪੰਥਕ ਮੋਰਚਾ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰ-ਵਿਰੋਧਾਂ ਕਰਕੇ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਰਹਿੰਦੀ ਕਸਰ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਢਾਹ-ਭੰਨ ਨੇ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ। ਲੈ-ਦੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਪਿੜ ਨਹੀਂ ਬੱਝ ਸਕਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਤਵੱਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੋਰਚੇ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਧਿਰਾਂ ਤਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਰੜਕੀਆਂ ਹੀ ਨਾ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਦਾਅਵੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ. ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਬਲਬੁੱਤੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਲ ਨੇ ਕੁਝ ਥਾਈਂ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਵੀ। ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹਾਰੇ। ਉਂਜ, ਐਤਕੀਂ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਧਿਰ ਨੇ ਜਿਸ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਖੇਡੀ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਦੀ ਅਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਬਾਦਲਕਿਆਂ ਨੇ ਕਿੰਨਾ ਰੌਲਾ ਪਾਇਆ ਪਰ ਵੋਟਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਹੀ ਨਾ ਰਹੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਭੁਗਤਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਤਾਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਤਿਤ ਵੋਟਰ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਗਏ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦਲ ਦੇ 'ਵਾਰਿਸ' ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦਾ ਬਿਆਨ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਗੈਰ-ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਪਤਿਤਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਚੋਣ ਅਮਲੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਕਿਸ ਨੇ ਹਨ? ਅਖਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਚੈਨਲਾਂ 'ਤੇ ਨਸ਼ਰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਵੀਡੀਓ ਗਵਾਹ ਹਨ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਚੰਮ ਦੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ! ਇਸ ਬਾਰੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਪਛੜ ਕੇ ਬੋਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਵੀ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੈ। ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਤਾਂ ਉਂਜ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰੋਕਣ ਬਾਰੇ ਜਦੋਂ ਕੁਝ ਮੋਹਤਬਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹੀ ਆਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਪੁੱਜਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਬਰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨਗੇ।

ਦਰਅਸਲ, ਮਸਲਾ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਬਾਦਲਾਂ ਦੀ ਬੁਰਫਾਗਰਦੀ ਅਤੇ ਦਬਾਅ ਨੇ ਸਭ ਦੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਕੁਝ ਕੁ ਜਣੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੀਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਲੇ ਇੰਜ ਨਾਗ ਵਲ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲਾ ਆਪ ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸਟੀਕ ਮਿਸਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। ਐਤਕੀਂ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਬਾਦਲਾਂ ਦਾ ਇੰਨਾ ਦਬਦਬਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਡਰੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੱਖਰੀ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਲੜ ਰਹੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਛਾੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵੱਖਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਉਭਰਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਅਸਲ ਵਿਚ ਬਾਦਲਾਂ ਦੇ ਦਾਬੇ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਇੰਨੀ ਲਾਮਬੰਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਫਿਰ ਸਿਫਰ 'ਤੇ ਆਣ ਟਿਕੇ ਹਨ। ਹਰਿਆਣਾ ਦਾ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਲੀਹ ਪਾੜੂ ਅਤੇ ਮਿਸਾਲੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜੇ ਕਿਤੇ ਬਾਦਲ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਨਿੰਦਣ ਵਾਲੀਆਂ ਟਪਿਰਾਂ ਰਲ ਕੇ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਦੀਆਂ, ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰੋਲ ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਮੰਨ ਕੇ ਸਿਰਫ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਲੀਡਰਾਂ ਤੱਕ ਹੀ ਮਹਿਦੂਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਆਖਰ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਧਿਰ ਦੇ ਦਾਬੇ ਥੱਲੇ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਦੂਰ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਹੁਣ ਨਤੀਜਾ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤ ਅੱਗੇ ਸਵਾਲ-ਦਰ-ਸਵਾਲ ਰੱਖੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਧਿਰ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣ ਲੱਗਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਸਲਾ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਦਖਲ ਦਾ ਹੈ। ਸੁੱਚੀ ਸੋਚ ਮੁਤਾਬਕ ਧਰਮ ਨੇ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਰਾਹ-ਦਸੇਰਾ ਬਣਨਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਸਿਆਸਤ, ਧਰਮ ਉਤੇ ਭਾਰੂ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ। ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦਖਲ ਨੂੰ, ਧਰਮ ਦਾ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਰਾਹ-ਦਸੇਰਾ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਰਲਗੱਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਅਸਰਅੰਦਾਜ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੁਚਾਰੂ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਲਈ ਹੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਉਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਮਹੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਹੁਦਰੀਆਂ ਰੋਕਣਾ ਉਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਲਹਿਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਸੀ। ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਆਪਾਧਾਪੀ ਦਾ ਜੋ ਮਾਹੌਲ ਹੈ, ਉਹ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮਹੰਤਾਂ ਦੇ ਵੇਲਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਲੀਡਰ ਨਹੀਂ ਉੱਠ ਸਕਿਆ ਜੋ ਨੰਗੇ ਧੜ ਬਾਦਲਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਸਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਦਲਕਿਆਂ ਵਰਗੇ ਲੀਡਰ ਵੱਧ ਵਾਰਾ ਖਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਤਕਰਾਰ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇ, ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਪਿੜ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੀ ਪੂਰਕ ਹਨ। ਇਸ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਸੰਗਤ ਸਿਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਲਈ ਹੁਣ ਸਿਰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦੀ ਥਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਲਾਮਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਚੋਣ ਪਿੜ ਦਾ ਹਸ਼ਰ ਤਾਂ ਸਭ ਦੇ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੁੱਦਾ ਅਸਲ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਘਰ ਘਰ ਹੋਕਾ ਦੇਣ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹੋਕੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਕਿਹੜਾ ਰਾਹ ਲੱਭਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਰੂਹ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ!

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੇਲਿਹਾਜ਼

ਜਿੱਤ ਕਿ ਹਾਰ?

ਲੱਗੀ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਿਉਂਕ ਸਿਆਸਤਾਂ ਦੀ, ਹਾਲਤ ਪੰਥ ਦੀ ਹੋਈ ਬੀਮਾਰ ਵਰਗੀ।
ਕੌਮੀ ਕਾਜ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਹੈ ਨੀ, ਆਗੂ ਕਰਨ ਕਰਤੂਤ ਗੱਦਾਰ ਵਰਗੀ।
ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ ਦੀਨ ਦੀਮਾਨ ਵਾਲਾ, ਕੁਟਲ-ਨੀਤੀ ਐ ਅਤਿਆਚਾਰ ਵਰਗੀ।
ਸਭ ਕੁਝ ਬੂਠ ਦੀ 'ਤੱਕਤੀ' ਤੁਲਦਾ ਏ, ਸ਼ੋਅ ਲੱਭਦੀ ਨਹੀਂ ਸਚਿਆਰ ਵਰਗੀ।
ਰਾਜ-ਭਾਗ ਹਕੂਮਤਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਛੱਡੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕੌਮੀ-ਕਿਰਦਾਰ ਵਰਗੀ।
ਧਨ, ਧੌਸ ਤੇ ਕਪਟ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜੋ, ਸਮਝੋ ਜਿੱਤ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਰ ਵਰਗੀ!

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਕਟ

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਭਾਵੇਂ ਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਣਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਹੈ। ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਅਣਚਾਹੇ ਰੂਪ ਨਾਲ ਧਰਮ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਧਰਮ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਅਗਾਂਹ ਕਈ ਲੜੀਆਂ ਤੁਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸਵਾਲ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਤੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਿਛੋਕੜ ਕੀ ਹੈ? ਮਨੁੱਖ ਜਿਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿੰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਥੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮਾਨਤਾਵਾਂ, ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ, ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸਮੂਹਿਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਉਸ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਖਾਸ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਡਾ. ਮਹੀਪ ਸਿੰਘ

ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸਰੋਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਾਲੋਕਿਕ ਅਤੇ ਲੌਕਿਕ ਆਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਂਝਾ ਧਰਮ ਮੰਨਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਕ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਦੂਜੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਵਸਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਕਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸੰਕਟ ਕੁਝ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਟਕਰਾਅ ਭਰੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਂਝਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਧਰਮ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਕਾਮੀ (ਸਥਾਨਕ) ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆ ਪਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਟਕਰਾਅ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸ੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਆਬਾਦੀ ਬੋਧੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਪਾਨ ਦੀ ਵੀ। ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮਰੂਪਤਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਮਹੱਤਵ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਉਂਦੇ ਅਤੇ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸਾਈ ਧਰਮ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਸਾਈ ਲੋਕ ਹਨ ਪਰ ਕੇਰਲ ਦੇ ਇਸਾਈਆਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਰੋਮ ਦੇ ਇਸਾਈਆਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਦਾ ਵੀ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਧਾਰਮਿਕ ਵਖਰੇਵੇਂ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਖਰੇਵੇਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬ, ਸਿੰਧ, ਸਰਹੱਦੀ ਸੂਬਾ, ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਧਾਰਮਿਕ ਭਿੰਨਤਾਵਾਂ ਸਨ ਪਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਂਝ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੋਹੜੀ, ਵਿਸਾਖੀ, ਬਸੰਤ ਵਰਗੇ ਤਿਉਹਾਰ ਸਭ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਅਣਗਿਣਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਇਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸਨ। ਅੱਜ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਲਗਭਗ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਹੈ। ਵੰਡ ਕਾਰਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਵੀ ਵੱਡੀ ਸੰਖਿਆ ਉਥੇ ਪੁੱਜੀ ਜੋ ਦਿੱਲੀ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਬਿਹਾਰ, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਰਗੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ, ਪਖਤੂਨਾਂ, ਸਿੰਧੀਆਂ ਅਤੇ ਬੰਗਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਖ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਜਾਂ ਮਜ਼ਹਬ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ-ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਪੂਰਬੀ, ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸਮਰੂਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚਾਰ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸਮੁੱਚੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਣਾ, ਇਸ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਅੱਜ ਦੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ 66 ਫੀਸਦੀ ਖੇਤਰ (ਪੱਛਮੀ) ਪੰਜਾਬ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ

ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਦੀ ਤਤਫ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਜੋ ਖੇਤਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤਾਂ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਸਿੰਧ ਘਾਟੀ ਦੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਅਤੇ ਹੱਤਪਾ ਅਤੇ ਮੋਹਨ ਜੋਦਾੜੋ ਵਰਗੇ ਖੰਡਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨ। ਕੀ ਇਸ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੇ ਉਹ ਵਾਰਸ ਨਹੀਂ ਹਨ? ਕੀ ਇਸਲਾਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਉਸ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਸੱਭਿਅਤਾ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸਲਾਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੇ ਸੀ? ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨਾਂ ਸਪਤ ਸਿੰਧੂ ਅਰਥਾਤ ਸੱਤ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਤ ਨਦੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੰਧੂ ਤੇ ਸਰਸਵਤੀ ਨਦੀਆਂ ਸਨ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਆਰੀਆ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਇਸੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਪੰਜਾਬੀ) ਉੱਤੇ ਵੈਦਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਗਹਿਰੀ ਛਾਪ ਹੈ। ਸਪਤ ਸਿੰਧੂ ਦਾ 70 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਗ ਅੱਜ ਦੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪੋਠੋਹਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ (ਪੋਠੋਹਾਰੀ) ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਸ਼ਬਦ ਸਿੱਧੇ ਵੈਦਿਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਨ ਇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਰਬੀ, ਫਾਰਸੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਆ ਗਏ ਪਰ ਬੋਲਚਾਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਹੀ ਬਹੁਤਾਤ ਹੈ ਜੋ ਵੈਦਿਕ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ। ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਪਸ਼ਤੋ ਵਰਗੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਜਨਤਾ ਆਪਣੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਇਸਲਾਮਿਕ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਗੌਰੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਇਤਿਹਾਸ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਭੁਲਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਾਲਤ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਗਹਿਰਾ ਸੰਕਟ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਪੂਰਬ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਸੱਭਿਅਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਨਾਤਾ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸੋਚ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਅੱਜ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਛਿੜਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹਲਮ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਯੂਨਾਨੀ ਹਮਲਾਵਰ ਸਿਕੰਦਰ ਨਾਲ ਲੋਹਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਰਾਜਾ ਪੋਰਸ (ਪੂਰੂ) ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਡੇਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ? ਅੱਠਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਸਿੰਧ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦਾਹਿਰ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਸਿੰਧ 'ਤੇ ਅਰਬਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁਹੰਮਦ-ਇਬਨ-ਕਾਸਿਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਿਚ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੌਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਦਾਹਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਇਕ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਮੌਸਮ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਧਾਰਮਿਕ ਕਥਾਵਾਂ ਵੀ ਜੁੜ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ

ਦੀ ਲੋਹੜੀ (ਮਕਰ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤੀ) ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਵੀਂ ਰੁੱਤ ਦੇ ਆਗਮਨ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਸੰਤ ਹਿੰਦੂ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਮਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਪਰ ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਮੌਸਮ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਲੋਹੜੀ ਤੇ ਵਿਸਾਖੀ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਇਸਲਾਮੀ ਕਹਿਣਾ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਿਛੋਕੜ ਹੈ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਕਟ ਦੇ ਬਹੁਤਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਉਹ ਲੋਕ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਗੰਗਾ, ਜਮਨਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਮਨ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਉਥੋਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਰਗ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਹਿੰਦੂ, ਸਿੱਖ ਇਸ ਪਾਸੇ ਆਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਹੀ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕਾਮੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਢਾਲ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਚ-ਮਿਚ ਗਏ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ 'ਸਰਨਾਰਥੀ' ਨਾਂ ਦਾ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਇਥਰੋਂ ਗਏ ਮੁਸਲਮਾਨ ਉਧਰ ਅਜੇ ਵੀ ਮੁਹਾਜਰ (ਸਰਨਾਰਥੀ) ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਹਨ, ਨਾ ਸਿੰਧੀ ਹਨ, ਨਾ ਪਸ਼ਤੋ ਹਨ, ਨਾ ਬੰਗਾਲੀ ਹਨ ਜੋ ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਇਕਾਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਕਟ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜ਼ਹਬ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਹੀਂ।

ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਵਿਚ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਲਹਿਜੇ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਇਥੇ ਆਏ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, "ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੋਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹੋ?" ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਮੈਂ ਉਨਾਵ ਦਾ ਹਾਂ।"

ਜਦ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਵੀ ਉਨਾਵ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਕਾਨ੍ਹਪੁਰ ਵਿਚ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਕਦਮ ਆਪਣੀ ਕਰਸੀ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵਧੇ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਿੱਬੜ ਗਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਥਰੂ ਸਨ।...ਮਜ਼ਹਬ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਮਜ਼ਹਬੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਮਿਲੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਖਾਲੀਪਣ ਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਭਰਿਆ। ਅਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਮੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਆਕੁਲ ਰਹੇ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੰਦੇ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਲਗਾਓ ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਲਗਾਓ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡੂੰਘਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਬੰਦਾ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਓਨਾ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦਾ, ਜਿੰਨਾ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 14 'ਤੇ)

ਬੁਸ਼-ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਉਤੇ ਮਨਮੋਹਨ-ਮੋਦੀ

ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਸਰਵਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਜਰਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਖਤ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੌਕੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਰਤ ਦਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤਾ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਕੱਦਵਾਰ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੱਕੀਆਂ ਭਾਈਵਾਲ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਪਹੁੰਚੇ। ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੈਲਲਿਤਾ ਵਾਸਦਾ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕੀ ਪਰ ਦੂਜੇ ਤਾਮਿਲ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਖੂਨ ਤੋਂ ਪਕੇਰੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਪਹੁੰਚੇ। ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਟਕਸਾਲੀ ਆਗੂ ਐਲ.ਕੇ. ਅਡਵਾਨੀ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਰਪਟ ਆਪਣੇ ਬਲੋਗ ਉੱਤੇ ਛਾਪ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਕਾਮਯਾਬ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਅਡਵਾਨੀ ਇਕਸੁਰ ਹੋ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਖਤ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਅਦਾਲਤੀ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦਾ ਫ਼ੌਰੀ ਜਜ਼ਨ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚਿਰਕਾਲੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਦੀ ਠੋਸ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਅਦਾਲਤੀ ਫ਼ੈਸਲੇ, ਮੋਦੀ ਦੇ ਵਰਤ, ਮੀਡੀਆ ਮਸ਼ਕ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਕਵਾਇਦ ਇਸ ਵੇਲੇ ਫੈਲੀ ਬੇਤਰਤੀਬੀ ਵਿਚੋਂ ਉਘੜਦੀ ਤਰਤੀਬ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਹੋਏ ਫਿਰਕਾ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਬਤ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਗਾਤਾਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਗਵਾਹਾਂ ਉੱਤੇ ਦਬਾਅ, ਸਬੂਤ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ਕ ਅਤੇ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਤਰਫ਼ਦਾਰੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰਪਟਾਂ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਇਨਸਾਫ਼ ਲਈ ਭੱਜ-ਦੌੜ 2002 ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ (ਸਪੈਸ਼ਲ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਟੀਮ) ਦੀਆਂ ਜਾਂਚਾਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਨਸਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਕਤੀ ਆਸ ਜਗਾਉਣ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀਆਂ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੌਕੇ ਸਿਰ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕਰਨ, ਦੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੰਗਾਬਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਤਾਰ ਲੱਗਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਔਰਤ ਦੇ ਬਾਲ ਕਲਿਆਣ ਮੰਤਰੀ ਮਾਇਆਬੇਨ ਕੋਦਨਾਨੀ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨ ਮਫ਼ਰੂਰ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲੀਸ ਹਵਾਲੇ ਹੋਣ ਪਿਆ। ਜਾਂਚਾਂ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤੀ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਪਸ਼ੇਮਾਨੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਹਤਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਇਨਸਾਫ਼ ਦਾ ਸਬੱਬ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ 'ਸੱਚ ਦੀ ਜਿੱਤ' ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲੇ।

ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੈਂਬਰ ਅਹਿਸਾਨ ਜ਼ਾਫ਼ਰੀ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਜ਼ਕੀਆ ਜ਼ਾਫ਼ਰੀ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਹਿਸਾਨ ਜ਼ਾਫ਼ਰੀ ਨੂੰ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੀ ਗੁਲਬਰਗ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੌਰਾਨ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਤੱਕ ਟੈਲੀਫੋਨ ਰਾਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਹਿਸਾਨ ਜ਼ਾਫ਼ਰੀ ਸਮੇਤ 37 ਜੀਆਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜ਼ਕੀਆ ਜ਼ਾਫ਼ਰੀ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਪੁਲੀਸ ਰਪਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸਰਵਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸੀ ਕਿ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਮੋਦੀ ਦੇ ਅਸਰ-ਰਸੂਖ ਤੇ ਰੁਤਬੇ ਕਾਰਨ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਰਵਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤਬਦੀਲ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨਾਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਾਮਲਾ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਖਤ ਵਿਚ 'ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਗੰਧਲਾ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ

ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਲੋਂ ਮੋਦੀ ਦੀ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮੁਕਤ ਰਾਜ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਰੀਫ਼, ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਮੋਦੀ ਦੀ ਸਿਫਤ, ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਵੱਲੋਂ ਆਲਮੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਇਮਦਾਦ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਕਸ ਬਦਲੀ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਇਕੋ ਰੁਝਾਨ ਦੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਇਕ ਧਰੁਵੀ ਆਲਮ ਵਿਚ ਆਗੂਆਂ, ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਬਦਲ ਹਨ ਪਰ ਸਿਆਸੀ ਸੋਚ ਇਕੋ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਖਪਤਕਾਰ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਾਜਤੰਤਰ ਸਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਇਤਫ਼ਰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਦਾ ਰੰਦਾ ਫੇਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਬੁਸ਼-ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਉੱਤੇ ਮਨਮੋਹਨ-ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਕਸ ਬਦਲੀ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਇਸ ਮਨਸੂਈ ਫ਼ਰਕ ਨੂੰ ਧੁੰਧਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰਦੱਦ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ?

ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਇਲਜ਼ਾਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪੁਲੀਸ ਅਫ਼ਸਰ ਅਤੇ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਗਵਾਹ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸੰਜੀਵ ਭੱਟ ਨੇ ਜਵਾਬੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਖਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਸਰਵਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਧੁੰਦਲਾ ਜਿਹਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਕੀਆ ਜ਼ਾਫ਼ਰੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਜਾਂ ਝੂਠੀ ਹੈ।" ਭੱਟ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਰਾਹੀਂ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਭੱਟ ਨੇ ਦਿੱਖਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ, "ਛੇ ਕਰੋੜ ਗੁਜਰਾਤੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ (ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ) ਜਾਣੇ-ਅਣਜਾਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਝੂਠ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਠੱਗੀ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਨਾਜ਼ੀਆਂ ਵੇਲੇ ਜਰਮਨ ਦੇ ਤਾਨਾਸ਼ਾਨ ਅਡੋਲਫ ਹਿਟਲਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜਲੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵਿਚ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਪ੍ਰਾਪੋਗੰਡਾ ਮੰਤਰੀ ਪਾਲ ਜੋਸਫ਼ ਗੋਬਲਜ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਕਵਾਇਦ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਤਾਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਅਵਾਮ ਉੱਤੇ ਅਸਰਅੰਦਾਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੋਬਲਜ਼ੀ ਤਰਜ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਲ ਸਦਾ ਲਈ ਸਮੁੱਚੇ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।"

ਭੱਟ ਨੇ ਮੋਦੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਛੇ ਕਰੋੜ ਗੁਜਰਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਖਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਅਹਿਸਾਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ 'ਨਫ਼ਰਤ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ'। ਇਹ ਸਾਥੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹੋ ਅਤੇ ਮੈਂ 23 ਸਾਲ ਭਾਰਤੀ ਪੁਲੀਸ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੰਦੇਭਾਗੀ ਮੈਂ 2002 ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਅ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਜਦੋਂ ਨਫ਼ਰਤ ਦਾ ਨੰਗਾ ਨਾਚ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਾਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀਆਂ ਤਫ਼ਸੀਲਾਂ ਅਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਢੁਕਵਾਂ ਮੰਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵੀਂ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਉਸੇ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਅਸੀਂ ਗੁਜਰਾਤੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਗੁਝੀ ਨਫ਼ਰਤ ਦੀਆਂ ਪੇਚੀਦਗੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਸਕਾਂਗੇ।"

ਗੁਜਰਾਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਖਤਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮਸਲੇ ਸਾਫ਼ ਹਨ। ਮੋਦੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ

ਭਾਵੇਂ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਨੁਕਤਿਆਂ ਤੱਕ ਮਹਿਦੂਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸਰ-ਰਸੂਖ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਵਕਤੀ ਤੋਟੀ ਦਾ ਸਬੱਬ ਤਾਂ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਘਾਤਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਦੰਗਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁੰਬਈ ਰਾਹੀਂ ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਕੰਧਮਾਲ ਤੱਕ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਇਸੇ ਤਜਰਬੇ ਦੀਆਂ ਠੋਸ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਅਹਿਮ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਹੋਣ ਤੱਕ ਦਾ ਸੁੱਖ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਮੋਦੀ ਭਾਵੇਂ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ, ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਤਕਨੀਕੀ ਨੁਕਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਕਤੀ ਪਸ਼ੇਮਾਨੀ ਦਾ ਸਬੱਬ ਤਾਂ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਘਾਤਕ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ। ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਅਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਖਪਤਕਾਰ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਇਨਸਾਫ਼, ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਤਸੱਦਦ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋਣ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮਾਂ ਤਹਿਤ ਵੀਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦੇਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਮਰੀਕੀ ਅਦਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਣਗੁਣ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮਿਤਸਵਿਸ਼ੀ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਮੋਟਰਜ਼ ਵਰਗੀਆਂ ਅਮਰੀਕੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਮਾਹੌਲ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹੋਣਾ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ 'ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਬਹਾਲੀ' ਅਤੇ 'ਅਤਿਵਾਦ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜੰਗ' ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਨੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਜਗਤ ਲਈ ਰਿਆਇਤਾਂ ਅਤੇ ਛੋਟਾਂ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਗੱਛੇ ਵੰਡੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਅਨਿਲ ਅੰਬਾਨੀ ਅਤੇ ਸੁਨੀਲ ਮਿੱਤਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਦੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੋਦੀ ਦੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਕੌਮੀ ਆਗੂ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ

ਵਰਤ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਉਣ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮੁਕਤ ਰਾਜ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਲਈ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਿਫਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੁੱਦਈ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਗਿਆਰਾਂ ਸਤੰਬਰ 2001 ਦੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਮੌਕੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਬੁਸ਼ ਅਤੇ ਓਬਾਮਾ ਦੀਆਂ ਘਰਵਾਲੀਆਂ ਸਮੇਤ ਛਪੀ ਤਸਵੀਰ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਜੋਂ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਨੂੰ ਸਿਆਹਫਾਮ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਬੁਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਨੇ ਬੁਸ਼ ਦੇ ਦੌਰ ਤੋਂ ਹਮਲਾਵਰ ਰੁਖ਼ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਨਸਲਵਾਦ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਿਆਹਫਾਮ, ਹਿਸਪੈਕਿਨ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਤਬਕੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਸੁੰਗੜਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਓਬਾਮਾ ਨੂੰ ਬੁਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਡੈਮੋਕਰੇਟ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਗਿਆਰਾਂ ਸਤੰਬਰ ਵਾਲੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਆਲਮੀ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਤੰਦ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਦੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਵਰਤ ਸਮਾਗਮ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਕਸ ਬਦਲਣ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਬੁਨਿਆਦਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਗੋਂਣ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰਤਾ ਵਿਚੋਂ ਪੂਰੀ ਕਰਨਾ ਲੋਚਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੱਤਾ ਸੁੱਖ ਦੇ ਇਕ ਨੁਕਾਤੀ ਟੀਚੇ ਤਹਿਤ 'ਖੂਨ ਨਾਲੋਂ ਪਕੇਰੀ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਾਂਝ' ਦਾ ਮੇਲ ਖੇਤਰੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਠੰਢੇ ਬਸਤੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਜੁੜਿਆ ਹੈ।

ਆਲਮੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਦਰੁਸਤ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਰਾਹੀਂ ਨਰਮਦਲੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਦਿਲੀ ਸਿਆਸੀ ਦਿੱਖ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਮੁਹਿੰਮ ਭਾਰੂ ਹੈ। ਆਸਟਰੇਲੀਆਈ, ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਯੂਰਪ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਦਾ ਗੱਲ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮੂੰਹਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਹੇ ਨਸਲੀ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ

**ਸਵਾਲ
ਸੰਵਾਦ**

ਦਲਜੀਤ ਅਮੀ

ਫੋਨ: +91-97811-21873

ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਕੜੀ ਵਜੋਂ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਮੁਹਿੰਮ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਵਰਤ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸਲੀਬਾਂ, ਕਲੰਦਰੀ ਟੋਪੀਆਂ ਅਤੇ ਬੁਰਕਿਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਮਹਿਕਮਾ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਸਮੇਤ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਤਕਰੀਰ ਵੇਲੇ 'ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ' ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਲਾ-ਹੂ-ਅਕਬਰ ਦੇ ਆਵਾਜ਼ੇ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਅਤੁੱਲ ਵੈਦਿਆ ਅਤੇ ਜੈਦੀਪ ਪਟੇਲ ਵਰਗੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਜੀਵ ਭੱਟ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਬਾਹਰ ਰੋਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਦੰਗਾ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਰਦੂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਵਰਤ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੇ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਡਾ ਫੇਰ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਵਿਚ ਮੁਜਰਮ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਤਾਮਿਲਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਘੱਟ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੋਦੀ ਦਾ ਗੁਣਗੁਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਫਾਕੇ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇਸ਼ੀ ਵਰਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੇ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਭੁੱਖਮਰੀ ਅਤੇ ਭੁੱਖ-ਹੜਤਾਲ ਨਾਲ ਕੋਝਾ ਮਜ਼ਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਇਨਸਾਫ਼ੀ ਅਤੇ ਨਾਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਵੰਨ-ਸਵੰਨ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਮਾਜਿਕ ਸਾਂਝ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਹਿਸਾਸ ਜਾਂ ਦਰਦਮੰਦੀ ਦੀ ਥਾਂ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤ ਸਿਆਸੀ ਮੇਲ ਦੀ ਮੂੰਹਜ਼ੋਰ ਲੱਚਰਤਾ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਦਰਦਮੰਦੀ ਨੂੰ ਅੱਕਲਕਾਨ ਹੋ ਕੇ ਮਾਰੀ ਗਈ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਜੁਗਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਰਦਮੰਦੀ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਤਹਿਤ ਸੁਣਵਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਕਾਰਗਰ ਹਥਿਆਰ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਲਾਖਾਂ ਅਤੇ ਬੇੜੀਆਂ ਵਿਚ ਜਕੜਿਆ ਮਨੁੱਖ ਮੁਲਜ਼ਮ ਜਾਂ ਮੁਜਰਮ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜੇਲ੍ਹ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਹਕੂਕ ਦੀ ਲੜਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਜੇਲ੍ਹ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਦੇ ਖ਼ਾਸੇ ਬਾਬਤ ਉਘੜਵੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ 'ਜੀਵਨ ਸੰਗਰਾਮ' ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਯਰਵਾਦਾ ਜੇਲ੍ਹ (ਪੂਨੇ) ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉੱਥੇ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰਸੁਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੱਗਾਂ ਅਤੇ ਕੱਛੇ ਉਤਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਪੱਗਾਂ ਅਤੇ ਕੱਛੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਉਤਾਰੇ ਗਏ ਤਾਂ ਰੋਹ ਵਜੋਂ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਪਰਮਾਨੰਦ ਝਾਂਸੀ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਏਕਤਾ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਦੇਖਦਿਆਂ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਵਿਚ ਸਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ। ਦੂਜੀ ਮਿਸਾਲ ਲਾਹੌਰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਕੈਦ ਸਨ। ਰਿਹਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਲਾਹੌਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਹੋਰੀ ਸਿਆਸੀ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਹਕੂਕ ਲਈ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਮਦਰਦ ਵਜੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ "ਜਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਸੁਨੇਹੇ ਭੇਜੇ 'ਬਾਬਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਕਸ਼ਟ ਉਠਾ ਚੁੱਕੇ ਹੋ, ਹੁਣ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਨਾ ਕਰੋ'। ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, 'ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਨੌਜਵਾਨ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੁੱਢੀ ਉਮਰ ਵਿਚ

(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 19 'ਤੇ)

ਗੁਜਰਾਤ ਦੰਗਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਘਿਰਿਆ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੌਜਵਾਨ।

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਤਕਰੀਰ ਵੇਲੇ 'ਬੋਲੇ ਸੋ ਨਿਹਾਲ' ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਲਾ-ਹੂ-ਅਕਬਰ ਦੇ ਆਵਾਜ਼ੇ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਅਤੁੱਲ ਵੈਦਿਆ ਅਤੇ ਜੈਦੀਪ ਪਟੇਲ ਵਰਗੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਜੀਵ ਭੱਟ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਬਾਹਰ ਰੋਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਦੰਗਾ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਰਦੂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਵਰਤ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੇ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਡਾ ਫੇਰ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਵਿਚ ਮੁਜਰਮ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਤਾਮਿਲਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਘੱਟ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੋਦੀ ਦਾ ਗੁਣਗੁਣ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਖੇਡੀ ਜਾਂਦੀ ਦਿਮਾਗੀ ਖੇਡ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੇ ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਮਤਭੇਦ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਪਿੰਡਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਥਾਂ, ਚੌਪਾਲਾਂ, ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਢਾਈਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਖੂਬ ਜੋਸ਼-ਖਰੋਸ਼ ਨਾਲ ਤਾਸ਼, ਬਾਰਾਂ ਟਹਿਣੀ, ਸ਼ਤਰੰਜ ਜਿਹੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦਿਆਂ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਦਿਨ ਬਿਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਅੱਪੜ ਗਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਖੇਡ ਮੇਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੀ ਹਾਣੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਦੀ ਉਪਜ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਤੱਥ ਨਾਲ ਵੀ ਮੇਰੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਏਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹਾਰਾਂ 'ਤੇ ਹਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਇਕ ਥਾਂ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਡਾਢਾ ਦੁਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਰਸਾਈ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਿਆਂ ਕੋਲ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਸੈਨਾਬਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਘਟ ਸੈਨਾਬਲ ਨਾਲ ਲੈਸ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਾਤਵੀਆਂ ਤੋਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ? ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਤਰੰਜ ਜਿਹੀ ਖੇਡ ਦੀ ਕਾਢ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ਫਹਿਮੀ ਦੇ ਆਲਮ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੱਢੀ। ਮੁਨਸ਼ੀ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਸ਼ਤਰੰਜ ਕੇ ਖਿਲਾਤੀ' ਵਿਚ ਦੋ ਜਗੀਰਦਾਰ ਪਾਤਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਆਉਣ 'ਤੇ ਵੀ ਬੜੀ ਮੌਜ ਨਾਲ ਇਕ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਸ਼ਤਰੰਜ ਖੇਡਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਆਖਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਖਹਿਬੜਦੇ ਖਹਿਬੜਦੇ ਲੜ ਮਰੇ ਪਰ ਤਲਵਾਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚ ਨਾ ਉਤਰੇ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਬੜੇ ਕਟਾਖਸ਼ੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਲਾਸ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਹੱਥੋਂ ਆਪਣਾ ਸ਼ਾਸਨ ਕਿਵੇਂ ਗੁਆ ਬੈਠੇ?

ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਬਾਰੇ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਕਥਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਭਾਰਤ, ਫਾਰਸ ਤੇ ਚੀਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪ੍ਰਸਿਧ ਅਮਰੀਕੀ ਤਾਰਾ ਵਿਗਿਆਨੀ ਤੇ ਲੇਖਕ ਕਾਰਲ ਸੈਗਨ ਦੀ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹ ਚਿਹਾ ਸਾਂ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਖੇਡ ਦੀ ਕਾਢ ਬਾਰੇ ਇਕ ਦੰਦ ਕਥਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਲੇਖਕ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਤੇ ਮੈਂ ਏਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਕਥਾ ਦਾ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ ਸੁਣਾਉਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫਾਰਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਇਸ ਖੇਡ ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੁਖ ਕਿਰਦਾਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸੀ। ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਜਤਾਉਣ ਲਈ ਦੂਜਾ ਵੱਡਾ ਕਿਰਦਾਰ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ। ਖੇਡ ਦਾ ਮਕਸਦ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਫਤਹਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਸ਼ਾਹਮਾਤ' ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਤਲਬ ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਮਾਤ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪਰਾਸਤ ਜਾਂ ਮੌਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਰਾਜੇ ਦੀ ਮੌਤ। ਰੂਸੀ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਇਸ ਖੇਡ ਨੂੰ 'ਸ਼ਖਮਤ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਖੇਡ ਦੀ ਆਖਰੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਚੈਕਮੇਟ (checkmate) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ

ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਚਾਲ

ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਚੈਕ ਸ਼ਬਦ 'ਸ਼ਾਹ' ਦਾ ਵਿਗਤਿਆ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਮੇਟ 'ਮਾਤ' ਦਾ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਚੈਕਮੇਟ ਦਾ ਆਮ ਅਰਥ ਹਰਾ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਨਿਸਫਲ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼੍ਹੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਐਸੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਮਾਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੀ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਖੇਡ ਤੋਂ ਬੇਹਦ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਏ ਰਾਜੇ ਨੇ ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਦਿਲ ਕਢਦਿਆਂ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਾਢ ਦੇ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਮੰਗ ਜੋ ਮੰਗਣਾ ਹੈ ਪਰ ਨਿਮਰਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤ, ਵਜ਼ੀਰ ਕੋਈ ਲਾਲਚੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਖੇਡ ਬਿਸਾਤ ਦੇ 64 ਖਾਨਿਆਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਬਿਸਾਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਕਣਕ ਦਾ ਇਕ

ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 150 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚਾ ਸੰਸਾਰ ਏਨੀ ਕਣਕ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਭੰਡਾਰਾਂ ਵਿਚ ਏਨਾ ਅਨਾਜ ਕਿਥੇ? ਰਾਜੇ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਨਮੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨੇ, ਜਿਵੇਂ ਰਾਜੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਵਜ਼ੀਰਮਾਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਦੰਦ ਕਥਾ ਅੱਗੇ ਚੁੱਪ ਹੈ। ਇਸ ਕਥਾ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵੀ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਹੈ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਸਾਸਾ ਨਾਂ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ।

ਇਕ ਖੋਜੀ ਡੇਵਿਡ ਲੀਅਨੇ ਬੜੇ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖੇਡ ਈਸਵੀ ਸੰਮਤ ਤੋਂ ਦੋ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ

ਦਾਣਾ, ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਦੁੱਗਣੇ ਦੋ ਦਾਣੇ, ਤੀਜੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਦੁੱਗਣੇ ਚਾਰ ਦਾਣੇ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਦੁੱਗਣੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 64 ਦੇ 64 ਖਾਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਜਿੰਨੇ ਦਾਣੇ ਆਉਣ, ਦੇ ਦੇਵੇ। ਰਾਜਾ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਮੰਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਅੱਗੇ ਮਨ ਚਾਹੇ ਹੀਰੇ-ਜਵਾਹਰਾਤ, ਹੁਸੀਨਾਵਾਂ, ਮਹਿਲਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਅੱਖ ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ ਬੈਠੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ, ਬੌਸ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤੁੱਛ ਦਾਣਿਆਂ ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਸੀ। ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਹਠ ਕਾਰਨ ਆਖਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਮੰਗ ਮੰਨ ਲਈ ਪਰ ਅੰਨ ਭੰਡਾਰੀ ਨੇ ਜਦ ਦਾਣੇ ਗਿਣਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਮੱਥਾ ਠਣਕਣ ਲੱਗਾ। ਸ਼ੁਰੂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਦਾਣਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀ ਲੱਗੀ: 1, 2, 4, 8, 32, 64, 128, 256, 512, 1024.... ਪਰ 64ਵੇਂ ਖਾਨੇ ਤਕ ਤਾਂ ਪੁਜਿਆ ਹੀ ਨਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਰਾਜਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੱਲ ਗਿਆ, ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿੰਨੇ ਦਾਣਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਉਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ 16 ਦੇ ਅੱਗੇ 18 ਸਿਫ਼ਰੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸੰਖਿਆ 160 ਨੀਲਮ ਹੈ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ 16 ਕਵਿਟਿਲੀਅਨ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰ ਵਲੋਂ ਮੰਗੀ ਕਣਕ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਜ਼ੀਰ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਅਨਾਜ ਦਾ ਭਾਰ 75 ਅਰਬ ਟਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਣਕ ਉਤਪਾਦਨ

ਚੀਨ ਵਿਚ

ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਪਰ

ਇਸ ਖੇਡ ਬਾਰੇ ਸਭ

ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਹਵਾਲਾ ਇਕ

ਫਾਰਸੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਖੇਡ ਬਾਰੇ ਫਾਰਸੀ ਦੀ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਛੇਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਇਰਾਨ ਪੁੱਜੀ। ਦਸਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਫਿਰਦੌਸੀ ਦੇ ਕਲਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਹ ਖੇਡ ਫਾਰਸ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੋਗਾਤਾਂ ਨਾਲ ਭੇਟ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਹਰੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਖੇਡ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਨਾਂ 'ਚਤੁਰੰਗ' ਸੀ, 'ਚਤੁਰ' ਦਾ ਅਰਥ ਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ 'ਅੰਗ' ਫੌਜ ਦੇ ਅੰਗਾਂ, ਹਾਥੀ, ਰੱਥ, ਘੋੜੇ ਤੇ ਪੈਦਲ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਚਤੁਰੰਗ ਬਾਰੇ ਕਈ ਗ੍ਰੰਥ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਤੁਰੰਗਕੋਰਲੀ, ਚਤੁਰੰਗਕ੍ਰੀਤਨ, ਚਤੁਰੰਗਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਚਤੁਰੰਗ ਸ਼ਬਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ: ਹਸਤਿ ਰਥ ਅਸਵ ਪਵਨ

ਤੋਂ ਧਣੀ ਭੂਮਨ ਚਤੁਰੰਗਾ॥

ਸੰਗ ਨਾ ਚਾਲਿਓ ਇਨ ਮਹਿ

ਕੁਛੁਐ ਉਠਿ ਸਿਧਾਇਓ ਨਾਂਗਾ॥

ਇਕ ਹੋਰ ਹਵਾਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਜਣਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਇਸ ਖੇਡ ਵਿਚ ਬਿਸਾਤ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਚਾਰ ਸੈਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਪਾਸਾ ਸੁੱਟ ਕੇ ਚੱਲੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਫਾਰਸ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸੈਨਾਵਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਏਥੇ ਅੱਠ ਪਿਆਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਰਬਾਜ਼, ਦੋ ਉਠਾਂ ਨੂੰ ਗਾਲੇ, ਦੋ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸਬ, ਦੋ ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੀਲ, ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਫ਼ਿਰਜ਼ਾਨ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਂ ਮਿਲੇ। ਫਾਰਸੀ ਵਿਚ ਚੈਕ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿ ਨੂੰ ਕਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਮਾਤ ਅਖਦੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦਾ ਇੰਦਰਾਜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਸ਼ਤਰੰਜ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, “ਸਤਰੰਜ ਬਾਜੀ ਪਕੈ ਨਾਹੀ ਕਚੀ ਆਵੈ ਸਾਰੀ।” ਪਰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਦੱਸਣ ਲੱਗੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਫਿਰ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਮਨਘੜਤ ਵਿਉਤਪਤੀ ਦੱਸਣ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ: ਸ਼ਤਰੰਜ = ਸ਼ਤ (ਸਮੁੰਦਰ) + ਰੰਜ (ਫਿਕਰ)

ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਖੇਡਿਆ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹੀ ਮਨਘੜਤ ਵਿਉਤਪਤੀ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਰੁਪਾਤ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਤਰੰਜ=ਸਦ (ਸੌ)+ਰੰਜ (ਫਿਕਰ) ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੇਡਦਿਆਂ ਸੌ ਫਿਕਰ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਸੱਤਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਅਰਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਫਾਰਸ ਦੇ ਸਾਮਰਾਜ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਸ਼ਤਰੰਜ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸੌ ਸਾਲ ਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਚਤੁਰੰਗ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਅਰਬੀਕਰਨ ਹੋ ਕੇ 'ਸ਼ਤਰੰਜ' ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਏਹੀ ਸ਼ਬਦ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਇਆ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁਰਤੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਹਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਅਮੂਰਤ ਜਿਹੀਆਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਅੱਠਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਜੰਗੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਸਪੇਨ 'ਤੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ਤਰੰਜ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਅੱਪੜ ਗਈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਸਿਸਲੀ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਤੇ ਵਪਾਰਕ ਮਾਰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਖੇਡ ਰੂਸ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਖੇਡ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਯੂਰਪ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਮੁਹਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਹੋ ਗਏ।

ਕੁਝ ਹੋਰ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੇ ਸਮਾਨੰਤਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖੀਏ। ਸਪੇਨੀ ਵਿਚ ਸ਼ਤਰੰਜ ਤੋਂ ਵਿਗੜ ਕੇ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਅਜਦਰੇਜ (ਅਲ

ਸ਼ਬਦ ਝਰੋਖਾ

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ

ਫੋਨ: 734-454-4958

ਸ਼ਤਰੰਜ ਤੋਂ), ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਵਿਚ ਜ਼ਾਦਰੇਜ਼, ਗਰੀਕ ਵਿਚ ਜ਼ਾਤਰੀਕਿਓਨ। ਪਰ ਬਾਕੀ ਯੂਰਪ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਖੇਡ ਦਾ ਨਾਂ ਫਾਰਸੀ ਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਵਿਗੜ ਕੇ ਬਣੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਾਣੀ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਵਿਚ 'ਐਸਚੈਕ' ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ 'ਚੈਸ'। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸ਼ਤਰੰਜ ਤੋਂ ਵਿਗੜ ਕੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ 'ਸ਼ਹਿ' ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਹਿ ਦਾ ਘਾਤ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਹ ਫਾਰਸੀ 'ਸ਼ਾਹ' ਦਾ ਹੀ ਭਿੰਨ ਉਚਾਰਣ ਹੈ, ਮਤਲਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਮੌਤ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਬਚਾ ਲਵੋ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸ਼ਬਦ 'ਚੈਕ' ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। 'ਚੈਕਰਜ਼' ਜਾਂ 'ਸੰਖੇਪ' ਰੂਪ ਵਿਚ ਚੈਕ ਨਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਵੀ ਇਸੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਚੈਕ' ਦੇ ਹੋਰ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ, ਡੱਕਣ, ਕਾਬੂ ਕਰਨ, ਅਤਿਯਾ ਡਾਹੁਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਅਤੇ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਕਢਵਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰੁੱਕਾ। ਦੋਨੋਂ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਅਰਥ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਹੀ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿਚ 'ਚੈਕ' ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਆਇਆ ਰਾਜਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੱਕਿਆ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਕੋਲ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਬਹੁਤੇ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਤਕਰੀਬਨ 1700 ਸੰਨ ਵਿਚ ਨੋਟਾਂ ਨੂੰ ਗੁਆਚਣ ਜਾਂ ਚੋਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ 'ਰੋਕਣ' ਲਈ ਟੋਕਨ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੈਕ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਏਹੀ ਸ਼ਬਦ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਲੈਣ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵਿਧੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ। ਏਥੇ ਜਾਅਲੀ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਰੋਕਣ' ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਚਾਰ 'ਸ਼ਹਿ' ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ Exchequer (ਖਜ਼ਾਨਾ) ਵੀ ਚੈਸ ਦੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਰੂਪ eschequer ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਚੈਸ ਦੀ ਬਿਸਾਤ ਵਿਛਾ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਨਕਦੀ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਬੈਂਕਾਂ, ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੀ ਦੌਲਤ ਵੰਡਦਾ ਫਾਰਸ ਦਾ ਸ਼ਾਹ ਵਾਕਈ ਸ਼ਾਹ ਹੀ ਹੈ।

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ॥

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥
ਮਾਝ ਮਹਲਾ 5
ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ॥
ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਬੰਧਪੁ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਭ੍ਰਾਤਾ॥
ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਰਾਖਾ ਸਭਨੀ ਬਾਈ
ਤਾ ਭਉ ਕੇਹਾ ਕਾਤਾ ਜੀਉ॥
ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਤੁਧੁ ਪਛਾਣਾ॥
ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਓਟ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਣਾ॥
ਤੁਝ ਬਿਨ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ
ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਖੇਲੁ ਅਖਾਤਾ ਜੀਉ॥
ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਭਾਣਾ ਤਿਤੁ ਤਿਤੁ ਲਾਏ॥
ਸਭ ਕਿਛੁ ਕੀਤਾ ਤੇਰਾ ਹੋਵੈ
ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਅਸਾਤਾ ਜੀਉ॥
ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਮਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ॥
ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ
ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸੀਤਲਾਇਆ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਵਜੀ ਵਧਾਈ
ਨਾਨਕ ਜਿਤਾ ਬਿਖਾਤਾ ਜੀਉ॥
ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ
ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਪ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਹੋ, ਆਪ ਹੀ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਭੀ ਹੋ। ਆਪ ਹੀ ਮੇਰੇ ਸਭ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤੇ ਹੋ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਭੀ ਹੋ। ਸੋ, ਹੋ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਉ! ਜਦੋਂ ਆਪ ਹੀ ਮੇਰੇ ਹਰ

ਥਾਂ ਰਖਵਾਲੇ ਹੋ ਤਾਂ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਡਰ ਜਾਂ ਚਿੰਤਾ-ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸਤਾਉਂਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਸਦਾ ਹੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋ।
ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਤੁਧੁ ਪਛਾਣਾ॥
ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਓਟ ਤੂੰ ਹੈ ਮੇਰਾ ਮਾਣਾ॥
ਤੁਝ ਬਿਨ ਦੂਜਾ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ
ਸਭੁ ਤੇਰਾ ਖੇਲੁ ਅਖਾਤਾ ਜੀਉ॥
ਹੋ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਉ! ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋਈ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਹੀ ਮੇਰੀ ਓਟ, ਮੇਰਾ ਆਸਰਾ ਹੋ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮਾਣ ਭੀ ਹੈ। ਹੋ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਉ! ਆਪ ਜੈਸਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਖੇਡ ਅਖਾਤਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਭੀ ਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਹੀ ਚਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਜੀਅ ਜੰਤ ਸਭ ਤੁਧੁ ਉਪਾਏ॥
ਜਿਤੁ ਜਿਤੁ ਭਾਣਾ ਤਿਤੁ ਤਿਤੁ ਲਾਏ॥
ਸਭ ਕਿਛੁ ਕੀਤਾ ਤੇਰਾ ਹੋਵੈ
ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਅਸਾਤਾ ਜੀਉ॥
ਹੋ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਉ! ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਜੀਅ-ਜੰਤ ਹਨ, ਇਹ ਵੀ ਤਾਂ ਸਭ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਜਿਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਈ, ਉਵੇਂ ਉਵੇਂ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕੰਮਾਂ 'ਤੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀਉ! ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਹੋ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ

ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਸਭ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦਾ। ਸੋ, ਇਹ ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਭ ਆਪ ਹੀ ਤਾਂ ਹੋ।
ਨਾਮੁ ਧਿਆਇ ਮਹਾ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ॥
ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ
ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸੀਤਲਾਇਆ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਵਜੀ ਵਧਾਈ
ਨਾਨਕ ਜਿਤਾ ਬਿਖਾਤਾ ਜੀਉ॥
ਹੁਣ ਗੁਰਦੇਵ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੋ ਭਾਈ! ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਆਤਮਿਕ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰ ਕਰਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸੀਤਲਾਇਆ ਭਾਵ ਠੰਢਾ-ਠਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਵਜੀ ਵਧਾਈ, ਭਾਵ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਉਮਾਹ ਦਾ ਢੋਲ ਵੱਜ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਖਾਤੋਂ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਹੈ।
ਆਉ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਓ! ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਏ।

—ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਸੈਕਟਰਮੈਂਟੋ
ਫੋਨ: 916-687-3536

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਕਟ

(ਸਫਾ 12 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਅਰਬੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਤੁਰਕੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਈਰਾਨੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਪਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਿਰਫ ਮਜ਼੍ਹਬ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾ ਮੁਹੰਮਦ-ਇਬਨ-ਕਾਸਿਮ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਨਾਲ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਦਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਿਆ। ਇਹ ਉਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹਮਲਾਵਰ ਬਣ ਕੇ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਲੁੱਟਮਾਰ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਿੰਧ ਘਾਟੀ ਸੱਭਿਅਤਾ, ਤਕਸ਼ਲਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲਾ, ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਹਨੇਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਪੋਰਸ, ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਜੈਪਾਲ ਅਤੇ ਅਨੰਦਪਾਲ, ਸ਼ੇਖ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਤੇ 800 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਦੱਰਾ ਖੈਬਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ

ਤੁਰਕ, ਮੰਗੋਲ, ਅਫਗਾਨ, ਮੁਗਲ ਇਰਾਨੀ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਤੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਉਸ ਭਾਗ ਜਿਸ ਦਾ 80 ਫੀਸਦੀ ਅੱਜ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੈ, ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਕੇ ਸਾਂਝੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਅਟੁੱਟ ਅੰਗ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਿਰਫ ਇਸਲਾਮੀ ਰਾਜ ਤਾਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਚੰਗੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਇਕਾਈ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕੇਵਲ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਪਛਾਣ ਹੀ ਨਾ ਬਣੇ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਛਾਣ ਵੀ ਬਣੇ। ਇਸ ਫਟਪਟਾਹਟ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਪੋਰਸ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਸੰਸਥਾ ਬਣੀ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਜਾ ਕੇ ਖੋਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਦਾ ਖੇਡ ਮੇਲਾ

(ਸਫਾ 2 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਰਣਵੀਰ ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਰਹੇ। ਦਸ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਵਰਗ ਵਿਚ ਜੇਬਨ ਪਹਿਲੇ, ਆਜ਼ਾਦਵੀਰ ਤੇ ਤੇਜਬੀਰ ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਰਹੇ।

ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ 6 ਤੋਂ 8 ਸਾਲ ਦੇ ਉਮਰ ਵਰਗ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਹਰਸਿਮਰਨ ਪਹਿਲੇ, ਪ੍ਰੀਆ ਦੂਜੇ ਤੇ ਹਰਲੀਨ ਤੀਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਰਹੀਆਂ ਜਦੋਂਕਿ 8-10 ਸਾਲ ਉਮਰ ਵਰਗ ਵਿਚ ਸਿਮਰ ਕਾਲਕਟ ਪਹਿਲੇ, ਅਮਿਤੋਜ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਜੈਸਮੀਨ ਸੇਖੋਂ ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਰਹੀਆਂ। ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਹੀ 10-12 ਸਾਲ ਉਮਰ ਵਰਗ ਵਿਚ ਸਰਨਜੀਤ ਫਸਟ, ਦਮਨਦੀਪ ਸੈਕਿੰਡ ਤੇ ਜਪਨੀਤ ਬਰਡ ਰਹੀਆਂ ਜਦੋਂਕਿ 12-14 ਸਾਲ ਦੇ ਉਮਰ ਵਰਗ ਵਿਚ ਰਵਨੀਤ ਗਿੱਲ ਫਸਟ, ਅਨਮੋਲ ਘੁੱਮਣ ਸੈਕਿੰਡ ਅਤੇ ਸਮਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਡ ਰਹੀਆਂ। 14 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੀਆਂ ਲੜਕਿਆਂ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਮਨਰੀਤ ਢਿੱਲੋਂ ਪਹਿਲੇ, ਨਿਮਰਤ ਕੌਰ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਰਸਮੀਤ ਕੌਰ ਤੀਜੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰਹੀਆਂ।

ਤਿੰਨ ਟੰਗੀ ਰੋਸ ਵਿਚ ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ ਛੇ ਤੋਂ ਅੱਠ ਸਾਲ ਦੇ ਵਰਗ ਵਿਚ ਅਨਿਤਵੀਰ ਤੇ ਕੀਰਤ ਪਹਿਲੇ, ਕੰਵਰ ਤੇ ਕਿਰਨ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਨਿਆਮਤ ਤੇ ਹਰਨੂਰ ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਰਹੇ। 12 ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਦੀ ਤਿੰਨ ਟੰਗੀ ਰੋਸ ਵਿਚ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਪਹਿਲੇ, ਏਕਮ ਤੂਰ ਤੇ ਯਾਦਵੀਰ ਦੂਜੇ

ਅਤੇ ਜੇਬਨ ਤੇ ਹਰਸਿਮਰਨ ਤੀਜੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰਹੇ। ਲੜਕਿਆਂ ਦੇ 8-10 ਸਾਲ ਉਮਰ ਵਰਗ ਵਿਚ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਜੈਸਮੀਨ ਫਸਟ, ਨਵਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਰਾਜਨ ਸਿੰਘ ਸੈਕਿੰਡ ਅਤੇ ਅਮਿਤੋਜ ਕੌਰ ਤੇ ਹਰਸਿਮਰਨ ਬਰਡ ਰਹੀਆਂ। 12 ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੇ ਉਮਰ ਵਰਗ ਦੀ ਤਿੰਨ ਟੰਗੀ ਰੋਸ ਵਿਚ ਫਸਟ ਮਨਵੀਤ ਤੇ ਅਵਨੀਤ, ਸੈਕਿੰਡ ਸਮਰੀਤ ਤੇ ਨਵਰੀਤ ਅਤੇ ਬਰਡ ਜੈਸਮੀਨ ਤੇ ਦਮਨ ਰਹੀਆਂ।

ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪ ਤਿੰਨ ਟੰਗੀ ਰੋਸ ਵਿਚ ਰਿੰਮੀ ਸੇਖੋਂ ਤੇ ਨੀਨਾ ਪਹਿਲੇ, ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਰਾਣੀ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਤੇ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਰਹੀਆਂ। ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਸੌ ਮੀਟਰ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ੀ ਰਿੰਮੀ ਸੇਖੋਂ ਨੇ ਮਾਰੀ ਜਦੋਂਕਿ ਨੀਨਾ ਦੂਜੇ

ਤੇ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਰਹੀਆਂ।

ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਚਮਚਾ ਰੋਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤ ਮਟੋਟ ਫਸਟ, ਪਰਮਜੀਤ ਕੋਹਲੀ ਸੈਕਿੰਡ ਤੇ ਰੂਬੀ ਖੜੋਦ ਬਰਡ ਰਹੀਆਂ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਛੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਵਰਗ ਦੀ ਚਮਚਾ ਰੋਸ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਪਹਿਲੇ, ਸਨਵੀਰ ਦੂਜੇ ਤੇ ਹੁਸਨ ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਰਹੇ। ਅੱਠ ਤੋਂ ਦਸ ਸਾਲ ਉਮਰ ਵਰਗ ਵਿਚ ਜੈਸਮੀਨ ਕੌਰ ਪਹਿਲੇ, ਨਵਰੋਜ ਕੌਰ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਮਹਿਕ ਕੌਰ ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਰਹੀਆਂ। ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਚਮਚਾ ਦੌੜ ਵਿਚ ਜਪਨੀਤ ਸੇਖੋਂ ਨੇ

ਪਹਿਲਾ, ਜੈਸਮੀਨ ਨੇ ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਅਨਮੋਲ ਘੁੱਮਣ ਨੇ ਤੀਜਾ ਥਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ।

ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਗੋਲਾ ਸੁੱਟਣ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ 60 ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਪਰ ਦੇ ਉਮਰ ਵਰਗ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਗੁਰਦੇਵ ਕੌਰ ਨੇ 13 ਫੁੱਟ 6 ਇੰਚ ਗੋਲਾ ਸੁੱਟ ਕੇ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰੀ, ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਸਵਰਨ ਕੌਰ ਤੇ ਅਮਰਜੀਤ ਕੌਰ ਰਹੀਆਂ। ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਰਗ ਵਿਚ ਰਿੰਮੀ ਸੇਖੋਂ ਪਹਿਲੇ, ਹਰਮਿੰਦਰ ਤੂਰ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਬੈਣੀਪਾਲ ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਰਹੀਆਂ। ਰਿੰਮੀ ਨੇ 17 ਫੁੱਟ 2 ਇੰਚ ਦੂਰ ਗੋਲਾ ਸੁੱਟਿਆ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਲੋਕ ਗਾਇਕਾ ਸਤਵਿੰਦਰ ਬਿੰਟੀ, ਗਾਇਕ ਹਰਦੀਪ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਗੀਤਕਾਰ ਤੇ ਗਾਇਕ ਨਿੰਮੇ ਡਲੇਵਾਲ

ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕੀਤਾ।

ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਤਾਜਾ ਖਾਣਾ ਵਰਤ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਤੋਂ ਆਏ ਕੇ ਕੇ ਪੰਮਾ ਨੇ ਗਰਮਾ-ਗਰਮ ਪਕੌੜਿਆਂ, ਜਲੇਬੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਮਾਨ ਨਾਲ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਆਏ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਡਟ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ।

ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਦੇ ਖਾਸ ਸਪਾਂਸਰ ਧਾਰਨੀ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਵਾਲੇ ਅਮਨ ਧਾਰਨੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਤੂਰ ਸਨ। ਸ. ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਜਗਪਾਲ

ਗਰੇਵਾਲ ਅਤੇ ਰਫ਼ਪਾਲ ਸੇਖੋਂ ਨੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿਤਾ। ਘੁੱਮਣ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿਚ ਉਚੇਚੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ।

ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਘੁੱਮਣ, ਦੀਪ ਸਹੋਤਾ, ਕਮਲੇਸ਼ ਸਿੰਘ, ਹੈਪੀ ਮਟੋਟ, ਪਿੰਦਾ ਜੱਟ, ਰਮਨ ਘੁੱਮਣ, ਜਗਪਾਲ ਅਤੇ ਨਿੰਮਾ ਗਰੇਵਾਲ, ਰਿੰਮੀ ਸੇਖੋਂ, ਰਾਣੀ ਬੈਣੀਪਾਲ, ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ, ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਘੁੱਮਣ, ਗੁਰਿੰਦਰ ਢਿੱਲੋਂ ਅਤੇ ਕਲੱਬ ਦੇ ਸਮੂਹ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ।

ਰੀਨੋ ਦਾ ਜਗਤ ਚਾਚਾ ਥਾਂਦੀ ਤੇ ਉਪਲ ਭਰਾ

ਨੇਵਾਡਾ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਰੀਨੋ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੂਦੇ ਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਚ ਜਗਤ ਚਾਚੇ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਥਾਂਦੀ ਅਤੇ ਉਪਲ ਭਰਾਵਾਂ-ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਉਪਲ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਹੇਰ
ਫੋਨ: 775-391-1450

ਉਪਲ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ? ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਸ਼ਖਸ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ

ਵੇਲੇ ਵੀ ਅੱਗੇ ਲੱਗ ਕੇ ਤੁਰੇ।

ਚਾਚੇ ਥਾਂਦੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦਿਆਂ ਨਾਵਲਕਾਰ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਤਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਐਨ ਐਸ ਸੌਦਾਗਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 12 ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਤੋਂ ਰੀਨੋ ਆ ਕੇ ਵਸ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਚਾਚੇ ਥਾਂਦੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ। ਉਸ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਚਾਚਾ ਥਾਂਦੀ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਰੰਗਤ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੁਣ ਕੇ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਚਾਚਾ ਥਾਂਦੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਰੀਨੋ ਆ ਕੇ ਵੱਸਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਫਿਜ਼ੀ ਤੋਂ ਆ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਸੇ ਸਨ।

ਸੌਦਾਗਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਫਿਜ਼ੀ ਦਾ ਮੂਲ ਵਾਸੀ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਫਿਜ਼ੀ ਤੋਂ ਆਇਆ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਇੰਨੀ ਰਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਵੇਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ

ਹੈ? ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਚਾਚੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਹੀ ਸਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਾ ਵੱਸੇ ਸਨ ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਫਿਜ਼ੀ ਜਾ ਬੈਠੇ।

ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਥਾਂਦੀ

ਸੌਦਾਗਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਚਾਚੇ ਥਾਂਦੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਸੀ, “ਕਿਵੇਂ, ਸੁਣਾ ਛੋਟੇ ਵੀਰ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਪਾਉਣ ਆਇਓ?” ਉਸ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਜੂਆ

ਨਾਵਲਕਾਰ ਐਨ ਐਸ ਸੌਦਾਗਰ
ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਟੀ ਜੇ ਫੈਂਟੀ

ਖੇਡਣ ਲਈ ਆਉਂਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇ ਇਥੇ ਪੱਕਾ ਹੀ ਵੱਸਣ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਫਿਰ ਮੈਂ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜੇ ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਇੰਡੀਅਨ ਸਟੋਰ 'ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ਚੰਗਾ। ਚਾਚੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਮੋਟਲ ਵਗੈਰਾ ਹਨ ਜਿਥੇ ਅਜੇ ਜੋਬ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਹੁ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿੰਕਰ ਸਟੋਰ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਨੇ। ਕੰਮ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ ਪਰ ਪੈਸੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਨਾ ਦੇਣ। ਮੈਂ ਚਾਚੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਪੜ੍ਹ ਸਕਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੱਚ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਫਤਿਹ ਬੁਲਾਈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਉਪਲ ਭਰਾਵਾਂ ਗੁਰਮੇਲ ਤੇ ਅਵਤਾਰ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮਸ਼ਕਰੀਆਂ ਕਰਨਾ ਚਾਚੇ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਿਰਮਲ ਅਨੁਸਾਰ ਰੀਨੋ ਆ ਵੱਸਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹਫ਼ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਫੈਂਟੀ ਨੂੰ

ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪਤਾ ਕਰੇ ਕਿ ਜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਘਰ ਹੈ ਤਾਂ ਮੱਥਾ ਹੀ ਟੇਕ ਆਈਏ। ਉਸੇ ਨੇ ਹੀ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਜੇ ਪੱਕਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਪਰ ਸੰਗਤਾਂ ਇਕ ਹਾਲ 'ਚ ਜੁੜ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਸਜਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਗਿਆ ਸਾਂ ਅਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਤੇ ਲੰਗਰ ਛਕਣ ਉਪਰੰਤ ਜਦੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਲਈ ਜੋੜੇ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਮਗਰੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆ ਜੱਫੀ ਪਾਈ। ਇਹ ਗੁਰਮੇਲ ਉਪਲ ਸੀ ਜਿਸ ਉਲਾਂਭਾ ਦਿੱਤਾ, ਬਈ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਨਾਂ ਏ ਐਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ, ਕਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਤੇਰੇ। ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਹੀ ਅਸੀਂ ਅੱਠ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਮਿਲੇ ਸਾਂ। ਇੰਨੇ ਸਾਲ ਮੈਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਘੱਟ ਵੱਧ ਹੀ ਆਇਆ ਸਾਂ। ਕੁਝ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਗੁਰੂ ਘਰ ਚੱਲਣ ਲੱਗੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰਕੇ। ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਦਿਨ ਚੇਤੇ ਆਏ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਲ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਉਦਮ ਸਦਕਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੇੜਲੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਸੰਗਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹੋ ਸੇਵਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਲਗਾਤਾਰ ਤਰੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ।

ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦਾ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛਣ ਪਿਛੋਂ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਗੁਰਮੇਲ ਭਾਅ ਜੀ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਇਕ ਨਹੀਂ ਦੋ ਦੋ ਗੁਰੂ ਘਰ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਜਿਹੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਬਖਸ਼ੀ ਰੱਖੀ।

New India Carry-out & Sweets

Address: 773 N. Quinton Rd., Palatine, IL 60067

ਕੈਟਰਿੰਗ: ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਮਿਲਵਾਕੀ ਅਤੇ ਇੰਡੀਆਨਾ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਤੇ ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਕੈਟਰਿੰਗ ਵਾਸਤੇ ਯਾਦ ਰੱਖੋ

ਕੇ ਕੇ ਪੰਮਾ

ਫੋਨ: 847-219-7432

847-359-9630

ਸਾਡੀ ਖਾਸੀਅਤ ਗਰਮਾ ਗਰਮ ਜਲੇਬੀਆਂ

DJ Dice

ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ
ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਕਾ
ਤੁਹਾਡੇ ਭਰਪੂਰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਲਈ ਡੀ ਜੇ

ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਾਵਾਂਗੇ ਝੂਮਣ...
ਅੱਡੀ ਲਾਵਾਂਗੇ ਬਿਰਕਣ...

734-812-7331
734-890-1767

28523 Ford Road, Garden City, MI 48135 - e-mail: DICECDJ@GMAIL.COM - www.thedjdice.com

ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ 2011-ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਜੁਬਾਨੀ

ਡ ਕਲਚਰਲ ਕੱਲਬ (ਸ਼ਿਕਾਗੋ)

ਸਮੂਹ ਸਪਾਂਸਰਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ

Board Members:

ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ-ਪ੍ਰਧਾਨ
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ
ਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਪਾਲ
ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮਿਨਹਾਸ
ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਡੀ ਸੀ
ਦੀਪਾ ਬਦੇਸ਼ਾ

ਪੀਟਾ ਸਹੇਤਾ
ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ
ਲਾਲੀ ਨਿੱਤਰ
ਲਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੁੱਲਤ
ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਪਨੂੰ

ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੱਲਾ-ਮਿਆਣੀ
ਰਫ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਖੰਗੂੜਾ
ਨਾਜਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਬੱਬੀ ਬਾਠ
ਕਾਬਲ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ
ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਸੀਹਰਾ

ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ
ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਰਾਜੂ
ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੰਗੀ
ਜਿੰਦੀ ਦਿਆਲ

ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ: ਜਿੰਦੀ ਖੰਗੂੜਾ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ, ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ ਲੱਖਣ, ਹੈਪੀ ਹੀਰ, ਅਮਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਦੇਸ਼ਾ

ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ: ਚੇਅਰਮੈਨ ਡਾ. ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਨੰਦਰਾ, ਡਾ. ਅਮਰਦੀਪ ਸੰਘਾ, ਡਾ. ਰਸ਼ਪਾਲ ਬਾਜਵਾ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਲਾਲੀ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰੜ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ, ਪਾਲ ਖਲੀਲ, ਕਮਲਦੀਪ ਸੰਘਾ, ਨਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਘੋਤੜਾ, ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਪੱਪੂ, ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕਾਲੇਕਾ, ਪਰਵਿੰਦਰ ਗਰੇਵਾਲ (ਆਇਓਆ), ਕਿੰਟੂ ਬਾਵਾ, ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ।

e-mail: chicagokabaddicup@yahoo.com

ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ (ਸ਼ਿਕਾਰੋ)

ਸ਼ਿਕਾਰੋ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ 2011-ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਜੁਬਾਨੀ

ਸਾਡੇ ਸਪਾਂਸਰ > ਗੋਲਡ ਸਪਾਂਸਰ: ਆਇਓਵਾ-ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨਾਗਰਾ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ, ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿੱਜਰ, ਕਮਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੱਕਰ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਡੇਵਨ ਪੋਰਟ ਤੋਂ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ, ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨਾ, ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ। **ਮਿਲਵਾਕੀ**-ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਬਲਹਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁਲਾਂ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਸਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭੈਣਾਂ, ਗੁਰਨੇਕ ਸਿੰਘ, ਪਾਖਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਅਮਰਜੀਤ ਸੰਧਰ, ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਕਲੇਰ, ਬਚਨ ਗਿੱਲ, ਹਰਭਜਨ ਸੰਧੇਵਾਲੀਆ, ਗੁਰਦੇਵ ਜੌੜਾ, ਸੁਖਜੀਤ ਢਿੱਲੋਂ, ਕੁਲਵੰਤ ਢਿੱਲੋਂ, ਬਹਾਦਰ ਬੋਪਾਰਾਏ, ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਲਾਲੀ) ਸਿੱਧੂ, ਹਰਿੰਦਰ ਚਾਹਲ, ਸੁਰਜੀਤ ਤੂਰ, ਸੋਨੂੰ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਤੂਰ (ਤੂਰ ਆਏ ਸਰਵਿਸ), ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ। **ਐਪਲਟਨ, ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ:** ਗੁਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਬਸੰਤੀ ਤੇ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ। **ਮਿਸ਼ੀਗਨ**-ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਟਾਂਡਾ, ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁੰਦਰ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਗਿੱਲ, ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪਾਲੀ, ਕੁਲਦੀਪ ਗਿੱਲ, ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਸਿਕੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪਲਵਿੰਦਰ ਬਾਠ, ਮਨਜਿੰਦਰ ਬੈਣੀਪਾਲ, ਦਲਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ, ਰਾਜਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਹੀ, ਸਤਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ, ਭੋਲਾ ਸਿੰਘ, ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ, ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਹੈਪੀ, ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਖੇਮ ਸਿੰਘ, ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ (ਬੈਟਲ ਕਰੀਕ)। **ਕਰਾਊਨ ਪੁਆਇੰਟ, ਇੰਡੀਆਨਾ**-ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ, ਰਾਣਾ ਵਿਰਕ, ਕਮਲਜੀਤ ਵਿਰਕ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਲੰਗ, ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਧਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਟੜਾ, ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਟੜਾ, ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ, ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਪਾਲੀਆ, ਸਿਕੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਟਾਂਡਾ, ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੂਰ, ਜਨਗੀਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ, ਪਾਲੀ ਗਰੇਵਾਲ, ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਸਿਆਣਾ। **ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ:** ਸੰਨੀ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, ਬਲਦੇਵ ਬਿੰਦ, ਤੀਰਥ ਅਟਵਾਲ (ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਢਾਬਾ), ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਿੱਕ (ਰੋਮੀਓਵਿਲ), ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਊਬਬੈਡ। **ਸੇਂਟ ਲੂਈਸ:** ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਨੀਟੂ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋਨੀ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਪਰਮਜੀਤ ਪੰਮੀ, ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਗੋਲਡੀ। **ਸ਼ਿਕਾਰੋ**-ਡਾ. ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਨੰਦਰਾ, ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਲ, ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ ਮੱਲੂ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਮੱਲੂ, ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੰਗ, ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ, ਸੰਨੀ ਗਿੱਲ, ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਦੀਵਾਨ ਐਂਡ ਕਲਾਕ ਆਏ), ਲਵ ਮਿਨਹਾਸ, ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਲੱਕੀ ਤੇ ਜੱਸੀ ਸਹੋਤਾ ਬ੍ਰਦਰਜ-ਵਾਕੀਗਨ, ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਵਿਕਰਾਂਤ ਸਿੰਘ (ਆਈ ਐਨ ਓ ਸੀ, ਯੂ ਐਸ ਏ), ਗੁਰਮੁਖ ਭੁਲਰ, ਹਰਜਿੰਦਰ ਸੰਧੂ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸੰਧੂ, ਜੱਸੀ ਸੰਧੂ, ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਾਗੜੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਸੁਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗੋਗਨਾ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਪਾਲ ਬਦੇਸ਼ਾ, ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਗਿੱਲ, ਪੰਨਾ ਚੱਢਾ, ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਪਾਲ ਖਲੀਲ, ਬਲਰਾਜ ਸੰਧੂ, ਹਰਵਿੰਦਰ ਵਾਲੀਆ (ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ)। **ਸਿਲਵਰ ਸਪਾਂਸਰ:** ਸਤੀਸ਼ ਭਾਰਦਵਾਜ, ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ-ਗਲੋਬ ਟੈਕਸੀ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ, ਗੁਰਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤੂਰ, ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਆਰ ਕੇ ਕਾਰਪੋਟਸ), ਇੰਦਰ ਦੇਵ (ਪੰਜਾਬੀ ਢਾਬਾ), ਬਲੂ ਰਿਬਨ ਟੈਕਸੀ, ਸਟਾਰ ਫੂਡ ਐਂਡ ਗਿਫਟਸ ਇੱਕ, ਕਿਰਪਾਲ ਅਤੇ ਜਸਪਾਲ ਬਾਜਵਾ, ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ, ਨਿਲੇਸ਼ ਟੋਪੀਵਾਲਾ, ਰੰਮੀ ਗਰੇਵਾਲ (ਪੰਜਾਬ ਸਵੀਟਸ), ਹਾਲਸਟੈਡ ਆਟੋ ਰਿਪੇਅਰ, ਅਲ ਮਦੀਨਾ ਆਟੋ ਰਿਪੇਅਰ, ਹਰਵੰਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ (ਕਾਬਲ, ਮੰਗੀ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ), ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਕਿਨੋਸ਼ਾ), ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ (ਲਿਮੋ ਸਰਵਿਸ), ਓਕਾਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਜੈਸੀ ਸਿੰਘ (ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਮਾਰਟਗੇਜ ਬਰੋਕਰ), ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਅਮੈਰਿਕਨ ਬਿਜਨਸ ਬਰੋਕਰ), ਰਘਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਹਲ, ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ, ਲਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ, ਐਂਜਲਾ ਬ੍ਰਦਰਜ (ਮਣੀ ਤੇ ਲੱਕੀ), ਹਰਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਕਿਰਪਾਲ ਰੰਧਾਵਾ, ਜੱਸੀ ਤੇ ਬਿੱਲਾ ਮਿਆਣੀ ਡਿਕੇਟਰ, ਸੋਨੀ ਘੋਤੜਾ, ਰਾਜ ਘੋਤੜਾ, ਰੋਕੀ ਭੱਲਾ, ਵਿੱਕੀ ਭੱਲਾ, ਐਸ ਐਲ ਵੀ ਇੱਕ (ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼, ਇੰਡੀਆਨਾ), ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਡਿਪਟੀ, ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਜਿੰਮੀ ਬਰਾੜ, ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਫੋਰਟਵੇਨ, ਤਾਜ ਮਹਿਲ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਇੱਕ ਫੋਰਟਵੇਨ, ਮੱਖਣ ਬਦੇਸ਼ਾ, ਇੰਡੀਆ ਹਾਊਸ, ਸ਼ਾਮਬਰਗ, ਆਸ਼ਿਆਨਾ ਬੈਂਕੁਇਟ ਹਾਲ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ (ਅਮਰ ਕਾਰਪੋਟਸ), ਦਰਸ਼ਨ ਪੰਮਾ (ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੋਡਕਟਸ), ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ, ਭਜਨ ਸਿੰਘ ਕਲਸੀ, ਟੈਕਸੀ ਪਾਰਟ ਇੱਕ-ਸ਼ਿਕਾਰੋ, ਯੂ ਐਸ ਆਟੋ ਪਾਰਟਸ। **ਟਰੱਕਰ ਸਪਾਂਸਰ:** ਘੁੰਮਣ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀ, ਸਿੰਧੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ, ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਟਰੱਕਿੰਗ, ਦੀਪਾ ਵਿਰਕ, ਹਰਵੀਰ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਇੰਦਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਇੰਦੀ, ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿਹਾਲ, ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ (ਗਰੀਨਵੇ, ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ), ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰੇਸੀਨ), ਜਸਵਿੰਦਰ ਲਾਖਨ ਅਤੇ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਮਿਸ਼ੀਸਿਪੀ)। **ਸਪਾਂਸਰ:** ਪ੍ਰੇਮਪਾਲ ਸਿੰਘ ਝੱਜ, ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਝਾਵਰ, ਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਐਡੀਸਨ), ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਗੁਰਮੇਲ ਸਿੰਘ, ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਰਾਜੂ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੀਂਡਸਾ, ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਚਮਨ ਲਾਲ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ, ਸਤਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਤਾਰੀ, ਬਬਲੂ ਚੱਠਾ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਕਿਨੋਸ਼ਾ), ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰ, ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਅਸ਼ੋਕ ਸਿੰਘ, ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ, ਜੈਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਰਸ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਡੀ ਜੇ), ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ, ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚੱਠਾ, ਪ੍ਰਵੀਨ ਲੁਬਰਾ, ਕਰਮਵੀਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਅਰੋਮਾ ਇੰਡੀਆ ਕੁਜ਼ੀਨ, ਮਨਜੀਤ ਗਰੇਵਾਲ, ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਮੁੰਦਰ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨ, ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ, ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ, ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਈਕ, ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਾਗਰਾ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ (ਏਪੀ), ਅਰਵਿੰਦ ਅਗਰਵਾਲ, ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ (ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ)। **ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ:** (ਸ਼ਿਕਾਰੋ) ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਥ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਮੈਰਿਕਨ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ, ਫਰੈਂਡਜ਼ ਆਫ ਪੰਜਾਬ, ਪੀ ਸੀ ਐਸ, ਪੀ ਐਚ ਓ। (ਮਿਲਵਾਕੀ) ਰੰਗਲਾ ਪੰਜਾਬ, ਪੀ ਸੀ ਓ। (ਇੰਡੀਆਨਾ) ਪੰਜਾਬੀ ਅਮੈਰਿਕਨ ਯੂਥ ਕਲੱਬ, ਫਾਈਵ ਰਿਵਰ ਐਂਟਰਟੇਨਮੈਂਟ; ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ-ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ; (ਮਿਸ਼ੀਗਨ) ਪੀ ਸੀ ਐਸ ਕੈਲਮਜੂ, ਪੀ ਐਸ ਸੀ ਏ ਡਿਟਰਾਇਟ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ-ਕੈਲਮਜੂ, ਯੂ ਐਸ ਏ ਕਬੱਡੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ, ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ-ਓਟਾਰੀਓ (ਕੈਨੇਡਾ), ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ-ਗਰੀਨਵੁਡ (ਇੰਡੀਆਨਾ), ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ-ਲਾਸ ਬੈਨੋਸ (ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ), ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ-ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ (ਓਹਾਇਓ)

ਪਹਿਲੀ
ਗੱਲ

ਜਤਿੰਦਰ ਮੋਹਰ

ਫੋਨ: +91 97799 34747

ਦੁੱਖਾਂ ਤੇ ਭੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਦੂਰ-ਦੂਰੇ ਵਸਦੇ ਅਜਨਬੀ ਲੋਕ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। ਇਰਾਕੀ ਅਤੇ ਅਫ਼ਗਾਨ ਤਾਂ ਕਦੇ ਕਦੇ ਅਖਬਾਰੀ ਟੋਟਿਆਂ 'ਤੇ ਉੱਕਰੇ ਮਿਲ ਹੀ ਜਾਣਗੇ ਪਰ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵਾਂਝੇ ਹਨ। ਕਲਾ ਦਾ ਕੰਮ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣਾ ਹੈ ਤੇ ਦਰਦ ਦੀ ਬੋਲੀ ਇਕ ਹੈ।

ਅਲੱਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਸ਼ਾ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਦੀ ਸਦਾ ਪਰ ਰੋਂਦੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਤੇ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਲੱਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਸ਼ਾ, ਜੋ ਭਰੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਰਜਿਸਟਰ ਵਿਚ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਉੱਠਦਿਆਂ ਵੈਣਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। -ਪਾਸ

ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਦਰਦ ਵਿਚਲੀ ਸਾਂਝ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਏ ਜਜ਼ਬੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਫ਼ਿਲਮਸਾਜ਼ ਫਰਨੈਂਡੋ ਮਿਰੈਲਸ ਦੀ ਫ਼ਿਲਮ 'ਦਿ ਕੌਂਸਟੈਂਟ ਗਾਰਡਨਰ'। ਇਹ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਕਿਰਤ ਹੈ। ਫ਼ਿਲਮ ਦੇ 'ਮਾਲੀਆਂ' ਟੈਸਾ ਅਤੇ ਜਸਟਿਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਜਸਟਿਨ (ਰੈਲਡ ਫੋਨਜ਼) ਲਈ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜ਼ਾਲਿਮ ਹੈ। ਟੈਸਾ (ਰਸ਼ੇਲ ਵਾਇਸ) ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਾਬਰ ਹੈ। ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਰੋਜ਼ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਕੰਮ ਆਸ਼ਕ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਟੈਸਾ ਅਤੇ ਜਸਟਿਨ ਵਿਚ 'ਪਿਆਰ' ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੈ। ਟੈਸਾ ਤੇਲ ਬਦਲੇ ਇਰਾਕੀਆਂ ਦੇ ਘਾਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੀ ਕੱਟੜ ਆਲੋਚਕ ਹੈ। ਉਹ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਫ਼ੀਰ ਜਸਟਿਨ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਮਗਰੋਂ ਕੀਨੀਆ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜਸਟਿਨ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਫ਼ਾਰਤਖ਼ਾਨੇ 'ਚ ਤਾਇਨਾਤ ਹੈ। ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਇਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਤਿੰਨ ਮਹਾਂਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਯੂਰਪ ਅਮੁੱਕ ਕਾਰਨ ਦੱਸ ਕੇ ਦਿਉ ਕੱਦ ਦਵਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਾਸੀ ਵੀਹ ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਕੀਮਤਾਂ ਉੱਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ। ਮਹਾਂਮਾਰੀਆਂ ਰੁਕਣ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਹੀਆਂ। ਕੀਨੀਆ ਦੇ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਖੋਲ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਦਵਾਖ਼ਾਨੇ ਨਾਮਨਿਹਾਦ ਹਨ। ਸਸਤੀਆਂ ਅਤੇ ਘਟੀਆ ਦਵਾਈਆਂ, ਉਪਰੋਂ ਸੂਈਆਂ ਉਬਾਲਣ ਦਾ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ। ਏਡਜ਼ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪੈਸਾ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਲੰਬੀ ਤੇ ਮਹਿੰਗੀ ਕਾਰ ਦੇ ਪੇਟੇ ਪੈ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਜਣੇਪੇ ਲਈ ਲੋਕ ਚਾਲੀ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪੈਦਲ ਸਫ਼ਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਕੇ.ਡੀ.ਐਚ. ਨਾਂ ਦੀ ਸਵਿੱਸ-ਕੈਨੇਡੀਅਨ

ਫ਼ਿਲਮ 'ਦਿ ਕੌਂਸਟੈਂਟ ਗਾਰਡਨਰ' ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਦਰਦ ਵਿਚਲੀ ਸਾਂਝ

ਬਹੁਕੌਮੀ ਦਵਾ ਕੰਪਨੀ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦਾ ਲਾਲਚ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਅੱਧ-ਬੋਜੀ ਦਵਾਈ ਡਾਇਪਰੈਕਸਾ ਕੀਨੀਆਂ ਦੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਪਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਦੁਨੀਆਂ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫ਼ੈਲਣ ਜਾ ਰਹੀ ਨਵੀਂ ਟੀ.ਬੀ. ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਇਹ ਰਾਮਬਾਣ ਸਿੱਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੇਅਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਦਲਾਲਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਇਸ ਨੂੰ ਟੀ.ਬੀ. ਦੀ ਮੰਡੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਮੰਡੀ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਡੀ ਦੇ ਕਮਾਊ ਪੁੱਤ ਦਾ ਨਾਮ 'ਡਾਇਪਰੈਕਸਾ' ਹੈ। ਸਹੀ ਫ਼ਾਰਮੂਲਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਰਖੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜਾਨ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੁਬਾਰਾ ਖੋਜ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਦੋ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਡਾਲਰ ਲੱਗਣਗੇ। ਤਦ ਤੱਕ ਹੋਰ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਵੀਂ ਦਵਾਈ ਖੋਜ ਲੈਣਗੀਆਂ। ਸਸਤੇ ਤੇ ਫੌਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਲਈ 'ਮਰਨ ਜੋਗੇ' ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕਰੋੜਾਂ ਅਰਬਾਂ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਗ਼ਰੀਬ ਕਾਲਿਆਂ ਦੀ ਬੇਵਜ਼ੂ ਮੌਤ ਘਾਟੇ ਦਾ ਸੋਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਕਰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ 'ਚ ਕੇ.ਡੀ.ਐਚ. ਇਹ ਕੰਮ ਫ਼ਰਾਂਸ ਕੋਲੋਂ ਕਰਵਾਏਗਾ। ਇੰਗਲੈਂਡ, ਕੇ.ਡੀ.ਐਚ. ਤੇ ਕੀਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਾਲੇ ਸੋਦਾ ਪੱਕਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਲਮੀ ਬੈਂਕ, ਬਹੁਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਮੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਾਪਾਕ ਗੱਠਜੋੜ ਆਵਾਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਬਦ ਤੋਂ ਬਦਤਰ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੰਦੁਆ ਜਾਲ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੂਬਿਆਂ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਿੱਤ ਨਵੇਂ ਦਿਨ ਜਨਤਾ 'ਤੇ ਬੋਧੇ ਜਾਂਦੇ ਕਾਲੇ ਕਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਕੜੀ 'ਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭੀਖ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮੁਕਾਮੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਸੋਖਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ 'ਚ ਫ਼ਿਲਮ ਦੀ ਚੋਣਨ ਕਿਰਦਾਰ ਬੀਬੀ ਬਿਰਗਿਟ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹੱਥ 'ਚ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਲੈ ਕੇ ਬੈਟਰੀ ਦਾ ਤੇਜ਼ਬਾਨੀ ਚਮੜੀ ਨਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਰੀਮ ਵਜੋਂ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਡਾਵਿਆਂ ਨੇ ਐਟਮ ਬੰਬਾਂ, ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਦਵਾਈਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਤਸੱਦਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਸਭ ਮਨੁੱਖੀ ਪਿੱਛੇ 'ਤੇ ਹੀ ਪਰਖੇ ਹਨ।

ਬੇਖ਼ਬਰ ਗ਼ਰੀਬਾਂ 'ਤੇ ਪਰਖ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਕੀਤੇਮਾਨ ਦਵਾਈਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ 'ਬੀ ਬੀਜ਼' ਸੰਭਾਲਦੀ ਹੈ। ਟੈਸਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕਾਲਾ ਦੋਸਤ ਅਰਨਾਲਡ (ਹਿਊਬਰਟ ਕੋੱਡੋ) ਇਸ ਧੋਬੇ ਨੂੰ ਬੇਪਰਵਾ ਕਰਨ 'ਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਘੱਟਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਲੱਖਾਂ ਡਾਲਰ ਮਸ਼ਹੂਰੀ 'ਤੇ ਖਰਚਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰਖੇ ਮਰੀਜ਼ ਮਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਡਾਇਪਰੈਕਸਾ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਡਾਕਟਰ ਲੌਰਬੀਅਰ ਪਾਪ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਈਬਲ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੀਨੀਆ ਤੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਸੂਡਾਨ ਦੇ ਦੂਰ-ਦੂਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਵਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਏਜੰਸੀਆਂ ਮਦਦ ਦੇ ਨਾਮ 'ਤੇ ਸਤਿਆ ਹੋਇਆ ਖਾਣਾ ਅਤੇ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗੀਆਂ

ਦਵਾਈਆਂ ਭੇਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ 'ਪਵਿੱਤਰ' ਕੰਮ ਬਦਲੇ ਟੈਕਸ ਛੋਟ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪੱਤਲਨੁਮਾ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਪੱਤਲਨੁਮਾ ਦਵਾਈਆਂ। ਅੱਧਮਰਿਆਂ ਲਈ ਪੈਕੇਜ ਭੇਜਣਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਧੋਣ ਦਾ ਤਰੱਦਦ ਹੈ। ਅਫ਼ਰੀਕਾ 'ਚ ਦਵਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਸੌਦਾਗਰਾਂ ਵਿਚ ਡੂੰਘੀ ਸਾਂਝ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਅਫ਼ਸੋਸਨਾਕ ਮੌਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਆਮਦਨ ਜੁਟਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਸੋਖਾ ਹੈ

ਫ਼ਿਲਮ ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਬਹੁਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਘਾਤਕ ਗੱਠਜੋੜ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਏਜੰਸੀਆਂ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦੀ ਜਸੂਸੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਵਾਮ ਵੱਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਸ਼ਕਲ ਅਤੇ ਬੇਆਵਾਜ਼ ਹੋਂਦ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉੱਤੇ ਚਕਲੀ ਵਾਲੇ ਫੋੜੇ ਵਾਂਗ ਰੜਕਦੀ ਹੈ। ਜਸਟਿਨ ਨੂੰ ਆਖ਼ਰੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣ ਆਏ 'ਸੱਜਣ' ਬੋਲਦੇ ਨਹੀਂ...ਪੁੱਛਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ...ਲੱਤਾਂ ਅਤੇ ਹੂਰਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਲਿਖਤੀ ਰੁੱਕਾ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਥੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਸਤੀਆਂ ਹਨ। ਜਸਟਿਨ ਆਪਣੀ ਬਾਗ਼ਬਾਨੀ 'ਚ ਮਸਤ ਹੈ। ਟੈਸਾ ਦਾ ਤਰੱਦਦ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਦਰਦ ਦੀ ਬਾਹ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਟੈਸਾ ਅਤੇ ਅਰਨਾਲਡ, ਡਾ. ਲੌਰਬੀਅਰ ਦਾ ਇਕਬਾਲੀਆਂ ਬਿਆਨ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਾਸੂਸ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੜੇ ਖਾਣੇ ਅਤੇ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਪੈਕੇਜ ਅਤੇ ਟੋਪ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਟੈਸਾ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਤੁਰਕਾਨਾ ਝੀਲ ਕੋਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਖੂਨ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ 'ਜਨੂੰਨੀ ਕਾਤਲ' ਅਰਨਾਲਡ 'ਤੇ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਉੱਘ-ਸੁੱਘ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਜਸਟਿਨ ਦੇ ਹੱਥ ਟੈਸਾ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਤੰਦਾਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦਾ ਸਹਿਕਰਮੀ ਸੈਂਡੀ, ਟੈਸਾ ਦੇ ਕਤਲ 'ਚ ਸ਼ਰੀਕ ਸੀ। ਸੈਂਡੀ (ਡੈਨੀ ਹਸਟਨ) ਜਸਟਿਨ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲਹੂ ਲਹਾਅ ਅਫ਼ਰੀਕੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਉੱਤੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੰਡੀ ਦੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚ ਥਾਣੇ ਦਾ ਦਰੱਖਤ ਉੱਗਣਾ ਸੁਭਾਵਕ ਹੈ।

ਫ਼ਿਲਮ ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਬਹੁਕੌਮੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਘਾਤਕ ਗੱਠਜੋੜ ਵੱਲ

ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਏਜੰਸੀਆਂ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਦੀ ਜਸੂਸੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਵਾਮ ਵੱਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਸ਼ਕਲ ਅਤੇ ਬੇਆਵਾਜ਼ ਹੋਂਦ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉੱਤੇ ਚਕਲੀ ਵਾਲੇ ਫੋੜੇ ਵਾਂਗ ਰੜਕਦੀ ਹੈ। ਜਸਟਿਨ ਨੂੰ ਆਖ਼ਰੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣ ਆਏ 'ਸੱਜਣ' ਬੋਲਦੇ ਨਹੀਂ...ਪੁੱਛਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ...ਲੱਤਾਂ ਅਤੇ ਹੂਰਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ ਲਿਖਤੀ ਰੁੱਕਾ ਛੱਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰ ਪਾਸ ਤੋੜਦਾ ਹੈ:

ਤੂੰ ਆਦਮੀ ਦੀ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਕੁਜਾਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੁਨੀਆਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਜਾਸੂਸ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪਈ ਤੂੰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਹਾਂਬਲੀ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸੋਚੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਜਰੀ ਹੋਈ ਪੀੜ ਨਾਲ ਮਸਾਂ ਹੀ ਅੱਧ-ਪਚੱਧੀ ਮਿਣੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇਰੀ ਕੁਰਪ ਲਾਸ਼

ਕੇ.ਡੀ.ਐਚ., ਬੀ ਬੀਜ਼ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਫ਼ਾਰਤਖ਼ਾਨੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਮਸਾਦ ਦੇ ਏਜੰਟ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਭਿਆਲੀ ਹੈ। ਮਸਾਦ ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਦੀ ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ ਏਜੰਸੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਨੂ ਲਾ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਬਦਨਾਮ ਹੈ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਮਸਾਦ ਜ਼ਿੰਮੇ ਹੈ। ਇੰਟਰਨੈਟ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮਾਉਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸਿਖਰਲੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਠੇਕਾ ਮਸਾਦ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਸਟਿਨ ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ 'ਤੇ ਡਟਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੇਕਸੂਰ ਅਰਨਾਲਡ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਵੀਰਾਨੇ

'ਚੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਬੀ ਬੀਜ਼ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਕੈਂਸਰ ਪੀੜਤ ਮਾਲਕ ਟਿਮ, ਜਸਟਿਨ ਨੂੰ ਮਿੱਠੀ ਧਮਕੀ ਦਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਵੱਲੋਂ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਬੋਸ ਹਲਚਲ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰੱਖਿਆ ਮੁਖੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ, ਤੇ ਉਹ ਅੱਗਿਉ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰੇਗਾ। 'ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ' ਸੱਜਣਾਂ ਦਾ ਜੋਤਾ ਨੀਲੇ ਟਰੱਕ 'ਚ ਕੰਮ ਨਿਬੇੜਨ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹੁਕਮ ਕੌਣ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਨਾ ਕੋਈ ਝਮੇਲਾ ਅਤੇ ਨਾ ਛਾਣਬੀਣ ਪਰ ਕੰਮ ਖ਼ਤਮ। ਟਿਮ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਰਨਾਲਡ ਨੂੰ ਮਾਰੂਥਲ 'ਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜੀਭ ਵੱਢੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਲਿੰਗ ਕੱਟ ਕੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਭਰਿਆ ਗਿਆ। ਅੰਤ ਦੀਸਾ ਮਸੀਹ ਵਾਂਗ ਸੂਲੀ 'ਤੇ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਪੁਲੀਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਕਿੱਲ ਕੱਢੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਰਨਾਲਡ ਜਿਉਂਦਾ ਸੀ। ਜਸਟਿਨ ਨਾਲ ਰਿਆਇਤ ਵਰਤਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹਾਦਸਾ ਲੱਗਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। 'ਦਿਆਲੂ' ਦਰਿੰਦੇ ਵੀ ਛੋਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਸਟਿਨ ਆਪਣੀ ਹੋਣੀ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਬੂਤ ਜੁਟਾਉਣ 'ਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅੰਤ 'ਚ ਹੋਣੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਮਿਲਣੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਵੱਖਰੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ 'ਚੋਂ ਚੱਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ, ਜੱਲਦ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇੰਨਾ ਪੱਕਾ ਸੀ। ਆਖ਼ਰ ਤਜਰਬਾ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸ਼ੈਅ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ! ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੀ ਜਸਟਿਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈ ਰਿਆਇਤ ਸੀ।

ਕੇ.ਡੀ.ਐਚ. ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਿਆਗੀ 'ਚ ਰਿਕਾਰਡ ਆਮਦਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਹਰਾਰੇ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਜ਼ਿੰਬਾਮੇਡ ਨੂੰ ਡਾਇਪਰੈਕਸਾ ਪਰਖਣ ਦਾ ਠੇਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਠੀਕ ਠਾਕ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜਾਨਾਂ ਫਿਰ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਗੁਲਾਮ ਨਬੀ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਲੰਬੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਤਾਰਾਂ ਸੌ ਪੱਚੀ (1725) ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਾਨ ਗਵਾਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਕਬਾਇਲੀ ਸਨ। ਇਹ ਮੌਤਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਦੌਰਾਨ 'ਗੰਭੀਰ ਉਲਟ ਅਸਰਾਂ' ਕਾਰਨ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਕਲੀਨਿਕਲ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਮਾਹਿਰ ਡਾ. ਚੰਦਰ ਗੁਲਾਟੀ ਮੁਤਾਬਕ ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਬਾਬਤ ਗੰਭੀਰ ਖ਼ਦਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਵਾਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜ਼ਮਾਇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਬੇਨੇਮੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਇਆ ਹੈ। ਕੈਂਸਰ ਰੋਕੂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅੱਸੀ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਘੱਟ ਖਰਚਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਪਾਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਪਰਿਕਰਮਾ ਕਰੀਏ:

ਕੌਣ ਗਿਣੇ

ਕਿ ਤਸੱਦਦ ਦੀ ਕਿਸ ਕਿਸ ਅਦਾ 'ਤੇ ਤੁਸਾਂ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ?

ਬੁਸ਼-ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਉੱਤੇ ਮਨਮੋਹਨ-ਮੋਦੀ

(ਸਫਾ 13 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਜੋ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਬੈਠਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ?' ਸੋ ਮੈਂ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਆਖ਼ਰ ਤੱਕ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਰਿਹਾ।"

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਰਦਮੰਦੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਜਗਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਸਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਹਮਣੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਗਿੱਝਿਆ ਪ੍ਰੰਧਧਕੀ ਲਾਣਾ ਕੁਝ ਹਿਲਾਟ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਮੰਚ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਬੇਮਾਅਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਵਾਮ ਤੱਕ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਅਵਾਮੀ ਦਰਦਮੰਦੀ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਸਰਕਾਰ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰੇਗੀ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰਾਂ

ਨੇ ਇਸ ਨੈਤਿਕ ਪੱਤੇ ਤੇ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਖਪਤਕਾਰ ਵਜੋਂ ਦੇਖਦੀਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ (ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲਾਂ) ਸਰਕਾਰੀ ਦਰਦਮੰਦੀ ਦਾ ਸਬੱਬ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ? ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਰਕਾਰੀ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਲੋਕ ਕਲਿਆਣ' ਅਤੇ 'ਸਮਾਜਿਕ ਇਨਸਾਫ਼' ਵਾਂਗ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਖ਼ਤਿਆਰਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦਾ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਇਰੋਮ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਉੱਤੇ ਨਾ ਬੈਠੀ ਹੁੰਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਦਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਵਰਤ ਕੀ ਮਾਅਨੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ?

ਵਰਤ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਆਪੇ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤ ਵਜੋਂ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਤਿਆਗੀਆਂ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦੇ ਟਿਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿਹਤਯਾਬੀ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਡਾਕਟਰ ਵਰਤ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਰਾਹਤ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਰਤ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਖੰਡ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਦੇ ਵਰਤ ਦਾ ਐਲਾਨੀਆ ਟੀਚਾ ਸਦਭਾਵਨਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੋਦੀ ਦੇ ਵਰਤ ਨਾਲ ਸਦਭਾਵਨਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਇਹ ਕੰਮ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਰਗਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਲਕ ਦੇ 77 ਫ਼ੀਸਦੀ ਲੋਕ 20 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਘੱਟ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਆਮਦਨ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸਦੀਵੀ ਅੱਧ-ਭੁੱਖਮਰੀ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਬਕੇ ਤੋਂ ਸਦਭਾਵਨਾ ਦੀ ਥਾਂ ਹਿੰਸਾ, ਲੁੱਟਮਾਰ ਅਤੇ ਬਦਜਨੀ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੈਂਪਲ ਸਰਵੇਖਣ 2005-6 ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ 22 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਢਾਈ ਕਿਲੋ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ 4.5 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਟੀਕਾਕਰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਹ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਅਤੇ 36.4 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਟੀਕਾਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਟੀਕਾਕਰਨ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ 45.2 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਟਾਹਰਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਟੀਕਾਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਹੇਠੋਂ 10ਵਾਂ ਥਾਂ ਹੈ। ਕਪੋਸ਼ਣ ਕਾਰਨ ਛੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਵਿਚ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ 51.7 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੱਦ, 18.7 ਫ਼ੀਸਦੀ ਦਾ ਕੱਦ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਜ਼ਨ ਅਤੇ 44.6 ਫ਼ੀਸਦੀ ਦਾ ਉਮਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਜ਼ਨ ਘੱਟ ਹੈ। ਛੇ ਤੋਂ 59 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ 69.7 ਫ਼ੀਸਦੀ ਗੁਜਰਾਤੀ ਬੱਚੇ ਖੂਨ ਦੀ ਕਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ 53.3 ਫ਼ੀਸਦੀ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ 22.2 ਫ਼ੀਸਦੀ ਮਰਦ ਖੂਨ ਦੀ ਕਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਡਾ. ਵਿਨਾਇਕ ਸੈਨ ਕੁਪੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਘਾਤਕ ਪਰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ

ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜਤੰਤਰੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਵਰਤ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਕੀ ਮਾਅਨੇ ਹਨ?

ਅਮਰੀਕਾ ਵੱਲੋਂ ਮੋਦੀ ਦੀ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮੁਕਤ ਰਾਜ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਰੀਫ਼, ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਮੋਦੀ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ, ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਵੱਲੋਂ ਆਲਮੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਇਮਦਾਦ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਅਕਸ਼ ਬਦਲੀ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਇਕੋ ਰੁਝਾਨ ਦੀਆਂ ਕੜੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਇਕ ਧਰੁਵੀ ਆਲਮ ਵਿਚ ਆਗੂਆਂ, ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਬਦਲ ਹਨ ਪਰ ਸਿਆਸੀ ਸੋਚ ਇਕੋ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਖਪਤਕਾਰ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਨਾਲ ਜੁਤਿਆ ਰਾਜਤੰਤਰ ਸਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਇਤਫ਼ਰਕਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਦਾ ਰੰਦਾ ਫੇਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਬੁਸ਼-ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਉੱਤੇ ਮਨਮੋਹਨ-ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਕਸ਼ ਬਦਲੀ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਇਸ ਮਨਸੂਈ ਫ਼ਰਕ ਨੂੰ ਧੁੰਧਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰਦੱਦ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ?

ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤਿ ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਿਚਾਨਬੋ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ

ਪਿਛਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਅਸੀਂ 71 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 80 ਤੱਕ ਕਬਿਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਅਗਲੇ ਦਸ ਕਬਿਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਤੱਤਕਾਲੀਨ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਭੇਖਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਨੱਚਣ ਅਤੇ ਕੂਕਣ ਨਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ-ਅਨੁਭਵ ਸੰਭਵ ਹੈ ਫਿਰ ਤਾਂ ਮੋਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨੱਚਦਾ ਹੈ, ਡੱਡੂ ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬੱਦਲ ਗਰਜਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਇੱਕ ਲੱਤ ਦੇ ਭਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਜਾਂ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ

ਅਹਿੰਸਾ ਰਾਹੀਂ, ਇੱਕ ਥਾਂ ਅਹਿਲ ਪਏ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਥਾਂ ਥਾਂ ਘੁੰਮਣ ਨਾਲ ਰੱਬ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਤਾਂ ਬ੍ਰਿਛ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਇੱਕ ਲੱਤ ਦੇ ਭਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰੇਵਤੇ ਭਾਵ ਜੈਨੀ ਸਾਧੂ ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਫੁੱਕ ਫੁੱਕ ਧਰਦੇ ਹਨ (ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਕੀਤਾ ਆਦਿ ਮਿੱਧਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ), ਪੱਥਰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਅਹਿਲ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਾਂ ਅਤੇ ਇਲ੍ਹਾਂ ਆਦਿ ਪੰਛੀ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਉਡਦਿਆਂ ਦੇਸ-ਦੇਸ ਭੋਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗਿਆਨ-ਵਿਗੂਣਾ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਪਰਮ-ਹਸਤੀ ਵਿਚ ਵਿਲੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ-ਵਿਗੂਣੇ ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਭਵ-ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਇੱਕ ਸਵਾਂਗੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਜੋਗੀ ਬਣ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਧਰੇ ਵੈਵਾਗੀ ਸਾਧੂ ਦਾ ਭੇਸ ਧਾਰੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਧਰੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਦਾ ਭੇਖ ਧਾਰ ਕੇ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਪਉਣ-ਆਹਾਰੀ ਬਣੀ ਬੈਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੈ; ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਬੰਦਾ ਲੋਭ ਦੇ ਨਸ਼ੇ 'ਚ ਮਸਤ ਹੈ, ਇਉਂ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਧਰੇ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਦਾ ਭੇਸ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਕਿਧਰੇ ਕਰਮਾਤੀ ਹੋ ਕੇ ਹੱਥ 'ਤੇ ਫੁੱਲਵਾਤੀ ਉਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਭਾਵ ਹਥੇਲੀ 'ਤੇ ਸਰ੍ਹੋਂ ਜਮਾਉਣ ਵਰਗੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ) ਅਤੇ ਕਿਧਰੇ ਡੰਡੀਧਾਰੀ ਸਾਧ ਬਣ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਮਨੁੱਖ ਕਨਪੁਤਲੀ ਵਾਂਗ ਨੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਭੇਖਧਾਰੀ ਗਿਆਨ ਵਿਗੂਣਾ ਮਨੁੱਖ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਜੈਸੇ ਏਕ ਸਵਾਂਗੀ
ਕਹੂੰ ਜੋਗੀਆ ਬੈਰਾਗੀ ਬਨੈ;
ਕਹੂੰ ਸਨਿਆਸਿ ਭੇਸ
ਬਨ ਕੈ ਦਿਖਾਵਈ।...
ਕਾਮਨਾ ਅਧੀਨ ਪਰਿਓ
ਨਾਚਤ ਹੈ ਨਾਚਨ ਸੋਂ;
ਗਿਆਨ ਕੇ ਬਿਹੀਨ
ਕੈਸੇ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਪਾਵਈ॥82॥

ਅੱਗੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪਖੰਡਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਿੱਦਤ ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ, ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਗਧਾ ਦਿਨ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਚਿੰਘਾੜਦੇ ਅਤੇ ਹੀਂਗਦੇ ਹਨ। ਕਾਸ਼ੀ (ਵਾਰਾਣਸੀ) ਵਿਚ 'ਵਿਸਵੇਸ਼ਵਰ' (ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ) ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸਤਹ ਤੇ ਭੇਰੇ ਵਾਂਗ ਡੁੰਘੀ ਥਾਂ ਤੇ 'ਕਲਵੱਤਰ (ਆਰਾ) ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਰ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪਰਿਕਰਮਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੋਤ ਮੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਇਸ ਆਰੇ 'ਤੇ ਡਿਗ ਕੇ ਚੀਰਿਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੰਦ-ਕਥਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਠੱਗ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਜਾਰੀ ਗਹਿਣੇ ਲੁੱਟਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਪਰਿਕਰਮਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਪਰਿਕਰਮਾ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਕੇ ਨੀਚੇ ਆਰੇ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ। ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਤਾਂ ਚੋਰਟੇ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਕੁਹਾੜੇ ਨਾਲ ਚੀਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਮੂਰਖ ਬੰਦਾ ਗਰਦਨ ਦੁਆਲੇ ਫਾਹੀ ਪਾ ਕੇ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਜਾਵੇ (ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਕੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਵੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਜੋਤ ਰੱਖਿਆ ਹੈ) ਤਾਂ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਗਲ ਦੁਆਲੇ ਰੱਸੀਆਂ ਵਲ ਕੇ ਠੱਗ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਸੁੱਟਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂਰਖ ਲੋਕ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਨਰਕ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਮਨੁੱਖ ਗਿਆਨ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਚਾਰ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। 'ਅਕਲੀ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵੀਐ' ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਅੱਗ ਦਾ ਸੇਕ ਸਹਿ ਕੇ ਜਾਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ ਫਿਰ ਤਾਂ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਸਹਿ ਰਹੇ ਜ਼ਖਮੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਜਾਪ ਰਾਹੀਂ 'ਅਜਪਾ' ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਦਨਾ (ਇੱਕ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪੰਛੀ) ਸਾਰਾ ਦਿਨ 'ਤੂਹੀ ਤੂਹੀ' ਜਪਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਉਡਣ ਨਾਲ 'ਨਾਰਾਇਣ' ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਫਿਰ ਤਾਂ 'ਅਨਲ' (ਉਨੱਕਾ- ਇੱਕ ਪੰਛੀ ਜੋ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਉਡਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ) ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾ ਲਵੇ। ਜੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜਨ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ ਫਿਰ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਧਵਾ ਜੋ ਪਤੀ ਦੀ ਚਿਖਾ 'ਤੇ ਸੜ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵੇ। ਜੇ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੋਵੇ ਫਿਰ ਸੱਪ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹੀ ਧਰਤੀ ਅੰਦਰ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਤਰ ਜਾਂਦੇ:

ਭੂਬੇ ਨਰਕ ਧਾਰਿ
ਮੂੜ੍ਹ ਗਿਆਨ ਕੇ ਬਿਨਾ ਬਿਚਾਰ;
ਭਾਵਨਾ ਬਿਹੀਨ
ਕੈਸੇ ਗਿਆਨ ਕੇ ਬਿਚਾਰ ਹੀਂ॥83॥
ਆਗ ਮੈ ਜਰੇ ਤੇ ਗਤਿ
ਰਾਂਡ ਕੀ ਪਰਤ ਕਰਿ;
ਪਤਾਲ ਕੇ ਬਾਸੀ
ਕਿਉਂ ਭੁਜੰਗ ਨ ਤਰਤ ਹੈਂ॥84॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਸਾਜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਮੂਲ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ, ਜਾਤਿ ਜਾਂ ਇਸਤਰੀ-ਪੁਰਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਚਾ ਜਾਂ ਨੀਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰਾਗ ਧਨਾਸਰੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਰੁਜ਼ਨਾਏ ਹੋਏ ਹਨ, "ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ॥ ਤਿਸ ਕੈ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ॥" ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅੱਗੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਪੁਤ (ਫਰਸ਼ ਦਾ ਤਖ਼ਤ) ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ (ਛੱਤ ਦਾ ਤਖ਼ਤ) ਪਾਣੀ (ਬੱਦਲ, ਅਸਮਾਨ) ਹੈ। ਚਾਰੇ ਤਰਫ਼ਾਂ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਆਸਣ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਉਹ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਖੋਟੇ ਅਤੇ ਖਰੇ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਵਾਂਗ ਪਰਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਰਚਨਾ ਦਾ ਇਹ ਖੇਲ ਅਸਚਰਜ ਹੈ। ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਉਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕੋ ਰੂਪ ਨਾਲ ਉਹ ਸਭ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦਾ ਰੂਪ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ: ਪੁਤ੍ਰ ਧਰਤੀ ਪੁਤ੍ਰ ਪਾਣੀ ਆਸਣੁ ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਚਉਬਾਰਾ॥ ਸਗਲ ਭਵਣ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਏਕਾ ਮੁਖਿ ਤੇਰੈ ਟਕਸਾਲਾ॥1॥ ਜਹ ਜਹ ਦੇਖਾ ਤਹ ਜੋਤਿ ਤੁਮਾਰੀ ਤੇਰਾ ਰੂਪੁ ਕਿਨੇਹਾ॥

ਇਕਤੁ ਰੂਪਿ ਫਿਰਹਿ ਪਰਛੰਨਾ
ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਜੇਹਾ॥2॥ (ਪੰਨਾ 596)
ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਾਤ-ਜਨਮ ਦਾ ਮਾਣ ਕਰਨਾ ਬੇਅਰਥ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਉਸ ਰੱਬ ਨੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਘੁਮਿਆਰ ਇੱਕੋ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਰੂਪ ਘੜਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕਿਸ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਤੱਤ ਘੱਟ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਵੱਧ: ਮਾਟੀ ਏਕ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ॥ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭਾਂਡੇ ਘੜੇ ਕੁਮਾਰਾ॥ ਪੰਚ ਤਤੁ ਮਿਲਿ ਦੇਹੀ ਕਾ ਆਕਾਰਾ॥

ਗੁਰਮਤਿ ਚਿੰਤਨ

ਘਟਿ ਵਧਿ ਕੋ ਕਰੈ ਬੀਚਾਰਾ॥4॥

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਇੱਕ ਦੇ ਨੂਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਇਨਸਾਨ ਉਸ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਇੱਕ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੌਣ ਮੰਦਾ ਜਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਉਸ ਵਿਚ, ਭਾਵ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਜਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਘੁਮਿਆਰ ਇੱਕੋ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਘੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਤੋਂ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ। ਸਭ ਵਿਚ ਉਸ ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਸਭ ਕੁੱਝ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ 'ਚ ਵਿਆਪਕ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਇੱਕ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹੀ ਅਸਲੀ ਬੰਦਾ ਹੈ:

ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ
ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ॥
ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ
ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੋ ਮੰਦੇ॥1॥ (ਪੰਨਾ 1349)

ਦਸਮ ਗੁਰੂ 'ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ' ਵਿਚ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਦੇ ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਲੈਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇਵੇਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਉਸੇ ਇੱਕ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਵਿਚ ਉਹ ਇੱਕ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਇੱਕੋ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਮਾਨਵ ਜਾਤਿ ਇੱਕ ਹੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਮੁੰਡੀਆ ਭਾਵ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਨਿਆਸੀ ਜਾਂ ਜੋਗੀ ਦੇ ਭੇਖ ਵਿਚ ਹੈ। ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਫਿਰਕੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ 'ਸੁੰਨੀ' ਤੇ ਕੋਈ 'ਸ਼ੀਆ' ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜਾਤਿ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੀ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਿਰਪਾਲੂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸਭ ਦਾ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੂਸਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਹਿੰਦੂ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਚ ਫਰਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਭਰਮ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਸ ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰੋ ਜਿਸ ਦੀ ਜੋਤਿ ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਵਿਚ ਉਸ ਇੱਕ ਦੀ ਜੋਤਿ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ।

ਧਰਮਸਾਲਾ ਅਰਥਾਤ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਮਸਜਿਦ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪਾਕਿ ਮਕਾਨ ਇੱਕ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ (ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਸ ਪਰਵਦਗਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਨ ਦਾ ਸਥਾਨ ਹੈ)। ਹਿੰਦੂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਜਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰਨੀ ਇੱਕ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਇਨਸਾਨ ਇੱਕ ਹੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਮੰਨਣਾ ਭਰਮ-ਮੂਲਕ ਹੈ। ਦੇਵਤਾਂ ਅਤੇ ਦੈਤ, ਜੱਛ ਅਤੇ ਗੰਧਰਵ, ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਤੁਰਕ ਆਦਿ ਸਭ ਇੱਕ ਹਨ ਪਰ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਦੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੀ ਨੈਣ-ਨਕਸ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰਾਂ ਦੀ ਬਨਾਵਟ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਭਾ ਵੀ ਉਹੀ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭੌਤਕ ਤੱਤਾਂ-ਮਿੱਟੀ, ਹਵਾ, ਅੱਗ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ। ਅਲਹ (ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਖੁਦਾ)

ਅਤੇ ਅਭੇਖ (ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਹਿੰਦੂ ਨਾਮ) ਉਹੀ ਨਿਰਾਕਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥ ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਵੀ ਉਹੀ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਸਭ ਵਿਚ ਉਸ ਇੱਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੀ ਉਸਤਤਿ ਹੈ, ਸਭ ਦਾ ਇੱਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੀ ਬਣਾਵਟ ਹੈ:

ਹਿੰਦੂ ਤੁਰਕ ਕੋਊ
ਰਾਛਿਜੀ ਇਮਾਮ ਸਾਫੀ;
ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤਿ
ਸਬੈ ਏਕੈ ਪਹਚਾਨਬੋ।
ਕਰਤਾ ਕਰੀਮ ਸੋਈ
ਰਾਜਿਕ ਰਹੀਮ ਉਈ;
ਦੂਸਰੇ ਨਾ ਭੇਦ ਕੋਈ
ਭੂਲਿ ਭ੍ਰਮ ਮਾਨਬੋ।
ਏਕ ਹੀ ਕੀ ਸੇਵ
ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਗੁਰਦੇਵ ਏਕ;
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ
ਏਕੈ ਜੋਤਿ ਜਾਨਬੋ॥85॥
ਦੇਹਰਾ ਮਸੀਤ ਸੋਈ
ਪੂਜਾ ਐ ਨਿਵਾਜ ਓਈ;
ਮਾਨਸ ਸਬੈ ਏਕ
ਪੈ ਅਨੇਕ ਕੋ ਭ੍ਰਮਾਉ ਹੈ।
ਅੱਲਹ ਅਭੇਖ ਸੋਈ
ਪੁਰਾਨ ਅਉ ਕੁਰਾਨ ਓਈ;
ਏਕ ਹੀ ਸਰੂਪ ਸਬੈ
ਏਕ ਹੀ ਬਨਾਉ ਹੈ॥86॥

ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇੱਕਰੂਪ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਗ ਵਿਚੋਂ ਅਣਗਿਣਤ ਚੰਗਿਆਤੋਂ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਰੂਪ ਦਿਖਾ ਕੇ ਫਿਰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੂੜ ਦੇ ਅਣਗਿਣਤ ਕਿਣਕੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚੋਂ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਧੂੜ ਦੇ ਕਿਣਕੇ ਫਿਰ ਧੂੜ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਗਰ ਵਿਚੋਂ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਣੀ ਹੀ ਅਖਵਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਤ-ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸੁਖਮ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ ਤੱਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਉਸੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਕਿਰਨ, ਜਲ ਅਤੇ ਜਲ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮਾ ਦਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਸਭ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿੰਨੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਮੱਛ ਅਤੇ ਕੱਛ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਹਨ (ਵੰਡੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ)। ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਭਾਵ ਪੰਛੀ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਅਨੇਕ ਪੰਛੀ ਹਨ। ਸਭ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਵੀ ਮੌਤ ਦਾ ਦੇਵਤਾ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਰਦਾ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨੇਰਾ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਅਤੇ ਚਾਨਣ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਵਿਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਉਸ ਇੱਕ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਇੱਕ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਬਹੁਰੰਗੀ ਹੈ। ਕਈ ਕੂਕਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਰੋਂਦੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਉਦਾਸੀ ਭੇਸ ਧਾਰ ਕੇ ਭਰਮ ਵਿਚ ਪਏ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਆਰੇ ਦੇ ਫੱਟ ਸਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਗੱਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਸੂਲੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਉਡਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖ ਦੋਜਕ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭੇਦ ਪਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਦੇਵਤੇ ਛਾਣਬੀਣ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਦਾਨਵ ਜੁੱਧ ਕਰਦੇ ਹਾਰ ਗਏ। ਮੰਤਰੀ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਬੱਕ ਗਏ। ਮੱਥੇ ਚੰਦਨ ਦਾ ਟਿੱਕਾ ਲਾ ਲਾ ਕੇ, ਉਤਮ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲਾ ਤੇਲ ਮਲ ਮਲ ਕੇ ਬੱਕ ਗਏ। ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਜ ਪੂਜ ਕੇ, ਸਮਗਰੀ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਅਤੇ ਕਬਰਾਂ ਗਾਹ ਗਾਹ ਕੇ ਬੱਕ ਗਏ। ਮੜੀਆਂ ਮਸਾਣਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਮਨਾ ਕੇ, ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿੱਪ ਲਿੱਪ ਕੇ ਬੱਕ ਗਏ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ।

#

ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਕਿਹਾ

- (1) ਜਦੋਂਜਹਿਦ ਤੋਰਨ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਬਾਰਸ਼ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਤਰਾ ਹੀ ਕਰਮਾਤ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- (2) ਕੌਮੀ ਕਲਿਆਣ ਅਤੇ ਕਾਲੀ ਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰੇ ਲਈ ਹੀਰਿਆਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰੋ।
- (3) ਸੱਚ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫਾਹੇ ਨਹੀਂ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।
- (4) ਸੱਚ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਏਮਨਾਬਾਦ ਵਿਚ ਬਾਬਰ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨੀਵੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਹੀ ਸੱਚ ਚੌਰਾਸੀ ਦੀ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਦਾ ਹੈ।
- (5) ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸਵਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਹਰ ਸੁਹਿਰ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਜੋੜੀਆਂ ਜਾਣ।
- (6) ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਸੋਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਨਮੋਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ। ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸੁਹੀਦਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਨਾਲ ਭਿੰਜੀ ਹੈ।
- (7) ਆਪਣੀ ਤਾਰੀਖੀ ਅਜ਼ਮਤ ਗੁਆ ਕੇ ਤਾਂ ਪੱਲੇ ਖੁਆਰੀ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
- (8) ਅਮਰੀਕਾ ਛੱਡ ਨਸ਼ਗ ਚੰਦ 'ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਵੇ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਿਬਾਹ ਹੋ ਰਹੀ ਗੈਰਤ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰੇਗੀ।
- (9) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਛਾਂਵੇਂ ਬੈਠਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਛੱਡ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- (10) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਮਾਂ ਦਾ ਬੁੱਢਾ ਚਿਹਰਾ ਗੁਲਾਬ ਵਾਂਗ ਖਿਤਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸਭ ਕੁੱਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੁੱਕੀ ਰੋਟੀ ਵੀ ਪਰੋਂਠਿਆਂ ਵਰਗੀ ਲਗਦੀ ਹੈ।
- (11) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ 'ਚ ਮਾਂ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਉਦਾਸ ਹੈ ਉਥੇ ਕਲੇਸ਼ ਝਗੜਾ ਮੁੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
- (12) ਔਰਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਮਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਤੇ ਸਵੀਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- (13) ਮਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਤੇ ਮਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਹੈ।
- (14) ਜਿਹੜੇ ਮਰਦ ਆਪਣੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ 'ਚ ਲੱਟੂ ਹੋ ਕੇ ਮਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁਰਕਾਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਠੇਡੇ ਮਾਰਦੀ ਹੈ।
- (15) ਮਾਂ ਤੇ ਧੀ ਦਾ ਇਕ ਪਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਮਾਂਵਾਂ-ਧੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।
- (16) ਮਾਂ ਪਿਆਰ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਲਾਵੇ 'ਚ ਧੀ ਨੂੰ ਘੁੱਟਦੀ ਹੈ।
- (17) ਪੁੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਰਕਾਰੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਧੀਆਂ ਨੇ ਢੋਈ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ 'ਕੱਠੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।
- (18) ਦੁੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਕੇ ਵੇਖੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਖੇਲਣ ਮੱਲਣ ਦੀ ਉਮਰੇ ਤੁਰ ਗਈਆਂ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਧੀ ਦਾ ਪੱਲਾ ਔਥਰੂਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਗਿੱਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- (19) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਾਂਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਲਾਵੇ ਦੀ ਮੱਛਰਦਾਨੀ ਵਿਚ ਵੜਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧੀਆਂ ਲਈ ਵਿਆਹ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੇਜ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- (20) ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਂ ਦੇ ਝੁਰਤੀਆਂ ਭਰੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਰੌਣਕ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਮਾਂ ਦੀ ਮਮਤਾ ਦੁਪਹਿਰ ਬੂਟੀ ਵਾਂਗ ਹੱਸਦੀ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਔਲਾਦ ਮਾਂ ਦੇ ਗੋਡੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਹਰ ਸੁੱਖ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।
- (21) ਵਿਸਾਖੀ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਮੇਲਿਆਂ ਦਾ ਬਾਪ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- (22) ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੇਲਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ।
- (23) ਜੇਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਿਸਾਨ ਭੁੱਖਾ ਮਰੇਗਾ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਰਾ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵੀ ਭੁੱਖਾ ਮਰੇਗਾ।
- (24) ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਬੋਲੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਸਵਾਂ ਹੈ।
- (25) ਕਰੀਬ ਪੰਦਰਾਂ ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰੀਬ 150 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੇਸ਼ਕਾਰ-ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾਖਾ
ISBN #978-0-9781624-9-8

ਨੈਣ-ਨਕਸ਼

ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

“ਏ ਭੂਆ।”
 “ਵੇ ਬਹ ਪੈਣਿਆਂ ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ ਕਿਤੋਂ ਅੱਜ, ਕੀ ਢਿੱਡ ਦੁਖਦਾ ਤੇਰਾ। ਹਾਲੇ ਭੱਠੀ “ਤੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠੀ ਤੀ, ਇਕ ਪਰਾਗਾ ਨੀ ਭੁੰਨਿਆ ਦਾਣਿਆਂ ਦਾ। ਤੂੰ ਕਰਤੀ ਖਰੋਤਾ।”
 “ਭੂਆ ਤੂੰ ਸਿਆਣ ਲਿਆ ਮੈਨੂੰ?”
 ਤੂੰ ਹੈਗਾ ਕਿਤੇ ‘ਮਰੀਕਾ ਆਲਾ ਬਾਮਾ?’
 “ਭੂਆ ਬਾਮਾ ਨੀ, ਓਬਾਮਾ।”
 “ਕੁਛ ਹੋਵੇ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਉਹਦਾ ਨਾਤੂਆ ਕੱਟਣ ਗਈ ‘ਤੀ। ਤੂੰ ਬਾਰੂ ਆਲੇ ਫੱਤੂ ਦਾ ਮੱਦੀ ਨੀ ਔਂਤਰਿਆ?”
 “ਅੱਜ ਤਾਂ ਭੂਆ ਤੂੰ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਵਾਂਙੂੰ ਸਿਆਣ ਲਿਆ ਝੱਟ ਦੇਣੀ।”
 “ਹਾਅ ਕੀਹਦਾ ਨਾ ਲੈ ‘ਤਾ ਤੂੰ?”
 “ਭੂਆ ਤੂੰ ਜਾਣਦੀ ਐਂ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ?”
 “ਹੈ ਹਾ ਟੁੱਟ ਪੈਣਿਆਂ। ਮੈਂ ਕਿੰਦਾਂ ਨੀ ਜਾਣਦੀ?”
 “ਦੱਸ ਫੇ ਕੌਣ ਐ?”
 “ਮੇਰੇ ਅੱਛਰੂ ਦਾ ਪਿਓ ਹਜ਼ਾਰੀ ਲਾਲ। ਅੱਛਰੂ ਤਾਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਖਾਧਾ, ਜਿਧਰੋਂ ਦੇਖੋ ਚਿੱਬ-ਖੜਿੱਬਾ, ਵਿੰਗਾ-ਟੇਡਾ। ਹਜ਼ਾਰੀ ਬੜਾ ਸੁੰਨਖਾ ਸੀ ਤੇ ਸੱਸ ਸੰਤੀ ਵੀ। ਅੱਛਰੂ ਪਤਾ ਨੂੰ ਬੂਰੀ ਮੱਝ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਕਿਥੋਂ ਜੰਮ ਪਿਆ ਕਾਲਾ ਕੱਟਾ।”
 “ਭੂਆ ਤੂੰ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਲੈ ਗਈ।”
 “ਵੇ ਛਲਾਹੁਆ ਜਿਹਾ, ਮੈਂ ਸਿਆਣੀ-ਬਿਆਣੀ ਬੁਨ ਬੋਲਦੀ ਐਂ। ਮੇਲੇ ‘ਤੇ ਗਿਆ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਤੀ। ‘ਕੇਰਾਂ ਵਿਸਾਖੀ ‘ਤੇ ਗਿਆ ਤਿੰਨ ਸੇਰ ਜਲੇਬੀਆਂ

ਗੱਲ ਬਣੀ ਕਿ ਨਹੀਂ

ਜਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ

ਹੋਵੇ ਵਿਧਵਾ ‘ਕੱਲੀ ਔਰਤ ਹੋ ਕੇ ਗੱਭਰੂ ਮਰ ਜਾਏ ਪੁੱਤ। ਮਾਂ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਕੇਸਰੀ ਬੰਨ੍ਹੇ ਧੀ ਕਟਾ ਕੇ ਆ ਜਾਏ ਗੁੱਤ। ਤਾਂ ਜਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ...।

ਇਕ ਲੱਗ ਜਾਏ ਬੂਰੀ ਬਿਮਾਰੀ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਹੋਵੇ ਭਾਰੀ। ਸਰੀਕਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਵੈਰ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੇ ਧੀ ਕੁਆਰੀ। ਤਾਂ ਜਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ...।

ਪਤੀ ਹੋਵੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਭਾਰੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਪਿੰਡ ਸਰਕਾਰੀ ਠੇਕਾ। ਬੰਦਾ ਹੋਵੇ ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਪਾ ਦਏ ਵਿਆਹ ‘ਚ ਬੀਅ ਦਾ ਲੇਖਾ। ਤਾਂ ਜਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ...।

ਕਰਜ਼ਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਬੀਜੀ ਫਸਲ ਉਤੋਂ ਡਾਢਾ ਪਾ ਦਏ ਸੋਕਾ। ਹੱਡ ਭੰਨਾਵੇ ਧੀ ਵਿਚਾਰੀ ਜਵਾਈ ਹੋਵੇ ਮਾਂ ਦਾ ਠੋਕਾ। ਤਾਂ ਜਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ...।

ਮਾਤਾ ਹੋਵੇ ਕੁਤਮ ਕਬੀਲਾ ਮਿਲ ਜਾਏ ਜਵਾਈ ਨੰਗ। ਫੌਜੀ ਦਾ ਹੋਵੇ ਵਿਆਹ ਤੇ ਕਿਤੇ ਉਤੋਂ ਛਿੜ ਜਾਏ ਜੰਗ। ਤਾਂ ਜਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ...।

—ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

ਗੱਡੀ ਵਿਚੋਂ ਲੱਤ ਲਮਕੇ ਪਰ ਨਹੀਂ ਭੌਰ ਚੱਲਿਆ ਮੁਕਲਾਵੇ

ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਤਾਂ ਪਈ ਸੀ ਕਿ ਮੁਲਕ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਚੱਲੇ ਪਰ ਜੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਇਮਾਨਦਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਿਰ ਕਿਹੜੀ ਕੰਧ ‘ਚ ਮਾਰੀਏ? ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਹਾਲੇ ਕੋਈ ਹੱਦ ਹੈ ਪਰ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਦੀ ਮੁੱਕ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਹਾਕਮ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ‘ਚ ਬਹਿ ਕੇ ਵੀ ਦੰਦ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਹਟਦੇ ਨਹੀਂ। ਮਾੜੇ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਤਾਂ ਚਲੇ ਗਰੀਬੀ ਕਰਕੇ ਹੋਣੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਜੇ ਧਨਵਾਨ ਦੀ ਵੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿ ਲੋਕ ਜਾਗਣ ਲਈ ਉਸਲਵੱਟੇ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੋਰਾਂ, ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਚਲੇ ਫਿਰ ਵੀ ਥਾਂ ਕੁ ਥਾਂ ਦੇਖ ਦੇ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਉਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਨਾਂ ਦਈਏ ਜੋ ਗਰੀਬ ਦੀ ਜੋਬ ਵੀ ਤਸੱਲੀ ਨਾਲ ਕੱਟੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ, ਬੇਈਮਾਨ ਬੰਦਾ ਸੌਂਦਾ ਭਾਵੇਂ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਹ ਜਲਦੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਤੀਕਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਾਗਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੀਕਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਣਬਣ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ, ਵਿਰੋਧ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਚਲੇ ਮੁਲਕ ਲੁੱਟ ਵੀ ਲੈਣ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਤਾਂ ਝੱਲ ਹੋ ਜੂ, ਖਾ ਈ ਜਾਣ ਤਾਂ ਹਉਕਿਆਂ ਦਾ ਰਾਗ ਕਿਹੜੀ ਰਬਾਬ ਤੇ ਤਾਨਪੁਰੇ ਨਾਲ ਕੱਢੀਏ! ਸ਼ਰੀਫ ਹਾਲੇ ਵੀ “ਓਏ” ਨਾਲ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੁੱਚਾ ਜੁੱਤੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਵੀ “ਹੀਂ ਹੀਂ” ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨੁਕਸ ਕਿੱਥੇ ਕੱਢੀਏ? ਅਨਪੜ੍ਹ ਬੰਦਾ ਇਸਤਰੀ ਵੱਲ ਬਾਜ਼ ਵਾਂਗ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਛੂਹਣ ਤੋਂ ਵੀ ਸ਼ਰਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਲੱਗਦੇ ਦੁਬਾਰਾ ਬੱਲੇ ਹੈ ਤੇ ਮਕਾਨ ਉਪਰ। ਵਕਤ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵੀ ਅਰਥ ਬਦਲ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਾਣੀ ਕਿ ਜੁਆਨੀ ‘ਚ ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਪਿਆਰ ਲਈ ਤਾਂਘਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਤਿਕਾਰ ਮੰਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਨੇ ਬੁੱਢਿਆਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਵੀ ਸਤੁਲਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ। ਸੋਚੋ ਤਾਂ ਸਹੀ, ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ, ਦੇਸ਼ ਲਈ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਬੇਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ?

ਖਾ ਗਿਆ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਫੇ ਜਲਾਬ ਨੀ ਹਟੇ।”

“ਭੂਆ ਤੂੰ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣ।”

“ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਤੈਨੂੰ ਨੇਂਦਾ ਦੇਣ ਗਈ ਤੀ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਕਰਨ ਦੇ ਪੂਰੀ। ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਫੱਗੂ ਦੇ ਚਲੇ ਗਿਆ ਛੱਲੀਆਂ ਗੁੱਡਣ। ਪੰਜ ਸੱਤ ਜਣੇ ‘ਕੱਠੇ ਤਿਗੇ। ਮਰਾਸੀਆਂ ਦਾ ਇੰਦਰੂ ਆਂਹਦਾ-ਲੈ ਬਈ ਹਜ਼ਾਰਿਆ, ਛਾਹ ਵੇਲਾ ਆ ਗਿਆ। ਜੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾ ਜਾਏਂ ਤਾਂ ਦਸ ਰੁਪਈਏ ਇਨਾਮ। ਅੰਨ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਤੀਰਾਂ ਉਤੇ ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾ ਗਿਆ। ਦਸਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ‘ਚ ਦੋ ਦਿਨ ਨੂੰ ਕੱਟੇ, ਮਰ ਗਿਆ ਤੀਏ ਦਿਨ। ਤੂੰ ਆਏ ਦੱਸ, ਪਈ ਮੇਰੇ ਸਹੁਰੇ ਹਜ਼ਾਰੀ ਲਾਲ ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਣ ਕਰਕੇ ਨਾਂ ਵਿਗਾੜਦੈ?”

“ਭੂਆ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਹਜ਼ਾਰੀ ਲਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਰਦਾ। ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਜੀਹਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਖਤ ਪਾਇਆ ਪਿਐ।”

“ਵੇ ਮੁਰਖਾ ਦੇ ਜਹਾਨ ਦਿਆ! ਕਸੂਲੇ (ਸਕੂਲੇ) ਤਾਂ ਤੂੰ ਵੀ ਨੂੰ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ, ਪਈ ਕਦੋਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਖਤ ਪੈਂਦੇ ਆ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਵਖਤ ਪਿਆ ਮਾੜੇ ‘ਤੇ ਪਿਆ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਦਿੱਲੀ ਲੁੱਟੀ ਗਈ ਗਰੀਬ ਦੀ ਲੁੱਟੀ ਗਈ। ਟੁਟਣੇ ਘਸ ਗਏ ਮੇਰੇ, ਚੁਲ੍ਹਾ ਦੁਖਦੈ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਭੱਠੀ ‘ਤੇ ਲੰਘ ਗਈ ਦਾਣੇ ਭੁੰਨਦੀ ਦੀ।”

“ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਭੂਆ ਅੱਜ ਤੂੰ ਸੁਣਦੀ ਨੂੰ।”

“ਵੇ ਢਕਿਆ ਰਹਿ। ਟਿੱਡੀ ਦਾ ਬੱਚਾ, ਬਹਿੰਦਾ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ‘ਤੇ। ਕੰਮ ਧੰਦਾ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਛੱਡ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ, ਮੇਲੇ ‘ਚ ਚੱਕੀਰਾਹਾ ਬੋਲੀਆਂ ਪਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦੈ। ਦਾਦੇ ਮੰਗਾਉਣੀ ਮੁੰਗਾਈ ਨੇ ਪੀਝੁ ਕੱਢ ‘ਤਾ। ਅੱਗੇ ਲੋਕ ਮੈਥੋਂ ਛੋਲੇ ਭੁੰਨਾਉਣ ਆਉਂਦੇ ਤੀ, ਸਾਲ ਜੋਗਾ ਖਾਣ ਲਈ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਤੀ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਨੂੰ ਵਤਦਾ। ਅੱਗੇ ਸੇਰ ਦਾਣਿਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਸੇਰ ਸੋਲੇ, ਤੇ ਹੁਣ ਦਸ ਘੱਟ ਸੌ ਦੇ ਕਿੱਲੇ। ਮਾਤਾ ਬੰਦਾ ਚਾਰ ਦਾਣੇ ਚੱਬ ਕੇ ਲੁਣ ਵਾਲਾ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲੈਂਦੈ ਕਿ ਚਲੇ ਦਾਲ ਅੰਦਰੇ ਬਣ ਜੂ।”

“ਭੂਆ ਸੱਚੀ, ਗੱਲਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਸੁਆਦ ਹੁੰਦੀਆਂ।”

“ਦਾਤੀ ਮਾਰੂ ਕਲੱਛਣੇ ਦੇ ਢਿੱਡ ‘ਚ। ਮੈਂ ਕੋਈ ਰੇਡੂਆ ਆ ਪਈ ਠੰਡੂ ਰਾਮ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਆ?”

“ਭੂਆ ਦੇਖ ਲੈ, ਤੂੰ ਮਰਾਸੀ ਇੰਦਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਤੀ। ਉਹ ਵੀ ਕਰ ਗਿਆ ਚੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚਾਰਾ।”

“ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਬੜਾ ਪਿੱਟੀ ਮੂਹਰੇ ਹੋ ਹੋ ਕੇ...।”

“ਕੋਈ ਗੱਲ ਤੀ ਉਹਦੇ...।”

“ਵੇ ਤੇਰੇ ਨਿਕਲੇ ‘ਗੁਰਾਂ (ਅੰਗੂਰ) ਵਾਲੀ ਫੁੱਲ ਮਾਤਾ ਵੇ, ਸਿਆਣੀ-ਬਿਆਣੀ ਨੂੰ ਟਿੱਚਰਾਂ...।”

“ਚੱਲ ਭੂਆ ਗਲਤੀ ਹੋਗੀ। ਫੇਰ...।”

“ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਿੱਟਦਾ ਮਰ ਗਿਆ। ਕਿਤੇ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰਜ਼ਾ ਚੱਕ ਲਿਆ, ਧੀ ਵਿਆਹੀ, ਮੋਤ ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਆਹ ਵੇਟਾਂ ਮੰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਤਰਲੇ ਮੈਂ ਵੀ ਕੀਤੇ। ਉਹ ਵੀ ਪੈਰੀਂ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹੈ, ਪਰ ਕਿੱਥੇ! ਵਿਆਜ-ਵੁਜ ਪਾ ਕੇ ਤੀਹ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਤੀਗਾ। ਬੱਸ, ਮਰ ਗਿਆ ਵਿਚਾਰਾ ਫਾਹਾ ਲੈ ਕੇ। ਮੈਂ ਵੀ ਪਿੱਟਦੀ ਨੇ ਫੇਰ ਆਹੁ ਬੜੇ ਲਾਹੇ-ਵੇ ਲੀਡਰੇ ਵੇ ਮੁਲਕ ਖਾਣਿਓ! ਵੇ ਚਿੱਟੀਆਂ ਆਲਿਓ, ਵੇ ਨੀਲੀਆਂ ਆਲਿਓ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਉਨੇ ਪੈਸੇ ਖਾਨੇ ਓ ਜਿੰਨੇ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਗਿਣਨੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ। ਵੇ ਬੋਡੇ ਅੱਧੇ ਦਿਨ ਦੀ ਗੱਡੀ ਦਾ ਤੇਲ ਤਿਗਾ ਇੰਦਰੂ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ। ਪਿੰਡ ਦਾ ਹੀਰਾ ਬੰਦਾ ਤੀ। ਬੈਂਕ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਗੱਡੀ ‘ਚ ਸੁੱਟਿਆ,

ਫੇਰ ਪਾ ਲਿਆ ਸਾਫਾ ਛੱਤ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੇ ਨੇ।”

“ਉਂ ਭੂਆ ਰੋਣਕਾਂ ਲਾਈ ਰੱਖਦਾ ਤੀ, ਬੜਾ ਮਜ਼ਾਕੀਆ ਤੀ।”

“ਸੁਣ ਲੈ ਉਹਦੀ ਵੀ, ਤੇਰਾ ਤਾਂ ਮੱਦੀਆ ਉਦੋਂ ਸਿਰ ਵੀ ਗਿੱਲਾ ਹੋਊ। ਇੰਦਰੂ ਦਾ ਜਦੋਂ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਲੱਛੀ ਮੁਕਲਾਵਾ ਕੱਟ ਕੇ ਚਲੇ ਗੀ ਪੇਕੀ। ਜਿੰਦਣ ਲੈਣ ਜਾਣਾ ਤੀ, ਅੱਛਰੂ ਤੋਂ ਸਾਈਕਲ ਮੰਗਣ ਆ ਗਿਆ। ਹਾਤਾ ਲਾਉਂਦੇ ਨੂੰ ਅੱਛਰੂ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਅ ਕਹਿ ਬੈਠਾ-ਮੁਕਲਾਵੇ ਪਿੱਛੇ ਵਹੁਟੀ ਲੈਣ ਚੱਲਿਐ, ਫੱਗੂ ਜੱਟ ਦੀ ਘੋੜੀ ਮੰਗ ਲੈ। ਮਰਾਸੀ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਬੜਾ ਜਚਿਆ। ਦੇ ਕੁ ਹਾਤੋ ਮੋਟੇ ਜਿਹੇ ਹੋਰ ਲਾਏ, ਮੰਗ ਲੀ ਘੋੜੀ-ਸਰਦਾਰਾ! ਲੱਛੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣੀ ਐਂ, ਦੇਹ ਕੇਰਾਂ ਮਿਰਜੇ ਆਲੀ।”

“ਫੱਗੂ ਨੇ ਦੇਤੀ ਫੇ?”

“ਗੱਲ ਦਾ ਸੁਆਦ ਈ ਖਰਾਬ ਕਰਤਾ ਵਿਚੋਂ ਟੋਂਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।”

“ਚੱਲ ਭੂਆ ਚੱਲ ਫੇ।”

“ਫੱਗੂ ਵੀ ਘਰ ਦੀ ਕੱਢੀ ਕੱਢ ਕੇ ਬੈਠਾ ਤੀ। ਦੇ ਉਹਨੇ ਲੁਆ ਤੇ। ਆਂਹਦਾ, ਇੰਦਰੂ ਘੋੜੀ ਬਾਹਰਲੀ ਹਵੇਲੀ ਖੜ੍ਹੀ ਆ, ਲੈ ਜਾ। ਦੁਲੱਤੇ-ਦਲੁੱਤੇ ਤੋਂ ਬਚੀ। ਡਿਗਦਾ-ਢਹਿੰਦਾ ਹਵੇਲੀ ਵੀ ਚਲੇ ਗਿਆ, ਤੇ ਰਕਾਬ ਲੱਭ ਕੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਉਪਰ। ਘੋੜੀ ‘ਤੇ ਲੰਮਾ ਈ ਪੈ ਗਿਆ, ਗਲ ਨੂੰ ਚਿੱਬਤ ਗਿਆ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਲਗਾਮ ਖਿੱਚਦਾ ਰਿਹਾ।”

“ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਆ ਗਿਆ ਫੱਗੂ ਵੀ, ਆਂਹਦਾ ਮਰਾਸੀਆ ਗਿਆ ਨੂੰ?”

“ਫੇਰ?”

“ਗੱਲ ਈ ਉਲਟ ਹੋ ਗਈ। ਮਰਾਸੀ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਲਾਲ, ਆਂਹਦਾ ਤੂੰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਸਹੁਰੀਂ ਮੈਥੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਢੁੱਕ ਆਇਆ। ਤੇਰਾ ਯਾਰ ਬੰਦਾ ਮੇਰਾ ਵਿਚੋਲਾ ਨੂੰ, ਬੋਡੀ ਲੱਛੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਏਤੀ-ਗੇਤੀ ਲਗਦੀ ਐ?”

“ਏਹ ਤਾਂ ਫੇ ਮਾਤੀ ਗੱਲ ਤੀ ਫੱਗੂ ਦੀ।”

“ਲੱਖ ਲਾਹਣਤ ਤੇਰੇ, ਟੇਸ਼ਨ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਚੈਨ ਖਿੱਚ ਲੀ ਤੂੰ।”

“ਅੱਛਾ ਗੱਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤੀ?”

“ਅੰਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਬਾਂਦਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਿੱਧਰ ਨੂੰ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਘੋੜੀ ਦੀ ਗਰਦਣ ਦੇ ਵਾਲ ਈ ਖਿੱਚੀ ਗਿਆ। ਫੱਗੂ ਪੈ ਗਿਆ, ਸਾਲਿਆ ਮਰਾਸੀਆ! ਘੋੜੀ ਦਾ ਰੱਸਾ ਤੇਰੇ ਪੈ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਤੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਹਵੇਲੀ ਈ ਐ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਹਤ ਬੱਲੇ ਆਪ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤੀ, ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੁੜ੍ਹੇ ਲਿਟ ਲਿਟ ਜਾਂਦੇ ਤੀ।”

“ਭੂਆ ਹਾਅ ਜਿਹਤਾ ਹੁਣੇ ਬਾਹਰਲਿਆਂ ਦਾ ਗੇਂਦੂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਮਾਰਦਾ ਤੀ, ਕੀ ਰਾਮ ਕਬਾ ਸੁਣਾਉਣ ਲੱਗਾ ਤੀ?”

“ਇਹਦੀ ਵੀ ਵਿਚਾਰੇ ਦੀ ਜੱਗੋਂ ਤੇਰਵੀਂ ਸੁਣ ਲੈ ਮੱਦੀ। ਕਿਤੇ ਚੱਕ-ਬੱਲ ਕਰਕੇ, ਤੇ ਘਰ ਆਲੀ ਦੀ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਵਾਲੀ ਵੇਚ ਕੇ ਦੇ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਨੇ ਭਲੇਮਾਣਸ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਸਕੂਟਰੀ। ਖੜ੍ਹੀ ਆ ਹੁਣ।”

“ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ, ਹੁਣ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਹੈ ਨੂੰ ਕਦੇ ਚਲਾਉਂਦਾ?”

“ਜਣਦਿਆਂ ਦੇ ਦੀ ਗੱਲ ਵੱਢਣ ਦੀ ਆਦਤ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ। ਸਬਰ ਕਰ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦਿਆ ਹਮਦਰਦਾ। ਆਂਹਦਾ ਤੀ ਸਰੀਰ ਲਫ਼ ਗਿਐ, ਵੱਡਾ ਮੁੰਡਾ ਢਿੱਲਾ ਜਿਹਾ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਛੋਟਾ ਹਾਲੇ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦੈ। ਸੈਕਲ ‘ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਤੀ ਦਿਹਾਤੀ ਦੰਪਾ ਕਰਨ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਟੁੱਟ-ਟੁੱਟ ਮਰਨਾ। ਫੇ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਸੈਕਲ ਚਲਾਉਣਾ। ਭਲਾ ਹਮਾਤਤਾਂ ‘ਚ ਲੁਣ ਮਸਾਲੇ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਖਾ ਕੇ ਕਿਤੇ ਜਾਨ ਰਹਿੰਦੀ ਐ...ਤਾਂ ਅੱਡੀਆਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਫਾਹਾ ਲੈ ਲਿਆ ਸਕੂਟਰੀ ਦਾ। ਖਿੱਚ ਧੁਹ ਕੇ ਚਲਾਉਣੀ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਲੀ, ਫੇ ਸਲੰਸ ਹੋ ਨੂੰ ਤੀਗਾ, ਫੜਿਆ ਗਿਆ।”

“ਭੂਆ ਸਲੰਸ ਨੂੰ ਲਸੰਸ।”

“ਐਂ ਟੋਕੀ ਜਾਨੈ ਜਿਵੇਂ ਡੀ ਸੀ ਦਾ ਸਾਲਾ ਹੁੰਦੈ। ਕੋਈ ਭਲਾਮਾਣਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਢਿੱਡਾਂ ਆਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇ, ਪਈ ਕੱਜਰ ਦਿਓ! ਤੁਸੀਂ ਹਰਾਮ ਦੀ ਖਾ ਕੇ, ਵੱਢੀਆਂ ਲੈਣ ਦੇ ਸਲੰਸ ਲਏ ਹੋਏ ਆ। ਕੁਛ ਫਰਕ ਤਾਂ ਹੈ ਨੂੰ ਤੀਗਾ। ਰੇਤ੍ਹੇ ਤੋਂ ਵੀ ਹੌਲੀ ਦੌੜਦੀ ਤੀ। ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਛੁੱਛ ਕਰਦੀਆਂ ਲੰਘਦੀਆਂ।”

“ਹੁਣ ਕਿਧਰੋਂ ਆਇਆ ਤੀ ਗੇਂਦੂ?”

“ਆਇਆ ਜਣਦਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ‘ਚੋ। ਧੂਫ ਲੈ ਕੇ ਆਇਐ।”

“ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣਾ?”

“ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਟਾਆਂ ਦਾ ਸਿਆਪਾ ਕਰਨ। ਆਂਹਦਾ ਸਕੂਟਰੀ ਪੈ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਤੀ ਐ। ਮੂਹਰੇ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੀ ਫੋਟੋ ਲਾ ‘ਤੀ ਐ।”

“ਇਕ ਦਿੱਲੀ ਆਲੇਦੀ, ਇਕ ਏਥੇ ਆਲੇਦੀ?”

“ਹਾਂ ਹਾਂ! ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਤਾ ਦਾਦੇ ਮੰਗਾਉਣੇ

ਨਾਂ ਆਉਂਦੇ ਆ, ਇਹੀ ਲੈਂਦਾ ਤੀ। ਆਂਹਦਾ ਦਿਹਾਤੀ ਦੇ ਸੱਤਰਾਂ ‘ਤੇ ਪੰਜ ਮਿਲਦੇ ਐ, ਤੇਲ ਸੱਠਾਂ ਉਤੇ ਪੰਜਾਂ ਦਾ। ਖਾਣਾ ਕਿੱਥੋਂ ਐ? ਬੱਸ ਧੂਫ ਦੇ ਕੇ ਹੱਥ ਹੀ ਜੋੜੀਦੇ ਆ ਕਿ ਰੱਬ ਦੇ ਬੰਦਿਓ। ਰੁਪਏ ਤਾਂ ਖਾਂਦੇ ਤੀ, ਤੇਲ ਵੀ ਪੀਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਜਿਉਂਦੇ ਵਸਦੇ ਰਹੋ।”

“ਹਾਅ ਹੀ ਤਾਂ ਭੂਆ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਤੀ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੀ। ਤੂੰ ਐਵੇਂ ਫੁੱਲਾਂ ‘ਚੀਂ ਹੋਰ ਈ ਸੱਪ ਲੰਘਾਉਣ ਲੱਗ ਗੀ।”

“ਭੁੱਬ ਜਾਣਿਓ! ਕਦੇ ਤਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਸੁਣੇ। ਭਰ ਕੇ ਬੋਤਾ ਨਾ ਭੁੱਬਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਅੱਛਰੂ ਦੀ ਉਹ ਨੂੰ...?”

“ਪ੍ਰਸਿਨੀ...!”

‘ਚੱਲ! ਪੇਸ਼ ਈ ਪੈ ਗਿਆ ਅੱਜ।”

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 28 ‘ਤੇ)

ਕਿਤੇ ਏਸ ਬੋਹੜ ਦੀ ਛਾਵੇਂ ਵੇਖੀਂ ਬਹਿ ਸਿੱਤਰਾ!

ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੱਸੋਵਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੀ ਮਹਾਂਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਪੱਖਪਾਤੀ ਨਹੀਂ, ਉਹਨੂੰ ਨੇਤ੍ਰੇ ਤੋਂ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਝੱਟ ਮੰਨ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਉਸਾਰੀ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰੱਬ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਇਸ

ਧੁੱਪੇ ਬੈਠੀਆਂ ਯਾਦਾਂ

ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ, ਸਿਰਜਣ ਅਤੇ ਚਲਾਉਣ ਵਿਚ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਹਰ ਕੋਈ ਉਹਦੇ ਗਲ ਜਾਂ ਲੜ ਲੱਗ ਕੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਕਾਰਬੋਹੇਟਰ ਬਦਲਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਅਲਟੀਨੇਟਰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਟਾਇਰ ਵੀ ਨਵੇਂ ਪੈਣਗੇ, ਅਲਾਇਨਮੈਂਟ ਵੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਐ, ਐਕਸੀਲੇਟਰ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਓਵਰਹਾਲ ਹੀ ਕਰਨਾ ਪਊ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਢਿੱਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਡਾਕਟਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ-ਲਿਵਰ ‘ਚ ਵੀ ਨੁਕਸ

ਐ, ਸ਼ੂਗਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਦੇ ਵਾਲਵ ਵੀ

ਟ੍ਰੀਟਮੈਂਟ ਮੰਗਦੇ ਨੇ, ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਵੀ ਨਾਰਮਲ ਨਹੀਂ, ਪਲਸ ਰੇਟ ਵੀ ਘਟਦਾ-ਵਧਦਾ।...ਤੇ ਜੱਸੋਵਾਲ ਵਿਚੋਂ ਬੋਲ ਪਿਆ-ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਗੱਡੀ ਵਾਂਗ ਓਵਰਹਾਲ ਹੀ ਕਰ ਦਿਓ। ਜਿਸ ਬਾਬੇ

ਬੋਹੜ ਦੀ ਛਾ ਹੋਣ ਮੈਂ ਵੀ ਤੀਹ ਸਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਨੇ, ਸਾਡੀ ਤੀਵੀਂ-ਆਦਮੀ ਵਾਂਗ ਮੇਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਬੜੀ ਸਾਂਝ ਐ, ਉਹਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਨਾ ਇਤਫਾਕ ਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ-ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸੱਚ ਐ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ-ਵੱਡੇ ਇੰਜਣਾਂ ‘ਚ ਛੋਟੇ ਨੁਕਸ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ। ਤੂੰ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਤੇ ਕੱਦ ਕਿੱਡਾ?

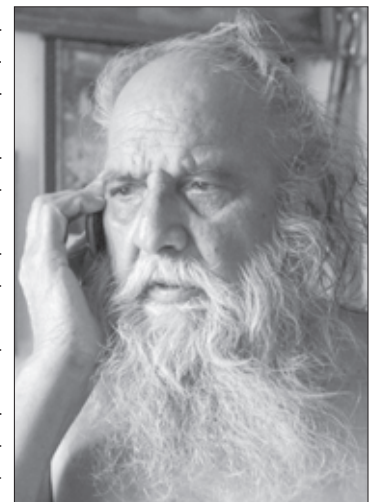
ਮੈਂ ਹੱਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ-ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੋ ਗਿਐਂ, ਤੇ ਕੱਦ ਪੰਜ

ਫੁੱਟ ਅੱਠ ਇੰਚ। ਉਹਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ-ਕੱਦ ‘ਚ ਪੰਜ ਇੰਚ ਛੋਟਾ ਤੇ ਉਮਰ ‘ਚ ਪੱਚੀ ਸਾਲ। ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਹੁਣੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਸਰੀਰਕ ਛਾਣ-ਬੀਣ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵੇਖੀਂ, ਦਾਰੂ ਹੀ ਤੈਥੋਂ ਬੋੜੀ ਬਹੁਤੀ ਵੱਧ ਪੀਤੀ ਹੋਊ। ਦੇਖੀਂ, ਡਾਕਟਰ ਸੱਪ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਲਾ ਬਣਾ ਦੇਣਗੇ। ਮੈਂ ਨਹਾਉਣ ਲੱਗਾਂ ਤੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਾ ਫੇਰ ਸਹੀ।”

ਤੇ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਜਨਮੇਜਾ ਜੋਹਲ ਨੇ ਕੈਮਰੇ ‘ਚ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੱਸੋਵਾਲ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ।

ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਕਰਦੇ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਅਠਖੇਲੀਆਂ ਇਸ ਬਾਬਾ ਬੋਹੜ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

—ਐਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੱਸੋਵਾਲ

ਨੇੜਿਓਂ ਵੇਖਿਆ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ

ਨਾਵਲਕਾਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲਦੇ। ਉਸ ਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਪੈਂਠ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁਨਕਰ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਕਦੇ। ਹੁਣ ਉਹ ਸੈਂਚਰੀ ਮਾਰਨ ਦੇ ਲਾਗੇ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਲਿਖਦਿਆਂ ਪੌਣੀ ਸਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਹਰ ਸਾਲ ਉਹਦੀਆਂ ਇਕ-ਦੋ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਉਹ ਚਰਚਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦੇ।

ਪ੍ਰਿੰ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ

ਮੇਰਾ ਉਸ ਨਾਲ 45 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਨੇੜ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਠਦਾ ਬੈਠਦਾ, ਪੜ੍ਹਦਾ ਲਿਖਦਾ, ਬੋਲਦਾ-ਚਲਦਾ, ਹਸਦਾ-ਖੇਡਦਾ ਤੇ ਦੁੱਖ-ਦਰਦ ਵਿਚ ਹੰਝ ਵਹਾਉਂਦਾ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਹਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਤੇ ਰੌਆਂ 'ਚ ਵਿਚਰਦੇ ਵੇਖੀਓ। ਕਦੇ ਖੇਡੇ 'ਚ ਖਿੜਦਾ ਤੇ ਕਦੇ ਉਦਾਸੀ 'ਚ ਝੁਰਦਾ। 1967 ਵਿਚ ਉਹਨੇ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰੀ ਤੋਂ ਪੌਣਿਆ ਸੀ ਵਰਨਾ ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਦਿਲ ਲਾਈ ਰੱਖਣਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਆਖੇ ਮੈਂ 30 ਸਾਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਢੁੱਡੀਕੇ ਦੇ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਤੇ ਵੀਹ ਸਾਲ ਉਸ ਦਾ ਗੁਆਂਢੀ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਢੁੱਡੀਕੇ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤੇ ਬੰਦੇ ਮੈਨੂੰ ਢੁੱਡੀਕੇ ਦਾ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਉਥੋਂ ਵੀਹ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲਾਂਬੇ ਚਕਰ ਹੈ।

ਕੰਵਲ ਵਧੀਆ ਨਾਵਲਕਾਰ ਪਰ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਲੇਖਕ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਨਾਵਲ ਪੁਰਨਮਾਸੀ, ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ ਤੇ ਲਹੂ ਦੀ ਲੋਅ ਦਾ ਕੋਈ ਤੋੜ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਲੋਹੜੇ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾਤੀ, ਰੁਮਾਂਚਿਕ, ਆਦਰਸ਼ਵਾਦੀ, ਦਿਲਦਾਰ ਦੋਸਤ, ਦਿਲਚਸਪ ਬੰਦਾ, ਪਾਸਾ-ਬਦਲੂ ਪਰ ਸੁਹਿਰਦ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪਾਠਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਇਲਟੀ ਲੈਂਦੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਚਿੱਠੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਉਹ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਜੁਆਬ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਹੀ 'ਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ' ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਬਣ ਸਕਦੇ। ਉਹਦੀ ਲਿਖਾਈ ਸੁੰਦਰ ਹੈ ਤੇ ਸੰਘਣਾ ਲਿਖਦਿਆਂ ਉਹ ਕਿਤੇ ਵੀ ਕਾਗਜ਼ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਉਹਦਾ ਲਿਖਿਆ ਇਕ ਸਫ਼ਾ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਡੇਢ ਸਫ਼ਾ ਬਣ ਜਾਂਦੇ। ਸਫ਼ਾ ਉਹ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ 'ਚ ਲਿਖ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਕੱਟ ਵੱਢ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਲਿਖਦਾ ਕਲਿਪ ਨਾਲ ਟੰਗੇ ਤਖਤੀ ਉਤਲੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਉਤੇ ਹੈ। ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਉਹ ਪੁਰਾ ਸਰਫ਼ਾ ਕਰਦੇ।

ਜੇ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਬੋਹੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਸਰੂ ਦਾ ਰੁੱਖ ਹੈ। ਉਹ ਵਗਦੀਆਂ ਤੇ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਰੂ ਵਾਂਗ ਝੁੰਮਦੇ। ਕਦੇ ਖੱਬੇ ਲਹਿਰਾਉਂਦੇ, ਕਦੇ ਸੱਜੇ ਤੇ ਕਦੇ ਗੁਲਾਬੀ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ। ਉਹਦਾ ਤਣਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ ਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵਾਵਰੇਲੇ ਤਾਂ ਕੀ, ਝੱਖੜ ਤੂਫ਼ਾਨ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਿਲਾ ਸਕੇ। ਉਹ ਜਿੰਨਾ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ ਉਨਾ ਹੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਕੱਦ-ਕਾਠ ਵੀ ਸਰੂ ਵਾਂਗ ਲੰਮਾ-ਝੰਮਾ ਹੈ ਤੇ ਉਮਰ ਦੇ ਬਾਨਵੇਂ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਉਹ ਪੁਰਾ ਸਿਹਤਯਾਬ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ, ਕੰਨ, ਦੰਦ, ਮਿਹਦਾ, ਜਿਗਰ, ਗੋਡੇ-ਗਿੱਟੇ, ਲੱਤਾਂ-ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਸਭ ਕਾਇਮ-ਦਾਇਮ ਨੇ। ਦਿਲ ਨੂੰ ਕੁਝ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਈ ਸੀ ਜੋ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਨਾਲ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈ। ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵਲੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰ ਹੈ ਤੇ ਦਾਰੂ ਅਣਸਰਦੇ ਨੂੰ ਲੈਂਦੇ। ਉਹਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਧੀਰ, ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਤਿਆਰਥੀ, ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਲਵੰਤ ਗਾਰਗੀ ਹੋਰੀਂ ਕਦੇ ਦੇ ਚੱਲ ਵਸੇ ਨੇ।

ਉਹ ਤੁਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਜਾ ਆਉਂਦੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਸ 'ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਹੁਣ ਕਾਰ 'ਤੇ ਜਾਂਦੇ। ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ, ਸੈਮੀਨਾਰ, ਰੂਬਰੂ ਤੇ ਮੇਲਿਆਂ-ਗੇਲਿਆਂ 'ਚ ਅਕਸਰ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦੇ। ਭੋਗਾਂ 'ਤੇ ਘੱਟ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਵਿਆਹ ਵੀ ਘੱਟ ਵੇਖਦੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਉਸ ਫਿਲਮਾਂ ਤੇ ਨਾਟਕ ਬਹੁਤ ਵੇਖੇ, ਹੁਣ ਘਟ ਗਏ ਹਨ। ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਸਾਊਥਾਲ, ਟੈਰਾਂਟੋ

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਜਲੌਅ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਪੈਂਠ ਬੇਜੋੜ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦ ਵੀ ਉਤਨੇ ਹੀ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਸਰੂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਰਤਾ ਕੁ ਹਵਾ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਝੂਮ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਝੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਵਕਤ ਵਕਤ 'ਤੇ ਬਦਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ-ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਵਾਂਗ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਜਲਵਾ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਿਆ, ਜੋ ਪਹਿਲੀਆਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਰੂਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅਖੀਰਲੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ। ਇਹ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅਖੀਰਲੀ ਉਮਰੇ ਜਦੋਂ ਤਜਰਬਾ ਲਬਾ-ਲਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਖਾਲੀ ਕਿਉਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪੇਤਲੀਆਂ ਕਿਉਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਤੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਤਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇ। ਅਸੀਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਡ ਮੇਲਿਆਂ 'ਚ ਅਕਸਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਹਦੇ ਹਾਣੀ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੁਰਜੀਤ ਤੇ ਕਵੀਸ਼ਰ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਪਾਰਸ ਵੀ ਵਿਛੜ ਗਏ ਨੇ ਪਰ ਉਹ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਲਿਖਣ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਲੱਗਾ ਹੋਇਓ। ਕੰਵਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਹੁਣ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੁੱਗਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਦੁੱਗਲ ਦੀ ਸਿਹਤ ਕੰਵਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਢਿੱਲੀ ਸੁਣੀਦੀ ਹੈ।

ਕੰਵਲ ਦਾ ਜਨਮ 27 ਜੂਨ 1919 ਨੂੰ ਸ. ਮਾਹਲਾ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਦੇ ਘਰ ਢੁੱਡੀਕੇ ਦੀ ਕਪੂਰਾ ਪੱਤੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਜੰਮਿਆ ਸੀ ਤੇ ਗਦਰੀ ਬਾਬੇ ਜਨਮੇ ਸਨ। ਉਹ 5 ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੈਤੋ ਦੇ ਮੋਰਚੇ 'ਚ ਗਏ। ਕੰਵਲ ਹੋਰੀਂ 3 ਭਰਾ ਸਨ। ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜਿਲ੍ਹਾ ਬੋਰਡ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਜੋ ਚਿਰੋਕਣਾ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ। ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੰਵਲ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸਰਬਜੀਤ ਆਪ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਬਾਂ ਬਾਪ ਦੀ ਚੋਂਦਾਂ ਕਿੱਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਦੇ ਦਿੰਦੇ। ਇਕ ਪੋਤਰਾ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜਾ ਏਧਰ ਹੀ ਹੈ। ਪੋਤ ਨੂੰਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਕੰਵਲ ਨੇ ਪਿੰਡੋਂ ਚਾਰ ਜਮਾਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਚੁਹੜਚੱਕ ਤੇ ਮੋਗੇ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਪਰ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਨਾ ਹੋਈ। ਉਹਨੂੰ ਅਲਜ਼ਬਰਾ ਲੈ ਬੈਠਾ ਤੇ ਉਹ ਸੋਲਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰੇ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਮਲਾਇਆ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮਲਾਇਆ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੇ ਬਣਾਇਆ। ਉਥੇ ਜਾਗੇ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਮੀਨਾ ਨਾਂ ਦੀ ਚੀਨਣ ਨੇ ਫਾਹੁਣਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਮੀਨਾ ਨਾਲ ਪੂਰਨ ਦੀ ਸੁੰਦਰਾਂ ਵਾਲੀ ਹੋਈ। ਉਹਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਉਸ ਨੇ 'ਚਿੱਕੜ ਦੇ ਕੰਵਲ' ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਪਹਿਲੀ ਮੁਹੱਬਤ' ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰਦੇਸੀ ਹੋਣ ਨੇ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਹਿਤਕ ਚੇਟਕ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਹ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਮਲਾਇਆ 'ਚ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕੇ ਵਾਪਸ ਢੁੱਡੀਕੇ ਮੁੜ ਆਇਆ। ਆ ਕੇ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਤੇ ਵੀਹ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ 'ਜੀਵਨ ਕਣੀਆਂ' ਨਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਛਪਵਾ ਕੇ ਲੇਖਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤਕ ਉਹ ਪੰਜਾਹ-ਸੱਠ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖ ਚੁੱਕੇ। ਉਹਦੀ ਕਲਮ ਨੇ ਪੈਤੀ-ਚਾਲੀ ਲੱਖ ਲਫਜ਼ ਤੇ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਲੱਖ ਸੰਵਾਦ ਲਿਖ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣਗੇ।

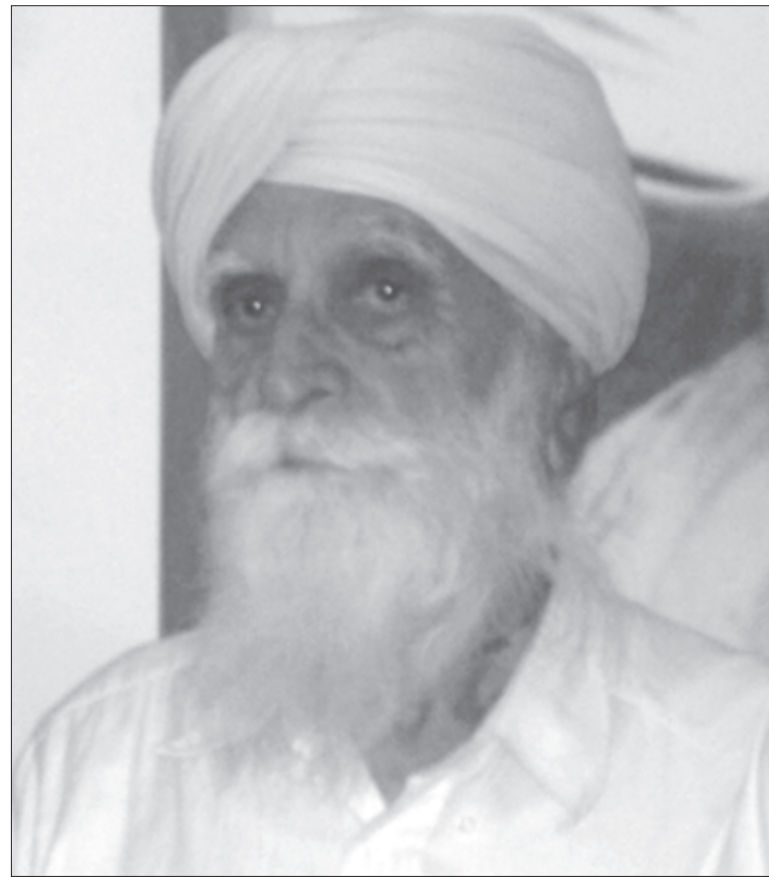
ਉਹਦਾ ਲਿਖਣ ਮੇਜ਼ ਸਟੂਲ ਵਰਗਾ ਹੈ ਜੀਹਦੀ ਉਮਰ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਮੇਜ਼ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਾਰੀਗਰ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਮੇਜ਼ ਨਾਲ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕੁਰਸੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਹਲਕੇ ਫੁਲਕੇ ਕੰਵਲ ਦਾ ਭਾਰ ਸਹਿਣ ਜੋਗੀ ਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਂ ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਜੜਾਕਾ ਪੈ ਗਿਆ ਪਰ ਪੱਤੀਆਂ ਤੇ ਮੇਖਾਂ ਲੁਆ ਕੇ ਕੰਵਲ ਨੇ ਫਿਰ ਬਹਿਣ ਜੋਗੀ ਕਰ ਲਈ। ਕੁਰਸੀ-ਮੇਜ਼ ਬਾਹਰ ਟਾਹਲੀ ਹੇਠਾਂ ਹੀ ਡੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੀਂਹ ਕਣੀ 'ਚ ਭਿਜਦੇ ਹਨ। ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਦੀਆਂ ਨੇਚੀਆਂ ਉਸ ਮੇਜ਼-ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਲੰਘੀਆਂ ਹਨ। ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਵਹਿਮ ਵਰਗਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸੇ ਮੇਜ਼ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਹੀ ਚੰਗਾ ਲਿਖ ਸਕਦੇ!

ਜੇ ਕਦੇ ਉਸ ਮੇਜ਼-ਕੁਰਸੀ ਦੀ ਬੋਲੀ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦੇ ਕੋਈ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵੀ ਨਾ ਦੇਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਏਨੇ ਬੇਪਰਵਾਹ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਟਿੱਚ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਹਾਕੀ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਕੀਆਂ ਨਾਲ ਗੋਲ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਬਾਂ ਉਹ ਹਾਕੀਆਂ ਚੁੱਲ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਬਾਲਣ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ।

ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਕੰਵਲ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਮੇਜ਼ ਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਹਾਲ ਹੋਵੇ। ਕੰਵਲ ਨਾਲ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਸਤਾਂ ਸੰਭਾਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਪਰ ਸੰਭਾਲੇ ਤਾਂ ਖਰੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਘਰ ਵਿਕ ਚੁੱਕੇ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੈਕਸਪੀਅਰ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਸਤਾਂ ਸੰਭਾਲ ਲਈਆਂ ਸਨ।

1996 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਮਰਦੀਪ ਕਾਲਜ ਮੁਕੰਦਪੁਰ ਦਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਲੱਗਣਾ ਸੀ, ਕੰਵਲ ਤੇ ਮੈਂ ਡਾ. ਸਰਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲੁਧਿਆਣੇ ਗਏ। ਕੰਵਲ ਨੇ ਡਾ. ਜੌਹਲ ਨੂੰ ਹੰਮੇ

ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਕੰਵਲ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਨਾਂ ਮੁਖਤਿਆਰ ਕੌਰ ਸੀ ਜੋ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਜੀਵੀ। ਉਸ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਚਾਰ ਲੜਕੀਆਂ ਤੇ ਇਕ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੌਂਕਣ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰੀ ਰੱਖੀ। ਇਕ ਅੰਦਰਲੇ ਘਰ ਤੇ ਦੂਜੀ ਬਾਹਰਲੀ ਕੋਠੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਮੈਂ ਕੰਵਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸਾਂ ਤੇ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਪਤਨੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਦੇ ਤਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਕੰਵਲ ਦੀ ਬਦਖੋਹੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ, ਬਾਹਰਲੇ ਲੋਕ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਪਏ ਕਹਿਣ। "ਮੀਆਂ ਬੀਵੀ ਰਾਜ਼ੀ ਕੀ ਕਰੇਗਾ ਕਾਜ਼ੀ" ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਦੇ

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ

ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਇਹਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਆਂ।" ਡਾ. ਜੌਹਲ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਇਹ ਢੁੱਡੀਕੇ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁਕੰਦਪੁਰ ਰਹਿ ਪਉ?" ਕੰਵਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਜੇ ਦਿੱਲੀ ਛੱਡ ਕੇ ਢੁੱਡੀਕੇ ਰਹੀ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮੁਕੰਦਪੁਰ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਰਹੂ?" ਮੈਥੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਮੁੜਦਿਆਂ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਕੋਲ ਮੈਂ ਉਂਜ ਈ ਕੰਵਲ ਤੋਂ ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਪੁੱਛ ਬੈਠਾ। ਉਸ ਨੇ ਸਤੱਤਰ ਸਾਲ ਦੱਸੀ। ਜਨਮ ਦਿਨ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਸਬੱਬੀਂ ਉਦਣ ਹੀ ਉਹਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ, "ਚਲੋ ਅੱਜ ਢੁੱਡੀਕੇ ਚੱਲ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਵਾਂਗੇ।" ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਕਦੇ ਮਨਾਇਆ ਨੀ।" ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨੀ ਸੀ, ਅੱਜ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਓ।" ਅਸੀਂ ਜਗਰਾਓਂ ਅੱਪੜੇ ਤਾਂ ਇਕ ਰੇਤ੍ਰੀ 'ਤੇ ਦਸਹਿਰੀ ਅੰਬ ਪਏ ਵੇਖੇ। ਕੰਵਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਅੰਬ ਤਾਂ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਪਸੰਦ ਕਰੂ ਪਰ ਚੁਪ੍ਰੂ ਇਕ ਈ।" ਉਹਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲ ਵੱਲ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ-ਪਤਨੀ ਬਣ ਕੇ ਬਾਹਰਲੇ ਘਰ ਰਹਿ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੰਵਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਸੀ ਸੱਦਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਸਿਹਤ ਸਾਹਿਤ ਬਹੁਤ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਉਹਦੀ ਖੁਰਾਕ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ।

ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਹਾਂ ਜਸਵੰਤ ਗਿੱਲਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਬੱਚਾ

ਢੁੱਡੀਕੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਸੁਖ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਦਵਾਈ ਬੂਟੀ ਤੇ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਲੈਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਮੈਂ ਰੇਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਅੰਬ ਲੈਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਕੰਵਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅੰਬ ਮੈਂ ਖਰੀਦਾਂਗਾ, ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੇਰਾ ਐ।" ਉਸ ਨੇ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਅੰਬ ਚੁਣੇ ਜੋ ਦੋ ਕਿੱਲੇ ਬਣੇ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ, "ਕੰਵਲ ਸਾਹਿਬ, ਏਨੇ ਅੰਬਾਂ ਨਾਲ ਨੀ ਸਰਨਾ। ਸਤੱਤਰਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣ ਲੱਗੇ ਆਂ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਤੱਤਰ ਅੰਬ ਤਾਂ ਹੋਣ। ਨਾਲੇ ਏਡੇ ਵੱਡੇ ਲੇਖਕ ਓ। ਅੰਬਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾ ਈ ਲਿਆ ਤਾਂ ਕੰਜੂਸੀ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਓ?" ਕੰਵਲ ਨੇ ਰੇਤ੍ਰੀ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਬੱਲੇ ਓਏ ਤੇਰੇ! ਤੇਰੇ ਅਰਗਿਆਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗ ਕੇ ਮੈਂ ਝੁੱਗਾ ਚੌੜ ਕਰਾਉਣ ਆਲਾ ਨੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਦੋ ਕਿੱਲੇ ਲੈ-ਲੇ। ਜਾਹ ਸੇਖੋਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਪਰਖ ਲੈ ਜੇ ਉਹ ਕਿੱਲੇ ਈ ਲੈ ਕੇ ਦਿਖਾਏ! ਨਾਲੇ ਉਹ ਮੈਥੋਂ ਹੈ ਵੀ ਵੱਡਾ।" ਮੈਂ ਮਨ 'ਚ ਕਿਹਾ, "ਬੱਲੇ ਓਏ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸਰੂਓ ਤੇ ਬੋਹੜੇ! ਨਈਂ ਰੀਸਾਂ ਬੋਝੀਆਂ!!

ਅਜੀਤਵਾਲ ਤੋਂ ਢੁੱਡੀਕੇ ਨੂੰ ਮੁੜਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਕੰਵਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦੇ ਮੈਂ ਚੁਰਾਸੀ ਸਾਲ ਜੀਵਾਂ, ਨਾਲੇ ਚੁਰਾਸੀ ਕੱਟੀ ਜਾਊ।" ਉਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਚੁੱਕੇਨੇ ਹੋਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਸਫ਼ਰ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ

ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤੇ ਸਾਲ ਨਹੀਂ ਜੀਵੇਗਾ। ਜੇ ਚੁਰਾਸੀ ਨੂੰ ਅੱਪੜ ਜੇ ਤਾਂ ਗ਼ਨੀਮਤ ਐ। ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ 90ਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ 2009 'ਚ ਢੁੱਡੀਕੇ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਕੰਵਲ ਦੇ ਗਲ 'ਚ ਮੈਡਲ ਪਾ ਕੇ ਵਧਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਮੈਂ ਮੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਆਓ ਸੁਭ ਇਛਾਵਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੀਏ ਬਈ ਇਸ ਮੇਲੇ ਦਾ ਬਾਨੀ ਬਾਈ ਕੰਵਲ ਸੋ ਸਾਲ ਜੀਵੇ!"

ਢੁੱਡੀਕੇ ਦਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਖੇਡ ਮੇਲਾ ਕੰਵਲ ਦੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਹਵਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਲੜਾਈਆਂ ਝਗੜਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵੱਲ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। 2010 ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਉਹਦਾ 91ਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਫਿਰ ਮਨਾਇਆ। ਉਹਦਾ ਸੇਰ ਲਹੂ ਵਧ ਗਿਆ। ਫਿਰ 92ਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਜੇ ਹਰੇਕ ਸਾਲ ਉਹਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਲੱਗਦੇ ਉਹ ਸੈਂਚਰੀ ਮਾਰ ਹੀ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਂਜ ਕਿੱਕਟ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਰਿਸਕੀ ਦੌੜਾਂ ਨੱਬੇ ਤੇ ਸੌ ਵਿਚਕਾਰਲੀਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ।

ਜੁਲਾਈ 1967 'ਚ ਮੈਂ ਢੁੱਡੀਕੇ ਦੇ ਕਾਲਜ 'ਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਕੰਵਲ ਜੁਆਨਾਂ ਵਰਗਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਲੈਕ ਬੋਰਡ ਉਤੇ ਕੰਵਲ ਫੁੱਲ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵਾਹ ਦਿੰਦਾ। ਕਾਲਜ ਚਲਾਉਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਉਹਦਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਪੇਂਡੂ ਕਾਲਜ ਚਲਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਟਾਫ਼ ਪੇਂਡੂ ਪਿਛੋਕੜ ਦਾ ਰੱਖਿਓ। ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਨੀ ਟਿਕਣਾ। ਇਸੇ ਸਲਾਹ ਸਦਕਾ ਮੈਨੂੰ ਢੁੱਡੀਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਗਸਤ 1967 'ਚ ਕੰਵਲ ਨੇ ਮਲਾਇਆ ਨੂੰ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੁੜ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਗਿਆ ਸਾਂ। ਉਹ ਢੁੱਡੀਕੇ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸੱਦਿਆ। ਮੱਥੇ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਪੈਦੀ ਸੱਟੋਂ ਮਿਹਣਾ ਮਾਰਿਆ, "ਜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਅੰਗੂਰੀ ਚਰਨੀ ਐ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਕਾਹਨੂੰ ਸੀ? ਜਾਓ ਚਰੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਅੰਗੂਰੀ! ਪਿੰਡਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ?" ਮਿਹਣਾ ਸਿੱਧਾ ਮੇਰੇ ਸੀਨੇ 'ਚ ਵੱਜਾ ਤੇ ਮੈਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਪੱਕੀ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਫਿਰ ਢੁੱਡੀਕੇ ਆ ਲੱਗਾ।

ਉਨ੍ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਕੋਲ ਛੋਟਾ ਟਾਈਪ ਰਾਈਟਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਉਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਸਫ਼ਰਨਾਮੇ ਕੰਵਲ ਦੇ ਘਰ ਬੈਠ ਕੇ ਟਾਈਪ ਕੀਤੇ। ਉਂਜ ਬਲਰਾਜ ਦੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਖਤ ਵੀ ਸੋਹਣੀ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਦੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੋਂ ਵੇਖੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਰੂਸੀ ਸਫ਼ਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਸੋਵੀਅਤ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਹਿਰੂ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪੁਰਸਕਾਰ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਪੈਸੇ ਢੁੱਡੀਕੇ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜੋ ਕਾਲਜ ਦੀ ਦਾਨ ਸ਼ਿਲਾ 'ਤੇ ਉਕਰੇ ਗਏ। ਬਲਰਾਜ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਤ ਸਾਹਨੀ ਨੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਵਧਾਈ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਨੂੰ ਕੰਵਲ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਘਰ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਕੰਵਲ ਖੁਦ ਡਾਕਖਾਨੇ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹੀ ਪ੍ਰੀਕਸ਼ਤ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਵਧਾਈ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਜੋ ਤਾਰ ਰਾਹੀਂ ਆਈ ਸੀ। ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤੂ ਉਤੇ ਕੰਵਲ ਦੇ ਘਰ ਸੱਬਰ ਵਿਛਿਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਲੋਕ ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਲਈ ਮੋਰਚੇ ਬੇਸ਼ਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ਲੱਗਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਨਿਰੋਲ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੈਕੂਲਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮਤਾ ਕੰਵਲ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਢੁੱਡੀਕੇ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਹੋਈ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੰਗ ਅੰਦਰਖਾਤੇ ਸਿੱਖ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਸੂਬੇ ਨਾਲ ਰਲਗੱਡ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰੀ ਲਾਲ ਨੰਦਾ ਨੇ ਫਿਰ ਕੂਟਨੀਤਕ ਚਾਲ ਚਲਾਇਆਂ ਸਿੱਖ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵਾਲਾ ਸੂਬਾ ਤਾਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖੇ। ਲੰਗਤਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਕਸੂਰ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਸੀ।

ਬੜੇ ਘੱਟ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੰਵਲ ਵਾਲੀਬਾਲ ਦਾ ਵਧੀਆ ਖਿਡਾਰੀ ਸੀ। ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਚੱਕਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਸਨ ਜਿਥੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਨੌਜੁਆਨ ਵਾਲੀਬਾਲ ਖੇਡਦਾ ਹੁੰਦਾ

ਸੀ ਜੋ ਉਹਦੇ ਪਹਿਲੇ ਨਾਵਲ 'ਸੱਚ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ' ਦਾ ਨਾਇਕ ਬਣਿਆ। ਉਹ ਨਾਵਲ ਸੱਚੀ ਘਟਨਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸੀ। ਕੰਵਲ ਨੇ 'ਸੱਚ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ' ਤੇ 'ਪਾਲੀ' ਨਾਵਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੇ ਅਤੇ 'ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ' ਤੇ 'ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ' ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਹਦੀ ਗੁੱਡੀ ਅਸਮਾਨੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੀ। ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਅਜੀਤਵਾਲ ਤੋਂ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਅਨਾਰਕਲੀ ਦਾ ਗੇੜਾ ਮਾਰਦਾ। ਉਦੋਂ ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਦਾ ਭਾੜਾ ਕੁਝ ਆਨੇ ਹੀ ਸੀ। ਡੇਢ ਦੇ ਰੁਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਜੋ ਦੋ ਢਾਈ ਮਹੀਨੇ ਲੰਬਾ ਦਿੰਦੀਆਂ।

ਕੰਵਲ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਕਬੀਰ, ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ, ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ, ਵਾਰਸ ਸ਼ਾਹ, ਪ੍ਰੋ. ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, ਟਾਲਸਟਾਏ, ਵਿਕਟਰ ਹਿਊਗੋ, ਚਾਰਲਸ ਡਿਕਨਜ਼, ਚੈਖੋਵ ਤੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਪ੍ਰੇਮ ਚੰਦ ਪੜ੍ਹੇ। ਹਾਲੀਆਂ ਪਾਲੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਲੈਅ ਵਿਚ

ਸੁਰਸ਼ਾਰਿਆ ਚਿਹਾ। ਔਰਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਗੀਤ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਵੰਡ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਵਾਹ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਪੈਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵੰਡ ਦਾ ਦਰਦ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ 'ਤੇ ਹੋਵਾਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਢੁੰਡੀਕੇ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਪਰ ਮੱਦੇਕੇ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਬਚਾ ਸਕਿਆ ਜੋ ਸਿੱਖ ਬਣਾ ਕੇ ਵੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਉਸ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਫਸੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੱਢ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੱਗੀ।

ਕੰਵਲ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਾਤਰਾਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਕੈਨੇਡਾ, ਅਰਬ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਰੂਸ ਤੇ ਚੀਨ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵੇਖੇ ਤੇ ਵੇਖਣਯੋਗ ਥਾਂਵਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਸ਼ੌਕੀਨ ਹੈ ਤੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਵਾਇਫ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਗ ਰੰਗ ਦਾ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਸ਼ਿੰਦਰ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ। ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ ਤੇ ਉਰਦੂ ਦੀ ਸ਼ੇਅਰੋ-ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਅਦਬ-ਆਦਾਬ ਦੀ ਸਾਰ ਹੈ। ਮਲਕਾ-ਏ-ਤਰਨੁਮ ਗੌਹਰ ਜਾਨ, ਪਾਕ ਨਗੀਨਾ ਬਾਈ ਤੇ ਅਲਾਹੀ ਜਾਨ ਬਾਰੇ ਉਹਦੇ ਆਰਟੀਕਲ ਕਮਾਲ ਹਨ।

ਕੰਵਲ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਸਿਆਣ 1958 ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਦੋਂ ਐਮ. ਆਰ. ਕਾਲਜ ਫਾਜ਼ਿਲਕਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ। ਕਾਲਜ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਨੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਲਈ ਅਸੀਂ ਜਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਸੌਂਦਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਗਾਥਾ 'ਹਸੀਦਿਆਂ ਖੋਲ੍ਹਦਿਆਂ' ਵਿਚ ਦੇ ਚੁੱਕਾ। ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰਚਰਨ ਰਾਮਪੁਰੀ, ਸੁਰਜੀਤ ਰਾਮਪੁਰੀ, ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਧੀਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਸ਼ਾਂਤ, ਸੁਰਜੀਤ ਮਰਜਾਰਾ, ਗੁਰਦਾਸ ਰਾਮ ਆਲਮ, ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਕਵੀ ਆਏ ਸਨ। ਡਾ. ਜਗਤਾਰ ਉਦੋਂ ਜਗਤਾਰ ਪਪੀਹਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੇ ਹਰਚਰਨ ਮੌਤ ਨੇ ਬੀਰਬਲ ਦੀ ਹਾਸਰਸੀ ਕਵਿਤਾ 'ਭਾਨੀਮਾਰ' ਦੀ ਕਰਤੂਤ ਸੁਣਾਈ ਸੀ। ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਸ਼ਨ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕੰਵਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਅਜੇ ਮੈਂ ਦੋ-ਚਾਰ ਕਿਤਾਬਤੀਆਂ ਈ ਲਿਖੀਆਂ ਨੇ, ਕੋਈ ਮਾਅਰਕਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ।" ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ 'ਸੋਵੀਅਤ ਦੇਸ਼' ਨਾਂ ਦਾ ਪਰਚਾ ਸੀ।

1960 ਤੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦਾ ਪਾਠਕ ਬਣਿਆ। ਕਾਲਜ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚੋਂ ਨਾਵਲ 'ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ' ਕਢਵਾ ਕੇ ਜਮਾਤ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਬੈਂਚ

'ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਨਾਵਲ ਨੇ ਐਸਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਪਈ ਪਤਾ ਈ ਨਾ ਲੱਗਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਗਏ ਤੇ ਪੀਰਡ ਕਦੋਂ ਬਦਲਦੇ ਗਏ। ਮੈਂ ਨਾਵਲ ਵਿਚਲੇ ਨਵੇਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਖੇਤਾਂ, ਮੱਦੇਕੇ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ, ਕਿਲੀ ਚਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ, ਕਪੂਰੇ, ਤਖਾਣਵੱਧ, ਦਾਉਧਰ ਦੇ ਸੂਏ, ਬੁੱਟਰ ਦੇ ਛੱਪੜ ਤੇ ਟਾਂਗੇ ਵਾਲੇ ਅਮਲੀ ਸੰਗ ਵਿਚਰ ਚਿਹਾ ਸਾਂ। ਉਥੇ ਚੰਨੇ ਸੀ, ਸ਼ਾਮੇ ਸੀ, ਜਗੀਰ ਸੀ, ਰੂਪ ਸੀ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਬਣਿਆ ਕੰਵਲ ਆਪ ਸੀ। ਬੀਅਰ ਦੀ ਲੋਰ ਵਿਚ 'ਕੇਰਾਂ ਕੰਵਲ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, "ਮੈਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜੁਆਨੀ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਈ ਗਿਆਨੀ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਤਾ ਸੀ। ਉਂ ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਗਿਉਣੀ ਕੋਈ ਨੀ ਸੀ। ਇਸ ਗਿਆਨੀਪੁਣੇ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਾਰਤੀਆਂ। ਜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨੀ ਨਾ ਜੁੜਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਐਸਾ ਕਰਨੀਆਂ ਸੀ।" ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਡਾ. ਜਸਦੇਵ ਗਿੱਲ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਮਨ 'ਚ ਕਿਹਾ, "ਘੱਟ ਤਾਂ ਕੰਵਲ ਸਾਹਿਬ ਆਪਾਂ ਗਿਆਨੀ ਬਣ ਕੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।"

'ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ' ਵਿਚਲਾ ਨਵਾਂ ਪਿੰਡ ਅਸਲ ਵਿਚ ਢੁੰਡੀਕੇ ਹੀ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਵਗਦੇ ਖੂਹ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਉਹ ਹੁਣ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੁਣ ਪਿੰਡ 'ਚੋਂ ਅਲੋਪ ਹੈ। ਖੂਹ ਦੁਆਲੇ ਘਰ ਛੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕੰਵਲ ਦਾ ਘਰ ਵੀ ਬਦਲ ਗਿਆ ਤੇ ਖੇਤ ਵਿਚਲੀ ਕੋਠੜੀ ਕੋਠੀ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸੀਮੈਂਟ ਦਾ ਉਹ ਸੰਧੂਰੀ ਬੈਂਚ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਗੱਲਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਕੰਵਲ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਢੁੰਡੀਕੇ ਕਾਲਜ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਰੰਗ ਕਦੋਂ ਦਾ ਘਸਮੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਚੰਦ ਵੇਖਦਾ ਤੇ ਟਾਹਲੀ 'ਚੋਂ ਛਣਦੀ ਚਾਨਣੀ ਉਤੇ ਲਟਬੋਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਕੰਵਲ ਨੇ ਐਕਟਰ ਬਲਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਛਾਂ ਲਾ ਕੇ, ਭੇਸ ਬਦਲਾ ਕੇ ਮਾੜੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਵਿਖਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਵਿਖਾਈ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਿਆਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਿਆ।

'ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ' ਵਿਚਲਾ ਪਾਤਰ ਰੂਪ, ਕੌਲੂ ਪੱਤੀ ਦਾ ਗੁਲਜ਼ਾਰਾ ਸੀ ਜੋ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨੀ ਜੁਆਨ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮੈਥੋਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਹੁਣ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਗੀਰ ਹੋਰੀ ਵੀ ਢੁੰਡੀਕੇ ਦੇ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਹਲ ਦਾਹੁੰਦੇ ਦਿਲ ਪਰਚਾਉਂਦੇ ਸਨ, "ਲੋਗ 'ਤੇ ਸੰਧੂਰ ਭੁੱਕ ਕੇ ਰੰਨ ਮਾਰਦੀ ਛੱਪੜ 'ਤੇ ਗੋਤੇ..." ਕਿਉਂ ਓਦਣ ਆਲੀ ਤਖਾਣੀ ਫੇਰ ਨੀ ਕਦੇ ਟੱਕਰੀ?" "ਜਾਹ ਸਾਲਿਆ, ਓਦਣ ਤਾਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਈ ਪੁਆਤੀਆਂ ਸੀ।" "ਕਿਉਂ ਤਖਾਣੀ ਪਈ ਆ ਲਾਲੜੀ ਵਰਗੀ ਕਿ ਨਹੀਂ?" "ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਭਾਅ? ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਟੁੱਟੀ ਜੀ ਕੱਛ ਆਲਾ ਤਖਾਣ ਈ ਚੰਗਾ ਜਿਹੜਾ ਵਿਆਹਿਆ ਤਾਂ ਗਿਆ। ਆਪਾਂ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਕਾਹਨੂੰ ਜੰਮਣਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਤਖਾਣ ਦੇ ਘਰ ਜੰਮਦੇ, ਵਿਆਹੇ ਤਾਂ ਜਾਂਦੇ!" ਉਹ ਤਖਾਣ ਵੀ ਢੁੰਡੀਕੇ ਦਾ ਹੀ ਸੀ।

ਨਾਵਲ 'ਰਾਤ ਬਾਕੀ ਹੈ' ਨੇ ਜਿੰਨੇ ਮੁੰਡੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਬਣਾਏ ਉਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਵੀ ਨਾ ਬਣਾਏ ਹੋਣ। ਕੰਵਲ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਕਾਮਰੇਡ ਲੇਖਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੀ ਤੇ ਸੀ. ਪੀ. ਆਈ. ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬੰਦਾ ਸਮਝਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਕੰਵਲ ਕਿਸੇ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਕਦੇ ਕੰਵਲ ਨਕਸਲਬਾਤੀਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਆਇਆ ਤੇ ਕਦੇ ਖਾਤਕੂਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਬਾਪੜੀ। ਕਦੇ ਹੁਸਨ-ਇਸ਼ਕ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਪਾਈਆਂ ਤੇ ਕਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਹੋਰੀ ਲੁੱਟ-ਖਸ਼ੌਂਟ ਦੇ ਮਸਲੇ ਉਭਾਰੇ। ਕਦੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਹੋਏ ਧੱਕਿਆਂ ਦੀ ਬੂ-ਪਾਹਰਿਆ

ਕੀਤੀ। ਕਦੇ ਸੈਕੂਲਰ ਹੋਇਆ ਕਦੇ ਪੰਥਕ। ਕਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਕਦੇ ਸੁਧਾਰਕ। ਕਦੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨਾਲ, ਕਦੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਤੇ ਕਦੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ। ਕਦੇ ਕਿਰਤੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ, ਕਦੇ ਕਿਰਤੀ ਭੱਈਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ।

ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲੇਖਕ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਦਾ ਦਰਦ ਉਹਦੇ ਦਿਲੋਂ ਬੋਲਦਾ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅਜੋਕੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਪੜ੍ਹੋ 'ਪੰਜਾਬੀਓ! ਜੀਣਾ ਐ ਕਿ ਮਰਨਾ?' 'ਕੌਮੀ ਲਲਕਾਰ' ਤੇ 'ਪੰਜਾਬ! ਤੇਰਾ ਕੀ ਬਣੂੰ?' ਮੈਂ ਜਿੰਨੀ ਰੀਝ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ

ਕਤਲ ਪਿੱਛੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਉਹਦੀ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਬਦਖੋਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਈਰਖਾਵਾਨਾਂ ਨੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਭੰਡ ਸੁੱਟਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਕਤਲ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਸ ਤਨ ਲੱਗੇ ਸੋ ਤਨ ਜਾਣੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਦੁਖੀ ਤੇ ਧਾਰੋ-ਧਾਰ ਹੰਝੂ ਵਹਾਉਂਦੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਨਵੇਂ ਜਮਾਨੇ ਵਿਚ ਛਿਤੀ ਨਿੰਦ ਚਰਚਾ ਆਖਰ ਮੇਰੇ ਲੇਖ 'ਲਹੂ ਦੀ ਲੋਅ ਨੇੜਿਓ' ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ।

'ਲਹੂ ਦੀ ਲੋਅ' ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਲੁਕਾ-ਛੁਪਾ ਕੇ ਮਲਾਇਆ, ਸਿੰਘਪੁਰ ਦੇ ਇਕ

ਜੇ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਬੋਹੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਸਰੂ ਦਾ ਰੁੱਖ ਹੈ। ਉਹ ਵਗਦੀਆਂ ਤੇ ਬਦਲਦੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਰੂ ਵਾਂਗ ਝੁੰਮਦਾ। ਕਦੇ ਖੱਬੇ ਲਹਿਰਾਉਂਦਾ, ਕਦੇ ਸੱਜੇ ਤੇ ਕਦੇ ਗੁਲਾਬੀ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ। ਉਹਦਾ ਤਣਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ ਤੇ ਜੜ੍ਹਾਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵਾਵਰੇਲੇ ਤਾਂ ਕੀ, ਝੱਖੜ ਤੂਫ਼ਾਨ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਿਲਾ ਸਕੇ। ਉਹ ਜਿੰਨਾ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ ਉਨਾ ਹੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਕੱਦ-ਕਾਠ ਵੀ ਸਰੂ ਵਾਂਗ ਲੰਮਾ-ਝੰਮਾ ਹੈ ਤੇ ਉਮਰ ਦੇ ਬਾਨਵੇਂ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਉਹ ਪੂਰਾ ਸਿਹਤਯਾਬ ਹੈ।

ਪਹਿਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ, ਉਨੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾਲ ਮਗਰਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਉਹ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਵਧੇਰੇ ਉਪਭਾਵਕ ਹੋਈ ਜਾਂਦੇ। ਨਿਰੋਲ ਜਜ਼ਬਾਤੀ। ਉਹਨੂੰ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦਾ ਝੋਰਾ ਸਤਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਹਦੀ ਅਜੋਕੀ ਲਿਖਤ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਵੇਖੋ:

-ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਗੁਲਾਮ, ਜਿਥੇ ਮਰਜ਼ੀ ਅੰਗੂਠੇ ਲੁਆਉਣ, ਹੁੱਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਅਕਾਲੀ ਤੇਰੇ ਪੈ ਗਏ ਜਨ ਸੰਘੀਆਂ ਦੀ ਝੋਲੀ, ਦੇਵੇਂ ਭੁੱਖੇ ਬਘਿਆੜ, ਪੰਜਾਬ ਕਿਵੇਂ ਬਚੇਗਾ? ਨੀਅਤ ਦੇ ਚੋਰਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਤਰਦੀ ਤਰਦੀ ਮਲਾਈ ਲਾਹ ਲਈ; ਲੱਸੀ ਵੀ ਕੋਈ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ ਪੀ ਲਵੇ ਵਾਹ ਭਲੀ, ਨਹੀਂ ਹਾਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਰਾਜਸੀ ਦਵੜ ਸੱਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਹੀ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵੀ ਬੋਲੇ ਰਾਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸਮਝੋ। ਜਿਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਝੱਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਹਾਤ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਕਾਹਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਏ, ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ੀ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ, ਅਕਾਲੀਆਂ ਤੇ ਜਨ ਸੰਘੀਆਂ ਨੂੰ ਧੌਣੋਂ ਫੜ।

-ਗੁਰੂ ਦੇ ਲਾਡਲੇ ਪੰਜਾਬ! ਤੂੰ ਹੁਣ ਕਿਵੇਂ ਜੀਵੇਗਾ? ਤੇਰਾ ਤਾਂ ਅੱਗਾ ਪਿੱਛਾ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤਕ ਛਾਂਗ ਸੁੱਟਿਆ। ਤੇਰਾਂ ਲੱਖ ਟਿਊਬਵੇਲਾਂ, ਤੇਰੀ ਤਾਂ ਅੱਡੀਆਂ ਤਕ ਰੱਤ ਚੁਸ ਲਈ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਤਾਂ ਆਖਦੇ ਸਨ, ਡਾਕੂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਤੇਰੀਆਂ ਸ਼ਾਨ-ਮਾਨਾਂ ਨਿਰਾਲੀਆਂ ਹੀ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਕਿਥੇ ਹੈ ਉਹ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ? ਪੁੱਤਾਂ ਪੋਤਰਿਆਂ ਵਾਲਾ ਤੂੰ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤੋਂ ਲਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਏ। ਤੇਰਾ ਅੱਤ ਮੰਦਤਾ ਹਾਲ ਵੇਖ, ਮੇਰੀ ਕਲਮ ਦਾ ਸਾਹ-ਸਤ ਰੁਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਹੁਣ ਕੀ ਬਣੂੰ ਭਾਨਿਆਂ?

-ਮੇਰੀ ਦੁੱਖਾਂ ਦਰਦਾਂ ਵਿਚ ਭਿੰਜੀ ਫਤਿਹ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀ। ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ, ਕੌਮੀ ਦੁੱਖਾਂ ਦਰਦਾਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ, ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਦਾ ਭਾਈਵਾਲ: ਜਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ।

ਉਹਦੇ ਨਾਵਲ 'ਲਹੂ ਦੀ ਲੋਅ' ਦੀ ਬੜੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹੀ ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਧੀ ਦੇ

ਛਾਪੇਖਾਨੇ 'ਚੋਂ ਛਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਸੀ ਤੀਹ ਰੁਪਏ। ਪਹਿਲੀ ਛਾਪ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਮਸੀਂ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਜੋ ਇਕ ਇਕ ਕਾਪੀ ਸੋ ਸੋ ਜਾਣਿਆ ਨੇ ਪੜ੍ਹੀ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹਟੀ ਤਾਂ ਨਵਯੁਗ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼ ਨੇ ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਛਾਪੀ ਤੇ ਕੀਮਤ ਰੱਖੀ ਪੰਦਰਾਂ ਰੁਪਏ। ਜ਼ਰਾਇਤੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਲਹੂ ਦੀ ਲੋਅ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਲਾਈਨਾਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ। ਪਾਠਕ ਤੀਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਕੀਮਤ ਪੰਦਰਾਂ ਸੁਣਦੇ ਤਾਂ ਪੁੱਛਦੇ, "ਇਹ 'ਲਹੂ ਦੀ ਲੋਅ' ਕਿਤੇ ਨਕਲੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ?"

'ਲਹੂ ਦੀ ਲੋਅ' ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸਰਕਾਰੀ ਇਨਾਮ ਕੰਵਲ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਕਸਲੀ ਮੁੰਡੇ ਮਾਰੇ ਹਨ ਮੈਂ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਰਕਾਰੀ ਇਨਾਮ ਲੈ ਵੀ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ 'ਸਾਹਿਤ ਟਰਸਟ ਢੁੰਡੀਕੇ' ਬਣਾ ਕੇ ਡੇਢ-ਦੋ ਸੌ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਵਾ ਬਲਵੰਤ, ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਤੇ ਡਾ. ਜਸਦੇਵ ਗਿੱਲ ਯਾਦਗਾਰੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਖੀ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਸੂਮ ਵੀ। ਇਕ ਹੱਥ ਨਾਲ ਦਿੰਦੇ, ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਲੈ ਵੀ ਲੈਂਦੇ। ਉਹ ਵਾਰਤਾਕਾਰ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਕਵੀ ਵੀ,

-ਸੱਜਣ ਵਸੇਦੇ ਪਾਰ ਓ ਯਾਰ, ਸੱਜਣ ਵਸੇਦੇ ਪਾਰ! ਜਾਣੇ ਕਿਹੜਾ ਹਾਲ ਮਨਾਂ ਦੇ, ਪੁੱਠੇ ਚਾਲੇ ਏਸ ਝਨਾਂ ਦੇ, ਡੱਬੇ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਓ ਯਾਰ, ਸੱਜਣ ਵਸੇਦੇ ਪਾਰ ਓ ਯਾਰ! ਆਸ਼ਕ ਵੇਖੋ ਮੁੜੇ ਨਾ ਮੌੜੇ, ਸਿਦਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੂਲੀ ਤੌੜੇ, ਪੀੜਾਂ ਰਹਿਣ ਉਰਾਰ ਓ ਯਾਰ, ਸੱਜਣ ਵਸੇਦੇ ਪਾਰ...

ਕੰਵਲ ਦੇ ਚਾਰ ਧੀਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪੁੱਤਰ ਜੰਮਿਆ ਸੀ। ਧੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਐਮ. ਐਸ ਸੀ. ਕਰ ਗਈਆਂ ਪਰ ਪੁੱਤਰ ਦਸਵੀਂ ਨਾ ਲੰਘ ਸਕਿਆ। ਤਿੰਨ ਧੀਆਂ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਪੋਤਿਆਂ, ਦੋਹਤਿਆਂ ਤੇ ਪੜਪੋਤਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਪ੍ਰੋ. ਸੁਮੇਲ ਉਹਦਾ ਦੋਹਤਾ ਹੈ। ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਉਹਦਾ ਭਾਣਜਾ ਹੈ। ਜੁਆਈ ਡਾਕਟਰ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਹਨ। ਸਾਕ-ਸਕੀਰੀਆਂ ਦੁਆਬੇ ਤੋਂ ਹਰਿਆਣੇ ਤਕ ਹਨ। ਕੰਵਲ ਚਾਦਰਾ ਲਾ ਕੇ, ਹੱਥ 'ਚ ਕਿਤਾਬ ਫੜ ਕੇ, ਪੜ੍ਹਦਾ-ਪੜ੍ਹਦਾ ਪਿੰਡ ਦੀ ਫਿਰਨੀ 'ਤੇ ਡੀ ਗੇੜੇ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹੈ ਤੇ ਜੁਆਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ 'ਚ ਠੋਲੇ ਮਾਰ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹੈ। ਘੋਨਿਆਂ ਦੇ ਬੋਏ ਮਰੌਤਦਾ ਰਿਹੈ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਡੀਆਂ-ਬੰਟੇ ਖੇਡਦਾ ਰਿਹੈ। ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਬਾਪੀ ਮਾਰ ਕੇ ਜੁਆਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਡੀ ਖੇਡਣ ਲਈ ਵੰਗਾਰਦਾ ਰਿਹੈ। ਪੈਰਾਂ ਭਾਰ ਬਹਿ ਕੇ ਪੇਂਡੂਆਂ ਨਾਲ ਤਾਸ਼ ਖੇਡਦਾ ਤੇ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀਆਂ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹੈ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਤੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਉਂਦਾ ਰਿਹੈ। ਉਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਗਿਆ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਨਾ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਣੀ ਪਈ, "ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਅੱਸੂ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਦਾ ਕੀ ਬਣੂੰ?"

ਪੁੰਨਿਆਂ ਦੀ ਚਾਨਣੀ 'ਚ ਅਸੀਂ ਟਾਂਗੇ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਸੁਰਮਈ ਸੜਕ ਉਤੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਪੌੜ ਖੜਕਦੇ। ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਰੁੱਖ ਝੁੰਮਦੇ ਤੇ ਵਾਤਾਂ

'ਚ ਟਟਹਿਣੇ ਜਗਦੇ। ਕੰਵਲ ਕਥਾ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ। ਚੂਹੜਚੱਕ ਲੰਘ ਕੇ ਸੂਏ ਦਾ ਪਾਣੀ ਲਿਸ਼ਕਦਾ ਦਿਸਦਾ। ਤਾਰੇ ਟਿਮ ਟਿਮਾਉਂਦੇ ਤੇ ਰਾਤ ਸਾਂ ਸਾਂ ਕਰਦੀ। ਕੰਵਲ ਕਹਿੰਦਾ, "ਆਪਾਂ ਓਥੇ ਮਹਿਫਲ ਲਾਵਾਂਗੇ ਜਿਥੇ ਪਾਣੀ 'ਚੋਂ ਚੰਦ ਦਿਸੇ।"

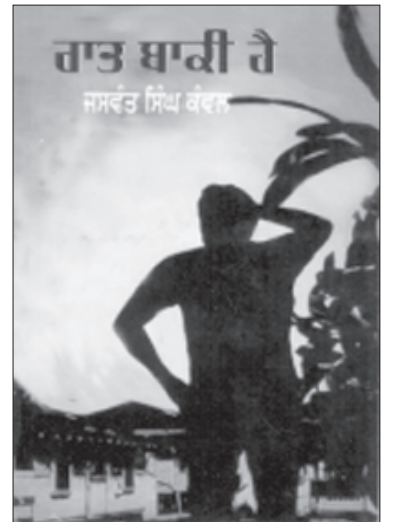
ਤੁਰਦੇ ਤੁਰਦੇ ਚੰਦ ਦਾ ਅਕਸ ਕਿਸੇ ਕੱਸੀ 'ਚੋਂ ਦਿਸਦਾ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਬੰਨੀ ਉਤੇ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸੁਣਾਉਣ ਦੀ ਮਹਿਫਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਉਲਝਦੇ ਤਾਂ ਕੰਵਲ ਕਹਿੰਦਾ, "ਕਰੋ ਚੁੱਪ, ਨਈਂ ਮੈਂ ਮਾਰਦਾ ਸੂਏ 'ਚ ਛਾਲ।"

'ਕੇਰਾਂ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਮੈਚ ਖਿਡਾਉਂਦਿਆਂ ਦਿਨ ਛਿਪ ਗਿਆ ਤੇ ਰੈਫਰੀ ਬਣਿਆ ਕੰਵਲ ਹਫਣ ਲੱਗਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਹੈਰੀ ਆ ਬਾਹਰੋਂ ਆਈ ਬੋਤਲ। ਲਾਹੁਦ ਬਕੇਵਾਂ।" ਕਹਿੰਦਾ, "ਮਾਰਾ ਫੇਰ ਛਾਲ?" ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਮਾਰ ਲਓ, ਪਰ ਮਾਰਿਓ ਬਚ ਕੇ, ਮੈਂ ਚੱਕਣਾ ਨੀ।"

"ਓ ਤੂੰ ਨੀ ਚੱਕੇਗਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੌਣ ਚੱਕੂ?"

ਪੀਦਾ ਉਹ ਘੱਟ ਸੀ ਪਰ ਡਰਾਮਾ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕੰਵਲ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਰਿਹੈ, ਸਾਹਿਤ ਸਭਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸਾਧਾਂ ਤੇ ਵੈਲੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗੀ ਸਾਖੀ। ਦਾਰੂ ਪੀਦਾ ਵੀ ਰਿਹੈ ਤੇ ਛੱਡਦਾ ਵੀ ਰਿਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਬੇਸੁਰਤ ਈ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਗਿਲਦਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਛਪਵਾਉਂਦਾ ਰਿਹੈ। ਕਦੇ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਨਾਂ ਜਫਰਨਾਮਾ, ਕਦੇ ਫਤਿਹਨਾਮਾ ਤੇ ਆਖਰ ਜਿੰਤਨਾਮਾ ਰੱਖਦਾ ਰਿਹੈ। ਖਹਿਬੜਦਾ ਰਿਹੈ, ਹੁੱਸਦਾ ਰਿਹੈ, ਮੰਨਦਾ ਰਿਹੈ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇ ਧੜਿਆਂ ਦਾ ਵਿਚੋਲਾ ਬਣਦਾ ਰਿਹੈ। ਸਣੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ ਸੰਤ ਲੋਗੋਵਾਲ, ਜਥੇਦਾਰ ਟੋਹੜਾ ਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਸੀ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹੈ। ਉਹ ਏਨਾ ਕੁਛ ਕਰਦਾ ਰਿਹੈ ਕਿ ਇਕੋ ਲੇਖ 'ਚ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਪਰਦਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਲਿਖ ਦੇ ਡਾ. ਜਸਦੇਵ ਗਿੱਲ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਐ।"

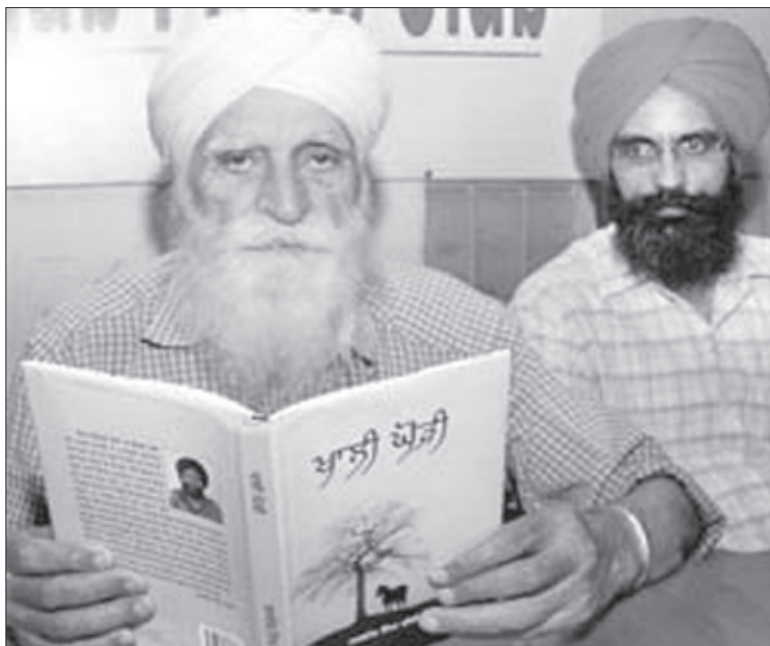
ਉਸ ਨੇ ਡਾ. ਜਸਦੇਵ ਗਿੱਲ ਨਾਲ ਆਪਣੇ

ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ 'ਪੁੰਨਿਆਂ ਦਾ ਚਾਨਣ' ਲਿਖੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਹਦੀ ਲਾਹੌਰ ਬੁੱਕ ਸ਼ਾਪ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਿਗਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮਰਹੂਮ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਤੇਜਿੰਦਰਬੀਰ ਨੇ ਟੁੱਟੀ ਗੰਢਣ ਲਈ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕੀਤੀ ਕਿ 'ਪੁੰਨਿਆਂ ਦਾ ਚਾਨਣ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਮੈਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਦੁਆ ਦਿੱਤੀ। ਤੇਜਿੰਦਰਬੀਰ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਜੇਬ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਢੁੰਡੀਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਕੰਵਲ ਨੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਫੜੇ। ਆਖਰ ਉਹਦੀ ਰਾਇਲਟੀ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ 'ਚ ਮੁੱਕੀ।

ਢੁੰਡੀਕੇ ਦੇ ਖੇਡ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਕੰਵਲ ਤੇ ਮੈਂ 'ਕੌਣੇ ਕੁਮੋਟਰੀ ਕਰਦੇ। ਉਹ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੇ ਕੱਛਿਆਂ 'ਚੋਂ ਇਨਕਲਾਬ ਭਾਲਦਾ। ਫਿਰ ਕਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭੰਡਦਾ, ਕਦੇ ਨੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਹੁਣ ਲਾਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਦਾ। ਅਸੀਂ ਵਿਸਲਾਂ ਫੜ ਕੇ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਮੈਚ ਖਿਡਾ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਕੰਵਲ ਇਕ ਧੱਕਤ ਧਾਈ ਦੀ ਫੇਟ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੌਲੇ ਫੁੱਲ ਕੰਵਲ ਦੀਆਂ ਲੋਟਣੀਆਂ-ਪੋਟਣੀਆਂ ਲੱਗ ਗਈਆਂ। ਉਹਦੀ ਪੱਗ ਲਹਿ ਗਈ, ਗੁਲੂਬੰਦ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਘੜੀ ਡਿੱਗ ਪਈ ਪਰ ਅਸ਼ਕ ਕੰਵਲ ਦੇ ਕਿ ਵਿਸਲ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਨੇ ਵਿਸਲ ਵਜਾ ਕੇ ਪੁਆਇੰਟ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪੱਗ ਲੱਕ ਦੁਆਲੇ ਲਪੇਟ ਕੇ ਅਗਲੀ ਕਬੱਡੀ ਪੁਆਇੰਟ ਲੱਗਾ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਿਰਫ਼ ਹੋ ਬਾਈ ਕੰਵਲ ਦਾ!

ਕੰਵਲ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਬੁੱਢਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਉਹਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਹਤੋਂ ਸੈਂਚਰੀ ਮਰਵਾ ਕੇ ਹੀ ਰਹੇਗਾ ਤੇ 'ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ' ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਵੀ ਲਿਖਦਾ ਸਕਦਾ!

ਬਾਤਾਂ ਗਦਰ ਸੰਗਰਾਮ ਦੀਆਂ, ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ

ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਹਿਸਰਾ

ਸਾਡੇ ਬਰਵਾਲੇ ਸਾਬੀ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਘੋਰਨੇ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਰਹੱਦ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਾਬੀ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਲ ਥਾਂ ਅਤੇ ਵੇਲਾ ਨਿਯਤ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ। ਉਹ ਸਾਡੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਲੰਘਣ-ਲੰਘਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਬੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਇਆ ਸੀ।

‘ਸੁਭਾਸ਼ ਬਾਬੂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।’ ਸੁਭਾਸ਼ ਬਾਬੂ? ਮੈਂ ਸੁਣ ਕੇ ਚਕਿਤ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਟੱਡੀਆਂ, ਤੇ ਹੋਰ ਸਰੀਰਕ ਹਰਕਤਾਂ ਖਲੋ ਗਈਆਂ। ਜਾਣੋ ਸੁਭਾਸ਼ ਦਾ ਨਾਂ ਮੇਰੇ ਖੂਨ ਵਿਚ ਰਲ ਕੇ ਮੇਰੇ ਅੰਗ-ਅੰਗ ਵਿਚ ਰਤਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

‘ਹਾਂ ਜੀ! ਪੁੱਛਵੇ, ਫੀਨਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਰਾਮ ਕਿਸਨ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?’ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਰੂਸ ਲਿਜਾਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਬੋਸ ਦਾ ਮੰਤਵ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।

ਸੁਭਾਸ਼ ਆ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਜਿਵੇਂ ਸਤ ਮਣ ਦਾ ਬੁਗਦਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਬਾਲਾ ਕੱਢਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੜਾ ਕੌਮੀ ਲੀਡਰ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਨਾ ਕੇਵਲ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ ਸਗੋਂ ਪਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਕੌਮੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪੱਖ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ 1939 ਵਿਚ ਹੋਏ ਤ੍ਰਿਪੁਰਾ ਇਜਲਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਪਿਟਾ ਭਾਈ ਸੀਤਾ ਰਾਮੋਈਆ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਇਹ ਹਾਰ ਦਰਅਸਲ ਸਮੁੱਚੀ ਕੌਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰਲੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪੱਖ ਦੀ ਫਤਿਹ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀਆਂ ਪੂਰਾ ਟਿੱਲ ਲਾ ਕੇ ਸੁਭਾਸ਼ ਨੂੰ ਜਿਤਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਤੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਨੀਤੀ ‘ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਖੱਬੇ ਧੜੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਲੋਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਾਂ, ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਜਮਹੂਰੀ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਗਰਮ ਗਰਮ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਡਰਿ ਪਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ‘ਚੋਂ ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਜਵਾਦ ਵੱਲ ਝੁਕਾ ਵੀ ਝਲਕ ਮਾਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਉਂਜ, ਉਸ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਹਾਲੇ ਅਜੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਆਸਤ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਕੱਟੜ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਤੇ ਲੈਨਿਨਵਾਦੀ ਸਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਫਾਸਿਸਟ ਜਰਮਨੀ ਵਰਗੇ ਕੱਟੜ ਕੌਮੀ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਜਮਾਤੀ ਘੋਲ ਦੇ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਟਾਟਾ ਨਗਰ ‘ਚ ਸਾਡੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਘੋਲ ਵਿਰੁਧ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਟਾਟੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਤਰਫ਼ਦਾਰੀ ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਜਾਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਾਂ। ਇਸ ਨਾਤੇ ਅਸੀਂ ਕੌਮੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰ ਹਮਤੋਰ ਤੇ ਹਮਘੋਲ ਸਾਂ। ਉਹਨੇ ਸਾਡੀ ਹੀ ਹਮਾਇਤ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਹਾਨ ਆਗੂ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ ਸੀ। ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਮੱਲੀ ਬੈਠੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਧੜੇ ਨੇ ਜਿੱਤੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਤੋਂ ਮੱਲੇ-ਮੱਲੀ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਫਾਰਵਰਡ ਬਲਾਕ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਬੜਾ ਤਕਤਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਸਰਬ ਹਿੰਦ ਫਾਰਵਰਡ ਬਲਾਕ ਦੀ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਵਿਚ ਸਾਡੀ (ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ) ਉਧੀ ਥਾਂ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ।

ਬੋਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਇਸ ਨੇਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡੀਆਂ ਸੁਣ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਤੇ ਲੈਨਿਨਵਾਦ ਵੱਲ ਕੁਝ ਕੁਝ ਝੁਕਣ ਤੋਂ ਕੰਮ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਹਨੇ ਸਤੰਬਰ 1939 ਵਿਚ ਅੱਛਰ ਸਿੰਘ ਫੀਨਾ ਨਾਲ ਹੋਏ ਸਿਆਸੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੇ ਬਚਨ ਬਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੇ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਫੀਨੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ‘ਤੇ ਮਹਾਨ ਜਗਤ ਯੁੱਧ ਛਿੱਤ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕੌਮੀ ਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਾਲਾਤ ਗੰਭੀਰ, ਖਰਾਬ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਠਪੁਤਲੀ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਘੱਟਾ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਸਕੋ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਬਚਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਸਾਂ ਰਾਮ ਕਿਸਨ ਬੀ.ਏ. ਨੈਸ਼ਨਲ ਨੂੰ ਮਾਸਕੋ ਭੇਜਣ ਲੱਗਿਆਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਬੋਸ ਨੂੰ

ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲਿਜਾਣਾ

ਭਾਰਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਦੀ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਆ ਰਹੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਲੇਖ ਲੜੀ ਅਰੰਭੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਲੜੀ ਵਿਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗਣਾ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇਹ ਲੇਖ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਲਿਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਮ ਕਿਸਨ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜਾਵੇ। ਜਦ ਰਾਮ ਕਿਸਨ ਨੇ ਸਾਡੀ ਅਪੀਲ ਲੈ ਕੇ ਮਾਸਕੋ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਫੀਨੇ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਬੋਸ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜੂਨ 1940 ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਬਣਾਈ ਪਰ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਹਾਲੇਵੈਲ ਯਾਦਗਾਰ ਜੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਬੰਗਾਲ ‘ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਚਿਤਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਕਲਕੱਤੇ ਵਿਚ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਢਾਹੁਣ ਲਈ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਨੇ ਲਹਿਰ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਉਹ ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਜਦ ਰਾਮ ਕਿਸਨ ਨਾਲ ਤੋਰਨ ਲਈ ਬੋਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਫੀਨਾ ਕਲਕੱਤੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਦ ਰਾਮ ਕਿਸਨ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਫੀਨਾ ਉਸ ਦੇ ਬਗੈਰ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਉਹਦੇ ਲਿਜਾਣ ਦੇ ਕਾਂਡ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈ ਗਿਆ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਗਲੋਂ ਗਲਾਵਾਂ ਲੱਬੇ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾ ਕੇ ਗੱਲ ਭੁਲਾ ਛੱਡੀ।

ਹੁਣ ਉਹ ਤਾਂ ਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ? ਉਹਦੀ ਪਿਛਲੀ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤੀ ਝੁਕਾਅ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਟਾਟਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਜਰਮਨੀ, ਇਟਲੀ ਤੇ ਆਸਟਰੀਆ ਦੇ ਫਾਸਿਸਟੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਤੇ ਤੁਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਯੂਰਪ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜ ਕਰ ਰਹੇ ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਤੇ ਨਾਜ਼ੀ ਲੀਡਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ-ਗਿਲਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਡਰ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਸੀ।

ਹੁਣ ਉਹਦੇ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਝਟਕਦੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਬੱਚਾ ਤੇ ਕੱਚਾ ਸਮਝਦੇ ਸਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਕਾਉਣ, ਜਵਾਨੀਏ ਚਾੜ੍ਹਨ ਤੇ ਅਜ਼ਮਾਉਣ ਲਈ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਸਿਆਸੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਬਦਲਣਾ, ਚੋਲਾ ਬਦਲਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਇਕ ਲਾਹਿਆ ਤੇ ਦੂਸਰਾ ਪਾਇਆ।

ਮਨਾਂ ਤੇ ਸਿਰਾਂ ਵਿਚ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬੈਠੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਘਾਸਾਂ ਬਦਲੀ ਦੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਹੀ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਬੋਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਕਰਕੇ ਮੱਥਾ ਮਾਰਨ ਨਾਲੋਂ ਜੋ ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਲੀਡਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਅਸੰਭਵ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸੀ, ਮਾਸਕੋ ਲਿਜਾ ਕੇ ਸਮਾਜਵਾਦ ਵਿਚ ਖਲਿਆਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਉਚ ਪਾਏ ਦੇ ਲੀਡਰ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਫਿਰ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਵੱਡੇ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਛਾਖਤ ਵਾਲੇ ਲੀਡਰ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਡਾ ਹੁਕਮ ਹਦਾਇਤ

ਮੰਨਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣਾ ਹੁਕਮ ਚਲਾਉਣਾ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਕੋਈ ਮਾਸੀ ਦਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਉਹਦੇ ਪਾਏ ਦਾ ਜਾਂ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਹੰਢਿਆ-ਪੱਕਿਆ ਬੰਦਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕੁੰਡੇ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਰਮਾਇਆਦਾਰ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤੋਰਨੀ ਤੋਰਨਾ ਜੇ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਔਖਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਤੇ ਲੈਨਿਨਵਾਦ ਵਿਚ ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬੰਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਨੇ

ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ

ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਛੱਡੇ ਸਨ। ਰਾਮ ਕਿਸਨ ਤੇ ਫੀਨਾ ਉਹਨੂੰ ਉਡੀਕ ਕੇ ਤੁਰ ਗਏ ਸਨ। ਬਾਕੀ ਅਸੀਂ ਜੋ ਦੋ ਚਾਰ ਸਾਂ, ਸਾਡੀ ਇਥੇ ਬੜੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਣ ਜਾਵੇ? ਇਹ ਸਾਡੇ ਅੱਗੇ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਸਵਾਲ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਜਦ ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਆਉਣਾ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਗੈਬੀ ਗੋਲੇ ਵਾਂਗ ਵੱਜਾ।

ਸਾਡੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਬੋਸ ਨੂੰ ਮਾਸਕੋ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਜਦ ਗੱਲ ਆਈ ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਕੁਝ ਫੀਲਡ ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ

ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਲੀਡਰ ਉਸ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰ ਆਏ ਸਨ, ਅਸਾਂ ਬਚਨ ਪਾਲਣ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਰਾਮ ਕਿਸਨ ਤੇ ਫੀਨੇ ਨਾਲ ਨਾ ਜਾ ਸਕਣ ‘ਤੇ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਹੁਣ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ? ਮੈਂ ਆਏ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਜਿਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ।

“ਜੀ ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੀਨੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਾਸਕੋ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।” ਉਸ ਨੇ ਬੋਸ ਦੀ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਦੱਸੀ।

“ਪਰ ਫੀਨਾ ਤਾਂ ਚਲੇ ਗਿਆ ਹੈ।” ਮੈਂ ਟਰਕਾਇਆ।

“ਅਸਾਂ ਬਥੇਰਾ ਆਖਿਆ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਭੇਜੋ।” ਸੱਪ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਕੋਹਤ ਕਿਰਲੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੇ ਇਕੱਲਾ, ਬੋਸ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਦੇ ਏਡੇ ਵੱਡੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕੰਮ ਦੇ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਸਰਹੱਦੀ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਗਿਆ ਦੇ ਸਕਦਾ ਸਾਂ।

“ਚੰਗਾ ਅੱਜ ਨਹਿਰ! ਕੱਲ੍ਹ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਤੈਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਪੁੱਜ ਜਾਵੇਗਾ।”

ਜੰਗ ਭਖੀ ਨੂੰ ਸਵਾ ਸਾਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੂੰ ਹਿਟਲਰ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਅੱਗੇ ਹਾਰਾਂ ਹੀ ਹਾਰਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਤਾਰੇ ਦੇ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਯਕੀਨ ਬੱਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਹਰ ਗੁਲਾਮ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡੋਬਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀਆਂ ਆਸਾਂ ਲਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੌਮੀ ਤੰਗਨਜ਼ਰੀ ਦੇ ‘ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇਸ਼’ ਦੇ ਮੰਤਕ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰ ਵੀ ਜਰਮਨੀ ਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਵੱਲ ਨਿਗਾਹਾਂ ਉਚੀਆਂ ਹੋ ਉਠੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਇਸੇ ਸਿਆਸੀ ਲਾਲਸਾ ਨੇ ਬੋਸ ਦੀ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਸੁੱਤੀ ਲਗਨ ਫੇਰ ਜਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜਿੱਤ ਰਹੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਵਾਸਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣ ਦੇ ਗਾਂਢੇ ਗੰਢਣ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨੇ ਹਾਲੇਵੈਲ ਦਾ ਬੁੱਤ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਹੋਈ ਕੈਦ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ 25 ਨਵੰਬਰ 1940 ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ

ਜਿਸ ‘ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਹਨੂੰ 5 ਦਸੰਬਰ 1940 ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਮਨ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਦਾ ਪੱਜ ਲਾ ਕੇ ਅੰਤਰ-ਧਿਆਨ ਹੋਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਧੁਮਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਕੇ ਸਬੰਧੀਆਂ, ਯਾਰਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਤੇ ਮੇਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਮਿਲਾਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੇਢ ਮਹੀਨਾ ਛਿਲੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਚੋਰੀ-ਚੋਰੀ ਆਪਣੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਧਾ ਲਈ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਚੁਪੀਤਾ ਪਠਾਣੀ ਲਿਬਾਸ ਪਾ ਕੇ ਕਲਕੱਤਾ ਮੇਲ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ 1 ਜਨਵਰੀ 1941 ਨੂੰ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਛਾਉਣੀ ਪੁੱਜ ਗਿਆ।

ਇਹ ਕੁਝ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਹਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਬੰਦੋਬਸਤ ਕੀਤਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਛਿਲੇ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਬ ਹਿੰਦ ਫਾਰਵਰਡ ਬਲਾਕ ਦੀ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸੱਦੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਵਰਕਰ ਮੀਆਂ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਸੱਦਿਆ ਜੋ ਹਿਜ਼ਰੀਆ ਨਾਲ ਮਾਸਕੋ ਤੋਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਫਾਰਵਰਡ ਬਲਾਕ ਦਾ ਉਘਾ ਮੈਂਬਰ ਸੀ ਤੇ ਬੋਸ ਦੇ 1936 ਵਿਚ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਦੌਰੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੁੰਭ ਵਿਚ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਬੋਸ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੇ ਯਾਦਾਂ ਵਿਚ ਆ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਮੀਏਂ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ

ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਪੁਜਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੇ ਥਾਂ ਮਿਥ ਲਈ।

ਮੀਏਂ ਨੇ ਉਥੋਂ ਆ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੇ ਵਰਕਰ ਭਗਤ ਰਾਮ ਤਲਵਾਰ ਅਤੇ ਆਬਾਦ ਖਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ

ਗਦਰ ਸ਼ਤਾਬਦੀ

ਆਇਆ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਰਟੀ ਪਾਸੋਂ ਆਗਿਆ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਲਾਹ ਕਰ ਕੇ ਬੋਸ ਨੂੰ ਸਭ ਅੱਛਾ ਦੀ ਤਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਹ ਨਿਯਤ ਤਾਰੀਖ ‘ਤੇ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਛਾਉਣੀ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਕਿਰਾਏ ‘ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਆਗਿਆ ਲੈਣ ਲਈ ਇਕ ਬੰਦਾ ਲਾਹੌਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।

ਅਸੀਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ ਜੋ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਮਾਸਕੋ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਬੋਸ-ਫੀਨੇ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਸਾਡੀ ਪੋਲਿਟ ਬਿਊਰੋ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸੋਢੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਸੋਢੀ ਤੋਂ ਬੋਸ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਕੀਤੇ ਕਰਾਰ ਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲਈ। ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਸਾਰਾ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਤੇ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਹਦੀ ਤੇ ਸਾਡੀ ਸਿਆਸੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਅਸਮਾਨ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਸ ‘ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹ ਕਾਬਲ ਜਾ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਮਾਸਕੋ ਜਾਏਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਪੂਰਾ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮਾਸਕੋ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਜ਼ੀ ਜਰਮਨੀ ਜਾਂ ਫਾਸਿਸਟ ਇਟਲੀ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਸਮਝੇਗਾ; ਤਾਂ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਕਾਬਲ ਭੇਜਣ ਤੇ ਮਾਸਕੋ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੇ ਵਾਂਗ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਲੈਨਿਨਵਾਦ ਦਾ ਪੂਰਾ ਰਹਿਤੀਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਪੱਖ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹਰਾਇਆ ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮਾਸਕੋ ਜਾਣ ਅਤੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਜਾਚਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨਾਲ ਬਚਨ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਨਿਭਾਣ ਲਈ ਉਹ ਘਰੋਂ ਦੌੜ ਕੇ ਸਾਡੇ ਬੂਹੇ ਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਘੱਲ ਤਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਹੰਢਿਆ ਵਰਤਿਆ ਕਾਮਰੇਡ ਜਾਵੇ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਬਲ ਤੋਂ ਨਾਜ਼ੀਆਂ ਵੱਲ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਵੇ ਤੇ ਮਾਸਕੋ ਲੈ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਅਸਾਂ ਸੋਢੀ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਬੋਸ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੋਚਰੇ ਨਾ ਛੱਡੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬੜਾ ਖਤਰਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬੋਸ ਜਿਹੇ ਨਿਰੋਲ ਕੌਮੀ ਕਟੜਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਲੀਡਰ ਵਾਸਤੇ ਮਾਸਕੋ ਨਾਲੋਂ ਜਰਮਨਾਂ ਪਾਸ ਜਾਣਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਭਵ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਰਮਨੀ ਸਾਡੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਾਮਰਾਜ ਨੂੰ ਹਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਰੂਸ ਜਰਮਨਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਰਾਜ਼ੀਨਾਵਾਂ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਸੀ।

ਸੋਢੀ ਸਰਹੱਦ ਵਾਲੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨਾਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਹ 28 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਆਇਆ। ਉਹਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੋਸ ਨਾਲ ਭਗਤ ਰਾਮ ਤਲਵਾਰ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਸੋਢੀ ਦਾ ਜਾਣਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਹੀ ਨਾ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪਸ਼ਤੋ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ ਤੇ ਬੋਸ ਨਾਲ ਪਸ਼ਤੋ ਤੇ ਫਾਰਸੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਦੋ ਜਣਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁੰਗਾ ਬਣਾ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸੱਬਰ ਲਹਿ ਗਏ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਮੰਦੇ ਭਾਗ ਦਿਸ ਪਏ। ਅਸੀਂ ਸੋਢੀ ਨੂੰ ਬੜੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਤੇ ਜੇ ਉਹ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਰਾਮ ਕਿਸਨ ਤੇ ਫੀਨੇ ਵਾਂਗ ਵੱਖ ਕਾਬਲ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਰਲਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਭਗਤ ਰਾਮ ਵਰਗਾ ਮਾਰਕਸੀ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੱਚਾ ਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰ ਅਜੇ ਅਲੂਆਂ

ਨੇਤਾ ਜੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਬਾਰੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਕਿ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਦੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ (2012 ਵਿਚ) ਮਨਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਈ ਅਖੱਤੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੇਖਕ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਕਈ ਯੋਧਿਆਂ ਬਾਰੇ “ਅੰਨਾ, ਕੁੱਤਾ ਹਵਾ ਨੂੰ ਭੌਂਕੇ” ਦੇ ਅਖਾਣ ਵਾਂਗ ਉਟ-ਪਟਾਂਗ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਤੀਸ ਮਾਰ ਖਾਂ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਉਟ-ਪਟਾਂਗ ਆਖੀ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਦਦ ਕੀਤੀ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਜਿਹਾ ਔਖਾ ਕੰਮ ਭਲਾ ਹੋਰ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਨੇਤਾ ਜੀ ਦੀ ਮੌਤ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ? ਉਹ ਲਾਹੌਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸ਼ਾਹੀ ਕੈਦੀ ਵਾਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਮਕਸਦ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਦਦ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ? ਇਹ ਸਭ ਇਕ ਵੱਖਰੇ ਲੇਖ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ, ਹੁਣ ਇਥੇ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਇਕ ਉਘੇ ਆਗੂ ਸ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਹਿਸਰਾ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨੇਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ?

ਪੇਸ਼ਕਾਰ: ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗਣਾ, ਫੋਨ:661-331-5651

ਕਾਮਰੇਡ ਬੋਸ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਲੀਡਰ ਨੂੰ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕੇਗਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਸੋਢੀ ਦੀ ਨਰਮੀ ਤੇ ਸਰਹੱਦੀ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦਾ ਖੇਡ 'ਚ ਅਗਿਆਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ।

ਸੋਢੀ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਬੋਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਪਤਾ ਸੁਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਹੱਦ ਗਿਆ। ਮੀਆਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਪੱਥੀ, ਮੀਰ ਗਜ਼ਨ ਸਵਾਬੀ, ਮੀਆਂ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਮੈਂ ਨੁਸ਼ਹਿਰੇ ਮੀਆਂ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹੁਜਰੇ ਵਿਚ ਵਿਛੇ ਗਲੀਚੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਬਾਕਰਖਾਨੀਆਂ ਨਾਲ ਚਾਹ ਦੇ ਮਜ਼ੇ ਲੈ ਕੇ ਹਟੇ ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਨੌਕਰ ਨੇ ਅਜੇ ਭਾਂਡੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੁੱਕੇ ਕਿ ਇਕ ਅਨਜਾਤਾ ਜਿਹਾ ਖੱਦਰਪੋਸ਼ ਬਾਕਾਇਦਾ ਗਾਂਧੀ ਟੋਪੀ ਆਦਮੀ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਚਿਮ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਬੁਗਚਾ ਲਮਕਾਈ ਅੰਦਰ ਆ ਵੜਿਆ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਬੰਦੇ ਮਾਤਰਮ ਆ ਬੁਲਾਈ। ਅਸਾਂ ਸ਼ਰਮੇ-ਕੁਸ਼ਰਮੀ ਉਸ ਨਾਲ ਜੀ ਆਇਆਂ ਵਾਲੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਏ ਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਆਖਿਆ।

ਇਕ ਕਾਂਗਰਸੀ ਜਿਹੇ ਉਪਰੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਉਥੇ ਆ ਜਾਣਾ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਬੁਰਾ ਲੱਗਾ। ਅਸਾਂ ਉਪਰੀ 'ਜੀ ਆਇਆਂ' ਤਾਂ ਆਖੀ ਪਰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲੇ ਤੇ ਗੁੰਮ-ਸੁੰਮ ਹੋ ਕੇ ਉਹਦੀ ਥਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਇਹ ਜਾਨਣ ਲਈ ਬਿਟਰ ਬਿਟਰ ਦੇਖੀ ਜਾਈਏ ਕਿ ਮਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਨਾ ਬੋਲੇ ਬੁਲਾਏ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪੇ ਹੀ ਚੁੱਪ ਤੋੜੀ ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਚਮਨ ਲਾਲ ਪੱਤਰਕਾਰ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨੂੰ ਜਾਣਣ ਲਈ ਸਤਿਆ ਭੁਜਿਆ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸੂਣੀ ਗਿਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਉਹ ਚਮਨ ਲਾਲ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਤੇ ਸਾਮਰਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਲੋਕ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕੌੜ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਬਿਰਲੇ ਦੇ 'ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਟਾਈਮਜ਼' ਵਿਚ ਲੇਖ ਲਿਖ ਲਿਖ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਪੇਨ 'ਤੇ ਨਾਜ਼ੀ ਹਮਲੇ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਜਦ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਹਮਲੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਪੇਨ ਦੇ ਲੋਕ ਜ਼ਮਹੂਰੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਟੋਕੀਓ ਤੋਂ ਚੀਨ ਉਤੇ ਜਪਾਨ ਦੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਹਮਲੇ ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹੀ ਕੀਤੀ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਹਿੰਦ ਦੀ ਕੌਮੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਨਾ ਕੇਵਲ ਇਨਕਲਾਬੀ ਅੰਗ ਨੇ, ਸਗੋਂ ਸਰਬ ਹਿੰਦ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਜਪਾਨੀ ਹਮਲੇ, ਕਬਜ਼ੇ ਤੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਡਾ. ਕੁਟਨੀਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਡਾਕਟਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਵੀ ਜਪਾਨੀ ਹਮਲੇ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕੀਤੇ ਚੀਨੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਦਵਾ ਦਾਰੂ ਵਾਸਤੇ ਚੀਨ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਏਜੰਟ ਸਮਝਦੇ ਸਾਂ ਤੇ ਉਹ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਰੜਕਦਾ ਸੀ।

ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਸੀ ਜਿਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਬਲ ਵੱਲ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਈਏ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਡੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਫੇਰ ਅੱਖਾਂ ਵੱਜੀਆਂ ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤੱਕਣੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਅਰਜ਼ੇਈ ਨੇ ਥਾਂ ਨਾ ਬਣਾਈ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਉਪਰਾਮਤਾ ਦਿਸ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ, ਪਾਲਸੀਆਂ ਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਸੀ। ਅਜੇ ਉਸ ਨੇ ਜੰਗ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪੌਜੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਾਈ ਤੇ ਗਾਂਧੀ ਲੰਡਨ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਰਹੇ ਬੰਬਾਂ 'ਤੇ ਅੱਬਰੂ ਵਗਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡੇ ਦਾ ਅਜੇ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਪਰ ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪੇਗੰਡਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਜੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮੇਟੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੈਨਨ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਡਾ. ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜੈ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਰਗਰਮ ਵਰਕਰ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਇਸ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਨਾ ਜਚੀ ਤੇ ਨਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲਦਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ ਜਾਪੀ। ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਾਲਾ ਦਿਸਿਆ ਕਿ ਮਤਾਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਤੋਂ ਪੈਸਾ ਮਾਨਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚਿੰਤਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜੰਗ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੇ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਾ ਲੋੜਦਾ ਸੀ ਜੇ ਫਾਸਿਸਟਾਂ

ਦਾ ਬੀ ਤੱਕ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰੇ-ਫਿਰਦੇ ਤੇ ਝਾਗਾਂ ਝਾਗ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਨੌਕਰ ਭਾਂਡੇ ਲੈਣ ਆਇਆ। ਮੀਆਂ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪਠਾਣੀ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਚਾਹ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਪਰ ਉਹ ਨਾਂਹ ਨੁਕਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ।

“ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅਧਿਕਾਰਤ ਚਿੱਠੀ ਹੈ”, ਮੀਆਂ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਨਹੀਂ! ਮੈਨੂੰ ਉਂਜ ਹੀ ਮੌਲਾਨਾ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਜਾਹ।” ਉਹਦਾ ਉਤਰ ਸੀ। ਇਸ ਜਵਾਬ ਤੇ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਸ਼ੱਕੀ ਹੋ ਗਏ। ਮੀਆਂ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਕੁਰਸੀ ਡੁਹਾ ਕੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਅੰਦਰ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਬੈਠੇ ਰਹੇ।

“ਇਹ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸੁੰਘਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬੋਸ ਬਾਬੂ ਦੀ ਸੁੰਘਕ ਕੱਢਣ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।” ਮੀਆਂ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਹਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਫਟਾ ਫਟ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ।

“ਜਸ਼ਾਸ ਏ।” ਮੀਆਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹਾਮੀ ਭਰੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹਦਾ ਪਿਛਕੜ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀਆਂ ਜੰਗਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਤੇ ਸਾਮਰਾਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਆ ਗਏ ਤੇ ਪੂਰੇ ਪਠਾਣੀ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਪਸ਼ੌਰੇ 'ਚ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਣ ਲੱਗ ਪਏ।

“ਇਹਨੂੰ ਮੇਰੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰੋ! ਮੈਂ ਖਨਜ਼ੀਰ (ਸੂਅਰ) ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗਾ”, ਮੀਰ ਗਜ਼ਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਫਤਵਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗਦ ਗਦ ਹੋ ਕੇ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ। ਇਕ ਦਾਉਸ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਵੀ ਉਸੇ ਰਾਇ ਦਾ ਸੀ। ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ ਘੋਲਦਿਆਂ ਵੀ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਜਾਨੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਪਾਪ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜੁਮੇ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਾ ਲਾਓ ਪਰ ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਲੋਹੇ ਲਾਥੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਦ ਉਹ ਸਾਡਾ ਵਾਕਿਫ਼ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡਾ ਪਤਾ ਕਿਸ ਨੇ ਦਿੱਤਾ? ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ. ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਸਰਹੱਦ ਵਿਚ ਹੋਰ ਬੜੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਪਠਾਣ ਹਨ। ਡਾ. ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ ਹਨ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਗਿਆ? ਖਾਸ ਇਥੇ ਕਿਉਂ ਆਇਆ? ਦਾਲ 'ਚ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਕਾਲਾ ਹੈ। ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਸਰਬ ਹਿੰਦ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਦਾ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਹ (ਚਮਨ ਲਾਲ) ਤਾਂ ਫਾਰਵਰਡ ਬਲਾਕੀਆ ਵੀ ਨਹੀਂ।

ਮੌਲਾਨਾ ਆਜ਼ਾਦ ਇਸ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਮੀਆਂ ਜਾਅਫ਼ਰ ਸ਼ਾਹ ਵੱਲ ਭੇਜਦਾ, ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਕਿਉਂ? (ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਾਂਗਰਸੀ ਪਠਾਣ ਲੀਡਰ ਸਨ) ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮੌਲਾਨਾ ਕਦੇ ਦਾ ਜਾਣਦਾ ਸੀ? ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ. ਨੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਤਿੰਨੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਬਾਰਾ ਲਾਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਅਖੀਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਹੁਣ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੌਕਾ ਹੱਥ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਨੇ ਮਾਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ. ਨੂੰ ਮਗਰੋਂ ਨਹੀਂ ਲਾਹ ਸਕਦੇ। ਮੈਂ ਵੀ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ. ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਕੌਲ ਆਇਆ ਹੈ। ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ. ਜ਼ਰੂਰ ਲੁਕ ਛਿਪ ਕੇ ਦੇਖੇਗੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿੱਧਰ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਜਦ ਅਸੀਂ ਉਹਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ. ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਫਿਰ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਕੱਢੇਗੀ ਕਿ ਬੋਸ ਨੂੰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਹੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਸ ਭੇਤ ਨੂੰ ਨਿਕਲਣੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੋਂ ਹੀ ਨਿਕਲ ਜਾਏਗਾ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀ ਆਪ ਕੁਹਾਤਾ ਮਾਰ ਬਹਾਂਗੇ।

ਮੇਰੀਆਂ ਇਹ ਦਲੀਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਲੱਗੀਆਂ ਤੇ ਉਹਦੀ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਈ, ਪਰ ਅਸਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਡਾ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਬੂਠ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਕਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਹੀ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਉਹ ਮੀਆਂ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਵਰਗੇ ਤਹਿਸੀਲ ਪੱਧਰ ਦੇ ਗੁੰਮਨਾਮ ਜਿਹੇ ਵਕੀਲ ਪਾਸ ਨਾ ਭੇਜਦੀ। ਡਾ. ਖਾਂ ਸਾਹਿਬ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਪਠਾਣ ਲੀਡਰਾਂ ਵੱਲ ਤੌਰਦੀ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਵੀ ਜਤਾ ਦਿੱਤਾ।

ਉਹਨੂੰ ਚਾਹ ਪਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤੇ ਮੀਆਂ

ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਦਬਕ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਮੁੜ ਨਾ ਕੇਵਲ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਵੱਲ ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਸਰਹੱਦੀ ਸੂਬੇ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਨਾ ਕਰੇ। ਉਸ ਨੇ ਬੁਗਚਾ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਦਫ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਸ਼ਨਈ ਵਾਲੇ ਵਾਰਸ ਖਾਂ ਦਾ ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ. ਵਾਲਾ ਭਰਾ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਡੇਰੇ ਆਮ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ. ਨੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਸ ਦੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੀਆਂ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਡੇਰੇ ਭੇਜਿਆ ਸੀ।

ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਭਗਤ ਰਾਮ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 26 ਜਨਵਰੀ 1941 ਦੀ ਸਵੇਰੇ ਮੂੰਹ ਹਨੇਰੇ ਛੇ ਵਜੇ ਬੋਸ, ਭਗਤ ਰਾਮ, ਆਬਾਦ ਖਾਂ, ਇਕ ਸੂਹਾ ਤੇ ਇਕ ਡਰਾਈਵਰ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕਾਬਲ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਪੈ ਗਏ। ਕਾਰ ਜਮਰੌਦ ਵਾਲਾ ਨਾਕਾ ਲੰਘ ਕੇ ਖਜ਼ੂਰੀ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਫੌਜੀ ਕੈਂਪ ਤੱਕ ਗਿਆਰਾਂ ਮੀਲ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਥੋਂ ਸ਼ਿਨਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਆਜ਼ਾਦ ਇਲਾਕਾ ਡੇਢ ਫਰਲਾਂਗ ਉਤਰ ਵੱਲ ਸੀ ਤੇ ਫੌਜੀ ਕੈਂਪ ਇਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੱਖਣ ਵੱਲ। ਆਬਾਦ ਖਾਂ ਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਤਾਂ ਕਾਰ ਵਿਚ ਮੁੜ ਗਏ ਤੇ ਬੋਸ, ਭਗਤ ਰਾਮ ਤੇ ਸੂਹਾ ਪੈਦਲ ਹੀ ਆਜ਼ਾਦ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜੇ। ਬੋਸ ਨੇ ਮਲੇਸ਼ੀਏ ਦਾ ਪਠਾਣਾਂ ਵਾਲਾ ਸਲਵਾਰ ਕਮੀਜ਼ ਦਾ ਪਹਿਰਾਣਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਕੁੱਲੇ 'ਤੇ ਅਸਮਾਨੀ ਰੰਗ ਦੀ ਪੇਸ਼ਵਾਨੀ ਲੁੰਗੀ ਬੋਧੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਉਤਰਾਵਾਂ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੇ ਅਗਲੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਪੈਦਲ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਖੱਚਰ ਭਾੜੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਪਿਸ਼ਾਵਰ-ਕਾਬਲ ਸੜਕ 'ਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਅੰਦਰ ਗਰਦੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਇੱਥੋਂ ਸੂਹਾ ਮੌੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਭਗਤ ਰਾਮ ਤੇ ਬੋਸ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਏ। ਆਜ਼ਾਦ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜਗੀਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਿਸਤਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਪੱਖ ਲਾਇਆ ਜੋ ਪਿਸ਼ਾਵਰੋਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਉਤਲੇ ਪਿੰਡ ਕੋਹੀ ਵਿਚ ਖਾਨ ਅਬਦੁਲ ਲਤੀਫ਼ ਦਾ ਮਕਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੱਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬੋਸ ਨੂੰ ਗੁੰਗਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਭਗਤ ਰਾਮ ਜੋ ਰਹਿਮਤ ਖਾਂ ਸੀ, ਹਰ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਦੱਸਦਾ ਕਿ “ਇਹ (ਬੋਸ) ਉਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਾਈ ਜਿਆਉ ਦੀਨ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਹੋਏ ਪਹਾੜ 'ਤੇ ਲੱਕੜ ਲੈਣ ਗਿਆਂ ਦੇਉ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਖਿੱਚ ਲਈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਹੁਣ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਦੱਸਣ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਡਾ ਸਰੀਫ਼ ਦੀ ਜ਼ਿਆਰਤ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।”

ਜ਼ਿਆਰਤ ਦਾ ਇਹ ਪੱਖ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਮੁਸਲਮ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਭਗੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਫਿਰਦੇ-ਤੁਰਦੇ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਸਾਂ। ਕਿੱਥੋਂ ਆਏ ਹੋ, ਕਿਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਉਸ ਪਾਸੇ ਦੀ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਆਰਤ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਿੱਛਾ ਛੁਡਾ ਲਈਦਾ ਸੀ। ਮਾਂਦਰੀ ਕੱਢੀ ਤੇ ਫਿਰ ਸੜਕ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਟਰੱਕ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ 31 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਤਤਕੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਕਾਬਲ ਦੇ ਨਾਕੇ ਬਡਖਾਕ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਦੇਖ ਭਾਲ ਵਾਲੀ ਗਾਰਦ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸੋ ਉਹ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਤੋਂ ਬਚ ਗਏ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਮੂੰਹ ਹਨੇਰੇ ਗਾਰਦ ਦੇ ਉਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂਗੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕਾਬਲ ਜਾ ਵੜੇ।

ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਵਾਹ ਲਾਈ ਕਿ ਸੋਵੀਅਤ ਵਾਲੇ ਬੋਸ ਨੂੰ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਮੰਨ ਲੈਣ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾ-ਮਾਨੀਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਸ਼ਾਹੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਰੂਸੀ ਟਰੇਡ ਏਜੰਟ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਕਹਿਣ ਗਏ ਤੇ ਸੋਵੀਅਤ ਰਾਜਦੂਤ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਸੋਵੀਅਤ ਖਰੀਦ ਰਹੀ ਸੋਵੀਅਤ ਰਾਜ ਨਿਵਾਸ ਦੀ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਜਦੂਤ ਦੇ ਨਾਂ ਚਿੱਠੀ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਕੰਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਲਟਾ ਉਸ ਅੱਰਤ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਜਾਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਅਖੀਰ ਸੋਵੀਅਤ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਮਾਯੂਸ ਹੋ ਕੇ ਬੋਸ 6 ਫਰਵਰੀ 1941 ਨੂੰ ਜਰਮਨ ਦੂਤਾਵਾਸ ਵਿਚ ਆਪ ਸਿੱਧਾ ਜਾ ਵੜਿਆ। ਜਰਮਨ ਆਉਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਅੰਦਰਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਜਰਮਨ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹ ਪਠਾਣ ਨੌਕਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਹੇਠ ਆਉਣੋਂ ਬਚ ਗਿਆ। ਜਰਮਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬੋਸ ਮੰਨ ਲਿਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਾਇਰਲੈਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇੰਜ 23 ਫਰਵਰੀ ਤੱਕ ਉਹ ਤੇ ਭਗਤ ਰਾਮ ਜਰਮਨਾਂ ਨਾਲ ਤੀਜੇ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਮਿਲਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਇੱਥੋਂ ਲੈ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉਡੀਕਦੇ ਰਹੇ।

ਅਖੀਰ 23 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਜਰਮਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਟਲੀ ਦੇ ਰਾਜ ਨਿਵਾਸ ਵਿਚ ਰਾਜਦੂਤ ਪੀਏਤਰੋ ਕੁਆਰਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਜਿਥੇ ਉਹ ਦੇ ਰਾਤਾਂ ਰਿਹਾ। ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਵਿੱਢੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹਥਿਆਰੀ ਲੜਾਈ ਵਾਸਤੇ ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਤੋਂ ਫੌਜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲੈਣ ਤੇ ਇਸ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜਿੱਤ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਿੰਦ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਨਾਲ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਵਾਹ ਬਾਰੇ ਹੋਈਆਂ। ਬੋਸ ਨੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਆਰਜ਼ੀ ਹਕੂਮਤ ਬਣਾ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤੇ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਫਾਸਿਸਟ ਹਕੂਮਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ (ਆਰਜ਼ੀ ਹਕੂਮਤ) ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਜੰਗ ਵਿਚ ਇਸ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਰੁਪਏ ਪੈਸੇ, ਹਥਿਆਰ ਪੱਤੇ ਤੇ ਲੋੜ ਪਏ ਤਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ। ਕੁਆਰਨੀ ਨੇ ਬੋਸ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਫਾਸਿਸਟ ਹਕੂਮਤਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਆਉਣ ਤਕ ਉਡੀਕਣ ਲਈ ਆਖਿਆ।

ਫਾਸਿਸਟ ਹਕੂਮਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਜੇ ਜਵਾਬ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਾ ਆਇਆ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਸ ਨੂੰ ਰੋਮ ਭੇਜ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਆ ਗਿਆ। ਇਟਲੀ ਦਾ ਰਾਜਦੂਤ ਪੀਏਤਰੋ ਕੁਆਰਨੀ ਬੜਾ ਹੰਢਿਆ ਵਰਤਿਆ ਚਲਦਾ ਪੁਰਜਾ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਬੋਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਕਲਰਕ ਮਜੇਤਾ ਦਾ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸਪੋਰਟ 'ਤੇ ਬੋਸ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਜੜ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਹਨੂੰ ਉਹ 18 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਤਤਕੇ ਸਵੇਰੇ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸੋਵੀਅਤ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤਿਰਮੇਜ਼ ਲੈ ਗਏ ਜਿੱਥੋਂ ਉਹਨੂੰ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਮਾਸਕੋ ਤੇ ਫਿਰ ਅਗਾਂਹ ਲਿਜਾਣਾ ਸੀ।

ਸੁਭਾਸ਼ ਨੂੰ ਸਰਹੱਦ ਵੱਲ ਤੌਰ ਕੇ ਭਗਤ ਰਾਮ 19 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਚੱਲ ਪਿਆ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਆਜ਼ਾਦ ਇਲਾਕੇ ਲਾਗੇ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਨੂੰ ਅਰਖੀ ਪਿੰਡ ਲਾਗਿਉਂ ਛੱਡ ਉਤਰ ਵੱਲ ਮਹਿਮੰਦਾਂ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ। ਇਧਰ ਦੀ ਰਾਹ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦੀਆਂ ਠਾਹਰਾਂ ਤੇ ਟਿਕਾਣੇ ਸਨ। ਅਰਖੀ ਤੋਂ ਕੁੱਝ ਪੈਲ ਤੇ ਗੰਧਾਉ ਵਿਚ ਦੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੁਬਕਦਰ ਬਾਈ 23 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਨੁਸ਼ਹਿਰੇ ਮੀਆਂ ਅਕਬਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। 25 ਮਾਰਚ 1941 ਨੂੰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਾਸੇ ਲਾਹੌਰ ਪੁੱਜ ਗਿਆ।

ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਾਬਲ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾਈ। ਇਸ ਵਾਰਤਾ ਵਿਚ ਬੋਸ ਦਾ ਮਾਸਕੋ ਜਾਣਾ ਨਾ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਡੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਮਿੱਟੀ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਸਾਡੇ ਬੋਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਸੱਚੇ ਨਿਕਲੇ। ਅਸੀਂ ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਤਬਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ? ਅਸੀਂ ਛਲੇ ਗਏ ਸਾਂ। ਅਸੀਂ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੀ ਕਚਿਆਈ 'ਤੇ ਬੜਾ ਕਲਪੇ। ਅਸੀਂ ਸੋਵੀਅਤ ਰਾਜਦੂਤ ਨੂੰ ਵੀ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢੀਆਂ, ਤੇ ਸੋਢੀ ਨੂੰ ਤਾਂ ਖਲੋਣ ਜੋਗਾ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਬੋਸ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਨਾ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦੇਣ ਲਈ ਭਗਤ ਰਾਮ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ “ਤੁਸੀਂ ਖਾਤਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰੱਖੋ। ਬੋਸ ਨੇ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਫਾਸਿਸਟ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮਾਸਕੋ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਅਗਾਂਹ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਮਾਸਕੋ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ।”

ਸਾਨੂੰ ਰੂਸ ਦੇ ਰਾਜਦੂਤ 'ਤੇ ਵੀ ਬੜਾ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਾਮ ਕਿਸ਼ਨ ਤੇ ਫਿਰ ਛੀਨੇ ਨਾਲ ਰੁੱਖਾ, ਬੇਲਿਹਾਜ਼ਾ ਤੇ ਗੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਹੁਣ ਬੋਸ ਵਾਰੀ ਵੀ। ਸਾਨੂੰ ਸੋਵੀਅਤ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਇਸ ਕਚਿਆਈ 'ਤੇ ਬੜਾ ਰੰਜ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਡਰਾਕਲ ਤੇ ਕੰਡ ਬਚਾਊ ਰਾਜਦੂਤ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਲਾਗਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਲਾ ਛੱਡੇ ਸਨ ਜੋ ਸਾਡੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਘੋਲ ਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਘੁਲ ਰਹੇ ਤੇ ਜਾਨਾਂ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਕਾਬਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਨਹੀਂ ਫੜਦੇ। ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਦੇ ਦੂਤ ਹੀ ਚੰਗੇ।

ਖੈਰ, ਬੋਸ ਦੇ ਮਾਸਕੋ ਉਤਰ ਜਾਣ ਦੇ ਦਮ ਦਿਲਾਸੇ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਪਰਚ ਗਏ ਪਰ ਬੋਸ ਦੀ ਖਸਲਤ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਯਕੀਨ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ ਤੇ ਸਾਡਾ ਧੁੜਕੂ ਦੂਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਫੇਰ ਭਗਤ ਰਾਮ ਬੋਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਚਿੱਠੀਆਂ ਲਿਆਇਆ। ਇਕ ਫਾਰਵਰਡ ਬਲਾਕ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਕਵੀਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਂ, ਤੇ ਦੂਜੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਦੇ ਭਾਈ ਸ਼ਰਤ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਦੇ ਨਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ

ਉਸ ਨੇ ਜਰਮਨ ਰਾਜਦੂਤ ਨਿਵਾਸ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਵੀਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਰੁਕੇ 'ਚ ਖਰਚਾਂ ਲਈ ਰੁਪਏ ਮੰਗੇ ਸਨ।

ਬੋਸ ਨੇ ਇਹ ਮਤਾ ਪਕਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਨਾਲ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਬਿਨਾ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪੱਕ-ਪਕਾਅ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਖਰਚੇ ਵਾਸਤੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਲੈਣੇ। ਭਗਤ ਰਾਮ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜੋੜ-ਜੋੜੀ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬੋਂ ਕਾਬਲ ਜਾਇਆ, ਆਇਆ ਤੇ ਠਹਿਰਿਆ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਰਾਹ ਦੀਆਂ ਠਾਹਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਰਚਾ ਦੇਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਬੇਅੰਤ ਪੈਸਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਪੈਸਾ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਉਸ ਨੇ ਕਵੀਸ਼ਰ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਫਾਰਵਰਡ ਬਲਾਕ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਸੀ ਤੇ ਬੋਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੇਤਲਾ ਸੀ।

ਭਗਤ ਰਾਮ ਤੇ ਮੈਂ, ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਕਵੀਸ਼ਰ ਪਾਸ ਗਏ ਤੇ ਬੋਸ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਸਾਥੋਂ ਵਾਕਫੀਆਂ ਮੰਗੀਆਂ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸਾਂ ਜਾਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਸ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਕਾਬਲ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਉਥੋਂ ਰੋਮ ਨੂੰ ਤੁਰ ਜਾਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ।

ਉਸ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹੀ, ਉਪਰੰਤ ਭਗਤ ਰਾਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਹੋਰ ਵਿਆਖਿਆ ਮੰਗੀ ਜੋ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੇਖੀ ਗਿਆ ਪਰ ਪੈਸਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰੁੱਕਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹਸੂ-ਹਸੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਚਿਹਰਾ ਇਕ ਦਮ ਉਤਰ ਗਿਆ ਤੇ ਜੁਲਾਹੇ ਦੇ ਰਛ ਵਰਗੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਕੇ ਡੁੱਘੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣਾ। ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਕੁ ਮਿੰਟ ਉਡੀਕਿਆ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਸੁੱਟੀ ਚੁੱਪ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਭੁਲੀ ਵਿਸਰੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਖੀਰ ਮੈਂ ਅੱਕ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕਿਉਂ ਸਰਦਾਰ ਜੀ?” ਬਾਹਰ ਬਰਾਡੇ ਵਿਚ ਤਰਕਾਲਾਂ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹਨੇਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਵੀਸ਼ਰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਉਠਿਆ ਤੇ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਅਸਾਂ ਮਹਿੰ ਪਸਮ ਪਈ ਸਮਝੀ। ਅੰਦਰ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਬੜੀ ਜਲੀ ਤੇ ਦੋ ਕੁ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਕਵੀਸ਼ਰ ਬਾਹਰ ਆਇਆ। ਨੋਟਾਂ ਦੇ ਬੱਬੇ ਦੀ ਥਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਹੀ ਰੁੱਕਾ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਉਹਨੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਿਆਂ ਵਾਂਗ ਰੁਖਾ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਕੇ ਭਗਤ ਰਾਮ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ, “ਇਹ ਹੈਡਰਾਈਟਿੰਗ (ਲਿਖਤ) ਉਸ ਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ।” ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ (ਸਾਡੇ ਭਾਣੇ) ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਦੇਣੇ। ਉਹ ਇਹੋ ਜਵਾਬ ਸੋਚਣ ਲਈ ਅੰਦਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ਭਗਤ ਰਾਮ ਨੇ ਰੁੱਕਾ ਫੜ ਲਿਆ। ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦਮ ਉਠ ਖਲੋਤੇ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਭਰੇ ਪੀੜੇ ਮੂੰਹ ਲੈ ਕੇ ਬਿਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਦੁਆ ਆਖਿਆਂ ਤੁਰ ਆਏ। ਇਹ ਸਨ ਬੋਸ ਦੀਆਂ ਸੱਜੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ। ਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਰ ਦੀ ਕੰਡ ਪਿੱਛੇ ਪੈਸਾ ਪਿਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਬਿਪਤਾ ਵੇਲੇ ਯਾਰ ਦੀ ਵੱਢੀ ਉਗਲੀ 'ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੂੜਦੇ। ਇਹੋ ਰੁੱਕਾ ਜਦ ਭਗਤ ਰਾਮ ਨੇ 28 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਕਲਕੱਤੇ ਜਾ ਕੇ ਬੋਸ ਦੇ ਭਾਈ ਸ਼ਰਤ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਹੁਤ ਨਾ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਸੱਤ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਭਗਤ ਰਾਮ ਨੂੰ ਅਡੋਲ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਕੀ ਪੈਸਾ ਅਸਾਂ ਆਪ ਪਾ ਕੇ ਭਗਤ ਰਾਮ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕਾਬਲ ਤੌਰ ਦਿੱਤਾ। ਭਗਤ ਰਾਮ ਮਹੀਨੇ ਕੁ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੋਸ ਵਾਅਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਸਕੋ ਨਹੀਂ ਉਤਰਿਆ, ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਰੋਮ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਨੇ ਬੋਸ ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਮੰਨ ਲਈਆਂ ਨੇ। ਉਹਨੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਾਸਤੇ ਜਿਹੜੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੇ ਕੁਝ ਯਾਦ ਰਹਿ ਗਏ ਹੋਏ ਇਹ ਵਜ਼ੀਰ ਸਨ। ਅਜੇ ਲੋੜ ਵੀ ਦੇਣੀਆਂ ਕੁ ਦੀ ਸੀ:

1. ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ-ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ।
2. ਗ੍ਰਹਿ ਮਤਰੀ-ਸ਼ਰਤ ਚੰਦਰ ਬੋਸ
3. ਪੈਸਾ ਮੰਤਰੀ-ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਕਵੀਸ਼ਰ
4. ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ-ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ

ਫਾਸਿਸਟ ਤ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਪਿਛਲਾ ਅੰਕ ਵੇਖੋ)

ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਨਕਸਲੀ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਟਿਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਪੰਜ ਜਾਂ ਪੰਦਰਾਂ, ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ, ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ। ਚਿਤਾਵਨੀ ਸਾਂਵਲੀ ਨੇ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਮੇਰਾ ਅਹੁਦੇ, ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਵਡੱਪਣ ਇਕ ਪਲ ਵਿਚ ਕਾਫ਼ੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

“ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਏਂ, ਕਿਉਂ?” ਗੰਧ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਉਸ ਤੇਜ਼ ਗੰਧ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸ ਸਾਂਵਲੀ, ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਾਇਦ ਤੂੰ ਜੂਝੇ ਵਿਚ ਲਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਨਾ ਤਾਂ ਕਾਇਰਤਾ ਦਿਖਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੋਂਦ। ਇਹ ਤੈਅ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਸਿਓਂ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਲੁਕੀ ਗੋਲੀ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਧਸ ਜਾਂਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਡਰ ਕੁਝ ਘਟ ਗਿਆ।

“ਹਾਂ! ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਤੇਰੇ

ਕੈਲਾਸ਼ ਚੰਦਰ
ਅਨੁਵਾਦ: ਮਹਿੰਦਰ ਬੇਦੀ, ਜੈਤੋ

ਨਾਲ। ਮਿਲ ਬੈਠ ਕੇ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਤੈਅ ਕਰ ਲਈਏ...।”

“ਤੇਰਾ ਵਿਭਾਗ ਕੁਝ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਡਿਪਟੀ! ਫੇਰ ਵੀ, ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਅਫ਼ਸਰ ਲੱਗਦਾ ਏਂ। ਤੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਵ ਰਾਮ ਕੁੰਠੇ ਦਾ ਕੇਸ ਸੁਲਝਾਇਆ ਏ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਦੀ ਆਂ।” ਗੰਧ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੇ ਹਨੇਰੇ ਦੇ ਪਰਦੇ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਸਾਂਵਲੀ ਤਿੰਨ ਕੁ ਫੁੱਟ ਦੇ ਫਾਸਲੇ 'ਤੇ ਆ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ।

ਉਹ ਫਾਸਲਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਤ੍ਰਫ਼ਕਿਆ ਸਾਂ। ਏਨੇ ਘੱਟ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਠੋਸ ਸੋਧਨ ਤੇ ਦਲੇਰੀ ਦੀ ਸਾਕਾਰ ਮੂਰਤ ਸਾਂਵਲੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਸਿੰਧਾ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਤੱਕਦੀ ਹੋਈ। ਯਕਸ਼ਣੀ (ਦੇਵ ਦਾਸੀ) ਵਰਗਾ ਸ਼ਿਆਮਲ ਰੂਪ। ਸਿਓ ਵਾਂਗ ਭਰੀ ਦੇਹ। ਸਾਧਾਰਨ ਕੱਦ ਦੀ ਨਕਸਲੀ। ਉਹਦੇ ਮੋਢੇ ਉਤੇ ਕਾਰਬਾਈਨ ਟੰਗੀ ਹੋਈ ਸੀ...ਠਾਹ! ਠਾਹ! ਠਾਹ! ਗੋਲੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਵਾਂਕੁਸ਼ਮ ਦੇ ਫੁੱਲ ਨਿਕਲਦੇ ਹੋਣਗੇ ਉਹਦੀ ਕਾਰਬਾਈਨ ਵਿਚੋਂ। ਸਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਐਸ.ਪੀ. ਸਾਹਬ ਨੇ। ਅਜਿਹਾ ਰੂਪ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਈਮਾਨ ਡੋਲ ਜਾਏ। ਸਿਰ ਉਤੇ ਸੰਘਣੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ...ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਛਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਰਈ ਦੀ ਛਾਂ। ਰੂਪ ਤੇ ਆਤੰਕ ਦਾ ਅਦਭੁਤ ਸੰਗਮ...ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਇਵੇਂ ਦਗ ਰਹੀ ਸੀ।

ਹੁਣੇ ਜਿਸ ਸ਼ਿਵ ਰਾਮ ਕੁੰਠੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸਾਂਵਲੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਹਦੇ 17-18 ਸਾਲ ਦੇ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਫੜ ਲਿਆਈ ਸੀ। ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੁੰਡਾ ਨਕਸਲੀਆਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਘਰੋਂ ਦੋ ਦੋ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਗ਼ਾਇਬ ਰਹਿ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਟਾਰਚਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੰਗਲ ਦੀ ਰਾਹ ਫੜ ਲਵੇਗਾ। ਉਹਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲਾਕਅੱਪ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੰਗਲੇ 'ਚ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਟੋਲੇ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਇਕੱਲਾ ਸਕੂਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਸਕੂਲ ਜਾਣਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਨੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੰਗੀ ਉਹਨੂੰ ਨਰਸਰੀ ਵਾਲੀ ਕਿਤਾਬ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜੜ੍ਹੀ-ਬੂਟੀਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੜ੍ਹੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਾਣੀਏ ਨੂੰ ਵੇਚ ਕੇ ਘਰ ਲਈ ਚੌਲ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਮਾਨ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਹਾਰਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਘਰ ਉਹਦੇ ਦੋ ਭਰਾ ਹੋਰ ਨੇ ਪਰ ਉਹ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਣੀਏ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰ ਲਈ ਤੇ

ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਸੁਗੰਧ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਕਬਾਇਲੀ ਖੇਤਰਾਂ ਅੰਦਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਨਕਸਲੀ ਅੰਦੋਲਨ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੈਗਾਸਾਸੇ ਐਵਾਰਡ ਜੇਤੂ ਉਘੀ ਭਾਰਤੀ ਲੇਖਕ ਅਰੁੰਧਤੀ ਰਾਏ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਦੱਬੇ ਕੁਚਲੇ ਅਤੇ ਸਤਾਏ ਹੋਏ ਅਤਿ ਗਰੀਬ ਕਬਾਇਲੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸ਼ਰ੍ਹੇਆਮ ਸਟੈਂਡ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪ੍ਰਵਚਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤਲਾਸ਼ਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਜੋਂ ਰੀਵਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਘੇ ਹਿੰਦੀ ਲੇਖਕ ਕੈਲਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਨੇ ‘ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧ’ ਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਰਸਾਲੇ ‘ਕਹਾਣੀ ਪੰਜਾਬ’ ਦੇ ਆਨਰੇਰੀ ਸੰਪਾਦਕ ਡਾ. ਕਰਾਂਤੀਪਾਲ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ (ਫੋਨ 94177-30600) ਕੋਲੋਂ ਤਰਜਮਾ ਕਰਵਾ ਕੇ ‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਉਚੇਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ‘ਵਰਤਮਾਨ ਸਾਹਿਤਯ’ ਨਾਂ ਦੇ ਅਦਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ‘ਕਮਲੇਸ਼ਵਰ ਕਹਾਣੀ ਮੁਕਾਬਲੇ’ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਪਹਿਲਾ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਵੀ ਸਾਹਿਤਕ ਹਲਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਪੇਸ਼ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ।—ਸੰਪਾਦਕ

ਉਹਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

“ਇਹ ਤੇਰੀ ਕੋਈ ਚਾਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ...ਮੈਨੂੰ ਫੜਨ ਦੀ ਜਾਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾ ਕੇ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦੀ?”

“ਯਕੀਨ ਕਰ ਸਕੋ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।” ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ, ਸਮਝੌਤਾ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਚੱਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ।

“ਤੂੰ ਓਹੋ—ਜਿਹਾ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਡਿਪਟੀ। ਬੈਰ, ਕੋਈ ਹਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਉਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਇਕੱਲਾ ਤੇ ਨਿਹੱਥਾ। ਖ਼ਬਰਦਾਰ! ਕੋਈ ਚਲਾਕੀ ਨਾ ਕਰੀਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜਾਨ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋ ਬੈਠੇਗਾ।...ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ।” ਦੂਜੇ ਪਲ ਸਾਂਵਲੀ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਘੁਲਣ ਲੱਗੀ, ਫੇਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਪ ਹੋ ਗਈ। ਹੁਣ ਗੰਧ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਹੀ, ਹਨੇਰੇ ਤੋਂ ਡਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਬਿਲਕੁਲ ਇਕੱਲਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ। ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਸੁਕਯਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ।

ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਪਿੱਛੋਂ ਮੈਂ ਕਈ ਰਾਤਾਂ ਬੇਚੈਨ ਰਿਹਾ। ਸੋਚਿਆ, ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਆਂ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਕਿ ਸਾਂਵਲੀ ਵਰਗੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਔਰਤ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਕੇ ਕੀ ਸਮਝਾਏਗਾ ਉਸ ਨੂੰ...ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦਿਆਂਗਾ? ਅਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਏਗੀ। ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੁਜ਼ਰਿਮ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਤੈਅ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿਭਾਗ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਸਹਿਯੋਗ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਸਾਂਵਲੀ ਨਾਲ ਹੋਈ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬਾਬਤ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਾਂਗਾ।

ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਅਨਿਆਂ ਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਮਿਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਪਰ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਮ ਕੱਸ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਨਕਸਲਵਾਦ ਉਤੇ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤਕ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੀ, ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਛਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਗ਼ੈਰ-ਸਾਮਾਜਿਕ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਔਖੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਹੀ ਆਦਮੀ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਨਕਸਲਵਾਦ ਰੁਕ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਔਖਾ ਤੇ ਲੰਮਾ ਕਾਰਜ ਹੈ ਪਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤਾਂ ਕੀਤੀ ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਗਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਜਲਦੀ ਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਸਾਹੁਵੇਂ ਮਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਗੱਲ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਤਰਕ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਜਿੰਨੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਦੋਵੇਂ ਵਿਭਾਗ ਰਲ ਕੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣਗੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਲੋੜ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ।

ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਵੱਲੋਂ ਕੁਲੈਕਟਰ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ

ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਕੁਲੈਕਟਰ ਨੇ ਵੀ ਤਤਪਰਤਾ ਦਿਖਾਈ, ਤੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸਾਰੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾ ਲਈ। ਉਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਹਾਏ ਤੌਬਾ ਮੱਚ ਗਈ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਮੈਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਖ਼ਾਮੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ। ਦੂਜੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਇਹ ਗ਼ੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਖ਼ਲ ਲੱਗਿਆ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵੱਲ ਉਂਗਲ ਸਿੰਨ੍ਹੀ ਗਈ ਸੀ। ਕੁਲੈਕਟਰ ਨੇ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ ਤੇ ਲਾਈਨ ਆਫ਼ ਐਕਸ਼ਨ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਅਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ। ਅਗਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇਹਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਹੋਣੀ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਬੀਤੇ ਤੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਵਾਰਦਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮਾਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ। ਉਹਨੂੰ ਮਿਲ ਵੀ ਆਇਆ। ਉਹਨੂੰ ਨਾਲ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮਨਸ਼ਾ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਪਰ ਮਾਂ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇਰਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਹਦਾ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪਣਾ ਅੰਤਮ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਏ। ਸੋ, ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਪਿਆ।

ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਮਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਐਸ.ਡੀ.ਓ. ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਠੱਸ ਜਿਹੇ ਆਦਮੀ ਲੱਗੇ। ਬੱਧੀ-ਰੁੱਝੀ ਸੋਚ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਤੇ ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਸਕਾਰ ਜਿਹਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੱਕੀ ਉਮਰ ਦੇ ਰੰਗੀਨ-ਮਿਜ਼ਾਜ਼ ਅਫ਼ਸਰ ਸਨ ਉਹ। ਪੁਤਪੁਤੀਆਂ ਉਤੇ ਕਾਲੇ-ਚਿੱਟੇ ਵਾਲ, ਸਿਰ ਦੇ ਬਾਕੀ ਵਾਲ ਬਾਲਗ਼ਾਰਨੀਅਰ ਕਲਰ ਕਰਕੇ ਚਮਕਾਏ ਹੋਏ। ਭੂਰੇ ਭੂਰੇ...ਸ਼ਾਇਦ ਰੋਜ਼ ਸ਼ੈਪੂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸਤਿਹਾਰ ਜਿੰਨੇ ਚਮਕਦਾਰ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੈਕਸੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਲਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ

ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਬੋਲੇ, “ਮਿਸਟਰ ਰੋਹਿਤ! ਅਜੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜਵਾਨ ਓ। ਲਾਈਫ਼ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਰੋ। ਅਹਿ ਕੀ ਰਪੋਟਾਂ (ਰਿਪੋਰਟਾਂ) ਦਾ ਪੱਥਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਬੈਠ ਗਏ। ਸੱਚੀ, ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਸਿਰ ਪੀੜ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਏ ਐਸੀਆਂ ਰਪੋਟਾਂ ਨਾਲ। ਏਥੇ ਤਾਂ ਸੈਕਸ ਈ ਸੈਕਸ ਐ, ਯਕਦਮ ਠੋਸ ਸੈਕਸ। ਸੌਂਹ ਪੁਆ ਲਓ। ਸੱਚੀ ਮਜ਼ਾ ਆ ਜਾਂਦੈ। ਕਿੱਥੇ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਪੰਗੇ 'ਚ ਪਏ ਓ ਯਾਰ! ਇਹ ਸਹੁਰੇ ਆਦਿਵਾਦੀ ਸੁਧਰਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ, ਲੱਖ ਯਤਨ ਕਰ ਲਓ। ਨਾਲੇ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਏਥੇ ਰਹਿਣਾ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਐ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਦੇ ਦਾ ਫੁੱਟ ਲੈਂਦਾ ਇੱਥੇ...ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਸ਼ਬਾਬ ਈ ਰੋਕੀ ਬੈਠੈ।” ਫੇਰ ਉਹ ਸੈਕਸ ਦਾ ਕੋਈ ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ ਕਿੱਸਾ ਛੇੜ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਜਿਹੜਾ ਰਤਲਾਮ ਜਾਂ ਝਾਬੁਆ ਕਿਤੋਂ ਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਰਸਮਈ ਕਿੱਸੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਡੁਬੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਖੁਦ ਟੁੱਝੀਆਂ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕੋਈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਉਮੀਦ ਨੂੰ ਬੋੜ੍ਹਾ ਧੱਕਾ ਜ਼ਰੂਰ ਲੱਗਾ, ਪਰ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਿਆ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਵਾਲਾ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਅਫ਼ਸਰ ਹਾਂ ਤੇ ਕਿਤੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ। ਮਾਲ ਵਿਭਾਗ ਆਪਣੇ ਅਣਮੰਨੇ ਮਨ ਨਾਲ ਉੱਘ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬੜੀਆਂ ਉਲਝੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਵਿਚ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਸੀ ਮਹਾਜਨ। ਇੱਥੇ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਮਹਾਜਨ ਸਨ, ਸਾਰੇ ਗ਼ੈਰ-ਆਦਿਵਾਸੀ ਸਨ। ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵੀ ਚੋਰੀ-ਛੁਪੇ ਮਹਾਜਨੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮਹਾਜਨ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਕਰਜ਼ਾ ਸੀ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਉਤੇ ਉਸ ਭੂਪਟੀ ਆਦਿਵਾਸੀ ਦਾ ਅੰਗੂਣਾ ਲਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਆਦਿਵਾਸੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਸ ਮਹਾਜਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨਾਂ ਉਸ ਆਦਿਵਾਸੀ ਦਾ ਹੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਗ਼ੈਰ-ਆਦਿਵਾਸੀ ਬਿਨਾਂ

ਕੁਲੈਕਟਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਆਦਿਵਾਸੀ ਦੀ ਭੋਇਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਆਦਿਵਾਸੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਹੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਉਹ ਮਹਾਜਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਬੈਂਕ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਪਰ ਬੈਂਕ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਕਤਈ ਹਮਦਰਦੀ ਭਰਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਮਹੀਨਿਆਂ ਬੱਧੀ ਚੱਕਰ ਲੁਆਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਵੀ ਉਹੀ ਮਹਾਜਨੀ ਪੌਤੜਾ! ਬੱਸ ਮਹਾਜਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਬੈਂਕ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਰੁਪਈਆ ਜਦੋਂ ਤਕ ਆਦਿਵਾਸੀ ਦੇ ਹੱਥ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦਾ, ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਰਕਮ ਬਤੌਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੱਟੀ ਜਾਂਦੀ। ਮੈਂ ਇਕ ਦੋ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਵੀ ਆਇਆ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਬੈਂਕ ਵਾਲੇ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਿਰਾਸ਼ ਜਿਹਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ।

ਇਕ ਰਾਤ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੌਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਸਾਂ, ਸੁਕਯਾ ਨੇ ਆ ਕੇ ਖ਼ਬਰ ਦਿੱਤੀ, “ਸਾ’ਬ! ਕੋਈ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਏ।” ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਏਨੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਭੈਏ ਕਾਰਨ ਵਧੇਰੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਦੇ ਨੇ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਏਨੀ ਰਾਤ ਗਏ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਸੀ? ਡਰ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਸੁਕਯਾ ਕੋਲ ਸੀ। ਮੈਂ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਜਿਹੜਾ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸੁਕਯਾ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਕਮਰੇ ਦੀ ਬੱਤੀ ਬੁਝਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਜਗਦੇ ਬਲਬ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਸਰਕ ਕੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆ ਗਈ। ਸਾਹਮਣੇ ਪਈ ਬੈਂਚ ਉਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਹ ਕਮਰੇ ਦੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਹੀ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਮੇਲੀ ਜਿਹੀ ਲੰਗੋਟੀ ਉਹਦੇ ਨੰਗੇ ਉਤੇ ਲਿਪਟੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਉਪਰ ਖੁਰਦਰੇ ਪਿੰਡੇ ਉਤੇ ਪਾਟੀ ਪੁਰਾਣੀ ਫੜ੍ਹਹੀ ਲਟਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਪੱਕਾ ਕਾਲਾ ਰੰਗ। ਸਿਰ 'ਤੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਵਾਲ। ਉਹਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਜ਼ਰਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੀ। ਜੰਗਲ ਦਾ ਆਦਮੀ ਵੈਸੇ ਵੀ ਬੜਾ ਸਿੱਧ ਤੇ ਭੋਲਾ ਪੰਛੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੀਆਂ ਸੇਜਲ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪੀੜ, ਆਸ ਪਰ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹਿ ਸਕਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਟੁੱਟੇ-ਫੁੱਟੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਬਿੰਬ ਬੜੀ ਬੇਵੱਸੀ ਨਾਲ ਤੈਰ ਰਹੇ ਸਨ।

“ਕੀ ਨਾਂ ਏ ਤੇਰਾ, ਸਾ’ਬ ਪੁੱਛਦੇ ਨੇ।”

ਸੁਕਯਾ ਉਹਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ।

“ਮਾਂਗਲੇ।” ਉਹ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਏਨਾ ਆਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਆਦਿਵਾਸੀ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹ, ਜੀਭ ਤੇ ਸੁਰ-ਧੁਨੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਸੰਵੇਦੀ ਤੰਤਰ ਲਗਾਤਾਰ ਜ਼ੁਲਮ ਸਹਿਣ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਢਲ ਗਏ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

“ਕੀ ਕੰਮ ਏ?” ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ।

ਉਹ ਅਟਕ ਅਟਕ ਕੇ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਦੱਸਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸੁਕਯਾ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਸੁਕਯਾ ਉਹਦੇ ਇਕ ਇਕ ਵਾਕ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਕੇ ਦੱਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਂਵਲੀ ਦੇ ਭੋਜਣ 'ਤੇ ਉਹ ਇੱਥੇ ਸਾ’ਬ ਕੋਲ ਆਇਆ ਏ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਏ ਕਿ ਉਹ ਅਫ਼ਸਰ ਨਿਆਂ ਕਰੇਗਾ। ਨਾਰਾਇਣ ਸਾਹੂ ਤੋਂ ਉਹਨੇ ਕਰਜ਼ਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਬੱਤੀ ਰੁਪਏ। ਅੱਜ ਤਕ ਉਹ ਸਾਹੂ ਨੂੰ ਢਾਈ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੇ ਚੁੱਕਿਆ ਏ ਪਰ ਉਹਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਜਿਵੇਂ ਦਾ ਤਿਵੇਂ ਐ। ਇਸ ਸਾਲ ਉਹਨੂੰ ਖੇਤ ਨਹੀਂ ਵਾਹੁਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਕਿਹੋ ਕਿ ਕਰਜ਼ਾ ਮੋੜ ਦੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਖੇਤ ਡੁੱਬ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਘਰ ਚੋਲ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਨਾ ਮਹੂਆ, ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਗ-ਭਾਜੀ।

ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਹਨੂੰ ਸਾਂਵਲੀ ਨੇ ਇਸ ਆਸ ਨਾਲ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਮਾਣ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਆਤੰਕ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਉਹ ਔਰਤ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਉਤੇ ਏਨਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ? ਮੁੱਢੋਂ ਮੁਲੋਂ ਹੀ ਇਹ ਕੋਈ ਅਣਹੋਣੀ ਘਟਨਾ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਏ? ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰਾਖ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਾਰ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਧਸ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਆਸਪਾਸ ਹੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਜੂਝੇ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ ਗੰਧ ਵਾਲਾ ਪੁਸ਼ਪ-ਗੁੱਛਾ ਟੁੰਗੀ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਖਲੋਤੀ ਹੈ!

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਸੁਕਯਾ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਚੋਲ ਦਿਵਾਏ। ਫੇਰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੈਡ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਹਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲਿਖਵਾਈ। ਰਿਪੋਰਟ ਲਿਖਵਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਹੈਡ ਮੁਨਸ਼ੀ ਸਰਨ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਲ੍ਹ ਸਵੇਰੇ ਉਹ ਨਾਰਾਇਣ ਸਾਹੂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਵੇ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਕਰੇ। ਏਨਾ ਸਭ ਹੁੰਦਿਆਂ-ਹੁੰਦਿਆਂ ਰਾਤ ਦਾ ਇਕ ਵੱਜ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮਾਂਗਲੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਪਰ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਸਾਂਵਲੀ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਸੀ। ਫੇਰ ਉਹਦੇ ਖੁਦਦਾਰ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦਾ, ਉਹਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਤਾਪ ਦਾ ਜਾਦੂ ਮੇਰੇ ਦਿਲ-ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਖੌਰ ਪਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਉਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ, ‘ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਏਂ, ਡਿਪਟੀ?’ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਲੁਕਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੁਕਯਾ ਮੈਨੂੰ ਸਾਫ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਅਚਾਨਕ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਸੁਕਯਾ ਦਾ ਆਕਾਰ ਫੈਲਣ ਲੱਗਾ। ਉਹਨੇ ਹੀ ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਉਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਈ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਵੀ। ਮੇਰੇ ਘੁੰਮਣ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਉਸੇ ਨੇ ਦੱਸੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਾਂਗਲੇ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਬੰਗਲੇ ਵਿਚ ਏਨੀ ਰਾਤ ਭੇਜਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਦਾ ਹੀ ਹੱਥ ਹੋਵੇ।

ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਠੁੰਗਾ ਜਿਹਾ ਮਾਰਿਆ, ‘ਇਹ ਸੁਕਯਾ ਸਾਂਵਲੀ ਦਾ ਮੁਖਬਰ ਹੈ।’ ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਕੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਉਹੀ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਏ ਸਾਂਵਲੀ ਨੂੰ? ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿਚ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੁਕਯਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੰਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਸੁਕਯਾ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖੋਟ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਖੋਟ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਚੰਗੇ ਭਾਵ ਉਹ ਕਦੀ ਨਾ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ। ਖੁਦ ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਨ-ਸਮਝਣ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਜਾਗੀ ਹੋਵੇ। ਏਨੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਪੁਲਿਸ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਉਤੇ ਕਦੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਉਹਨੇ ਸੰਵਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਪਹਿਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਖਰ ਨਕਸਲੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਨਕਸਲੀ ਬਣੇ ਨੇ, ਉਹ ਸਾਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੀ ਤਾਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ!

ਨੀਂਦ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੁਕਯਾ, ਸਾਂਵਲੀ ਤੇ ਮਾਂਗਲੇ ਨਾਲ ਲੁਕਣ-ਮੀਟੀ ਖੇਡਦੀ ਰਹੀ। ਸਵੇਰ ਦੇ ਪਹਿਰ ਅੱਖ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਦਿਨ ਦੇ ਦਸ ਵਜੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ। ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਿਆਂ-ਹੁੰਦਿਆਂ ਬਾਰਾਂ ਵੱਜ ਗਏ। ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੈਡ ਮੁਨਸ਼ੀ ਦਾ ਫ਼ੋਨ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨੇ ਨਾਰਾਇਣ ਸਾਹੂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਥਾਣੇ ਬਿਠਾਇਆ ਹੋਇਆ ਏ। ਕੁਝ ਚਿਰ ‘ਚ ਹੀ ਮੈਂ ਥਾਣੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

ਥਾਣੇ ਦੇ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਉਹ ਪੱਥਰਾਂ ਭਾਰ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦਾ ਪੰਜਾਹ-ਪਚਵੰਜਾ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਆਦਮੀ। ਮੈਲੀ ਜਿਹੀ ਧੋਤੀ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਸਾਫ਼ ਕੁਤਰੇ ਉਤੇ ਉਹਨੇ ਹਲਕੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਬੰਡੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਉਤੇ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠਿਆ, ਹੈਡ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ ਸਾਹੂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਨੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮੇਰੀ ਮੋਜ਼ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਬਹੀਖਾਤੇ ਖਿਲਾਰ ਲਏ ਤੇ ਮਾਂਗਲੇ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਲੱਗੇ ਕਾਗਜ਼ ਕੱਢ ਕੱਢ ਦਿਖਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਮਾਂਗਲੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਉਤੇ ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਕਾਗਜ਼ ਵਿਕਰੀ ਦਾ ਵੀ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਰਜ਼ਾ ਸਮੇਂ ‘ਤੇ ਵਾਪਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਖੇਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਨਾਰਾਇਣ ਸਾਹੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਉਤੇ ਵੀ ਮਾਂਗਲੇ ਦਾ ਅੰਗੂਠਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਵਿਆਜ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਸੇ ਕਾਗਜ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਸ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਵਿਆਜ਼ ਸਾਢੇ ਬੱਤੀ ਰੁਪਏ ਕਰਜ਼ੇ ਉਤੇ ਲੱਗਣਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਕੋਨ ਨਾਲ ਕਾਗਜ਼ ਪਰ੍ਹਾਂ ਹਟਾ ਕੇ ਮੇਜ਼ ‘ਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾਈ ਤੇ ਕੂਹਟੀਆਂ ਟਿਕਾ ਕੇ ਹੱਥ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਟਿਕਾ ਲਿਆ ਤੇ ਨਾਰਾਇਣ ਸਾਹੂ ਵੱਲ ਇਕ ਟੱਕ ਘੁਰਨ ਲੱਗਾ ਪਰ ਉਹਦੀਆਂ ਚਲਾਕ ਅੱਖਾਂ ਜਿਵੇਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਆਈ ਹੋਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ, ਆਵਾਜ਼ ਦੋਸਤਾਨਾ ਸੀ, “ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਮਹਾਜਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਲਾਈਸੈਂਸ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਈ?”

“ਹੁਕਮ ਸਰਕਾਰ।” ਉਹਨੇ ਫੌਰਨ ਬੰਡੀ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਲੈਮੀਨੇਟਿਡ ਲਾਈਸੈਂਸ ਕੱਢ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਬੋਲਿਆ, “ਹੁਣ ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ ਸਰਕਾਰ।”

“ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਏ ਤਾਂ ਵਿਆਜ਼ ਬਾਬਤ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ?”

“ਸਰਕਾਰ ਸੂਦ ਦੀ ਦਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ, ਹੀ ਹੀ ਹੀ...ਓਹ ਇੰਜ ਏ ਜੀ ਸਰਕਾਰ, ਮਹਾਜਨੀ ਸੂਦ ਜ਼ਰਾ ਅਲਗ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਏ।” ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਹੱਸਿਆ ਸੀ।

ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਪੱਕਾ ਕੰਮ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਨ ਚਾਹਿਆ ਵਿਆਜ਼ ਵਸੂਲ ਕਰਨਾ। ਮੈਂ ਤਿੱਖੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, “ਇੰਜ ਕਰਦੇ ਓ ਮਹਾਜਨੀ। ਕਿਸੇ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਿਵਾਸੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੜਪਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਓ?”

ਉਹਨੂੰ ਮੈਥੋਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸ਼ਾਇਦ, ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਕਦੀ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਆ। ਉਹ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਤੇ ਕੰਬਣੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਉਹਦੇ ਪੂਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਫਿਰ ਗਈ।

ਬੋਲਿਆ, “ਹੁਕਮ ਸਰਕਾਰ! ਓਹ...ਧੰਦਾ ਐ ਨਾ ਸਰਕਾਰ...ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਐ...ਸਰਕਾਰ

ਮਹਾਜਨੀ ਦਾ ਅਸੂਲ ਐ, ਸਾਰੇ ਇਵੇਂ ਚੱਲਦੇ ਜੀ।” ਉਹ ਰੋਣ ਹਾਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਬੇਈਮਾਨੀ ਤੇ ਜਾਅਲਸਾਜ਼ੀ ਦਾ ਧੰਦਾ...” ਮੈਂ ਗਰਜਿਆ, ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਪਸੀਨੇ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ।

“ਮਨ-ਮੰਨਿਆਂ ਸੂਦ ਵਸੂਲੇ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਉਸ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਿਵਾਸੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣ ਜਾਓ, ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ?”

ਮੈਂ ਹੈਡ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਦੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ, “ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ ਇਸ ਮਹਾਜਨ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾਤ ‘ਚ, ਤੇ ਇਸ ‘ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰ ਲਓ।”

ਏਨਾ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਨਾਰਾਇਣ ਸਾਹੂ ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ‘ਚ ਲਿਟਣ ਲੱਗਾ, ਤੇ ‘ਹੁਕਮ ਸਰਕਾਰ...ਹੁਕਮ ਸਰਕਾਰ’ ਦੀ ਰਟ ਲਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਹੈਡ ਮੁਨਸ਼ੀ ਹੈਰਾਨ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਇਹਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਓ।” ਮੈਂ ਹੈਡ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੂੰ ਤਾੜਿਆ। ਉਹਨੇ ਫੌਰਨ ਸਾਹੂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਰਾਇਣ ਸਾਹੂ ਪੱਤੇ ਵਾਂਗ ਕੰਬ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੈਡ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮਿਲੀਆਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਗਰਦਨ ਨੂੰ ਬੜਾ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਝਟਕਾ ਦੇ ਕੇ ਹੈਡ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਮਰੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਪੰਜ ਕਿਲੋ ਦਾ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦਾ ਕਨਸਤਰ ਅਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਸਾਈਜ਼ ਦਾ ਬੋਰਾ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਉਸ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਛੋਹਦੀਆਂ ਪਰਤ ਆਈਆਂ। ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਕਨਸਤਰ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਦੇਸੀ ਘਿਓ ਸੀ, ਤੇ ਬੋਰੇ ਵਿਚ ਚਿਰੌਂਜੀ ਜਾਂ ਛੁਹਾਰੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਹਰ ਵਾਰ ਵਾਂਗ ਤੋਹਫ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਾਰੀ ਜੁਗਾਤ ਫਿਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੈਠਿਆ।

“ਜੇ ਤੂੰ ਮਾਂਗਲੇ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਆਪਣੇ ਬਹੀਖਾਤੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਵੇਂ ਤੇ ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਡੀਡ ਉਹਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਵੇਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਇੱਥੋਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਏਂ। ਵਰਨਾ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਜਾਅਲਸਾਜ਼ੀ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਿਵਾਸੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦ ਲੈਣ ਦੇ ਜੁਰਮ ਵਿਚ ਹਵਾਲਾਤ ‘ਚ ਬੰਦ ਕਰਵਾ ਦਿਆਂਗਾ।” ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਦੋ ਟੁੱਕ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ।

ਨਾਰਾਇਣ ਸਾਹੂ ਨੇ ਫੌਰਨ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹੀਖਾਤਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤੇ ਮਾਂਗਲੇ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ‘ਚੁਕਤਾ’ ਲਿਖ ਲਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਵਿਕਰੀ

ਡੀਡ ਮੇਰੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਥੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪਣਾ ਸਾਮਾਨ ਲਏ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਹਦੇ ਲਿਆਂਦੇ ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਯਾਦ ਕਰਵਾਈ। ਉਹਨੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਆਪਣਾ ਸਾਮਾਨ ਲੱਦ ਕੇ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਤਫ਼ਸੀਲ ਸੁਕਯਾ ਨੂੰ ਦੱਸੀ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਮਾਂਗਲੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਹਦੀ ਵਿਕਰੀ ਡੀਡ ਵਾਪਸ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕਿੰਨਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ, ਦੱਸ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਹਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਏਨੀ ਕਾਲਖ਼ ਸੀ ਕਿ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਕੋਈ ਲਕੀਰ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਸਾਂਵਲੀ ਤਕ ਜ਼ਰੂਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਂਵਲੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਸੁਨੇਹੇ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਏਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਜੋ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਠੀਕ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਗ਼ਰੀਬ ਆਦਿਵਾਸੀ ਨੂੰ ਠੱਗਣ ਅਤੇ ਬੇਮੋਤ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਂਗਲੇ ਜੋ ਠੱਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਬੇਦਖ਼ਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਮਜ਼ੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਭੱਠੇ ‘ਤੇ ਹੱਡ-

ਭੰਨਵੀਂ ਮਜ਼ੂਰੀ ਕਰਦਾ। ਲੱਕੜੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਹੇਠ ਪਿਸਦਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਬੇਈਮਾਨ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੂੰ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਦੁਰਲੱਭ ਜੜੀ-ਬੂਟੀਆਂ ਸੇਰ ਕੁ ਚੋਲਾਂ ਤੇ ਚੁਟਕੀ ਭਰ ਲੂਣ ਬਦਲੇ ਦੇ ਕੇ ਠੱਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ।

ਮਾਂਗਲੇ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸਟਾਫ਼ ਵਿਚ ਖਲਬਲੀ ਮੱਚ ਗਈ। ਦਰੋਗਾ ਬਾਪਟ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, “ਸਾ’ਬ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਇੱਥੇ ਓ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ-ਦੋ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਤਬਾਦਲੇ ਪਿੱਛੋਂ ਫੇਰ ਉਹੀ ਬਾਹਾ-ਕੁਹਾੜੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸਾਲੇ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਮਹਾਜਨ ਨਹੀਂ, ਖੂਨ ਚੂਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜੋਕਾਂ ਨੇ।”

ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਥਾਣੇਦਾਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕਹਿ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, “ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਇੱਥੇ ਆਂ, ਓਨੇ ਦਿਨ ਈ ਸਹੀ। ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਓ ਤਾਂ ਇਹ ਸੂਦਖੋਰੀ ਤਾਂ ਮਹੀਨੇ ਭਰ ‘ਚ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਏ।”

ਥਾਣੇਦਾਰ ਬਾਪਟ ਸਿੰਘ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਗਿਆ। ਕੁੜੀ, ਕੱਚੀ ਦਾਰੂ, ਘੀ, ਚਿਰੌਂਜੀ, ਜੜੀ-ਬੂਟੀਆਂ ਤੇ ਫਰਨੀਚਰ ਲਈ ਸਾਗਵਾਨ। ਏਨੇ ਜੁਗਾਤ ਅੱਗੇ ਡਿਊਟੀ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਿਹਨੂੰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ!

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦੋ ਵਾਰੀ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ, ਤੇ ਮੈਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਬਿਓਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਿਓਰਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਪਰ ਕਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਉਹ ਉਪਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਉਦਾਰ ਦਿਸਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਣ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਦੀਆਂ ਚੂਲਾਂ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਖਾਂਚਿਆਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿੱਟ ਬੈਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਨਕਸਲੀਆਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਬਹੀਖਾਤੇ ਸਾੜ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਇਹ ਨਕਲੀ ਖਾਤੇ ਸਨ। ਅਸਲੀ ਕਿਸੇ ਬੈਂਕ ਦੇ ਲਾਕਰ ਵਿਚ ਪਏ ਸਨ। ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਇਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸਲੀ ਖਾਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ, ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ। ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਉਤੇ ਉਸ ਬੈਂਕ ਦਾ ਮੋਨੋਜ਼ਰ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਹੀਖਾਤੇ ਬੰਦ ਸਨ। ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਖਾਸਮਖਾਸ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਢਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਈਮਾਨ ਦੀ ਬਦਰੁਜ਼ਮੀ ਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਸੀ। ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬੇਈਮਾਨ ਬੜੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਰੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਅਗਵਾ ਦੀ ਵਾਰਦਾਤ ਭਾਵੇਂ ਦੂਜੇ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਅਲਰਟ ਰਹਿਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਹਰ ਥਾਣੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਅਲਰਟ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਟੁੱਸ ਸਨ। ਇਕ ਡਿਪਟੀ ਸੁਗਰੀਵ ਪਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਸਾਲ ਭਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਦਸ ਆਦੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਫਾਇਲਾਂ ਵਿਚ ਨੱਥੀ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲ-ਭੁਲਾ ਜਾਂਦੇ ਆਂ। ਇੱਥੇ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਕੋਣ ਚਾਹੁੰਦਾ ਏ ਨਕਸਲੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ। ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਵਿਧਵਾ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪੂਰੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।”

ਨਕਸਲੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, “ਅਸੀਂ ਨਿਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਿਹੜਾ ਕੰਮ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਹੈ, ਕੋਰਟ-ਕਚਰੀਰੀ ਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਤਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਸਾਨੂੰ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਏ। ਤੁਰੰਤ ਨਿਆਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਪੇਸ਼ੀ ਨਾ ਅਪੀਲ।”

ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਬੜੇ ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਫਿਟਕਾਰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ

ਬੈਠੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਐਸ.ਪੀ. ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਬੱਸ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੇਫਿਕਰ ਹੈ ਤਾਂ ਹੇਠਲਾ ਤਬਕਾ। ਕਿੱਥੇ ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰੇਡ ਮਾਰੀ ਜਾਏ, ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਸੁਰਾਗ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਨਾਲ ਦੀ ਖਹਿ ਕੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਫੰਦਾ ਸੁੱਟ ਕੇ ਖਿੱਚ ਲਮਕਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਜਾਂ ਬਾਰੂਦੀ ਸੁਰੰਗ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਤੇ ਬੀਹਤ ਦੇ ਚੱਪੇ-ਚੱਪੇ ਦੇ ਸਿਆਣੂ ਨੇ ਉਹ।

ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਨਕਸਲੀ ਉਸ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਆਪਣੀ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ। ਪੰਚਾਇਤ ਕਿੱਥੇ ਹੋਵੇਗੀ? ਪੁਲਿਸ ਲੱਖ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਲਏ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਾ ਸਕਦੀ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਪਤਾਨ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਟੁਣਕਾ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੰਚਾਇਤ ਹੋਈ, ਉਹਦੀ ਬੇਰ ਨਹੀਂ। ਨਕਸਲੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੀ ਝਾੜ-ਝੰਬ ਤੇ ਮੁਸਤੈਦੀ ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਸੀ।

ਪੱਕਾ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਜਨ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ, ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਵੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ? ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਇਕੋ ਸੂਰਤ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਜਨ ਸਾਰੇ ਬਹੀਖਾਤੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤੇ ਮਹਾਜਨੀ ਦਾ ਧੰਦਾ ਛੱਡ ਦਵੇ।

ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਨੇ ਮਹਾਜਨ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ, ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਉਸ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਰਹਿਣ, ਪਰ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ‘ਤੇ ਉਕਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਸਹੀ ਸਾਮਾਨ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਬੈਂਕ ਦੇ ਲਾਕਰ ‘ਚੋਂ ਬਹੀਖਾਤੇ ਕੱਢ ਕੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਹਿ ਵੀ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਅੱਗੋਂ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰੀ ਦਾ ਧੰਦਾ ਛੱਡ ਦਿਆਂਗੇ। ਪੁਲਿਸ ਲਈ ਇਹ ਕੋਈ ਘੱਟ ਸੰਤੋਖ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਚ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਉਹਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਲੱਕ ਤੋਂ ਬਚ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਠੰਢੇਪਣ ਦੀ ਵੀਰ-ਗਾਥਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਵੀਰ-ਗਾਥਾ ਦੇ ਭੰਡ ਉਹ ਖੁਦ ਸਨ।

ਮੈਨੂੰ ਪੋਸਟਿੰਗ ‘ਤੇ ਆਇਆਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ

ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਢਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਂਵਲੀ ਨੇ ਕੋਈ ਵਾਰਦਾਤ ਮੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਹਨੇ ਇਲਾਕਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਕੋਈ ਆਹਟ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਹੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੀ ਕਾਰਜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ ਸਾਂਵਲੀ ਚੁੱਪ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਇੰਜ ਹੈ, ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਪੁਲਿਸ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਸੀ।

ਮਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸੁਕਯਾ ਤੋਂ ਸਾਂਵਲੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਾਂ ਪਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਤੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਨੇਤਤਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਾਂ। ਆਖਰ ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਸਾਂਵਲੀ ਮੁਜਰਿਮ। ਮੁਜਰਿਮ ਲਈ ਮੇਰੀ ਇਲਚਸਪੀ ਮੇਰੇ ਕੈਰੀਅਰ ਨੂੰ ਡੋਬ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਗਲੀ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਚਿਮਾਰਕ ‘ਤੇ ਮੈਂ ਸਿੱਲ੍ਹ-ਪੱਥਰ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, “ਸਾਂਵਲੀ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਇਸ਼ਕ ਹੋ ਗਿਆ ਏ ਮਿਸਟਰ ਰੋਹਿਤ।”

ਮੈਂ ਖਿਝ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, “ਅਹਿ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਓ ਸਰ! ਮੇਰੀ ਡਿਊਟੀ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਕਮੀ ਰਹਿ ਗਈ ਏ ਕਿ...?” ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਮੇਰਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਸਾਲ ਮੇਰੇ ਕੈਰੀਅਰ ਲਈ ਬੜਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ। ਕਿਤੇ ਐਡਵਰਸ ਚਿਮਾਰਕ ਚਲਾ ਗਿਆ ਫੇਰ...

ਉਹ ਹੱਸੇ ਤੇ ਬੋਲੇ, “ਡੋਟ ਵਰੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਆਸਪਾਸ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਨਕਸਲੀ ਕਿੰਨਾ ਉਪਦਰ ਮਚਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਤੁਹਾਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਐਨ ਸ਼ਾਂਤ ਏ। ਤੁਹਾਡੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਨਕਸਲੀ ਔਰਤ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਡੈਡ ਹੋ ਗਈਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਗ਼ਜ਼ਬ ਦੀ ਨਿੰਡਰ ਔਰਤ ਏ ਕਿ ਹਾਟ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਦਿਸ ਪੈਂਦੀ ਏ, ਜਦਕਿ ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਨਕਸਲੀ ਅਜਿਹੇ ਚਿਸਕ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ਼ਕ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਈ ਜਾਪਦੀ ਏ ਉਹ...” ਉਹ ਫੇਰ ਹੱਸੇ।

ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਵਿਚ ਜਾਨ ਆਈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਮਜ਼ਾਕ ਸੀ। ਮਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਾਂ, ‘ਸਰ ਜੀ! ਉਹ ਮੁਜਰਿਮ ਨਹੀਂ ਏ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਜਰਿਮਾਂ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਮੁਜਰਿਮ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ।’ ਪਰ ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇੰਜ ਕਹਿਣਾ ਸਾਂਵਲੀ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਉਦਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕਰੇ, ਨਾਗਵਾਰ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੁਜਰਿਮ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

“ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸਰ! ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਏ ਕਿ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਉਹਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸ਼ਾਂਤ ਨੇ।” ਮੈਂ ਨਿਮਰਤਾ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਆਖੀ।

“ਕਿਤੇ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਮਨਸੂਬੇ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਉਹ? ਬੀ ਅਲਰਟ ਮਿਸਟਰ ਰੋਹਿਤ! ਉਹ ਔਰਤ ਬੜੀ ਖਤਰਨਾਕ ਤੇ ਦਲੇਰ ਏ।...ਤੇ ਹਾਂ, ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਵੀਹ ਬੈਡ ਵਾਲੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਪੱਥਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਏ, ਤੇ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਸੀ.ਐਮ. ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਅਜੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਰੁਖ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਠਾਣ ਲਈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਲਈ ਇਹ ਕੋਈ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।” ਐਸ.ਪੀ. ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ।

ਇਹ ਫ਼ਿਕਰ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਾਂਵਲੀ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਦਿਖਾਉਣਾ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੁਕਯਾ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਸਹਾਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਸੋਚਿਆ, ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਦਿਆਂ ਕਿ ਉਹ ਅੜਿੱਕਾ ਨਾ ਪਾਵੇ ਪਰ ਕੀ ਉਹ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਵੇਗੀ? ਅਜਿਹਾ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਣਾ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰੇਗਾ।

ਠਿਕਾਣੇ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਬਾਪਟ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੁਨੀਲ ਸੋਗਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪਣਾ ਫ਼ਿਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ। ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਦੋ ਟੁੱਕ ਜਵਾਬ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ ‘ਸਾਂਵਲੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮਨਸੂਬੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਾਉਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਤਾਰੀਖ਼ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਐਲਾਨ ਕਰਵਾਏਗੀ ਤੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਬੜੀ ਦੇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸੀ.ਐਮ. ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੈਅ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕੋਲ ਕਰਵਾਉਣਾ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਬਦਨਾਮੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਬਣੇਗਾ।’ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫ਼ੇ ‘ਤੇ)

ਵਿਚ ਦਮ ਸੀ।

ਮੈਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਏ?”

“ਹਾਂ ਸਰ! ਕਰ ਸਕਦੀ ਏ। ਜੇ ਉਹਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹਸਪਤਾਲ ਬਣਨ ਨਾਲ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਜ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅੜਿੱਕਾ ਲੱਗੇਗਾ।” ਸੁਨੀਲ ਸੋਗਰ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਪਰ, ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਲਾਜ ਹੁੰਦਾ ਏ।” ਮੈਂ ਆਖਿਆ।

“ਸਰ! ਇੱਥੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਇਲਾਜ 'ਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੀ ਏ। ਜੜ੍ਹੀ-ਬੂਟੀਆਂ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਹੁੰਦਾ ਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵੈਦ ਤੇ ਓਝੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇੱਥੇ ਦੁਰਲੱਭ ਜੜ੍ਹੀ-ਬੂਟੀਆਂ ਹੈਨ। ਕੋਈ ਕੋਈ ਬੂਟੀ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਵੀ ਏ ਕਿ ਬੂਟੀ ਦਾ ਲੇਪ ਕਰਦਿਆਂ ਈ ਜ਼ਖ਼ਮ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਏ। ਇਸ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚਮਤਕਾਰੀ ਬੂਟੀਆਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਏਗਾ। ਦੂਜਾ ਆਦਿਵਾਸੀ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਨੇ ਕਿ ਹਸਪਤਾਲ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ, ਭੂ-ਮਾਫ਼ੀਆ, ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਨੇ; ਯਾਨਿ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਸੋਸ਼ਣ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਈ ਦੇਖਦੇ ਨੇ।” ਬਾਣੇਦਾਰ ਬਾਪਟ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।

ਮੇਰਾ ਫਿਕਰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਮਨ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਸੁਕਯਾ ਜ਼ਰੀਏ ਸਾਂਵਲੀ ਤੱਕ ਆਪਣਾ ਇਰਾਦਾ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਆਂ। ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਹ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਸ ਇਨਕਾਰ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਹਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਗਨੀਮਤ ਰਹੀ ਕਿ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਟਲ ਗਿਆ।

ਮਹੀਨੇ ਕੁ ਬਾਅਦ ਅਚਾਨਕ ਨਵੇਂ ਫਿਕਰ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ, ਤੇ ਇਹ ਫਿਕਰ ਸਹਿਜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਿੱਕਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਫਿਕਰ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਪਰੋਂ ਸਾਂਵਲੀ ਦੇ ਸਫਾਏ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ‘ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਬਿਜਲੀ’। ਅਗਲਾ ਵਰ੍ਹਾ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ ਸੀ। ਨਕਸਲੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਸੁਗਨਾ ਭਾਈ ਜਿਹੜਾ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਸੀ, ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਨਕਸਲੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਸ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ, ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਸੁਗਨਾ ਭਾਈ ਨੂੰ ਵੋਟ ਨਹੀਂ ਪਾਵੇਗਾ ਤੇ ਉਹਦੀ ਹਾਰ ਪੱਕੀ ਸੀ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਹੱਥ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਉਸੇ ਨੇ ਇਹ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਹਰ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸਾਂਵਲੀ ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਸਾਂਵਲੀ ਦਰਗੇ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮੁਜਰਿਮ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ।

ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੰਗਾਰ ਆਣ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ

ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ, ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਾਂਵਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਨਰਮੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਮੇਰੇ ਸਾਹਵੇਂ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂਵਲੀ ਮਜ਼ਰੂਮ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਸਾਂਵਲੀ ਕਿਤੇ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਜੋ ਕੀਤਾ, ਉਹਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਦਰਗੇ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਸਕਦਾ। ਅਨਿਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਉਸ ਸਿੱਧੀ-ਸਾਦੀ ਕੁੜੀ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਆਤਮ ਸਨਮਾਨ ਤੇ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਰੱਖ ਕੇ ਜਿਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਖੇ ਨੇ ਹੀ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ; ਤਾਂ ਫੇਰ ਹੋਰ ਚਾਰਾ ਹੀ ਕੀ ਸੀ? ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਕਰਤੱਵ ਦੇਖਣਾ ਸੀ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਾਤਹਿਤਾਂ ਨੂੰ ਚੁਸਤ-ਦਰੁਸਤ ਕੀਤਾ। ਹਰ ਉਸ ਸੂਤਰ ਨੂੰ ਕੁਰੇਦਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਹੜਾ ਸਾਂਵਲੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਸੁਰਾਗ ਦੇ ਸਕੇ। ਅਰਧ ਸੈਨਿਕ ਬਲਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਬਟਾਲੀਅਨਾਂ ‘ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਬਿਜਲੀ’ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਆ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਤੇ ਦੂਜੀ ਪੁਰਾਣੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਟਿਕ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਸੁਕਯਾ ਸਾਹਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਇਧਰਲੀ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ ਖਿਸਕ ਕੇ ਸਾਂਵਲੀ ਵਾਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਨਾ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਦੁਪਹਿਰ ਪਿੰਡੋਂ ਪੱਕੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ 15-16 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸਾਂਵਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਬਟਾਲੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਦਸ ਸਿਪਾਹੀ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਸਨ। ਬਾਣੇਦਾਰ ਬਾਪਟ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਰਹਿਣਾ ਸੀ। ਹਨੇਰਾ ਘਿਰਦਿਆਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਜੀਪਾਂ ਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਵਿਚ ਕੁਚ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਰਾਈਫਲ ਦਿੱਤੇ ਹੀ ਚੁਣ ਲਈ ਸੀ।

ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਬੜੀ ਉਬੜ-ਖਾਬੜ ਜਿਹੀ ਏ। ਗੱਡੀਆਂ ਕੁਝ ਦੂਰ ਤੱਕ ਹੀ ਜਾ ਸਕਣਗੀਆਂ। ਬਾਕੀ ਰਸਤਾ ਚੁੱਪਚਾਪ ਪੈਦਲ ਹੀ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਸਿਪਾਹੀ ਰੇਡੀਅਮ ਡਾਇਲ ਵਾਲੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਨਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਅਤੇ ਨਾ ਉਹ ਸਿਪਾਹੀ ਇਸ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੀੜੀ ਜਾਂ ਸਿਗਰਟ ਪੀਣ ਦੀ ਆਦਤ ਹੈ। ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਦੱਸ ਸਕਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੁਕਯਾ ਖਾਣੇ ਬਾਬਤ ਪੁੱਛਣ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਤਬੀਅਤ ਠੀਕ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਖਾਵਾਂਗਾ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਪੂਰਾ ਦਿਨ ਅਜੀਬ ਜਿਹੀ ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ ਵਿਚ ਬੀਤਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਹਨੇਰਾ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਉਤਰਿਆ, ਸਾਡਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਕੂਚ ਕਰ ਗਿਆ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਾਕਈ ਬੜੀ ਬੇਢੰਗੀ ਜਿਹੀ ਸੀ, ਤੇ ਵਾਹਨ ਬੁੜਕਦੇ-ਉਛਲਦੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿੰਨੀ ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਆਏ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ

ਬੀਤ ਗਿਆ, ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਅਚਾਨਕ ਕਾਫ਼ਲਾ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਹੈਡ ਮੁਨਸ਼ੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੱਸ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੈਦਲ ਰਸਤਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਸਾਈਕਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੱਲ ਸਕਦਾ।

ਜਦੋਂ ਪੈਦਲ ਤੁਰੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸਾਂਵਲੀ ਲਈ ਨਰਮ ਭਾਵਨਾ ਲਹਿਰਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਕਾਫ਼ਲਾ ਪੁੱਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਹ ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਚਲੀ ਜਾਵੇ। ਅਗਲਾ ਰਸਤਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਅਤੇ ਅਣਡਿੱਠਾ ਸੀ। ਬੂਝਿਆਂ-ਝਾੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਰਸਤਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਂ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੀ ਲੱਗੇ ਹੋਣਗੇ? ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ

**ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਠੁੰਗਾ ਜਿਹਾ ਮਾਰਿਆ,
'ਇਹ ਸੁਕਯਾ ਸਾਂਵਲੀ ਦਾ ਮੁਖ਼ਬਰ ਹੈ।' ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਸੋਚ
ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਕੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਉਹੀ
ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਏ ਸਾਂਵਲੀ ਨੂੰ? ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿਚ
ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੁਕਯਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ
ਮੰਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।**

ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਢਲਾਣ 'ਤੇ ਵੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਦੀ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਭੱਜਣ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਰਸਤੇ ਨੇ। ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਤਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਘਰਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਗੂੜ੍ਹੇ ਹਨੇਰੇ ਤੇ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਡੁੱਬਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਕੋਈ ਭੁੱਲਿਆ ਭਟਕਿਆ ਕਤਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸ ਰਿਹਾ। ਦੋਹਾਂ ਰਸਤਿਆਂ ਉਤੇ ਬਾਣੇਦਾਰ ਬਾਪਟ ਸਿੰਘ ਨੇ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਬਟਾਲੀਅਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿੱਥੋਂ ਭੱਜਣ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਭੱਜਣ ਲਈ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਰਸਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਉਹਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਆਹਟ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ। “ਕਿਤੇ ਸਹੁਰੀ ਨਿਕਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਈ।”

ਮੇਰੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਉਤੇ ਬਾਪਟ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੈਗਾਫੋਨ ਤੋਂ ਚਿਤਾਵਨੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, “ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਨਕਸਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦੇਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਸਿਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਰੱਖ ਕੇ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਣ।” ਦੂਜੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਫੇਰ ਤੀਜੀ...

ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹਿੱਲ-ਜੁਲ ਨਾ ਹੋਈ। ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਝੁੱਗੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਬੀਤ ਦੇ ਪਲ ਬੜੇ ਅਕਾਊ ਹੋ ਗਏ

ਸਨ। ਮੇਰੀ ਉਤੇਜਨਾ ਖਾਸੀ ਵਧ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਬੇਚੈਨੀ ਵਿਚ ਟਹਿਲਣ ਲੱਗਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਕਿਧਰੋਂ ਕੋਈ ਗੋਲੀ ਆਣ ਕੇ ਪੁਤਪੁਤੀ ਵਿਚ ਧਸ ਜਾਏ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਸਾਂਵਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਬੜੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚੋਂ ਤਿੱਖਾ ਸੁਰ ਫੁੱਟਿਆ ਜਿਹੜਾ ਸਾਂਵਲੀ ਦਾ ਸੀ, ‘ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਕੰਨ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣ ਲਓ। ਅਸੀਂ ਗਰਭਵਤੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਕਰਨ ਆਏ ਆਂ। ਕੌਲੂ ਦੀ ਹੀ ਉਹਦੀ ਤਬੀਅਤ ਖ਼ਰਾਬ ਹੈ। ਔਰਤ ਦੇ ਦਿਨ ਟੱਪੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਹਦਾ ਡੋਲਾ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਏ। ਇਸ ਡੋਲੇ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਅੜਿੱਕਾ ਨਾ ਲਾਵੇ, ਵਰਨਾ ਉਹਦਾ ਸੀਨਾ ਗੋਲੀਆਂ

ਨਾਲ ਛਲਣੀ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ।’

ਇਸ ਧਮਕੀ ਪਿੱਛੋਂ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ‘ਚ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ ਕਿ ਪਿੰਡ ‘ਚ ਵੜਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਦਸ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਸਾਂਵਲੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਫੇਰ ਸੁਣੀ, ‘ਡੋਲਾ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਏ...ਕੋਈ ਰੋਕੇ ਨਾ...ਕੋਈ ਰੋਕੇ ਨਾ...ਕੋਈ ਰੋਕੇ ਨਾ...।’ ਬਾਪਟ ਸਿੰਘ ਬਕਣ ਲੱਗਾ, ‘ਸਾਲੀ ਬਕਵਾਸ ਕਰ ਰਹੀ ਏ। ਕਿਤੇ ਖ਼ੁਦ ਉਸ ਡੋਲੇ ਵਿਚ ਲੁਕ ਕੇ ਨਾ ਨਿਕਲ ਜਾਏ।’ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਪੁੱਛਿਆ, ‘ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਡੋਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਔਰਤ ਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ...’

‘ਓਇ ਹਿਜ਼ਤਿਆ, ਇੰਜ।’ ਸਾਂਵਲੀ ਨੇ ਲਲਕਾਰਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਸਮਾਨ ਵੱਲ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਲੱਗੀਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਦਰਜਨਾਂ ਬਦੂਕਾਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਗਰਜ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ, ‘ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਡੋਲਾ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ, ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਦੱਸਦੇ ਰਹਾਂਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੀ ਆਂ।’

ਮੈਂ ਬਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਮੋਢੇ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਕਿਹਾ, ‘ਡੋਲਾ ਜਾਣ ਦਿਓ। ਸਾਡੀ ਉਸ ਔਰਤ ਨਾਲ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨਹੀਂ।’

ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਬਾਪਟ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਤਬਾਰ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਹਦਾ ਸ਼ੱਕ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਨਾਲ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਟੁੱਟ ਜਿਹੀ ਗਈ ਸੀ। ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਡੋਲਾ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ,

ਇਹ ਪੱਕਾ ਸੀ। ਬਾਪਟ ਸਿੰਘ ਕੁਝ ਨਿਰਾਸ਼ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਡੋਲਾ ਰੋਕ ਕੇ ਉਹ ਕੋਈ ਸੋਦੇਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਮੌਕਾ ਹੱਥੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਡੋਲੇ ਵਿਚ ਲੁਕ ਕੇ ਸਾਂਵਲੀ ਨਿਕਲ ਹੀ ਨਾ ਗਈ ਹੋਵੇ।

ਹੁਣ ਗੂੜ੍ਹੀ ਚੁੱਪ ਛਾ ਗਈ ਸੀ। ਬਾਪਟ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫੇਰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਹੁਣ ਇਕੋ ਉਪਾਅ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੋ ਤੇ ਦਿਨ ਦੇ ਉਜਾਲੇ ਵਿਚ ਪੁਜੀਸ਼ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡ ‘ਚ ਵੜ ਜਾਓ। ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਕੋਲ ਭਾਵੇਂ ਸਰਚ ਲਾਈਟਾਂ ਸਨ ਪਰ ਖ਼ਤਰਾ ਵੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਦਿਸ ਜਾਂਦੀ, ਤੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਵਾਛੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, ਫਿਰ ਉਹਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਉਹਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ।

ਪਿੱਛੇ ਪਹਾੜ ‘ਤੇ ਨਦੀ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ‘ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਬਟਾਲੀਅਨਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ। ਇਧਰਲੇ ਰਸਤੇ ‘ਤੇ ਜਿਧਰੋਂ ਡੋਲਾ ਲੰਘ ਕੇ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਾਡੀ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਤਾਇਨਾਤ ਸੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਂਵਲੀ ਨੇ ਤਾਤ ਲਿਆ ਸੀ।

ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਗਾੜ੍ਹੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ ਗੰਧ ਮੇਰੀ ਨੱਕ ‘ਚ ਵੜ ਗਈ। ਜੰਗਲੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਗੰਧ ਜਿਹੜੇ ਸਾਂਵਲੀ ਆਪਣੇ ਜੂਤੇ ਵਿਚ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਤਾਂ ਇਸ ਗੰਧ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ? ਉਹਨੂੰ ਸਾਂਵਲੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਜਾਂ ਐਨ ਕੋਲ ਸਾਂਵਲੀ ਕਿਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਥੋਂ ਹੱਥ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਦੂਰੀ ‘ਤੇ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਘਬਰਾਹਟ ਵਿਚ ਰਾਈਫਲ ਵਾਲੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਪਸੀਨਾ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣੇ ਤਿਲੁਕ ਕੇ ਡਿੱਗ ਜਾਏਗੀ। ਸਰਚ ਲਾਈਟ ਜਗਾ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਬਾਪਟ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਆਹਟ ਮਿਲਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਝੱਟ ਸਵਿਚ ਆਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ। ਗਨੀਮਤ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਿਆ। ਉਸ ਗਾੜ੍ਹੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਚੁੱਪਚਾਪ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ। ਮੇਰਾ ਪੁਲਸੀਆ ਕਰਤੱਵ-ਬੋਧ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਥੇ ਦੁਬਧ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਹੀ। ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸਾਂਵਲੀ ਇਸ ਸੰਕਟ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ।

ਫੇਰ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਸੁਗੰਧ ਵੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ, ਤੇ ਕੁਝ ਪਲਾਂ ਬਾਅਦ ਕਿਧਰੇ ਵਲੀਨ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਂ ਖੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ। ਬੁੱਝ ਲਿਆ ਕਿ ਸਾਂਵਲੀ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪਲ ਭਰ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਤਣਾਅ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪਹੁ-ਫੁੱਟਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ।

(ਸਮਾਪਤ)

ਤਾਰਕ ਗੁੱਜਰ

ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਪੰਜ ਨਦ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਾਰਸ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਤੀਕ ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਨਾਸੀ ਦਾ ਲੰਮਾ ਸਫ਼ਰ ਹੈ। ਆਰੀਆਵਾਂ ਨੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਆਰ-ਪਾਰ ਖਿਲਰੀ ਭੋਇ ਨੂੰ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਵਾਰਸ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਭੋਇ 'ਤੇ ਵਸਦੀ ਰਸਦੀ ਹਯਾਤੀ, ਰਹਿਤਲ, ਮੋਸਮਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਹਨੂੰ ਬਾਕੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਭੋਇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਸ਼ਨਾਖਤ ਅਤੇ ਅਲਹਿਦਾ ਮੁਲਕ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਸਾਨੂੰ ਵਾਰਸ ਨੇ ਹੀ ਕਰਾਈ। ਉਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਬਾਕੀ ਹਿੰਦ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸੂਬਾ ਜਾਂ ਗਵਰਨਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਵਾਰਸ ਨੇ ਨਾ ਇਹਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਵਤਨ, ਦੇਸ ਤੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਜਾਣਿਆ ਸਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ। ਹੀਰ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਫੱਬ ਰਹੇ ਸੁਰਮੇ ਦੀ ਲੋੜ ਵਿਚ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਬਕ ਦੇ ਰਿਹਾ ਏ:

ਸੁਰਮਾ ਨੈਣਾਂ ਦੀ ਧਾਰ ਵਿਚ ਫੱਬ ਰਹਿਆ,
ਚੜ੍ਹਿਆ ਹਿੰਦ 'ਤੇ ਕਟਕ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜੀ।
ਇਥੇ ਹਿੰਦ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਧਿਰਾਂ ਵਾਂਗ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਹਰ ਦੌਰ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਹਿੰਦ, ਸਿੰਧ ਅਤੇ ਪਰਬਤ ਵੱਲੋਂ ਕਟਕ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ਈ ਚੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਾਰਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੀਕ ਸਹਿਮੇ ਹੋਏ ਬਾਲ ਵਾਂਗ ਆਪਣੀਆਂ ਕੱਛਾਂ ਵਿਚ ਈ ਵੜਿਆ ਰਿਹਾ ਪਰ ਹਿੰਦ ਉਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਟਕ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ

ਵਾਰਸ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਨਾਸੀ

ਸਫ਼ਨੇ ਤੱਕਣਾ ਵਾਰਸ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਅਟੁੱਟ ਪਿਆਰ ਵੱਲ ਸੈਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਾਰਸ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਈ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਹਿਬੂਬ ਤੇ ਮਾਸੂਕ ਵਾਂਗ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਹੱਸਿਆ ਤੇ ਰੋਇਆ ਵੀ। ਇਸ ਮਹਿਬੂਬਾਨਾ ਰੰਗ ਢੰਗ ਦੇ ਝਲਕਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਸਰਿਆਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਅਦਬ ਦੀ ਇਸ਼ਕੀਆ ਰੀਤ ਦੀ ਪਾਸਦਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮੋਨਸ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਤਦਾ ਏ:

ਹੁਕਮ ਹੋਰ ਦਾ ਹੋਰ ਹੈ ਅੱਜ ਹੋਇਆ,
ਮਿਲੀ ਪੰਜਾਬ ਕੰਪਾਰੀਆਂ ਨੂੰ।
ਵਾਰਸ ਸ਼ਾਹ ਜਿਓਂ ਮੁਗਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਲੁੱਟੀ,
ਤਿਵੇਂ ਜੋਗੀ ਦੀ ਰਸਦ ਉਜਾੜਿਓ ਨੇ।
ਵਾਰਸ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ‘ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਨਾਸੀ’ ਦੀ ਲਹਿਰ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦਾਨਸ਼ਵਰ ਤਬਕਾ ਲੋਕਾਈ ਦੇ ਦੁੱਖ ਰੋਵਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੰਜਾਂ ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਜੁਗਰਾਫ਼ਿਆਈ ਵਾਹਦਤ ਨਾਲ ਵੀ ਮਾਨੂਸ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਦੀਆਂ ਅਲਮਤਾਂ ਸਨ। ਬੁੱਲੇ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਈ ਆਖਿਆ ਸੀ:

ਦਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹਸਰ ਅਜਾਬ ਦਾ,
ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬ ਦਾ।
ਹਿੰਦ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰੇਵੇਂ ਉੱਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ
ਅਲਹਿਦਾ ਸਿਆਣ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਫਾਇਦਾ

ਗੁਆਂਢ ਮੱਥਾ

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਚੁੱਕਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੋਕਾਈ ਵਿਚ ਪ੍ਰੰਗਰੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹਮਲਾਵਰ ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਅਵਾਮ ਦੀ ਨਫ਼ਰਤ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜ਼ਾਹਰ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂਆਂ ਨਾਲ ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਜੰਗ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਮੁਕਾਮੀ ਅਤੇ ਹਮਲਾਵਰ ਤਬਕਿਆਂ ਦੀ ਖਿੱਚ-ਧੂਹ ਸੀ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਵਾਮ ਦਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜ ਕੇ ਖਲੋਣਾ ਇਹਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਝਗੜੇ ਤੋਂ ਮੀਲਾਂ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਮਲਾਵਰ ਹਾਕਮਾਂ ਲਈ ਚਾਹੇ ਜਸਰਬ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਦੁੱਲਾ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਇਕੋ ਡਾਂਗ ਨਾਲ ਹੱਕਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮਾਲ ਸੀ। ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਕਿਆ ਵੀ, ਉਦੋਂ ਤੀਕ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸੇ ਡਾਂਗ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ‘ਬੈਕ ਗੇਅਰ’ ਨਹੀਂ ਲਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਬਗ਼ਾਵਤ ਨਾ ਹੋਣਾ ਦੱਸਦਾ ਏ ਕਿ ਲੋਕਾਈ ਨੇ ਅੰਦਰਲੇ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਦਾ ਫਰਕ ਜਾਣ ਲਿਆ ਸੀ। ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਸਪਾਂਸਰ ਕੀਤੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਹੋਈ ਵੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਉਸ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਬਾਹਰਲੇ ਹਮਲਾਵਰ ਫੇਰ ਅੱਜ ਸਾਡੇ

ਨਿਸਾਬ ਮੁਜਬ 'ਹੀਰੇ ਤੇ ਨਿਜਾਤ ਦਹਿੰਦਾ' ਨੇ। ਵਾਰਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦੌਰ ਦੀ ਲੋਕਾਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੁਟੇਰਾ ਕਹਿ ਰਹੀ ਏ। ਕੀ ਨਿਸਾਬ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮਿਸਰੇ ਤੇ ਅਖਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ: ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ

ਨੈਣ-ਨਕਸ਼

(ਸਫਾ 21 ਦੀ ਬਾਕੀ)

“ਭੂਆ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੇ ਡਰਾਏ ਪਏ ਐ ਸਰਕਾਰ ਆਲੇ, ਲੱਤਾਂ ਮਾਰਦਾ ਰੁਪਈਏ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਢਿੱਡ ‘ਚ।”

“ਬੁੜ੍ਹਾ ਜਿਹੜਾ ਟੋਪੀ ਆਲਾ, ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਤੀ। ਪਰ ਲੱਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਕੇ ਮਾਰੇ, ਢਿੱਡ ਪਾਟ ਵੀ ਗਏ ਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੰਦ ਈ ਨਿਕਲਣੈ! ਰੁਪਈਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਬੈਂਕਾਂ ‘ਚ ਆ।”

“ਭੂਆ, ਫੁੱਫੜ ਕਦੇ ਆਇਆ ਸੁਪਨੇ ‘ਚ?”

“ਲੀਰਾਂ ਲਾਹੁਣੀਆਂ ਉਹਦੀਆਂ ਏਥੇ। ਜੁਗਾਤੀ ਤੀ। ਧਰਮ ਰਾਜ ਨਾ ਪਾ ਲੀ ਹੋਣੀ ਐ ਟੁੱਟ ਪੈਣੇ ਨੇ ਗੰਢ। ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਚੰਗੀ ਖਾਂਦਾ ਹੋਊ। ਐਥੇ ਤਾਂ ਜਾਂ ਲੀਡਰ ਖਾਂਦੇ ਆ ਜਾਂ ਅਫਸਰ। ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਭੁੱਖਾ ਢਿੱਡ ਵਿਲਕਦੈ। ਕੋਈ ਹੋਰ ਮੁਲਕ

ਹੁਣ ਲੁੱਟ ਲਓ ਪਾਪੀਓ।”

“ਭੂਆ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣੈ?”

“ਵੈ ਤੂੰ ਲਹੌਰ ਦੀ ਜੁੱਤੀ ਆਛੂੰ ਗਾਹਾਂ ਈ ਤੁਰੀ ਜਾਨੈ। ਮੈਂ ਹੱਡ ਤੁਤਾਉਣੇ ਐਂ। ਦਿੱਲੀ ਆਲੇ ਤਾਂ ਰਾਮ ਦੇਵ ਨਾਲ ਗਈਆਂ ਬੁੜ੍ਹੀਆਂ ਵੀ ਖੜਕਾਉਂਦੇ ਤੀ। ਹੁਣ ਫੇਰ ਨਾ ਆਈਂ ਕਦੇ। ਕੰਨ ਖਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦੇ ਗਰਕ ਜਾਣਾ ਵਿਹਲਾ ਨਖੌਟਾ।”

...ਤੇ ਭੂਆ ਨੇ ਅੱਜ ਬਿਨਾ ਦਾਣੇ ਭੁੰਨੇ ਹੀ ਭੱਠੀ ਪੁੱਟ ਲੀ।

ਅੰਤਿਕਾ:

ਲਾਸ਼ ਬਾਪ ਦੀ ਵਿਹੜੇ ਪਈ
ਅੱਗ ਦੇ ਸੇਕ ਨੂੰ ਤਰਸੇ
ਮੇਰਾ ਕਿੰਨਾ ਤੇਰਾ ਕਿੰਨਾ
ਪੁੱਤਰ ਕਰਨ ਹਿਸਾਬ।
ਗੱਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਝੇ ਬਾਹਰ
ਕਰੇ ਦੋਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੋਈ
ਭਾਵੇਂ ਨਾਨਕ ਆਖ ਦੇਣ
ਚਾਹੇ ਕਰੇ ਰਬਾਬ।
(ਬਲਕਾਰ ਦਾਨਿਸ ਦੀ ਪੁਸਤਕ “ਤੂੰ” ‘ਚੋਂ)

ਪੰਜਾਬਣਾਂ ਦਾ ਅਕਸ ਵਿਗਾੜਨ ਲਈ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਬਰਾਬਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ

ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਨਫਰਤ, ਪਿਆਰ, ਵੈਰ, ਖੁਸ਼ੀ, ਗ਼ਮੀ ਸਭ ਦਾ ਆਧਾਰ 'ਮੁਟਿਆਰ' ਹੈ। ਗੀਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਜੇ ਝੋਲੀ ਦੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਕੁੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ, ਜੇ ਦਾਰੂ ਵੱਧ ਪੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਤੇ ਜੇ ਲੜਾਈ-ਝਗੜਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਇਹੀ, ਗੱਲ ਕੀ ਹਰ ਕਾਰੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕੁੜੀ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਭ ਕੁੱਝ ਇਹੀ ਹੀ ਹੈ? ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ 'ਮੁਹੱਬਤ' ਅਤੇ 'ਅੱਯਾਸ਼ੀ' ਵਿਚਾਲੇ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਚੈਨਲਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ੌਰ ਨਾਲ ਸੁਣੋ, ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਜ਼ਰੀਏ 'ਮੁਹੱਬਤ' 'ਚ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਕਾਮ' ਚੜ੍ਹਿਆ ਅਕਸਰ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ।

ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਹੈਰਾਨੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਖੁਦ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਜਾਪਣ ਲੱਗਦੇ ਕਿ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਛੱਡੋ, ਔਰਤਾਂ ਖੁਦ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪੱਤ ਪ੍ਰਤੀ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੀਤਾਂ 'ਚੋਂ ਪੰਜਾਬਣਾਂ ਵਾਲਾ ਘੱਟ ਤੇ ਮਹਾਂਨਗਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਗੜੇਲਾਂ ਵਾਲਾ ਝੋਲਾ ਵੱਧ ਪੈਂਦਾ। ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਅਜਿਹੇ ਗੀਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਕਿ ਮਰਦਾਂ ਸਿਰ ਮੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸ਼ ਬੋਝੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਗਾਇਕਾਂ ਕੋਲ ਵੀ ਸੋਹਣਾ ਬਹਾਨਾ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲੋਂ ਭੰਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵੀ ਔਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਗੀਤ ਗਾ ਰਹੀਆਂ ਨੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਟੀ.ਵੀ. ਚੈਨਲਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਗੀਤ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚ ਰਿਹਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਨੇ ਗਾਇਆ ਵੀ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਕਿ ਸਭ ਪਾਸੀਂ ਉਸੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣ। ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਬੱਸਾਂ ਨਾਲ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਸ਼ੈਰੀ ਮਾਨ ਵਰਗਿਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਅਵਾਜ਼ ਉਠਦੀ ਰਹੀ, ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ-ਧਿਆਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਟੋਲੇ ਕਹਿਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਛਿੱਤਰ-ਪਰੇਡ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਅਨਮੋਲ ਵਿਰਕ ਵਰਗੀਆਂ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ, ਕਚਹਿਰੀਆਂ 'ਚ ਪੈਣ ਭੰਗੜੇ, ਯਾਰ ਜਿੱਤਿਆ ਮੁਕੱਦਮਾ ਮਾਸੂਕ ਦਾ...

ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਗਲਤ ਸਿਰਫ਼ ਗਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ? ਜਾਪਦੇ ਇਹ ਗੀਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹਰ ਗੱਲ ਚਟਕਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਸੁਣਨ ਦੇ ਆਦੀ ਨੇ। ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ 'ਕਚਹਿਰੀਆਂ' 'ਚ ਮੇਲੇ

ਲੱਗਦੇ, ਜਦੋਂ ਪੈਂਦੀ ਆ ਤਰੀਕ ਕਿਸੇ ਜੱਟ ਦੀ' ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਕਰਕੇ ਦੱਬੀ ਸੂਰ 'ਚ ਖਿਲਾਫ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਹਾਲਤ ਬਿਆਨਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਫੂਕ ਛਕਾਈ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਗੱਲ ਬਣਾਉਣੀ ਗ਼ੈਰਤ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਇੱਜ਼ਤ ਨੂੰ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲਾਉਣ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਏ। ਭਲਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਅਜਿਹੀ ਮੁਟਿਆਰ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਹੜੀ 'ਮਾਸੂਕ' ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ 'ਯਾਰ' ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਹੋਣ 'ਤੇ ਭੰਗੜੇ ਪਵਾਉਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ? ਜਿਹੜੀ ਆਪਣੀ ਪੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ 'ਅਲਬੇਲਾ ਯਾਰ' ਉਹ ਜੰਗ ਜਿੱਤ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ 'ਮਾਣਮੱਤੀਆਂ ਗਾਇਕਾਵਾਂ' ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਆਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਗੀਤ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਆਏ ਸਾਲ 5-7 ਗੀਤ ਕੰਨੀ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਜੋ ਗਾਇਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗਾਇਕਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਬੁਰ-ਬੁਰ ਕਰਾ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਟੀ.ਵੀ. 'ਤੇ ਇੱਕ ਗੀਤ ਚੱਲ ਰਿਹਾ, 'ਮੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੂਟਾ ਖਿੱਚ ਮੁੰਡਿਆ, ਮਿੱਟਾਂ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਆਂ ਸੈਟ ਮੁੰਡਿਆ।' ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕਾਂ 'ਤੇ ਨਸ਼ਾਖੋਰੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲੱਗ ਰਿਹਾ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੀ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟਾਂ-ਸਕਿੱਟਾਂ 'ਚ ਸੈਟ ਕਰਨ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਗੁਰ ਆਉਂਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਹਾਰੀ-ਸਾਰੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਜੱਗੋਂ ਤੇਰੂਵੀਆਂ ਕਰ-ਕਰ ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਮਲੀਆਮੇਟ ਕਰ ਛੱਡਣਾ ਕਿੱਥੋਂ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਹੈ? ਜੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਾਇਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੁਝ ਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਬਿਆਨੀ ਨਾਲ ਹੁੰਝਣਾ ਹੈ, ਖੁਦ ਹੀ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜਨ ਲੱਗਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਮਾੜਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ?

ਕੁੱਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇੱਕ ਉਭਰਦੀ ਗਾਇਕਾ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਗੀਤ ਗਾ ਛੱਡਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਚੋਤਰਫੀ ਆਲੋਚਨਾ ਹੋਈ ਸੀ।

ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ, 'ਕੁੜੀ ਮੂੰਹੋਂ ਏਦਾਂ ਦਾ ਭੱਦਾ ਗਾਣਾ ਕਿਉਂ ਗਵਾਇਐ, ਏਦਾਂ ਉਹਦਾ ਆਪਣਾ ਅਕਸ ਵੀ ਤਾਂ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੈ' ਤਾਂ ਉਸ ਖਿਝ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, 'ਜੇ ਚੰਗਾ ਗਾਉਂਦੀ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁਣਨਾ, ਹੁਣ ਉਸ ਜੱਗੋਂ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਏ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਫੋਨ ਕਰ ਰਹੇ ਓ, ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ।' ਪਰ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਫਲਤਾ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਗਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਏ ਤਾਂ ਹੁਣ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਕੰਪਨੀ ਮਾਲਕ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?

ਉਸ ਗਾਇਕਾ ਦੇ ਬੋਲੀਨੁਮਾ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਸਨ, 'ਮੇਰੇ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਐ, ਨੀ ਮੇਰੇ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਐ।' ਅੱਗੋਂ ਕੋਰਸ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਆਖਦੇ ਸੀ, 'ਤੇਰੇ ਕਿੱਥੇ ਹੁੰਦੀ ਐ, ਨੀ ਤੇਰੇ ਕਿੱਥੇ ਹੁੰਦੀ ਐ।' ਫੇਰ ਹਰ ਅੰਤਰੇ ਵਿਚ ਉਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਗਾਂ ਵਿਚਲੀ ਪੀੜ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਿਆਨਦੀ ਸੀ ਕਿ ਗਾਣਾ ਘਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਮੋਟਰਾਂ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸੁਣਨ ਲਾਇਕ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਦੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਬੋਲੀਆਂ ਸਾਡੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨੇ ਤੇ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲੀਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਾਡਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੀ ਗੰਧਲਾ ਹੈ। ਸਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਘੜਿਆ ਇਹ ਜਵਾਬ ਠੀਕ ਸੀ, ਪਰ ਜੇ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗਵੱਈਆ ਅਸਲੀਲ ਬੋਲੀਆਂ ਗਾ ਕੇ ਕਹਿ ਛੱਡੇ ਕਿ ਇਹ

ਤਾਂ ਮੈਂ ਸ਼ੰਕਰ ਪਿੰਡ ਪੈਂਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਤੋਂ ਲਈਆਂ ਨੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਗੁਨਾਹ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਅਜਿਹੇ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਕਿ ਮਰਦ ਗਾਇਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦਾ ਵਿਗਾੜਿਆ ਅਕਸ ਹੋਰ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਸੁਧਰੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪੈਰ ਦੀ ਅੱਡੀ ਤੋਂ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਤੱਕ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦਾ ਸਭ ਕੁੱਝ ਵਲੂਪਰ ਛੱਡਿਆ ਹੈ, ਕਾਮੁਕਤਾ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਇਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਿਵਾਏ 'ਕੰਜਰ ਕਿੱਤੇ' ਦੇ ਹੋਰ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਪਰ ਜੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਗੀਤਾਂ 'ਤੇ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਾਉਣ ਲੱਗਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਬਣੇਗਾ?

ਕੁੱਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਗਾਣਿਆਂ ਜ਼ਰੀਏ ਚਮਕਣ ਵਾਲੀ ਮਿਸ ਪੂਜਾ ਨੇ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਗੀਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਗੀਤ ਚੋਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਸਿਰਫ਼ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਮਤਲਬ ਹੈ। ਉਹ ਨੇ ਗਾਇਆ, 'ਬਣ ਗਈ ਬੇਰੀ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਬੋਰ ਵਰਗੀ ਮੈਨੂੰ ਮੂੰਹ 'ਚ ਸੋਹਣਿਆਂ ਪਾ ਲੈ', 'ਮਿਲੇ ਨੇ ਫ਼ਰੀ ਦੇ ਗੰਨਮੈਨ ਗੱਭਰੂ, ਰਹਿਣ ਵੱਜਦੇ ਸਲੂਟ ਮੱਜ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਆ।' ਕੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਗੀਤ ਕੁੜੀ ਮੂੰਹੋਂ ਸੋਭਦੇ ਨੇ, ਕੀ ਇਹ ਗੀਤ ਸੁਣ ਕੇ ਗਾਇਕਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦੈ?

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇੱਕ ਗਾਇਕਾ ਨੂੰ ਦਸ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮਿਲਦੇ ਸਨ। ਗਾਉਂਦੀ ਉਹ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਭੀੜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਉਹਨੇ ਨਵਾਂ ਫਾਰਮੂਲਾ ਈਜਾਦ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਗਲਮੇ ਵਾਲਾ ਸੂਟ ਪਾ ਉਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਾਉਣ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਦੋ ਕੁ ਗੀਤਾਂ ਮਗਰੋਂ ਸਾਜ਼ੀਆਂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਜਿਮਨਾਸਟਿਕ ਖਿਡਾਰਣਾਂ ਵਾਂਗ ਪਿਛਾਹ ਨੂੰ ਝੁਕ ਜਾਂਦੀ। ਨੰਗੇਜ ਦਿਸਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਨੋਟ ਵਰ੍ਹਨ ਲੱਗਦੇ। ਪਰ ਅੱਜ ਉਹ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਫਾਰਮੂਲਾ? ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਚਾਰ ਛਿੱਲਤ ਕਮਾ ਲਏ ਹੋਣ ਪਰ ਇੱਜ਼ਤ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਹੋਈ ਉਸ ਦੀ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ

ਉਹ ਸਟੇਜਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਉਹ ਨੂੰ 'ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਡਰਾਮਿਆਂ ਵਿਚਲੀ ਡਾਂਸਰ' ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਜਗ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬੇਖ਼ਬਰ ਰਹੀ ਤੇ ਹੁਣ ਜਗ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ।

ਵਰਤਮਾਨ ਵੱਲ ਦੇਖ ਲਵੋ ਜਾਂ ਪਿਛਾਹ ਵੱਲ, ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਗੀਤ ਗਾਏ ਨੇ। ਪਹਿਲੇ ਗੀਤਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਘੱਟ ਜਾਂਦੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਦੋਂ ਵੀਡੀਓ ਦਾ ਦੌਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਿਰਫ਼ ਤਵਿਆਂ ਵਾਲੇ ਰਿਕਾਰਡ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਖਰੀਦ ਲਿਆ, ਸਿਰਫ਼ ਉਸੇ ਨੂੰ ਗੀਤ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ, ਪਰ ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਵੀਡੀਓ ਵੀ ਬਣਦੇ ਨੇ ਤੇ ਚਾਰ-ਚਾਰ ਚੈਨਲਾਂ 'ਤੇ ਐਡ ਵੀ ਚੱਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ-ਬੁੱਢਿਆਂ, ਨਿਆਣਿਆਂ-ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਕਦਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂਦੈ।

ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚ 'ਤੇ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਂਦਾ ਆਖਦੈ, 'ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵੀ ਜੱਟ ਅਜਿਹਾ ਦਿਖਾ ਦਿਓ, ਜੋ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚਲੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ।' ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇੱਕ ਵੀ ਮੁਟਿਆਰ ਅਜਿਹੀ ਦਿਖਾਓ ਜੋ ਪੀੜ ਹੋਣ ਮੌਕੇ ਬੋਕਸਿੰਗ ਰਿੰਗ 'ਚ ਖੜ ਕੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਜੋ 'ਯਾਰ' ਦੇ ਬਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਭੰਗੜੇ ਪਾਉਂਦੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੜੀ ਮਿੱਠੇ ਬੋਰ ਵਰਗੀ ਬਣ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੋਵੇ।

ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦਾ ਸਟੈਂਡ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਅਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ 3 ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ 'ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਲਾਂ ਲੱਗੀਆਂ' ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਛਪੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵਿਕਾਊ ਅਕਾਲੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਹੀ ਅਤੇ ਬੇਬਾਕ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਬੇਬਾਕ ਕਲਮਕਾਰਾਂ ਦੀ ਹੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਬੰਦਾ ਢੀਠ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਵੀ ਮੌਜੇ ਹੀ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਦਲ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਈਆਂ ਪਰ ਮਜ਼ਾਲ ਹੈ ਕਿ ਬੜਾ ਬਾਦਲ ਜਾਂ ਛੋਟਾ ਬਾਦਲ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਮ ਮੰਨ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸੁਧਾਰ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗ ਸ਼ਰਮ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਉਪਰ ਲਾਹਨਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਜਾਂ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਲੋਂ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਕਰੋੜਾਂ ਦਾ ਤੇਲ ਫੂਕ ਦੇਣਾ, ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਘੋਨ ਮੋਨ ਹੋ

ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਡਾਕ

ਜਾਣਾ, ਸਕੂਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰਾਬ ਦੇ ਠੇਕੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਣੇ, ਦੇਹਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾਂ, ਕੁਰਪਟ, ਸ਼ਰਾਬੀ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਬਾਰੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੁੰਦੇ ਖੁਲਾਸੇ, ਗੁੰਡਾਗਰਦ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸਾਂ ਆਦਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਉੱਤੇ ਕਾਬਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹਨ। ਲਗਦਾ ਹੈ ਸਭ ਕੁਝ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਕੁਰਪਟ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ, ਪੁਲਿਸ, ਬਾਦਲਦਲੀਏ ਅਤੇ

ਕੁਰਪਟ ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੋਕੋਨਾ ਨਾਪਾਕ ਗੱਠਜੋੜ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਵੋਟਰ ਵੀ ਘੱਟ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਖੁਦ ਵਿਕਾਊ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੇ ਵੋਟਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਇੰਜ ਖੂਨ ਪੀਣੀਆਂ ਜੋਕਾਂ ਤੋਂ ਬਚੇ ਰਹਿਣ।

ਭਾਈ ਮਝੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਬਾਦਲ ਲਾਣੇ ਦੇ ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਚੋਣ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਲਈ ਖਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਤੇ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

**-ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸਾ
ਗੁਰਮਤਿ ਚੇਤਨਾ ਸੇਵਾ ਲਹਿਰ,
ਅਮਰੀਕਾ।**

‘ਜਾਗੋ ਹੁਆ ਸਵੇਰਾ’ ਦਾ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ‘ਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ

ਫ਼ੈਜ਼ ਅਹਿਮਦ ਫ਼ੈਜ਼ ਦੀ ਲਿਖੀ ਅਤੇ ਏ ਜੇ ਕਾਰਦਾਰ ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਟ ਕੀਤੀ 1950 ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਬਣੀ ਫ਼ਿਲਮ 'ਜਾਗੋ ਹੁਆ ਸਵੇਰਾ' ਦਾ ਕੁਈਨਜ਼ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਆਫ਼ ਆਰਟ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਰਦੂ ਦੀ ਇਹ ਫ਼ਿਲਮ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਬ-ਟਾਈਟਲਾਂ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ੀ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ, ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਮਰੀਕਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਦੇਖਿਆ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਮੂਲ ਦੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ, ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਫ਼ਿਲਮਸਾਜ਼ ਮੁਮਤਾਜ਼ ਹੁਸੈਨ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਇਹ ਫ਼ਿਲਮ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਇਹ ਫ਼ਿਲਮ ਬੰਗਾਲੀ ਮਛੇਰੇ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਆਪਣੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਸਿਰਤੋੜ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਸਕੇ।

ਮਾਸਕੋ ਫ਼ਿਲਮ ਫ਼ੈਸਟੀਵਲ ਵਿਚ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਫ਼ਿਲਮ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਵਾਰਡ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਿਨੇਮਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਫ਼ਿਲਮ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਹਫ਼ਤਾ ਚੱਲ ਸਕੀ ਸੀ।

ਘਾਟੇ ਦਾ ਸੌਦਾ ਜਾਣ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਡੱਬੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇੰਜ ਇਹ ਫ਼ਿਲਮ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੋੜ ਵਿਚ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਈ।

ਮੁਮਤਾਜ਼ ਹੁਸੈਨ

ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਿਰਜੀ ਕਲਾਤਮਕ ਰਚਨਾ ਮਨੁੱਖੀ ਕਦਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਰਦੇ ਪਾੜ ਕੇ ਇਕ ਨਾ ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

-ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੋਹਲ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ

ਬਾਤਾਂ ਗਦਰ ਸੰਗਰਾਮ ਦੀਆਂ

(ਸਫਾ 25 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਫਾਸਿਸਟਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਤਾਂ ਅਤੇ ਛਲਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸੋਵੀਅਤ ਨਾਲ ਹੋਏ ਬਚਨ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਉਣਗੇ, ਤੇ ਜਦ ਵੀ ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਰਾਹ ਮਿਲਿਆ, ਉਹ ਸੋਵੀਅਤ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਅਸੀਂ "ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਮਿੱਤਰ" ਦੇ ਕੌਮੀ ਤੰਗ ਨਜ਼ਰੀ ਦੇ ਗੁਰ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਭਗਤ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਾਡੀ ਹੀ ਭੂਰੀ 'ਤੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜ ਰਹੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਡਾ ਕਿਹੜਾ ਦੋਸਤ ਸੀ?

ਇਸੇ ਸੋਚ ਦੇ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਅਸਾਂ ਬੋਸ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਜਾਚਿਆ ਤੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਪਾਸੋਂ ਖੋਹ ਕੇ ਸਾਡੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੀ ਮਾਲੀ ਤੇ ਫੌਜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਖੋਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲੈਣਗੇ। ਇਸ ਖੋਹਾਮਾਰੀ ਵਿਚ ਬੋਸ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਕੌਮੀਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਵਰਤਣਗੇ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਭਾਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਬੋਸ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜਨੀ ਹੀ ਪੈਂਦੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਭੱਠ ਵਿਚੋਂ ਕਢਵਾ ਕੇ ਤੰਦੂਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਸੁੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਦ ਭਗਤ ਰਾਮ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੋਸ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਸਰਹੱਦ ਤੋਂ

ਮਾਸਕੋ ਤੱਕ ਰੇਲ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤੇ ਮਾਸਕੋ ਵਿਚ ਦੋ ਦਿਨ ਰਹਿ ਕੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਬਰਲਿਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮਾਪੇ ਹੀ ਮਰ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਸ਼ੱਕ ਸੱਚੇ ਨਿਕਲੇ ਕਿ ਬੋਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦਾਅ ਲਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਸੋ ਲਾ ਗਿਆ। ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਫਿਰ ਭਗਤ ਰਾਮ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਬਚਨਾਂ 'ਤੇ ਸੱਚਾ ਰਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸੋਵੀਅਤ ਸਰਹੱਦ ਅੰਦਰ ਵੜ ਕੇ, ਮਾਸਕੋ ਦੇ ਬਿਸਰਾਮ ਵੇਲੇ ਰੂਸ ਵਿਚ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਬਰਲਿਨ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਭਗਤ ਰਾਮ ਦੀ ਬੜੀ ਲਾਹ ਪਾਹ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸੋਢੀ ਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਬ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਉਤਾਂਹ ਮੂੰਹ ਚੁੱਕਣ ਜੋਗਾ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਅਸੀਂ ਫੀਨੋ ਤੇ ਦੁਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਬੋਲਣੋਂ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੋਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦਿਆਂ ਬੁੱਝਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਜੁਆ ਖੇਡ ਲਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਹਾਰ ਸਾਡੇ ਮੱਥੇ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਹੋਣੀ ਦੇ ਕੀਰਨੇ ਪਾ ਕੇ ਜਦ ਅਸੀਂ ਬੱਧ ਗਏ ਤੇ ਜ਼ਰਾ ਸਾਹ ਆਇਆ ਤਾਂ ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਬੇਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਚੁਗਣ ਤੇ ਝਾੜ ਪ੍ਰੰਝ ਕੇ ਖਾਣ ਦੀ ਫਿਰ ਸਲਾਹ ਕਰ ਲਈ। ਅਸਾਂ ਇਹ ਸਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲਿਖ ਕੇ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸੁਤੰਤਰ ਨੂੰ ਕੈਮਲਪੁਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਭੇਜੀ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਜੇ ਛਲ ਉਤੇ ਛਲ ਚਲਾ ਲਈਏ, ਕੋਈ ਹਰਜ਼ ਤੇ ਨਹੀਂ? ਅਸੀਂ ਬੋਸ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਵੇਲੇ ਵੀ ਸੁਤੰਤਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਈ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸਾਡੇ ਡਰਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਯੁੱਗ

ਅੱਜ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਸੂਝਵਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ, ਪਟਕਥਾ, ਸੰਵਾਦ ਅਤੇ ਉਚ ਤਕਨੀਕ ਕਾਰਨ ਸਿਖਰਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਬਜਟ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬੜਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। 1930-32 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ 'ਹੀਰ ਰਾਂਝਾ', 'ਚਮਨ' ਅਤੇ 'ਪਿੰਡ ਦੀ

ਭੁਪਿੰਦਰ ਪੰਧੋਰ, ਫਰਿਜ਼ਨੋ

ਕੁਤੀ' ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਕਮਲਾ ਮੁਵੀਟੋਨ ਦੀ 'ਮੰਗਤੀ' ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ, ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਨਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਿਆ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੁਲਾਰਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। 1944 ਵਿਚ ਬਣੀ 'ਗੁਲ ਬਲੋਚ' ਵਿਚ ਮੁਹੰਮਦ ਰਫੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਿਠਵਰਤੀ ਗਾਇਕ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਪਿਠਵਰਤੀ ਗਾਇਕਾਂ ਵਜੋਂ ਮਹਿੰਦਰ ਕਪੂਰ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੋਹਲੀ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਲਤਾ ਮੰਗੇਸ਼ਕਰ, ਆਸ਼ਾ ਭੋਂਸਲੇ, ਸੁਮਨ ਕਲਿਆਣਪੁਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੱਲੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦਿਲਰਾਜ ਕੌਰ, ਮੀਨੂ ਪ੍ਰਸੋਤਮ ਅਤੇ ਸਵਿਤਾ ਸਾਬੀ ਦੇ ਨਾਂ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਪੁਰਸਕਾਰ ਲੈਣ ਦਾ ਮਾਣ ਬਲਰਾਜ ਸਾਹਨੀ ਦੀ 1964 ਵਿਚ ਬਣੀ ਫਿਲਮ 'ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕੰਢੇ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ

ਰੂਪ ਹੈ, 'ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ', 'ਦੁੱਖ ਭੰਜਨ ਤੇਰਾ ਨਾਮ', 'ਮਨ ਜੀਤੇ ਜਗ ਜੀਤ', 'ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਊ', 'ਗੁਰੂ ਮਾਨਿਓ ਗ੍ਰੰਥ', 'ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ', 'ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਜੱਟ', 'ਪਾਪੀ ਤਾਰੇ ਅਨੇਕ' ਅਤੇ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਆਈ 'ਉਚਾ ਦਰ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ' ਦੇ ਨਾਂ ਵਰਣਨਯੋਗ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰ' ਦਾ 'ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤੂੰਬਾ ਵੱਜਦਾ ਏ', 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਜਹਾਜ਼' ਦਾ 'ਕਰਤਾਰੇ ਦੀ ਅੱਖ ਮੁੰਡਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਇੱਲ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਆਂਡਾ', 'ਮਨ ਜੀਤੇ ਜਗ ਜੀਤ' ਦਾ 'ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਬਨੇਰੇ ਬੋਲੇ ਕਾ', 'ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ' ਦਾ 'ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਕਲੀ ਕਰਾ ਦੇ ਵੇ, ਨੱਚੁੰਗੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ', 'ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਊ' ਦੀ ਕੰਵਾਲੀ, 'ਭਗਤ ਧੰਨਾ ਜੱਟ' ਦਾ 'ਸੱਪ ਦੀ ਤੋਰ ਨਾ ਤੁਰੀਏ ਨੀ ਕੁੜੀਏ' ਅਤੇ 'ਉਚਾ ਦਰ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ' ਫਿਲਮ ਦਾ ਗਿੱਧਾ-ਮਹਿੰਦੀ ਮਹਿੰਦੀ ਗਿੱਧੇ ਵਿਚ ਨੱਚਦੀ' ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਇੰਦਰਜੀਤ ਹਸਨਪੁਰੀ ਵਰਗੇ ਸੁਲਝੇ ਹੋਏ ਇਨਸਾਨ ਇਸ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਤਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਹੋਰ

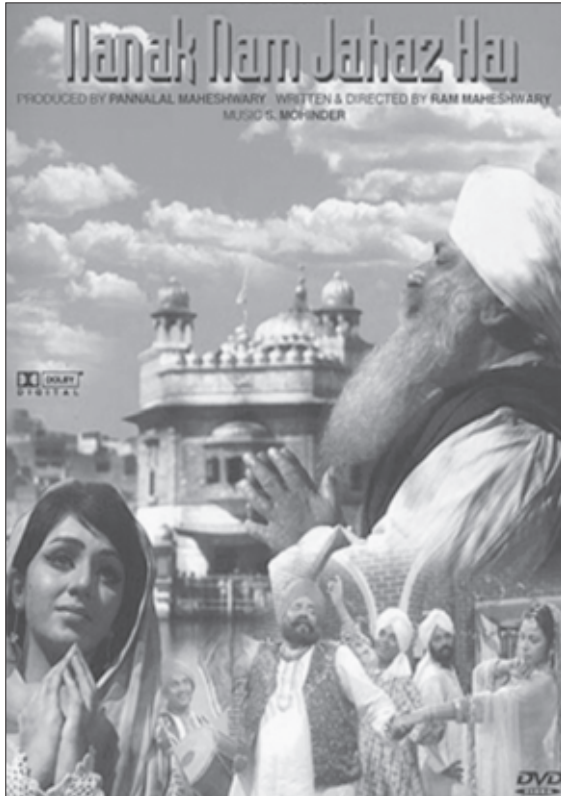
ਵੀ ਸੋਹਣਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਉਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਕਲਾਕਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੇ, ਉਥੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਿੰਦਰ ਅਤੇ ਦਲਜੀਤ ਕੌਰ ਵਰਗੇ ਠੋਠ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਥੇ ਨਰਿੰਦਰ ਬੀਬਾ ਵਰਗੀ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੀ ਗਾਇਕਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ 'ਦਾਜ' ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। 'ਤੇਰੀ ਮੇਰੀ ਇਕ ਜਿੰਦਗੀ', 'ਦਾਜ' ਅਤੇ 'ਸੁਖੀ ਪਰਿਵਾਰ' ਵਰਗੀਆਂ ਹਿੱਟ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਣਗਿਣਤ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਲਿਖੇ। ਭਾਖਤੀ ਭਰਵਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦੇਣ ਵੀ ਭੁਲਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਹੀਰੋ ਹੀਰੋਇਨ ਬੇਸ਼ਕ ਗੈਰ-ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਾਕਾਰ ਸਤੀਸ਼ ਕੌਲ ਅਤੇ

ਭਾਵਨਾ ਭੱਟ ਰਹੇ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਹਿੱਟ ਹੋਈਆਂ।

ਵਰਿੰਦਰ ਦੇ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਲਮਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਧੀਆ ਬਣਨ ਲੱਗੀਆਂ। ਵਰਿੰਦਰ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਕਤ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਪਛਾਣ ਕੇ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹ ਬੇਹੱਦ ਸਫਲ ਵੀ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਭਿਨੇਤਰੀਆਂ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ 'ਚੋਂ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਪੱਖ ਬੇਸ਼ਕ ਗੈਰ-ਪੰਜਾਬੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ ਪਰ ਨਾਚ-ਗਾਣਿਆਂ ਲਈ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਸਨ। ਇਸ ਦੌਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਫਲ ਫਿਲਮਾਂ 'ਧਰਮਜੀਤ', 'ਸੰਤੋ-ਬੰਤੋ' ਅਤੇ 'ਲੰਬਤਦਾਰਨੀ' ਵਗੈਰਾ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਉਘੀ ਨ੍ਰਿਤਕੀ ਤੇ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਅਰੁਣਾ ਇਰਾਨੀ ਨਾਲ ਆਈਆਂ। ਹੋਰ ਕਈ ਫਿਲਮਾਂ ਸੋਮਾ ਆਨੰਦ, ਸੋਭਨੀ ਸਿੰਘ, ਭਾਵਨਾ ਭੱਟ, ਅਰਪਨਾ ਚੌਧਰੀ, ਕੋਮਿਲਾ ਵਿਰਕ ਅਤੇ ਦਲਜੀਤ ਨਾਲ ਆਈਆਂ। ਉੱਜ, ਉਹਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਹਿੱਟ ਜੋੜੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸਪਰੂ ਨਾਲ ਬਣੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ 'ਸਰਪੰਚ', 'ਦੁਸਮਣੀ ਦੀ ਅੱਗ' ਅਤੇ 'ਯਾਰੀ ਜੱਟ ਦੀ' ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹਿੱਟ ਫਿਲਮਾਂ ਦਿਤੀਆਂ।

ਉਦੋਂ ਕੁ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਦਾ ਫਿਲਮ 'ਲੌਂਗ ਦਾ

ਲਿਸ਼ਕਾਰਾ' ਵਿਚ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਰੋਲ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ

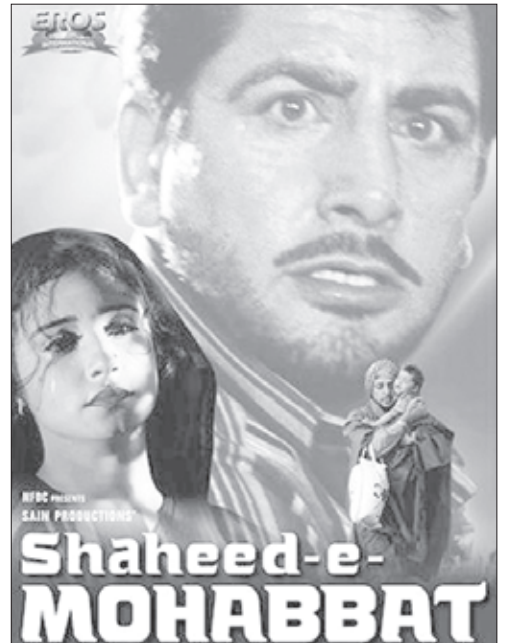
ਬਹੁਤ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਦੀ ਹੀਰੋ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ 'ਮਾਮਲਾ ਗਤਬਤ ਹੈ', ਜੋ ਦਲਜੀਤ ਕੌਰ ਨਾਲ ਸੀ, ਬਹੁਤ ਸਫਲ ਹੋਈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਗੱਭਰੂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ' ਅਤੇ 'ਕੀ ਬਣੁ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ' ਵਿਚ ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਦੀ ਪਤਨੀ ਮਨਜੀਤ ਮਾਨ ਹੀਰੋਇਨ ਆਈ। ਫਿਰ 'ਕੁਰਬਾਨੀ ਜੱਟ ਦੀ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ' ਫਿਲਮਾਂ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸਪਰੂ ਨਾਲ ਆਈਆਂ। ਮਤਲਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਢਲੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬੇਹੱਦ ਖੂਬਸੂਰਤ ਫਿਲਮਾਂ ਆਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਦੀਕ, ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ, ਕੁਲਦੀਪ ਮਾਣਕ, ਕੇ. ਦੀਪ, ਜਗਮੋਹਣ ਕੌਰ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸ਼ਿੰਦਾ ਅਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਬੀਬਾ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਐਂਟਰੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਮੁਹੰਮਦ ਸਦੀਕ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦਾ 'ਸੈਦਾ ਜੋਗਣ', 'ਪੁੱਤ ਜੱਟਾਂ ਦੇ', 'ਗੁੱਡੋ' ਅਤੇ 'ਰਾਣੋ' ਵਰਗੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ 'ਚ ਸਫਲ ਦਾਖਲਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਿੰਦਰ ਛਿੰਦਾ ਦੇ ਗੀਤ ਨੇ 'ਲੰਬਤਦਾਰਨੀ' ਵਿਚ 'ਜੀ ਟੀ ਰੋਡ 'ਤੇ ਦੁਹਾਈਆਂ' ਪਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਚਰਚਿਤ ਫਿਲਮ 'ਬਲਵੀਰੋ ਭਾਬੀ' ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੀਤ ਹੀ ਕੁਲਦੀਪ ਮਾਣਕ ਦੇ ਗਾਏ ਹੋਏ ਸੀ। ਗਾਇਕਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸ਼ਿੰਦਾ 'ਪਟੋਲਾ' ਵਿਚ, ਮਲਕੀਤ

ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੰਸ ਰਾਜ 'ਮਹਿੰਦੀ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦੀ' ਵਿਚ ਹੀਰੋ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਹਿਬੂਬ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫਿਲਮੀ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਚਾਅ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ 'ਸੈਦਾ ਜੋਗਣ' ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਸਨ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਰੇ ਸ਼ੋਅ ਹਾਊਸਫੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੀਦਾਰ ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਅਮਰ ਨੂਰੀ ਦਾ ਅਖਾੜਾ 'ਗੱਭਰੂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ' ਵਿਚ ਫਿਲਮਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਦੇਖਣ ਲਈ ਟੁੱਟ ਪਈ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਅਖਾੜੇ ਫਿਲਮਾਉਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਹੀ ਚੱਲ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਤੀ ਵਿਚ ਅਮਰਜੋਤ ਅਤੇ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਚਮਕੀਲੇ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਨੂੰ 'ਪਟੋਲਾ' ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੁਰਜੀਤ ਬਿੰਦਰਖੀਆ ਅਤੇ ਦਿਲਸ਼ਾਦ ਅਖਤਰ ਦਾ ਅਖਾੜਾ 'ਬਦਲਾ ਜੱਟੀ ਦਾ' ਵਿਚ ਫਿਲਮਾਇਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਇਹ ਹਿੱਟ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ 'ਪੁੱਤ ਜੱਟਾਂ ਦੇ', 'ਬਦਲਾ ਜੱਟੀ ਦਾ', 'ਅਣਖ ਜੱਟਾਂ ਦੀ' ਅਤੇ 'ਜੱਟ ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ' ਵਗੈਰਾ ਫਿਲਮਾਂ ਸਫਲ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਧੜਾਧੜ 'ਜੱਟ' ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰਕੇ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਪਹਿਰਾਵਾ, ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਨ ਲੱਗੀਆਂ। ਸੂਝਵਾਨ ਦਰਸ਼ਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ-ਧਾੜ, ਬੇਹੁਦਾ ਗਾਲੀ-ਗਲੋਚ, ਡਾਂਗਾਂ-ਸੋਟੇ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਅੱਕ ਕੇ ਫਿਲਮਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਣ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ 1999 ਵਿਚ ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਅਤੇ ਦਿਵਿਆ ਦੱਤਾ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਸ਼ਹੀਦ-ਏ-ਮੁਹੱਬਤ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ' ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦੇਖ ਕੇ ਫਿਰ ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਜਾਗੀ।

ਆਸ ਦੀ ਇਸ ਕਿਰਨ ਨੂੰ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਦੀ ਜੋੜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਢਾਈ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬਜਟ ਵਾਲੀ ਫਿਲਮ 'ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ' ਤੋਂ ਸੱਚ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ।

ਅਜੋਕੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੀਆ ਬਣਨ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਮਿਸਾਲ ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਗਿਪੀ ਗਰੇਵਾਲ, ਦਿਲਜੀਤ, ਨੀਰੂ ਬਾਜਵਾ ਅਤੇ ਬੀਨੂੰ ਢਿਲੋਂ ਦੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਫਿਲਮ 'ਜਿਨ੍ਹੇ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਲੁੱਟਿਆ' ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੇ ਹਲਕੀ ਫੁਲਕੀ ਕਾਮੋਡੀ, ਸਸਪੈਂਸ, ਮਨਮੋਹਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਗੀਤ ਸੰਗੀਤ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਾਫ ਸੁਥਰੀ ਮਨੋਰੰਜਕ ਫਿਲਮ ਹੈ ਇਹ, ਜਦ ਕਿ ਕਮੋਡੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਬਣਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਅਸਲੀਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ, ਘਟੀਆ ਕਾਮੋਡੀ ਅਤੇ ਬੇਹੁਦਾ ਅਸਲੀਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ਜੋ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਦੇਖੀਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ।

ਅੱਜ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀਆਂ ਬੇਹੱਦ ਖੂਬਸੂਰਤ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਨ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਗੱਲ ਕਿ ਫਿਲਮਾਂ ਲਈ ਕਲਾਕਾਰ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਠੋਠ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੋਨੇ 'ਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਚਰਚਿਤ ਗਾਇਕ ਜਾਂ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਾਇਕਾ ਮਿਸ ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬਣਾਈਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਹਸਰ ਤੋਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

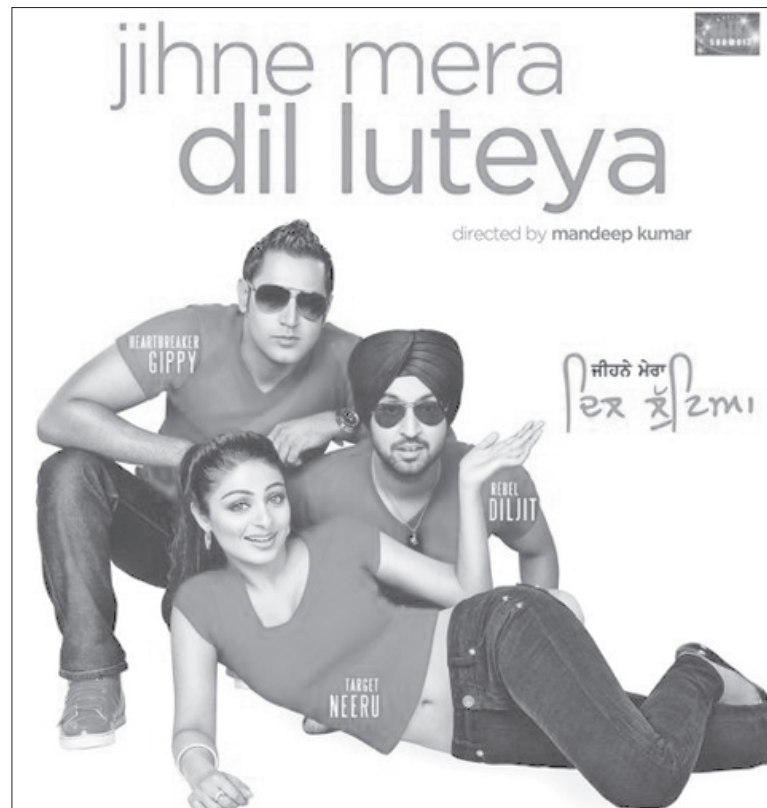
ਅੱਜ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਬੇਸ਼ਕ ਲੀਹ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਸੰਨ 2010 ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਗਿਣਤੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਵਖਰੇਵੇਂ ਅਤੇ ਬਹੁਲਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਲਾਤਮਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਮਾਤ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸੇ ਕਤੀ ਵਿਚ 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ', 'ਚੰਨ ਪਰਦੇਸੀ', 'ਮੜੀ ਦਾ ਦੀਵਾ', 'ਕਚਹਿਰੀ', 'ਦੇਸ ਹੋਇਆ ਪਰਦੇਸ', 'ਮੈ ਮਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ', 'ਸ਼ਹੀਦ ਉਧਮ ਸਿੰਘ' ਅਤੇ 'ਸ਼ਹੀਦ-ਏ-ਮੁਹੱਬਤ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ' ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ 'ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ-ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਵਾਰਿਸ' ਜਿਸ ਨੇ ਨਵੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਪਾ ਕੇ ਚਾਰ ਪੁਰਸਕਾਰ ਇਕੱਠੇ ਜਿੱਤੇ।

ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਸੰਗੀਤ ਵੱਲ ਖਾਸ ਮਿਹਨਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੀਤ ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਡੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸ਼ਮਸ਼ਾਦ ਬੇਗਮ ਦਾ 'ਗੁੱਡੀ' ਫਿਲਮ ਦਾ ਗੀਤ 'ਕੱਚੀ ਟੁੱਟ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਰੀ', 'ਯਮਲਾ ਜੱਟ' ਦਾ ਗੀਤ 'ਲੰਬਾ ਲੰਬਾ ਬਾਜਰੇ ਦਾ ਸਿੱਟਾ', 'ਭੰਗੜਾ' ਦਾ ਗੀਤ 'ਰੱਬ ਨਾ ਕਰੇ', 'ਲੱਛੀ' ਦਾ ਗੀਤ 'ਕਾਲੀ ਕੰਘੀ ਨਾਲ ਮੈਂ ਵਾਲ ਪਈ ਵਾਹੁਨੀ ਆਂ' ਵਗੈਰਾ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਮਿਸਾਲ ਅੱਜ ਡੀ.ਜੇ. 'ਤੇ ਵੱਜਦਾ ਗੀਤ 'ਤੇਰੀ ਕਣਕ ਦੀ ਰਾਖੀ ਮੁੰਡਿਆ, ਵੇ ਹੁਣ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੀ' ਹੈ।

ਜਦੋਂ 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ' ਨੂੰ ਬੇਹਿਸਾਬ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਧਾਰਮਿਕ ਫਿਲਮਾਂ ਹਿੱਟ ਹੋਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰ', 'ਸੱਚਾ ਮੇਰਾ

ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਸਤਕਾਲ ਟਰਸਟ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਸਲਾਘਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ (ਬਿਊਰੋ): ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਉਣਾ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਅੱਜ ਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨਾਲ ਲੈਸ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਪਹੁੰਚ ਬਣਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਇਥੇ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਸਤਿੰਦਰ ਕੌਰ ਰਮਦੇਵ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਟਰਸਟ ਫਾਰ ਐਡਵਾਂਸਮੈਂਟ ਆਫ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨਸ਼ਿਪ (ਸਤਕਾਲ) ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਇਸ ਦੇ 12ਵੇਂ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦਿੱਲੀ ਪਬਲਿਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਬੋਰਡ ਦੀ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੈਲਜਾ ਚੰਦਰਾ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟਾਏ।

ਇਥੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਆਰਟਸ ਦੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੈਲਜਾ ਚੰਦਰਾ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਬੋਰਡ ਵਲੋਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਵਿਚਾਲੇ ਅੰਤਰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਯਤਨਾਂ ਉੱਤੇ ਚਾਨਣਾ ਵੀ ਪਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਕਸਦਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਚੇਤਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਤਕਾਲ ਵਲੋਂ ਨਿਭਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਰੋਲ ਦੀ ਵੀ ਸਲਾਘਾ ਕੀਤੀ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਤਕਾਲ ਟਰਸਟ

ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਨੇਹੇ ਵਿਚ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ।

(ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ, ਦਿੱਲੀ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪੱਤਰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸਤਕਾਲ ਦੇ ਪੀ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਕਿ ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਕਿੱਤੇ ਦਾ ਕਾਰਨੇਗੀ ਹੈ। ਸਤਕਾਲ ਮਹਿਲਾ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ. ਵਿਜੇਤੁੰਗੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤ ਹੀ ਸਗੋਂ ਪੂਰੇ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਸਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਵਿਜੇਤੁੰਗੇ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਵਿਲੱਖਣ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥਣ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਇਹ ਟਰਸਟ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂਕਿ ਅਜੋਕੇ ਨਵੀਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਯੁਗ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਲੱਭਣੀਆਂ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਨ।

ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਮੌਕੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੈਲਜਾ ਚੰਦਰਾ, ਪ੍ਰੋ. ਐਸ ਅਨਸਾਰੀ, ਵਾਈ. ਵੀ. ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ ਅਤੇ ਡਾ.

ਮੁੱਜੇ ਮੁਨਸ਼ੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਡਾ. ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਡਾ. ਮੱਲੂਣ ਨੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦਾਸ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਅਤੇ ਡਾ. ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪੂਰਵ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ

ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ

ਗੱਲ ਕੀਤੀ।

ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਤੀਜੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਡਿਜੀਟਲ ਯੁਗ ਵਿਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਾਇੰਸ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਜਾਇੰਟ ਸੈਕਟਰੀ ਡਾ. ਆਰ ਕੇ ਚੱਢਾ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੋ. ਆਰ. ਐਲ. ਰੈਣਾ ਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ

ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਪਲ

ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡਿਪਟੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ ਵਲੋਂ ਸੰਨ 2000 ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਤਿੰਦਰ ਕੌਰ ਰਮਦੇਵ (1935-1997) ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਸਤਕਾਲ ਟਰਸਟ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਹਾਜ਼ਰੀਨਾਂ ਨੂੰ ਸਤਕਾਲ ਟਰਸਟ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਵਰਗੀ ਸਤਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਟਰਸਟ ਪਿਛੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਮਨੋਰਥ ਬਾਰੇ ਵੀ ਦੱਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਵਲੋਂ ਨਿਭਾਏ ਗਏ ਰੋਲ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨੇਗੀ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ। ਟਰਸਟ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਬੂਟਾ ਰਾਮ ਕਸ਼ਯਪ ਨੇ ਟਰਸਟ ਦੇ ਚੀਫ ਪੈਟਰਨ ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਵਲੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਭੇਜਿਆ ਮੁਖ ਮਹਿਮਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ।

ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਦਿੱਕਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸਤਕਾਲ ਟਰਸਟ ਵਲੋਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਪਿਰਤ ਦੀ ਉਚੇਚੀ ਸਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਿਰਤ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿਤਾ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਆਰਟਸ ਦੇ ਜਾਇੰਟ ਸੈਕਟਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਵਾਈ. ਵੀ. ਪਿਆਰੇ ਲਾਲ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਏ। ਇਸੇ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਡਾ. ਰਮੇਸ਼ ਗੌੜ ਨੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਤੋਂ ਆਏ 200 ਤੋਂ ਵਧ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਿਆ।

ਸਤਕਾਲ ਟਰਸਟ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇਸ ਮੌਕੇ 5 ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੀਵਨ ਭਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਲਈ ਐਵਾਰਡ ਡਾ. ਜਗਦੀਸ਼ ਅਰੋੜਾ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਐਵਾਰਡ ਪ੍ਰੋ. ਆਈ. ਵੀ. ਮੱਲੂਣ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਮਹਿਲਾ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਐਵਾਰਡ ਡਾ. ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਦੀਪਾ ਵਿਜੇਤੁੰਗੇ (ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ, ਪੈਰਾਦਾਨੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ), ਯੰਗ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਐਵਾਰਡ ਡਾ. ਕੇ. ਪੀ. ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਐਵਾਰਡ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ

ਆਰ ਓ ਡਾ. ਐਚ. ਪੀ. ਐਸ. ਕਾਲਤਾ, ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਐਚ. ਐਸ. ਚੋਪੜਾ, ਡਾ. ਸੰਗੀਤਾ ਕੌਲ, ਡਾ. ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ (ਸਕੱਤਰ ਸਤਕਾਲ) ਅਤੇ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਖਰਲ ਨੇ ਪੜ੍ਹੇ। ਪੁਰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਸਤਕਾਲ ਦੇ ਚੀਫ ਪੈਟਰਨ ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਸਤਕਾਲ ਵਲੋਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਾਇੰਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਭਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਰੋਲ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ।

ਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਵਜੋਂ ਇਕ ਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪੱਤਰ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਗਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਕੇ. ਕੇ. ਭਾਟੀਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਤਿਹਾਤ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ, ਦਾ ਵੀ ਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਪੱਤਰ ਨਾਲ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ

ਸਤਕਾਲ ਦੇ ਬਾਰਵੇਂ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣ

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਤਕਾਲ ਵਲੋਂ ਸਾਲ 2000 ਤੋਂ ਸਾਲ 2010 ਤੱਕ 38 ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ

ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੋ. ਪੀ. ਬੀ. ਮੰਗਲਾ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਹੋਈ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਾਇੰਸ ਦੀਆਂ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ

ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਡੀ. ਵੀ. ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਦੇਸਮੁਖ, ਡਾ. ਐਚ. ਐਸ. ਚੋਪੜਾ (ਸਤਕਾਲ ਦੇ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ) ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਡਾ. ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ (ਸਤਕਾਲ ਦੇ ਸਕੱਤਰ) ਨੇ ਡਿਜੀਟਲ ਯੁਗ ਵਿਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬਿਹਤਰੀਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਏ। ਇਸ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਸਰਚ ਇੰਜਣ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਉਪਰ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੋਈ।

ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਡਾ. ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਤਕਾਲ ਟਰਸਟ ਦੇ ਚੀਫ ਪੈਟਰਨ ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਵਲੋਂ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਾਇੰਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਭਾਈ ਗਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਾਇੰਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਹ ਇੰਡੀਆ ਆਉਣ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਮੀਨਾਰ ਜਾਂ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸੁਝਾਅ ਦਾ ਹਾਜ਼ਰੀਨ ਨੇ ਤਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਡਾ. ਰਮੇਸ਼ ਗੌੜ ਨੇ ਆਏ ਸਮੂਹ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਫੋਨ 847-543-7565 ਉੱਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਪਲ

ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਬਦਲੇ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਭਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਲਈ ਪੁਰਸਕਾਰ ਇਸੇ ਸਾਲ ਹੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਡਾ. ਵਿਜੇਤੁੰਗੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਕਾਲ ਮਹਿਲਾ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਐਵਾਰਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ. ਵਿਜੇਤੁੰਗੇ ਨੇ ਸਤਕਾਲ ਦੇ ਚੀਫ ਪੈਟਰਨ ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਦੇ ਇਸ ਉਦਮ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡਿਪਟੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਅਨ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀ ਮਰਹੂਮ ਪਤਨੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਸਾਇੰਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਕਾਇਮ

ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ। ਡਾ. ਜਗਦੀਸ਼ ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਕੁੰਜੀਵਤ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਹੋਰ ਉਘੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਡਾ. ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਆਈ. ਵੀ. ਮੱਲੂਣ, ਡਾ. ਪ੍ਰਦੀਪਾ ਵਿਜੇਤੁੰਗੇ, ਡਾ. ਐਮ. ਸੀ. ਰਾਘਵਨ (ਯੂਨੈਸਕੋ) ਅਤੇ ਡਾ.

ਇੰਡੀਆ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਰਵਿਸ

www.011india.com

**\$25
2000
MINUTES***

* SOME RESTRICTIONS APPLY

- ✓ No Pin Needed
- ✓ No Connection Fee
- ✓ No Monthly Fee

USE FROM HOME OR CELL PHONE

ਇਹ ਸਰਵਿਸ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੋਂ।
ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ:

1.800.914.1013

ਦੇਸੀ ਵਰਲਡ ਰੇਡੀਓ ਵਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਖਾਲਸਾ

ਦੇਸੀ ਰੇਡੀਓ

ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਮਨ ਪਸੰਦ ਦਾ ਰੇਡੀਓ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹੋ।
35000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੇਡੀਓ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ,
WIFI ਇੰਟਰਨੈਟ ਰੇਡੀਓ 24 ਘੰਟੇ

*ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣੋ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 27 ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਿਥੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ, ਖਬਰਾਂ ਤੇ ਚਲੰਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 125 ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੇਡੀਓ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਸੁਣੋ

*ਭਾਰਤ, ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਅਤੇ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਦੇ ਰੇਡੀਓ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੁਣੋ। ਰੇਡੀਓ ਹਮਸਫਰ, ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ, ਧਮਾਲ ਰੇਡੀਓ, ਹੱਸਦਾ ਪੰਜਾਬ, ਦੇਸ ਪਰਦੇਸ, ਸਾਡੀ ਆਵਾਜ਼, ਪੰਜ ਪਾਣੀ, ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਦੇਸੀ ਰੇਡੀਓ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ, ਬੀ ਬੀ ਸੀ ਹਿੰਦੀ, ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ, ਸ਼ਬਨਮ ਰੇਡੀਓ, ਢੋਲ ਰੇਡੀਓ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਿੰਦੀ, ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਮਨਪਸੰਦ ਜ਼ਬਾਨਾਂ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹੀ ਰੇਡੀਓ ਸੁਣੋ।

*ਰੇਡੀਓ ਰਿਮੋਟ ਕੰਟਰੋਲ ਨਾਲ ਉਪਲਬਧ *ਰੇਡੀਓ ਵਰਤਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਸਾਨ *ਰੇਡੀਓ ਵਿਚ ਦੋ ਅਲਾਰਮ ਹਨ-ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਆਪਣੇ ਅਲਾਰਮ ਵਿਚ ਫਿਟ ਕਰਕੇ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹੋ।

Punjabi, Hindi, Urdu, Fijian,
South Indian Radio Stations.

**ਡੀਲਰਸ਼ਿਪ ਲੈ ਕੇ ਚੰਗੇ
ਪੈਸੇ ਕਮਾਓ**

ਆਰਡਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ
ਰੇਡੀਓ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇਗਾ

ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ ਵਿਚ ਦੇਸੀ ਰੇਡੀਓ
Desi Bazar, 916 E. Main Street #118,
Greenwood, IN (Tel: 317-888-2040)
'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

www.desiworldradio.com, info@desiworldradio.com
Toll Free Number: 1-800-604-6024

ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕੀਰਤਨੀਏ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ **ਪ੍ਰੋ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ** ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਮਿਲਵਾਕੀ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਬੁੱਧਵਾਰ, 28 ਸਤੰਬਰ 2011

ਸ਼ਾਮੀ 6:30 ਤੋਂ 7:30 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ (ਬਰੁਕਫੀਲਡ)

3675 N Calhoun Rd, Brookfield WI 53207

Ph: 262-790-1600

ਵੀਰਵਾਰ, 29 ਸਤੰਬਰ 2011

ਸ਼ਾਮੀ 7:00 ਤੋਂ 8:00 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਟੈਂਪਲ, ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ (ਓਕਕਰੀਕ)

7512 South Howell Ave. Oak Creek, WI 53154

Ph: 414-764-7454

ਭਾਈ ਰਾਜੀਵਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲਓ ਜੀ।

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ 414-339-3689